

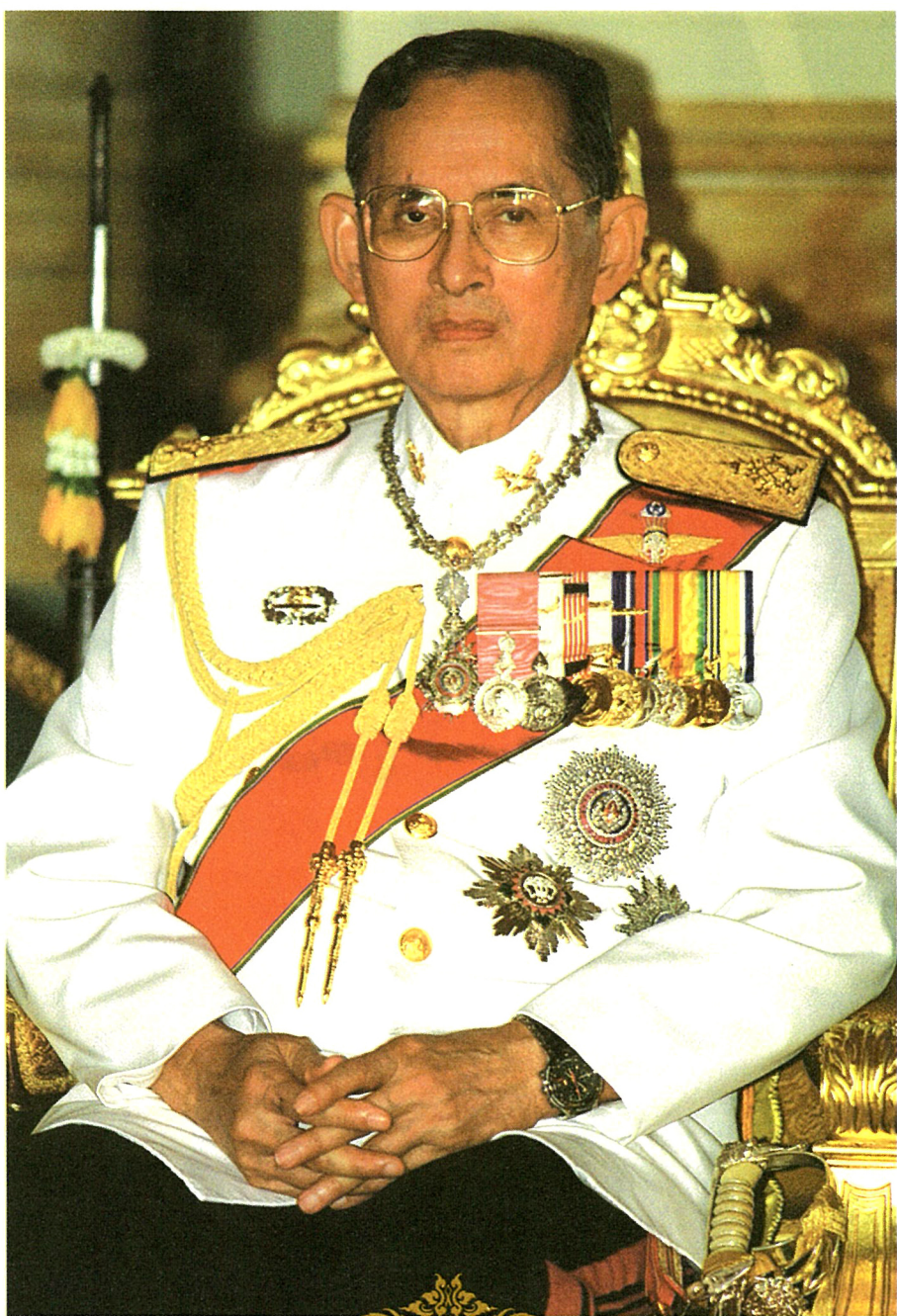
ทฤษฎีธรรม เตปฏิก

๒๕๔๙ พุทธวสุเส

สุตตนตปฏิกเก สัมมุตตนิกายสุต
นิทานวคคสัมมุตตปาลิ
ปาลิวิโสธกตเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสุต ปรมินทมหาราชวรสุต
ปรีปณณสฏฐิวิสเส สิริราชชมมงคลมหมกาเด
ทยุยสงมมหาเถรสมาคเมน มุทุทาปีตา

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสนดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ผู้ท่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิษฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธศาสนา ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอบอุ้มลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตตั้งนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

[๒]

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูป
ให้ยืนยง	คงถาวร	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นมงคล	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์	ขยายพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบเขตอาณา	รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกเรือวิสาขบูชามาหายัญพิธิ อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรจิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถดัดถ้อยประโยชน์และปรารถนาประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ชำขอบเขตเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตาเข้ากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนามพระรัตนตรัยสรณาคมนั่นอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒนรัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูปฏิบัติราชการอุไรราชานวัตร จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา และจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรยาธิปัตย์ราชสีบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุนเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

[୫]

ถิ่นที่ของคณับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้าโหม่นสักก็ชื่อว่าโง่งมลงเกินไป...”

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชินีพินธุและพระบรมราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมันอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำว่าพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสี่ทั้งสามงามนั้ด

ชาวคือบิริสุทธิศรีสวัสดิ์

และธรรมะคัมภีร์ไทย...”

พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่
บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล

เลื่อมทราชมระล่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คติโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคตินิธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาลัทธิธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสุชุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบได้ที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระบวรมหิศร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระบวรมหิศร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ

7

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต,
โส โว มมจฺเจยน สตุถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สวดทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

[๘]

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธรูปบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาตคำสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้ เสด็จวิมุตติสุข เป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๔ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๔

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๕ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมาตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฐมฐาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัคส์ตฤศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการทูลสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัททาวีเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสันามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมีขุปาฐะหรือมุขปาฐะ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความผันเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพลัทธิพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องถือเอาเป็นการธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติดิการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคติกายจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาอ่อนลง
 และปัญหาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความผิดเคื่องด้วยกษิษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 ลิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

[๑๒]

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาทานุกรม และอัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบูรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้เอกราชจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๔๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก* *ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปวิวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า สยามรฏฺฐสฺส เตปิฎกํ : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในโอกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความมอกลงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภาระธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จจุลลงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาฬิวิโสธกะ คณะกรรมการอิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระมหาธาตุยวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตร หรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฎฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทพยรฎฐสฺส สงฺกิติเตปิฎกํ ๒๕๓๐ พุทธวสุเส : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคิติ การกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างใน บางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัด พิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบท พระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจาก คณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดย ทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับ ศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หากใช้เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะ เป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่าง และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์ พระไตรปิฎกเผยแพร์ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎก ฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทาน ต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับ สังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระ ไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่า สำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่คลาดกันภายในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นการธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดทำมาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าบรรดตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

[๒๐]

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรูปศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรูปศาสนานีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรูปศาสนาอยู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเฝ้าถึงอว้ลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐลีมาราชาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบุลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรูปศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๐ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๔ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมณี (จันท์ พรหมคุดโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ขวนปโย ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้ว ตามมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

[๒๒]

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มีพระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็นประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มีพระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัดปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มีพระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็นประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียงตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทวยราษฎร์สง สกฺคิตฺติเตปิฎก (๒๕๓๐ พุทธวสุเส) (๒) สยามราษฎร์สง เตปิฎก (๒๕๒๕ พุทธวสุเส) (๓) มหาจุฬาลงคปิฎก (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎกบาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ญาณสงฺคิตฺติเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฐจฺลังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคฺลิสเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สิทฺทเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลันทาทเวนาครีปาลิเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยยาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เฟียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการ พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไศศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทุทฺธโม ตถาคตฺตปเวทิต

ทสฺสเนนฺโต สพฺพโลกสฺส อุมฺมุคฺคํ วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALI ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā อิ = i เอิ = ī อุ = u อู = ū เอ = e โอ = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ง = ga	ฆ = gha	จ = ṅa
ฉ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ด = ta	ถ = tha	ด = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha พ = ḷa ฌ = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กา = kā กิ = ki กี = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
 ข = kha ขา = khā ขิ = khi ขี = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe ขอ = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารุจสฺส เตปิฏก สงกตวิญญาปนํ

อ.	=	อิงคสิสเตปิฏกํ
จ.	=	จฏจสงคีติเตปิฏกํ
ทย.	=	ทฤษฎารุจสฺส สงคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทธวสฺส)
เท.	=	นาลนุทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกํ
โป.	=	โปราณเตปิฏกํ
มหา.	=	มหาจุพาเตปิฏกํ (อนุสสรณียํ ๒๕๐๐ พุทธวสฺส)
สี.	=	สีหพเตปิฏกํ
สยา.	=	สยามารุจสฺส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทธวสฺส)

สุตตตันตปิฎก สัมมุตตนิคายสutt

นิทานวक्คสัมมุตตปาติยา

กิตฺตฺนปตฺตํ

มาติกา

องฺเก

๑. นิทานสัมมุตตํ

๑. พุทฺธวक्คโค

๑. ปฏิจฺจสมุทฺตปาตสฺสุตฺตํ	๑
๒. วิภังคสฺสุตฺตํ	๒
๓. ปฏิปทาสฺสุตฺตํ	๕
๔. วิปสฺสีสฺสุตฺตํ	๕
๕. ลีขีสฺสุตฺตํ	๑๑
๖. เวสฺสฏฺสฺสุตฺตํ	๑๑
๗. กกุสฺนธสฺสุตฺตํ	๑๑
๘. โกนาคมนสฺสุตฺตํ	๑๑
๙. กสฺสปสฺสุตฺตํ	๑๒
๑๐. โคตมสฺสุตฺตํ	๑๒
อุทฺทหานคาคา	๑๔

๒. อาหารวक्คโค

๑. อาหารสฺสุตฺตํ	๑๕
๒. โมลียผคฺคฺนสฺสุตฺตํ	๑๖

มาติกา

องฺเก

๓. สมณพราหมณสูตฺตํ	๑๘
๔. ทุตฺติยสมณพราหมณสูตฺตํ	๒๐
๕. กัจจानโคตฺตสูตฺตํ	๒๑
๖. ฌมฺมกถิกสูตฺตํ	๒๒
๗. อเจลกสฺสปสูตฺตํ	๒๓
๘. ติมฺพรฺกฺขสูตฺตํ	๒๗
๙. พาลปณฺฑิตสูตฺตํ	๒๙
๑๐. ปจฺจยสูตฺตํ	๓๐
อุทฺทหํคณฺหา	๓๓

๓. ทสพลวคฺโค

๑. ทสพลสูตฺตํ	๓๔
๒. ทุตฺติยทสพลสูตฺตํ	๓๔
๓. อุปนิสสูตฺตํ	๓๖
๔. อณฺณตฺติตฺถียสูตฺตํ	๓๙
๕. ภูมฺิขสูตฺตํ	๔๕
๖. อุปฺวาณสูตฺตํ	๔๙
๗. ปจฺจยสูตฺตํ	๕๐
๘. ภิกฺขุสูตฺตํ	๕๑
๙. สมณพราหมณสูตฺตํ	๕๑
๑๐. ทุตฺติยสมณพราหมณสูตฺตํ	๕๔
อุทฺทหํคณฺหา	๕๕

มัทติกา

อङ्กะ

๔. กพารขตติยวกุโก

๑. ภูตสุตฺตํ	๕๖
๒. กพารสุตฺตํ	๕๙
๓. ฌาณวตฺถุสุตฺตํ	๖๖
๔. ทุตฺติยฌาณวตฺถุสุตฺตํ	๗๐
๕. อวิชฺชาปจฺจยสุตฺตํ	๗๑
๖. ทุตฺติยอวิชฺชาปจฺจยสุตฺตํ	๗๔
๗. นตฺตุมฺหสุตฺตํ	๗๖
๘. เจตนาสุตฺตํ	๗๖
๙. ทุตฺติยเจตนาสุตฺตํ	๗๗
๑๐. ตตฺติยเจตนาสุตฺตํ	๗๘
อุทฺทหานคามา	๗๙

๕. กหปติวกุโก

๑. ปญฺจเวรภยสุตฺตํ	๘๐
๒. ทุตฺติยปญฺจเวรภยสุตฺตํ	๘๓
๓. ทุกฺขสุตฺตํ	๘๔
๔. โลกสุตฺตํ	๘๕
๕. ฌาตีกสุตฺตํ	๘๗
๖. อณฺณตรพฺรหฺมณฺณสุตฺตํ	๘๘
๗. ชาณฺสฺสเณนฺนสุตฺตํ	๘๙
๘. โลกายตีกสุตฺตํ	๙๐
๙. อริยสาวกสุตฺตํ	๙๑

มาติกา

องฺก

๑๐. ทุติยอริยสาวกสูตร	๙๒
อุทฺทหานคาถา	๙๔

๖. ทุกฺขวคฺโค

๑. ปรีวิมฺสนสูตร	๙๕
๒. อุปาทานสูตร	๑๐๐
๓. สํโยชนสูตร	๑๐๑
๔. ทุติยสํโยชนสูตร	๑๐๓
๕. มหารุกฺขสูตร	๑๐๓
๖. ทุติยมหารุกฺขสูตร	๑๐๕
๗. ตรฺณรุกฺขสูตร	๑๐๕
๘. นามรูปสูตร	๑๐๖
๙. วิญญาณสูตร	๑๐๗
๑๐. นิทานสูตร	๑๐๘
อุทฺทหานคาถา	๑๑๐

๗. มหาวคฺโค

๑. อสฺสุตฺตวาสูตร	๑๑๑
๒. ทุติยอสฺสุตฺตวาสูตร	๑๑๓
๓. ปุตุตมัสสสูตร	๑๑๕
๔. อตฺถิราคสูตร	๑๑๙
๕. นครสูตร	๑๒๒
๖. สมมสสูตร	๑๒๖
๗. นพกลาปีสูตร	๑๓๒

มัตติกา

อङ्กะ

๘.	โกสมพิสฺสตุตฺ	๑๓๕
๙.	อุปยนฺติสฺสตุตฺ	๑๔๐
๑๐.	สุสิมปริพฺพพาชกสฺสตุตฺ	๑๔๑
	อุทฺททานคาถา	๑๕๓

๘. สมณพราหมณวकुโก

๑.	ชรามรณสฺสตุตฺ	๑๕๔
๒.-๑๑.	ชาติสฺสตุตฺตาภิทสํ	๑๕๔
	อุทฺททานคาถา	๑๕๕

๙. อนฺตรเปยฺยาโล

๑.	สตุฏฺสตุตฺ	๑๕๖
๒.-๑๑.	หุตฺติยสตุฏฺสตุตฺตาภิทสํ	๑๕๖
๒.-๑๒.	สิกฺขาสตุฏฺสตุตฺตาภิเปยฺยาลเอกาทสํ	๑๕๗
	อุทฺททานคาถา	๑๕๘

๑๐. อภิสมยสํยฺยุตฺ

๑.	นบสิขาสฺสตุตฺ	๑๕๙
๒.	โปกขรณีสฺสตุตฺ	๑๖๐
๓.	สมเภาชฺชอุทกสฺสตุตฺ	๑๖๑
๔.	หุตฺติยสมเภาชฺชอุทกสฺสตุตฺ	๑๖๑
๕.	ปจฺวีสฺสตุตฺ	๑๖๒
๖.	หุตฺติยปจฺวีสฺสตุตฺ	๑๖๓
๗.	สมทฺทสฺสตุตฺ	๑๖๓

มัตติกา

องฺเก

๘. ทุตฺติยสมุทฺทสฺสตุตฺตํ	๑๖๔
๙. ปพฺพตสฺสตุตฺตํ	๑๖๕
๑๐. ทุตฺติยปพฺพตสฺสตุตฺตํ	๑๖๕
๑๑. ตตฺติยปพฺพตสฺสตุตฺตํ	๑๖๖
อุทฺทหณคาคา	๑๖๗

๓. ชาติถุสฺสยฺยตุตฺตํ

๑. นานตฺตวคฺคโ

๑. ชาติถุสฺสยฺยนาถตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๖๘
๒. ผสฺสสนานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๖๘
๓. โนผสฺสสนานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๖๙
๔. เวทณานานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๖๙
๕. ทุตฺติยเวทณานานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๐
๖. พาหิรชาติถุสฺสยฺยนาถตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๑
๗. สญฺญานานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๑
๘. โนปริเยสนานานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๓
๙. พาหิรผสฺสสนานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๔
๑๐. ทุตฺติยพาหิรผสฺสสนานตฺตสฺสตุตฺตํ	๑๗๕
อุทฺทหณคาคา	๑๗๗

๒. ทุตฺติยวคฺคโ

๑. สตฺตชาติถุสฺสยฺยตุตฺตํ	๑๗๘
๒. สนิทานสฺสตุตฺตํ	๑๗๙

มัตติกา

๓. คิณชการาสถสตุตฺถิ	๑๙๒
๔. หีนานิรมุตฺติกสตุตฺถิ	๑๙๓
๕. จงฺกมสตุตฺถิ	๑๙๔
๖. สคาถาสตุตฺถิ	๑๙๖
๗. อสฺสทฺทฐสัสนุทฺทสตุตฺถิ	๑๙๙
๘. อสฺสทฺทฐมฺลกสตุตฺถิ	๑๙๐
๙. อหิริกมฺลกสตุตฺถิ	๑๙๒
๑๐. อโนตฺตปฺปมฺลกสตุตฺถิ	๑๙๓
๑๑. อปฺปสฺสสฺสทฺทฐมฺลกสตุตฺถิ	๑๙๔
๑๒. กุสัณฺณมฺลกสตุตฺถิ	๑๙๕
อุทฺททานคาถา	๑๙๕

๓. กมฺมปถาวกฺโก

๑. อสฺมาหิตสตุตฺถิ	๑๙๖
๒. ทุสฺสึลสตุตฺถิ	๑๙๖
๓. ปญฺจสิกฺขาปทสตุตฺถิ	๑๙๗
๔. สตฺตกมฺมปถสตุตฺถิ	๑๙๘
๕. ทสกมฺมปถสตุตฺถิ	๑๙๘
๖. อภฺยจฺงคิกสตุตฺถิ	๑๙๙
๗. ทสฺงคสตุตฺถิ	๒๐๐
อุทฺททานคาถา	๒๐๐

๔. จตุตฺถาวกฺโก

๑. จตุตฺถาตฺตสตุตฺถิ	๒๐๑
๒. ปุพฺเพสฺสมิพฺเพสสตุตฺถิ	๒๐๑

มาติกา

องฺเก

๓. อจรีสุตฺตํ	๒๐๒
๔. โนเจทฺสุตฺตํ	๒๐๔
๕. เอกนุตทุกฺขสุตฺตํ	๒๐๕
๖. อภินนุทสุตฺตํ	๒๐๖
๗. อุปปาทสุตฺตํ	๒๐๗
๘. สมณพฺรหฺมณฺสุตฺตํ	๒๐๗
๙. ทุตฺติยสมณพฺรหฺมณฺสุตฺตํ	๒๐๘
๑๐. ตตฺติยสมณพฺรหฺมณฺสุตฺตํ	๒๐๘
อุทฺทหานคาถา	๒๐๙

๔. อนมตคฺคสฺสยฺตฺตํ

๑. ปจฺมวคฺค

๑. ตินฺนภวฺจสุตฺตํ	๒๑๐
๒. ปจวีสุตฺตํ	๒๑๑
๓. อสฺสสุตฺตํ	๒๑๑
๔. ขีรสุตฺตํ	๒๑๒
๕. ปพฺพตสุตฺตํ	๒๑๓
๖. สาสปสุตฺตํ	๒๑๔
๗. สาวกสุตฺตํ	๒๑๕
๘. คงฺกาสฺสุตฺตํ	๒๑๖
๙. ทณฺฑสุตฺตํ	๒๑๗
๑๐. ปุคฺคสฺสุตฺตํ	๒๑๘
อุทฺทหานคาถา	๒๑๙

มัททิกา

อังกูร

๒. ทุตติยวรุโก

๑.	ทุกุคตสุตฺตํ	๒๒๐
๒.	สุขิตสุตฺตํ	๒๒๐
๓.	ตีสมตฺตสุตฺตํ	๒๒๐
๔.	มาตฺตสุตฺตํ	๒๒๒
๕.	ปีตฺตสุตฺตํ	๒๒๒
๖.	ภาตฺตสุตฺตํ	๒๒๓
๗.	ภคินิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๒๒๓
๘.	ปฺปตฺตสุตฺตํ	๒๒๓
๙.	วีตฺตสุตฺตํ	๒๒๓
๑๐.	เวปฺปุลลปพฺพตฺตสุตฺตํ	๒๒๔
	อุทฺททานคามา	๒๒๗

๕. กสฺสปลสํยฺตฺตํ

๑.	สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต	๒๒๘
๒.	อโนตฺตปปีสฺสฺสฺส	๒๒๙
๓.	จหนฺทฺตปมาสฺสฺส	๒๓๒
๔.	กฺกฺกฺกปสฺสฺส	๒๓๔
๕.	ชฺชินฺนสฺสฺส	๒๓๖
๖.	โอวาทสฺสฺส	๒๓๘
๗.	ทุตฺติยโอวาทสฺสฺส	๒๔๐
๘.	ตตฺติยโอวาทสฺสฺส	๒๔๔
๙.	ฉานาภินฺนสฺสฺส	๒๔๖
๑๐.	อุปสฺสสยสฺสฺส	๒๕๑

มาติกา

๑๑. จีวรสุตฺตํ	๒๕๔
๑๒. ปรมมรณสุตฺตํ	๒๕๙
๑๓. สทุทฺทมปฏฺฐุปกสุตฺตํ	๒๖๐
อุทฺทหานคาถา	๒๖๒

๖. ลาภสกุการสํยุตฺตํ

๑. ปจฺมวลกุโก

๑. ทารุณสุตฺตํ	๒๖๓
๒. พพิสสุตฺตํ	๒๖๓
๓. กุมฺมสุตฺตํ	๒๖๔
๔. ทิฆโณมิกสุตฺตํ	๒๖๕
๕. มีพฺพหสุตฺตํ	๒๖๖
๗. ทิฏฺฐิจิสุตฺตํ	๒๖๗
๘. ลีคาลสุตฺตํ	๒๖๘
๙. เวรมฺภสุตฺตํ	๒๖๘
๑๐. สคาถกสุตฺตํ	๒๖๙
อุทฺทหานคาถา	๒๗๐

๒. ทุตฺติยวกุโก

๑. สุวณฺณปาติสุตฺตํ	๒๗๑
๒. ฐปฺปิยปาติสุตฺตํ	๒๗๑
๓.-๑๐. สุวณฺณนิกฺขสุตฺตาทิอฏฺฐกํ	๒๗๑
อุทฺทหานคาถา	๒๗๒

๓. ตติยวกุโก

๑. มาตุคามสุตฺตํ	๒๗๓
------------------	-----

มัตติกา

อังกุ

๒.	กัลยาณีสุตตัม	๒๗๓
๓.	เอกปุตตกสูตร	๒๗๓
๔.	เอกธัมมสูตร	๒๗๔
๕.	สมณพราหมณสูตร	๒๗๕
๖.	หุติยสมณพราหมณสูตร	๒๗๖
๗.	ตติยสมณพราหมณสูตร	๒๗๖
๘.	ฉวิสุตตัม	๒๗๖
๙.	รชชสูตร	๒๗๗
๑๐.	ภิกขุสูตร	๒๗๘
	อุทฺทหานคาถา	๒๗๘

๔. จตุตถวคโค

๑.	ภินทิสุตตัม	๒๗๙
๒.	กุสลมฺมสูตร	๒๗๙
๓.	กุสลธมฺมสูตร	๒๗๙
๔.	สุกฺกธมฺมสูตร	๒๘๐
๕.	อจิรปฏิกนฺตสูตร	๒๘๐
๖.	ปณฺจจรณสูตร	๒๘๑
๗.	มาตฺตสูตร	๒๘๒
๘.-๑๓.	ปิตุสสุตฺตาทิฉกํ	๒๘๓
	อุทฺทหานคาถา	๒๘๓

๗. ราหุลตัมยุตตัม

๑. ปจฺจวคโค

๑.	จกฺขุสฺสุตตัม	๒๘๔
----	---------------	-----

มัตติกา

อङ्กะ

๒.	รูปสุตฺตํ	๒๘๖
๓.	วิมฺภวณฺสุตฺตํ	๒๘๖
๔.	สมฺปสฺสสุตฺตํ	๒๘๗
๕.	เวทนาสุตฺตํ	๒๘๗
๖.	สณฺณาสฺสุตฺตํ	๒๘๘
๗.	สณฺเจตนาสุตฺตํ	๒๘๘
๘.	ตณฺหาสุตฺตํ	๒๘๙
๙.	ฐาตุสุตฺตํ	๒๘๙
๑๐.	ขนฺธสุตฺตํ	๒๙๐
	อุทฺทหานคาคา	๒๙๐

๒. ทุตติยวคฺโค

๑.	จกฺขุสุตฺตํ	๒๙๑
๒.-๑๐.	รूपาทิสฺสุตฺตททวกํ	๒๙๒
๑๑.	อนฺุสยสุตฺตํ	๒๙๓
๑๒.	อปคตสุตฺตํ	๒๙๔
	อุทฺทหานคาคา	๒๙๕

๘. ลกฺขณถึยฺยตฺตํ

๑. ปจฺมวคฺโค

๑.	อฏฺฐจิสฺสุตฺตํ	๒๙๖
๒.	เปสิสุตฺตํ	๒๙๘
๓.	ปิณฺฑาสฺสุตฺตํ	๒๙๘
๔.	นิจฺจนวิสฺสุตฺตํ	๒๙๘
๕.	อสิโลมฺสุตฺตํ	๒๙๙
๖.	สทฺธิสฺสุตฺตํ	๒๙๙

มัตติกา

๗.	อุสุโลมสุตฺตํ	๒๙๙
๘.	สุจิโลมสุตฺตํ	๓๐๐
๙.	ทุตฺติยสุจิโลมสุตฺตํ	๓๐๐
๑๐.	กุมภานทสุตฺตํ	๓๐๐
	อุทฺททานคาถา	๓๐๑

๒. ทุตฺติยวคฺโค

๑.	สสีสกสุตฺตํ	๓๐๒
๒.	คฺฤทฺชาทสุตฺตํ	๓๐๒
๓.	นิจฺฉวิตฺตฺติสุตฺตํ	๓๐๒
๔.	มจฺจุลิตฺตฺติสุตฺตํ	๓๐๓
๕.	โอยฺกิลินิสุตฺตํ	๓๐๓
๖.	อสีสกสุตฺตํ	๓๐๓
๗.	ปาปภิกฺขุสุตฺตํ	๓๐๔
๘.	ปาปภิกฺขุณีสุตฺตํ	๓๐๔
๙.	ปาปสภิกฺขุมาณสุตฺตํ	๓๐๔
๑๐.	ปาปสามเณรสุตฺตํ	๓๐๔
๑๑.	ปาปสามเณรีสุตฺตํ	๓๐๕
	อุทฺททานคาถา	๓๐๖

๕. โยปมฺมถัมมสุตฺตํ

๑.	กฺกุฏสุตฺตํ	๓๐๗
๒.	นขลฺปิยสุตฺตํ	๓๐๗
๓.	กฺกุณฺณสุตฺตํ	๓๐๘
๔.	โอยฺกฺขาสสุตฺตํ	๓๐๘
๕.	สทฺตฺติสุตฺตํ	๓๐๙
๖.	คฺชนฺคคฺคหสุตฺตํ	๓๑๐

มัตติกา

๗. อาณิสฺสตุตฺตํ	๓๑๑
๘. กสิณฺครสฺสตุตฺตํ	๓๑๒
๙. นาคสฺสตุตฺตํ	๓๑๓
๑๐. พิชารสฺสตุตฺตํ	๓๑๕
๑๑. สิกาลสฺสตุตฺตํ	๓๑๖
๑๒. ทุติยสิกาลสฺสตุตฺตํ	๓๑๗
อุทฺทหานคาคา	๓๑๗

๑๐. ภิกฺขุสํยุตฺตํ

๑. โกลิตสฺสตุตฺตํ	๓๑๘
๒. อุปติสฺสสฺสตุตฺตํ	๓๑๙
๓. ฆมฺมสฺสตุตฺตํ	๓๒๐
๔. นวสฺสตุตฺตํ	๓๒๒
๕. สฺวชาตสฺสตุตฺตํ	๓๒๔
๖. ลกฺขณฺณภิกฺขุสฺสตุตฺตํ	๓๒๔
๗. วิสาขสฺสตุตฺตํ	๓๒๕
๘. นนฺทสฺสตุตฺตํ	๓๒๖
๙. ติสฺสสฺสตุตฺตํ	๓๒๗
๑๐. เถรนามกสฺสตุตฺตํ	๓๒๘
๑๑. มหาภปฺปินสฺสตุตฺตํ	๓๓๐
๑๒. สหายกสฺสตุตฺตํ	๓๓๑
อุทฺทหานคาคา	๓๓๒
ปทานุกฺกโม	๓๓๓
อสาธารณนามานิ	๓๘๑
คาคานํ ปจฺมปาทา	๓๘๔
ธมฺมปฺปเกโท	๓๘๕

สูตรตนุตปิฎก สัมมุตตนิกายสูตร

นิทานวक्คสัมมุตตปาถิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. นิทานสัมมุตตํ

๑. พุทฺธวक्ค

๑. ปฏิจฺจสมุปฺปาทสูตรํ

[๑] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสํ.
ภควา เอตทวโจ “ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ,” ตํ
สุณฺหาถ, สารุํ มนสิกโรถ,” ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสํ. ภควา เอตทวโจ

“กตโม จ ภิกฺขเว ปฏิจฺจสมุปฺปาโท. อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว
สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูป-
ปจฺจยา สพฺพายตनํ, สพฺพายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา,
เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา
ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข-

^๑ จ., เท. เทเสสฺสามิ

^๒ จ., เท. มนสิ กโรถ.

โทมนสสุปปายาสา สมภวานุติ; เอเวเมตสส เกวลสส ทุกขกขนฺธสส สมุทโย โหติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปฏิจฺจสมุปฺปาโท.

“อวิชฺชาเย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตณฺนิโรโธ, สฬายตณฺนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทณานิโรโธ, เวทณานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตนิโรโธ, ชาตนิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข-โทมนสสุปปายาสา นิสฺสํมุตฺติ; เอเวเมตสส เกวลสส ทุกขกขนฺธสส นิโรโธ โหตีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺตฺติ. ปจฺมํ.

๒. วิภงฺกสฺสตฺถํ

[๒] สวาทถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ ว โภ ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ วิภสิสฺสามิ, ตํ สฺสณฺณ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ. ภควา เอตทวโจ

“กตโม จ ภิกฺขเว ปฏิจฺจสมุปฺปาโท. อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตณํ, สฬายตณปจฺจยา ผสฺสํ, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสสุปปายาสา สมภวานุติ; เอเวเมตสส เกวลสส ทุกขกขนฺธสส สมุทโย โหติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ชรามรณํ. ยํ เตสํ เตสํ สุตตํ
 ตมฺหิ ตมฺหิ สุตตนิกาเย ชรา ชีรณตา ขณฺฑิจฺจํ ปาลิจฺจํ
 วลิตฺตจตา อายุโน สํหาณี อินฺทฺริยานํ ปริปาโก, อयํ วุจฺจติ
 ชรา. กตมณฺจ^๑ ภิกฺขเว มรณํ.^๒ ยํ เตสํ เตสํ สุตตํ ตมฺหา
 ตมฺหา สุตตนิกาเย จุตติ จวนตา เกโท อนฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ
 กาลกิริยา ขนฺธานํ เกโท กเพวรสฺส นิฏฺเฒโป ชีวิตินฺทฺริยสฺส^๓
 อุปฺปจฺเจโท.^๔ อิทํ วุจฺจติ มรณํ. อิติ อยณฺจ ชรา อิทํ จ มรณํ;
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชรามรณํ.

กตมา จ ภิกฺขเว ชาตี. ยํ เตสํ เตสํ สุตตํ
 ตมฺหิ ตมฺหิ สุตตนิกาเย ชาตี สณฺชาตี โอกฺกนฺตติ นิพฺพตฺติ^๑
 อภินิพฺพตฺติ ขนฺธานํ ปาตุภาโว อายุตนาณํ ปฏฺฐิลาโก; อयํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ชาตี.

กตโม จ ภิกฺขเว ภโว. ตโยเม ภิกฺขเว ภวา: กามภโว,
 รูปภโว, อรูปภโว; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภโว.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อุปาทานํ. จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว
 อุปาทานานิ: กามูปาทานํ, ทิฏฺฐูปาทานํ, สีลพฺพตูปาทานํ, อตฺต-
 วาทูปาทานํ; อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุปาทานํ.

กตมา จ ภิกฺขเว ตณฺหา. ฉยิเม ภิกฺขเว ตณฺหากายา:
 รูปตณฺหา, สทฺทตณฺหา, คณฺธตณฺหา, รสตณฺหา, โสภณฺทตณฺหา,
 ฆมฺมตณฺหา; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ตณฺหา.

กตมา จ ภิกฺขเว เวทนา. ฉยิเม ภิกฺขเว เวทนากายา:
 จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทนา, โสตสมฺผสฺสชา เวทนา, ฆานสมฺผสฺสชา

^{๑-๑} ฉ.,เท.,อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๒-๒} ฉ.,อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ.,อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

เวทนา, ชิวหาสมมุสสชา เวทนา, กายสมมุสสชา เวทนา, มโนสมมุสสชา เวทนา; อัย วุจจติ ภิกขเว เวทนา.

กตโม จ ภิกขเว ผลุส. ฉยิเม ภิกขเว ผลุสกายา: จกุสมมุสส, สุตสมมุสส, ฆานสมมุสส, ชิวหาสมมุสส, กายสมมุสส, มโนสมมุสส; อัย วุจจติ ภิกขเว ผลุส.

กตมญจ ภิกขเว สพายตณ. จกุขวายตณ, สุตายตณ, ฆานายตณ, ชิวหายตณ, กายายตณ, มนายตณ; อิท วุจจติ ภิกขเว สพายตณ.

กตมญจ ภิกขเว นามรูป. เวทนา, สญญา, เจตนา, ผลุส, มนสิกาโร; อิท วุจจติ นาม. จตตารอ จ มหาภูตา จตุนญจ มหาภูตานอ อุปาทายรูป; อิท วุจจติ รูป. อิติ อิทญจ นาม อิทญจ รูป; อิท วุจจติ ภิกขเว นามรูป.

กตมญจ ภิกขเว วิญญาณ. ฉยิเม ภิกขเว วิญญาณกายา: จกุขวิญญาณ, สุตวิญญาณ, ฆานวิญญาณ, ชิวหาวิญญาณ, กายวิญญาณ, มโนวิญญาณ; อิท วุจจติ ภิกขเว วิญญาณ.

กตเม จ ภิกขเว สงขาร. ตโยเม ภิกขเว สงขาร: กายสงขาร, วจีสสงขาร, จิตตสงขาร; อิเม วุจจติ ภิกขเว สงขาร.

กตมา จ ภิกขเว อวิชชา. ย โข ภิกขเว ทุกเข อญญาณ, ทุกขสมุทเย อญญาณ, ทุกขนิโรธอ อญญาณ, ทุกขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญญาณ; อัย วุจจติ ภิกขเว อวิชชา.

“อิติ โข ภิกขเว อวิชชาปจจยา สงขาร, สงขารปจจยา วิญญาณ ฯเปฯ เอมตสส เกวลสส ทุกขทุกขนุสส สมุทโย โหติ.

อวิชชา ขันธ์ ๑๒ อสังขารนิโรธ สงฆารนิโรธ, สงฆารนิโรธ
วิมุตตนิโรธ ๒๒ อเวกขิตตสส เกวลสส ทุกขทุกขนิโรธ
นิโรธ โหติติ. ทุตติ.

๓. ปฏิปทาสุตต

[๓] สวตตติ วิหริติ ๒๒ “มิจฉาปฏิปทา ว โภกขเว
เทสิสสัมมา สมมาปฏิปทา, ตํ สุตต, สวตต มนสิการ, ภาสิสสัมมา.
“เอว ภาตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจจุสสสุ.
ภควา เอตทว

“กตมา จ ภิกขเว มิจฉาปฏิปทา. อวิชชาปจจุสา ภิกขเว
สงฆาร, สงฆารปจจุสา วิมุตตนิโรธ ๒๒ อเวกขิตตสส เกวลสส
ทุกขทุกขนิโรธ สมมา โหติ;” อญ วุจติ ภิกขเว มิจฉาปฏิปทา.

กตมา จ ภิกขเว สมมาปฏิปทา. อวิชชา ขันธ์ ๑๒
อสังขารนิโรธ สงฆารนิโรธ, สงฆารนิโรธ วิมุตตนิโรธ ๒๒
อเวกขิตตสส เกวลสส ทุกขทุกขนิโรธ นิโรธ โหติ; อญ วุจติ
ภิกขเว สมมาปฏิปทาติ. ตุตติ.

๔. วิปัสสนาสัทธรรม

[๔] สวตตติ วิหริติ ๒๒ “วิปัสสนา ภิกขเว ภควโต
อรทต สมมาสมพุทตสส ปุพเพว สมโพธา อนภิสสมพุทตสส
โพธิสตตสเสว สโต เอตทวโหสิ “กัจจ วตตโย โลโก อาปนโน
ชาตติ จ ชิตตติ จ มิตตติ จ จตติ จ อุปปชตติ จ อต จ

๑ อ. อิตตทโท ทิสตติ.

ปนิมสส ทุกขสส นิสสรณํ นปฺปชานาติ ชรามรณสส, กุทาสสุ^๑
นาม อิมสส ทุกขสส นิสสรณํ ปญญาอิสฺสติ ชรามรณสฺสาติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ
“กิมฺหิ นุ โข สติ ชรามรณํ โหติ, กิปปจฺจยา ชรามรณนฺติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญฺญา ย อภิสมโย “ชาติยา โข สติ ชรามรณํ โหติ, ชาติปจฺจยา
ชรามรณนฺติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข สติ ชาติ โหติ, กิปปจฺจยา ชาติตีติ. อถ โข ภิกฺขเว
วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปญฺญา ย อภิสมโย
“ภเว โข สติ ชาติ โหติ, ภวปจฺจยา ชาติตีติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข สติ ภโว โหติ, กิปปจฺจยา ภวตีติ. อถ โข ภิกฺขเว
วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปญฺญา ย อภิสมโย
“อุปาทาเน โข สติ ภโว โหติ, อุปาทานปจฺจยา ภวตีติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ
“กิมฺหิ นุ โข สติ อุปาทานํ โหติ, กิปปจฺจยา อุปาทานนฺติ. อถ
โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญฺญา ย อภิสมโย “ตณฺหา ย โข สติ อุปาทานํ โหติ, ตณฺหา-
ปจฺจยา อุปาทานนฺติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺทิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข สติ ตณฺหา โหติ, กิปปจฺจยา ตณฺหาติ. อถ โข ภิกฺขเว

^๑ ฉ., เท. กุทาสส, เอวมฺปริปี.

วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย
“เวทนาย ไช สติ ตณฺหา โหติ, เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ.

อถ ไช ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ ไช สติ เวทนา โหติ, กิปปจฺจยา เวทนาติ. อถ ไช ภิกฺขเว
วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย
“ผลฺลเส ไช สติ เวทนา โหติ, ผลฺลสปจฺจยา เวทนาติ.

อถ ไช ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ ไช สติ ผลฺลโส โหติ, กิปปจฺจยา ผลฺลโสติ. อถ ไช ภิกฺขเว
วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย
“สพายตเน ไช สติ ผลฺลโส โหติ, สพายตณฺปจฺจยา ผลฺลโสติ.

อถ ไช ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ ไช สติ สพายตณฺ โหติ, กิปปจฺจยา สพายตณฺนติ. อถ ไช
ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย
อภิสมโย “นามรูป ไช สติ สพายตณฺ โหติ, นามรูปปจฺจยา
สพายตณฺนติ.

อถ ไช ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ ไช สติ นามรูป โหติ, กิปปจฺจยา นามรูปนติ. อถ ไช ภิกฺขเว
วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย
“วิญฺญาเณ ไช สติ นามรูป โหติ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนติ.

อถ ไช ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ ไช สติ วิญฺญาณํ โหติ, กิปปจฺจยา วิญฺญาณนติ. อถ ไช
ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส พฺริสฺตตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย

อภิสมโย “สงฺขารเรสุ โข สติ วิญญานํ โหติ, สงฺขารปจฺจยา วิญญานนฺติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นฺ โข สติ สงฺขารรา โหนฺติ, กิปปจฺจยา สงฺขารราติ. อถ โข
ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปณฺณาย
อภิสมโย “อวิชฺชาเย โข สติ สงฺขารรา โหนฺติ, อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขารราติ.

อิติ หิํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารรา, สงฺขารปจฺจยา วิญญานํ
ฯเปยฺย เอเวเมตฺตสฺส เกวลสฺส ทฺถกฺขณนฺตสฺส สมฺมทโย โหติ. “สมฺมทโย
สมฺมทโยติ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส ปุพฺเพ อนนฺตสฺสเตสฺ
ธมฺเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌานํ อุตฺปาติ, ปณฺณา อุตฺปาติ, วิชฺชา
อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นฺ โข อสฺติ ชรามรณํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา ชรามรณนิโรธติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปณฺณาย อภิสมโย “ชาติยา โข อสฺติ ชรามรณํ น โหติ,
ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นฺ โข อสฺติ ชาติ น โหติ, กิสฺส นิโรธา ชาตินิโรธติ. อถ โข
ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปณฺณาย
อภิสมโย “ภเว โข อสฺติ ชาติ น โหติ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธติ.”

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
 นฺุ โข อสติ ภโว น โหติ, กิสฺส นิโรธา ภวนิโรชติ. อถ โข
 ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา
 อภิสมโย “อุปาทาเน โข อสติ ภโว น โหติ, อุปาทานนิโรธา
 ภวนิโรชติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
 นฺุ โข อสติ อุปาทานํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา อุปาทานนิโรชติ.
 อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ
 ปญฺญา อภิสมโย “ตณฺหาย โข อสติ อุปาทานํ น โหติ,
 ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรชติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
 นฺุ โข อสติ ตณฺหา น โหติ, กิสฺส นิโรธา ตณฺหานิโรชติ.
 อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ
 ปญฺญา อภิสมโย “เวทนาย โข อสติ ตณฺหา น โหติ,
 เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรชติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
 นฺุ โข อสติ เวทนา น โหติ, กิสฺส นิโรธา เวทนานิโรชติ.
 อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ
 ปญฺญา อภิสมโย “ผัสฺสเ โข อสติ เวทนา น โหติ, ผสฺส-
 นิโรธา เวทนานิโรชติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
 นฺุ โข อสติ ผสฺโส น โหติ, กิสฺส นิโรธา ผสฺสนิโรชติ.
 อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสฺส โพธิสตุตฺตสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ

ปญญาย อภิสมโย “สพายตเน โข อสติ ผสฺโส น โหติ,
สพายตนิโรธา ผสฺสนิโรชติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข อสติ สพายตนํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา สพายตนิโรชติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญญาย อภิสมโย “นามรูปे โข อสติ สพายตนํ น โหติ,
นามรูปนิโรธา สพายตนิโรชติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข อสติ นามรูปํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา นามรูปนิโรชติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญญาย อภิสมโย “วิญฺญาณे โข อสติ นามรูปํ น โหติ,
วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรชติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข อสติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา วิญฺญาณนิโรชติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญญาย อภิสมโย “สงฺขารेषु โข อสติ วิญฺญาณํ น โหติ,
สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรชติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส เอตทโหสิ “กิมฺหิ
นุ โข อสติ สงฺขารา น โหติ, กิสฺส นิโรธา สงฺขารนิโรชติ.
อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส พฺริสตฺตสฺส โยนิสฺสมนสิการา อหุ
ปญญาย อภิสมโย “อวิชฺชาया โข อสติ สงฺขารา น โหติ,
อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรชติ.

“อิตฺติ หิ ํ อวิชฺชาณิโรชา สงฺขารนิโรโ, สงฺขารนิโรชา
 วิญฺญาณนิโรโ ะเปยฺย เอวเมตฺตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทุกฺขนฺธสฺส นิโรโ
 โหติ;” ‘นิโรโ นิโรโหติ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส โพธิสฺส ตตฺตสฺส
 ปุพฺเพ อนนุสฺสเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุกฺปาทิ, ญาณํ อุกฺปาทิ,
 ปญฺญา อุกฺปาทิ, วิชฺชา อุกฺปาทิ, อาโลโก อุกฺปาทิ ติ. จตฺตถํ.

(สฺตตฺตณฺณมฺปิ พุทฺธานํ เอวํ วิตุถาเรตฺตพฺโพ.)

๕. สิบีสฺสสุตฺตํ

[๕] สิบีสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ะเปยฺย

๖. เวสฺสภฺสสุตฺตํ

[๖] เวสฺสภฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ะเปยฺย

๗. กกุสนฺธสุตฺตํ

[๗] กกุสนฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ะเปยฺย

๘. โจนาคมนสุตฺตํ

[๘] โจนาคมนสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ะเปยฺย

๕. กสสปลสุตต์

[๙] กสสปลสส ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสส
ฯเปฯ

๑๐. โคตมสุตต์

[๑๐] ปุพฺพเว เม ภิกขเว สมโพธา อนภิสมพุทฺธสส
โพธิสคตตสฺเสว สโต เอตทโหสิ “กิจจํ วตายํ โลโก อาปนโน
ชายติ จ ชียยติ จ มียยติ จ จวติ จ อุปปชฺชติ จ, อถ จ
ปนิมสส พุทฺธสส นิสฺสรณํ นปฺปชานาติ ชรามรณสส กุทาสฺสุ
นาม อิมสส พุทฺธสส นิสฺสรณํ ปญฺญายิสฺสติ ชรามรณสฺสาติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สติ
ชรามรณํ โหติ, กิปปจฺจยา ชรามรณนฺติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกขเว
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “ชาติยา โข สติ
ชรามรณํ โหติ, ชาติปปจฺจยา ชรามรณนฺติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สติ ชาติ
โหติ ยเปฯ ภโว ยเปฯ อุปาทานํ ยเปฯ ตณฺหา ยเปฯ เวทนา
ยเปฯ ผสฺโส ยเปฯ สฬายตनํ ยเปฯ นามรูปํ ยเปฯ วิญฺญาณํ
ยเปฯ สงฺขารา โหนฺติ, กิปปจฺจยา สงฺขาราติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกขเว
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “อวิชฺชา ย โข สติ
สงฺขารา โหนฺติ, อวิชฺชาปปจฺจยา สงฺขาราติ.

อิตฺติ หิํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ
 ๔เปยฺ ๔เวเมตฺตสฺส เภวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส สมฺภูโต โหติ. “สมฺภูโต
 สมฺภูโตติ โข เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุ
 อุตฺปาติ, ญาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ,
 อาโลโก อุตฺปาติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทฺโหสิ “กิมฺหิ นฺ โข อสฺติ
 ชรามรณํ น โหติ, กิสฺส นโรชา ชรามรณนโรชฺชติ. ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขเว โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “ชาติยา โข
 อสฺติ ชรามรณํ น โหติ, ชาตินโรชา ชรามรณนโรชฺชติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทฺโหสิ “กิมฺหิ นฺ โข อสฺติ ชาติ
 น โหติ ๔เปยฺ ๔ภโว ๔เปยฺ อุตฺปาทานํ ๔เปยฺ ตณฺหา ๔เปยฺ เวทนา
 ๔เปยฺ ผลสฺส ๔เปยฺ สพฺพตฺนํ ๔เปยฺ นามรูปํ ๔เปยฺ วิญฺญาณํ
 ๔เปยฺ สงฺขารํ น โหนฺติ, กิสฺส นโรชา สงฺขารนโรชฺชติ. ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “อวิชฺชา
 โข อสฺติ สงฺขารํ น โหนฺติ, อวิชฺชานโรชา สงฺขารนโรชฺชติ.

“อิตฺติ หิํ อวิชฺชานโรชา สงฺขารนโรชฺ, สงฺขารนโรชา
 วิญฺญาณนโรชฺ ๔เปยฺ ๔เวเมตฺตสฺส เภวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส นโรชฺ
 โหติ; ‘นโรชฺ นโรชฺติ โข เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส
 ฐมฺเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาติ, ญาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา
 อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ทสมํ.

ปจฺจิม พุทฺธวคฺโค.

ตสสุททานํ

“เทสหนา วิภงคปฏีปทา จ
วิปสสี สีขี จ เวสสภู
กกุสนฺโธ โจนาคมนโน จ^๑ กสฺสโป
มหาสกุยมุนี^๒ จ โคตโมติ.

^๑ น.,เท.,อิ. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ สยา. มหาสกุยมุนี

๒. อาหารวคฺโค

๑. อาหารสัณฺฑิต

[๑๑] เอวมเม สัณฺฑิต:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
 เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส อารามเ. "จตุตทาโรเม ภิกขเว อาหารา
 ภูตานํ วา สตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสีนํ วา อนุคฺคหาย. กตเม
 จตุตทาโร. กวฬีการโ ออาหารโ โอฬาริโก วา สุขุโม วา, ผลุโส
 ทฺติโย, มโนสฺสเจตนา ตติยา, วิญญานํ จตฺตํ. อิมเ ไช ภิกขเว
 จตุตทาโร อาหารา ภูตานํ วา สตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสีนํ วา
 อนุคฺคหาย.

อิมเ จ^๒ ภิกขเว จตุตทาโร อาหารา กีนีทานา กีสุมุทฺยา
 กิชาตีกา กิปปภาว. อิมเ จตุตทาโร อาหารา ตณฺหานิทานา
 ตณฺหาสมุทฺยา ตณฺหาชาติกา ตณฺหาปภาว. ตณฺหา จายํ ภิกขเว
 กีนีทานา กีสุมุทฺยา กิชาตีกา กิปปภาว. ตณฺหา เวทนานิทานา
 เวทนาสมุทฺยา เวทนาชาติกา เวทนาปภาว. เวทนา จายํ ภิกขเว
 กีนีทานา กีสุมุทฺยา กิชาตีกา กิปปภาว. เวทนา ผลุสนีทานา
 ผลุสสมุทฺยา ผลุสชาติกา ผลุสปภาว. ผลุโส จายํ ภิกขเว
 กีนีทานเ กีสุมุทโย กิชาติโก กิปปภาว. ผลุโส สฬายตณฺนิทานเ
 สฬายตณฺสมุทโย สฬายตณฺชาติโก สฬายตณฺปภาว. สฬายตณฺญจิตํ
 ภิกขเว กีนีทานํ กีสุมุทฺยํ กิชาตีกํ กิปปภาว. สฬายตณํ นามรูป-
 นิทานํ นามรูปสมุทฺยํ นามรูปชาติกํ นามรูปปภาว. นามรูปญจิตํ
 ภิกขเว กีนีทานํ กีสุมุทฺยํ กิชาตีกํ กิปปภาว. นามรูป วิญญาน-

^๑ ฉ.,เท. กฬีการโ อ. กฬีการโ

^๒ ฉ.,เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

นิตาน วิญญาณสมุทย์ วิญญาณชาติกัม วิญญาณปภว. วิญญาณญจิทํ
ภิกขเว กีนิตานํ กีสุมุทย์ กีชาติกัม กีปภว. วิญญาณํ สงฺขารนิตานํ
สงฺขารสมุทย์ สงฺขารชาติกัม สงฺขารปภว. สงฺขารา จิเม ภิกขเว
กินิตานา กีสุมุทยา กีชาติกา กีปภวา. สงฺขารา อวิชฺชานิตานา
อวิชฺชาสมุทยา อวิชฺชาชาติกา อวิชฺชาปภวา.

อิติ โข ภิกขเว อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา
วิญญาณํ ฯเปฯ เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย
โหติ. “อวิชฺชาย เตวฺว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรธ,
สงฺขารนิโรธา วิญญาณนิโรธํ ฯเปฯ เอเวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธํ โหตีติ. ปจฺม.

๒. โมลียผคฺคฺนสฺสุตํ

[๑๒] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “จตฺตาโรเม ภิกขเว อาหารา
ภูตानํ วา สตฺตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสีนํ วา อนุคฺคฺหาเย. กตฺเม
จตฺตาโร. กวฬีกาโร อาหาโร โอปาริโก วา สุขุโม วา, ผสฺโส
ทฺธิโย, มโนสฺสยเจตนา ตติยา, วิญญาณํ จตฺตฺตํ. อิเม โข ภิกขเว
จตฺตาโร อาหารา ภูตानํ วา สตฺตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสีนํ วา
อนุคฺคฺหาเยติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา โมลียผคฺคฺโน* ภควนฺตํ เอตทวโจ
“โก นฺ โข ภนฺเต วิญญาณาหารํ อาหาเรตีติ. “โน กลฺโล
ปญฺโหติ ภควา อวโจ, “อาหาเรตีติ อหํ น วทามิ. “อาหาเรตีติ
จาหํ วเทยฺย, ตตฺรสฺส กลฺโล ปญฺโห “โก นฺ โข ภนฺเต

* ฉ.,เท. โมฬียผคฺคฺโน

อาหาเรตตีติ. เอวญจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย “กิสฺส นุ โข ฆนฺเต วิญฺญาณาหาโรติ. เอส กลฺโล ปญฺโห, ตตฺร กลลํ เวยฺยาकरणํ “วิญฺญาณาหาโร อายตฺตํ ปุณฺณวาภานิพฺพตฺติยา [๑] ตสฺมี ภูเต สติ สพฺยาตณฺ, สพฺยาตณฺปจฺจยา ผสฺโสติ.

“โก นุ โข ฆนฺเต ผุสฺตตีติ.

“โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา อโวจ, “ผุสฺตตีติ อหํ น วทามิ. “ผุสฺตตีติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรสฺส กลฺโล ปญฺโห “โก นุ โข ฆนฺเต ผุสฺตตีติ. เอวญจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย “กิปฺจฺจยา นุ โข ฆนฺเต ผสฺโสติ. เอส กลฺโล ปญฺโห, ตตฺร กลลํ เวยฺยาकरणํ “สพฺยาตณฺปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนาติ.

“โก นุ โข ฆนฺเต เวทยตีติ.”

“โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา อโวจ, “เวทยตีติ อหํ น วทามิ. “เวทยตีติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรสฺส กลฺโล ปญฺโห “โก นุ โข ฆนฺเต เวทยตีติ. เอวญจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย “กิปฺจฺจยา นุ โข ฆนฺเต เวทนาติ. เอส กลฺโล ปญฺโห, ตตฺร กลลํ เวยฺยาकरणํ “ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ.

“โก นุ โข ฆนฺเต ตณฺหียตีติ.”

“โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา อโวจ, “ตณฺหียตีติ อหํ น วทามิ. “ตณฺหียตีติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรสฺส กลฺโล ปญฺโห “โก นุ โข ฆนฺเต ตณฺหียตีติ. เอวญจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจโย

^๒ ส.,อิ. เวทยตีติ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ตสฺตตีติ, เอวมฺปรี.

เอวํ ปุจฺเจยฺย “กัํ ปจฺจยา นุ โข ภนฺเต ตณฺหาติ. เอส กลฺโล ปณฺโห, ตตฺร กลลํ เวยฺยากรณํ “เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหา-
ปจฺจยา อุปาทานนฺติ.

“โก นุ โข ภนฺเต อุปาทียตีติ.

“โน กลฺโล ปณฺโหติ ภควา อโวจ, “อุปาทียตีติ อหํ น
วทามิ. “อุปาทียตีติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรสฺส กลฺโล ปณฺโห “โก
नु โข ภนฺเต อุปาทียตีติ. เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์
โย เอวํ ปุจฺเจยฺย “กัํปจฺจยา นุ โข ภนฺเต อุปาทานนฺติ. เอส
กลฺโล ปณฺโห, ตตฺร กลลํ เวยฺยากรณํ “ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ,
อุปาทานปจฺจยา ภโวติ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺภโว โหติ.

“ฉนฺนํ เตวฺว ผคฺคฺน ผสฺสสายตนาณํ อสฺสสวिरาคนิโรธา
ผสฺสนิโรธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรธ,
ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ,
ภวนิโรธา ชาตินิโรธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสฺสฺสฺสฺส นิสฺสํนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
นิโรธ โหตีติ. ทุตฺติ.

๓. สมณพฺรหฺมณฺสฺสฺสฺส

[๑๓] สวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺย “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา
วา พฺรหฺมณฺหา วา ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสมฺภวํ
นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ”

* ฉ., เท., อ. ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ

นปฺปชานนฺติ, ชาตี ๔เปย ภว ๔เปย อุปาทาน ๔เปย ตณฺห ๔เปย เวทน ๔เปย ผสฺส ๔เปย สพายตณ ๔เปย นามรูป ๔เปย วิญฺญาณ ๔เปย สงฺขาร นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺถํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. น เมเต^๒ ภิกฺขเว สมณ วา พฺราหฺมณ วา สมณេสุ วา สมณสมฺมตฺตา, พฺราหฺมณฺเสสุ วา พฺราหฺมณสมฺมตฺตา, น จ ปน เต อายสฺมนโต สามณฺยตฺถํ วา พฺราหฺมณตฺถํ^๓ วา ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

“เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณ วา พฺราหฺมณ วา ชรามรณํ ปชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺถํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ, ชาตี ๔เปย ภว ๔เปย อุปาทาน ๔เปย ตณฺห ๔เปย เวทน ๔เปย ผสฺส ๔เปย สพายตณ ๔เปย นามรูป ๔เปย วิญฺญาณ ๔เปย สงฺขาร ปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺถํ ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ. เต โขเม^๔ ภิกฺขเว สมณ วา พฺราหฺมณ วา สมณฺเสสุ เจว สมณสมฺมตฺตา, พฺราหฺมณฺเสสุ จ พฺราหฺมณสมฺมตฺตา, เต จ ปนฺนายนสฺมนโต สามณฺยตฺถตฺถจ พฺราหฺมณตฺถตฺถจ ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ตติยํ.

^๑ ฉ., เท., อ. เม เต

^๒ ฉ., เท., อ. พฺราหฺมณตฺถํ, เอวฺมปฺริย.

^๓ ฉ., เท., อ. โข เม

๔. ทุตยสมณพราหมณสุตต์

[๑๔] สวตถุติย วิหริติ ยเปย “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณ วา พราหมณา วา อิมะ ชมมะ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ สมฺมทํ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธํ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. กตมะ ชมมะ นปฺปชานนฺติ, กตเมสฺส ชมฺมานํ สมฺมทํ นปฺปชานนฺติ, กตเมสฺส ชมฺมานํ นิโรธํ นปฺปชานนฺติ, กตเมสฺส ชมฺมานํ นิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ.

ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสมฺมทํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. ชาตี ยเปย ภวํ ยเปย อุปาทานํ ยเปย ตณฺหํ ยเปย เวทนํ ยเปย ผสฺสํ ยเปย สพฺพายตनํ ยเปย นามรูปํ ยเปย วิญญานํ ยเปย สงฺขาระ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมฺมทํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. อิมะ ชมมะ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ สมฺมทํ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธํ นปฺปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. น เมเต ภิกขเว สมณ วา พราหมณา วา สมณฺเสุ วา สมณสมฺมตฺตา, พราหมณฺเสุ วา พราหมณสมฺมตฺตา, น จ ปน เต อายสฺสมนฺโต สามณฺณตฺถํ วา พราหมณฺณตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ชมมะ สยํ อภิญญา สจฺจนิคตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณ วา พราหมณา วา อิมะ ชมมะ ปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ สมฺมทํ ปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธํ ปชานนฺติ, อิมัสส ชมฺมานํ นิโรธคามินีปฺปฏิปทํ

ปชานนฺติ. กตเม ฐมฺเม ปชานนฺติ, กตเมสํ ฐมฺมานํ สมุทฺยํ
ปชานนฺติ, กตเมสํ ฐมฺมานํ นิโรธํ ปชานนฺติ, กตเมสํ ฐมฺมานํ
นิโรธคามินีปฏีปํ ปชานนฺติ.

ชรามรณํ ปชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ ปชานนฺติ, ชรา-
มรณนิโรธํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินีปฏีปํ ปชานนฺติ. ชาตี
ฯเปฯ ภวํฯ ๕เปฯ อุปาทานํ ๕เปฯ ตณฺหํ ๕เปฯ เวทนํ ๕เปฯ
ผลสํ ๕เปฯ สฬายตनํ ๕เปฯ นามรูปํ ๕เปฯ วิญญาณํ ๕เปฯ
สงฺขารํ ปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ
ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินีปฏีปํ ปชานนฺติ. อิมํ ฐมฺเม
ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ สมุทฺยํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ
นิโรธํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นิโรธคามินีปฏีปํ ปชานนฺติ.
เต โขเม ภิกฺขเว สมณฯ วา พุราหฺมณฯ วา สมณฺโส เจว
สมณสมฺมตฯ, พุราหฺมณฺโส จ พุราหฺมณสมฺมตฯ, เต จ
ปณายสมฺมุตโต สามณฺณตถณฺจ พุราหฺมณฺณตถณฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. จตฺตถํ.

๕. กัจจายนโคตตสยุตต์

[๑๕] สวตฺถิยํ วิหรติ ๕เปฯ อถ โข อายสฺมา
กัจจายนโคตฺโต,* เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
กัจจายนโคตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ “สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาทิฏฺฐิติ ภาเน
วฺจจติ, กิตฺตาวตฯ นุ โข ภาเน สมฺมาทิฏฺฐิ โหตฺติติ.

* อ. กัจจายนโคตโต, เอวมุปริปี.

“ทวยนิสสิโต ไชย” กัจจาน^๒ โลโก เยภุญเณน อตถิตตญเจว
 นตถิตตญจ. โลกสมุทญ จ^๓ ไช กัจจาน ยถาภูตัม สมมปปญญา
 ปสฺสโต ยา โลเก นตถิตา, สา น โหติ. โลกนิโรธ^๔ ไช กัจจาน
 ยถาภูตัม สมมปปญญา ปสฺสโต ยา โลเก อตถิตา, สา น
 โหติ. อุปายุปาทานาภินิเวสวินิพนโร^๕ ขวาย^๖ กัจจาน โลโก
 เยภุญเณน, ตญจาย^๗ อุปายุปาทาน^๘ เจตโส อธิฏฺฐาณ^๙ อภินิเวसानุสย^{๑๐}
 น อุปะติ น อุปาทิยติ นาทิฏฺฐาติ “อตฺตา เมติ. “ทุกฺขเมว
 อุปปชฺชมาน^{๑๑} อุปปชฺชติ, ทุกฺข^{๑๒} นිරุชฺชมาน^{๑๓} นිරุชฺชตตีติ น กงฺขติ
 น วิจิกิञฺจติ; อปรปฺปจฺยา ฌาณเมวสฺส เอตฺถ โหติ. เอตฺตาวตา
 ไช กัจจาน สมมาทิฏฺฐิ โหติ.

“สพฺพมตฺถีติ ไช กัจจาน อยเมโก อนฺโต, ‘สพฺพ นตฺถีติ
 อย^{๑๔} ทฺติโย อนฺโต. เอเต เต กัจจาน อุโก อนฺเต อนฺตคฺมม
 มชฺฌเณน ตถาคโต ฌมม^{๑๕} เทเสติ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร^{๑๖},
 สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณ^{๑๗} ๔เปย^{๑๘} เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ. อวิชฺชาย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา
 สงฺขารนิโรธ^{๑๙}, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธ^{๒๐} ๔เปย^{๒๑} เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ^{๒๒} โหตীติ. ปญจม^{๒๓}.

๖. ฌมมกถิกสุตฺต

[๑๖] สาวตฺถิย^๑ วิหฺรติ ๔เปย^๒ อถ ไช อญฺจตโร ภิกฺขุ,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺต^๓ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺต^๔ นิสีทิ. เอกมนฺต^๕ นิสินโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺต^๖

^๑ ฉ.,เท.,อ. ขวาย

^๒ อ. กัจจายน, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ.,เท.,อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ.,เท. อุปยูปาทานาภินิเวสวินิพนโร

^๕ ฉ.,เท. อุปยูปาทาน

เอตทวโจ “ธมฺมกถิโก ธมฺมกถิโกติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นฺ
โฆ ภนฺเต ธมฺมกถิโก โหตีติ.

“ชรามรณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
ธมฺมํ เทเสติ, ‘ธมฺมกถิโก ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายน. ชรามรณสฺส เจ
ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ,
‘ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายน. ชรามรณสฺส เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺโต โหติ,
‘ทิวฺจธมฺมนิพฺพานปฺปตฺโต ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายน.

ชาติยา เจ ภิกฺขุ อเปยฺ ภวสฺส เจ ภิกฺขุ อเปยฺ
อุปาทานสฺส เจ ภิกฺขุ อเปยฺ ตณฺหาย เจ ภิกฺขุ อเปยฺ เวทนาย
เจ ภิกฺขุ อเปยฺ ผลสฺส เจ ภิกฺขุ อเปยฺ สพายตฺนสฺส เจ ภิกฺขุ
อเปยฺ นามรูปสฺส เจ ภิกฺขุ อเปยฺ วิญฺญาณสฺส เจ ภิกฺขุ อเปยฺ
สงฺขารานญฺเจ ภิกฺขุ อเปยฺ อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ธมฺมํ เทเสติ, ‘ธมฺมกถิโก ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายน.
อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ,
‘ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายน. อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺโต โหติ,
‘ทิวฺจธมฺมนิพฺพานปฺปตฺโต ภิกฺขุติ อลํ วจฺนายนฺติ. จญฺจ.

๗. อเจลกสสปลสุตต์

[๑๗] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริ
เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โฆ ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจี้วรมาทาย ราชคเห* ปิณฺฑทาย ปาวิสิ. อทฺทสา โฆ อเจโล
กสฺสโป ภควนฺตํ ทูรโตว อาคจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน, เยเน ภควา,

* จ.,เท.,อ. ราชคห์

เตนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา ภควตา สหฐี สมโมทิต. สมโมทนีย กถ
 สาราณียี วิตติสาเรตวา เอกมณต อฏฐาส. เอกมณต จิตโต โข อเจโล
 กสสโป ภควนต อุตทโวจ “ปุจเจญยาม มย ภวนต โคตม
 กณจิทเว” เทส, สเจ โน ภว โคตโม โอกาส กโรติ ปญหสส
 เวยยากรณายาติ.

“อกาโล โข ตาว กสสโป ปญหสส, อนตรชมร ปวิฏฐมฺหาติ.
 ทุตติยปี โข อเจโล กสสโป ภควนต อุตทโวจ “ปุจเจญยาม มย
 ภวนต โคตม กณจิทเว เทส, สเจ โน ภว โคตโม โอกาส กโรติ
 ปญหสส เวยยากรณายาติ.

“อกาโล โข ตาว กสสโป ปญหสส, อนตรชมร ปวิฏฐมฺหาติ.
 ตติยปี โข ะเปย ปวิฏฐมฺหาติ. เอว วุตเต, อเจโล กสสโป
 ภควนต อุตทโวจ “น โข ปน มย ภวนต โคตม พหุเทว
 ปุจจันตูกามาติ.

“ปุจณ กสสโป ยทาภงขสตีติ.

“กั นุ โข โภ โคตม สยักถํ ทุกฺขนฺติ. “มา เหว
 กสสปาติ ภควา อโวจ. “กั ปน โภ โคตม ปรักถํ ทุกฺขนฺติ. “มา
 เหว กสสปาติ ภควา อโวจ. “กั นุ โข โภ โคตม สยักถณจ
 ปรักถณจ ทุกฺขนฺติ. “มา เหว กสสปาติ ภควา อโวจ. “กั ปน
 โภ โคตม อสยการํ อปรการํ อธิจจสมุปฺปนํ ทุกฺขนฺติ. “มา เหว
 กสสปาติ ภควา อโวจ.

“กั นุ โข โภ โคตม นตฺติ ทุกฺขนฺติ.

“น โข กสสโป นตฺติ ทุกฺข, อตฺติ โข กสสโป ทุกฺขนฺติ.

“เตนหิ ภว โคตโม ทุกฺข น ชานาติ น ปสฺสตีติ.

“น ขวาทิ กสสป ทุกขิ น ชานามิ น ปสฺสามิ, ชานามิ ขวาทิ กสสป ทุกขิ, ปสฺสามิ ขวาทิ กสสป ทุกฺขนฺติ.

“กั นุ โข โภ โคตม สยํกตํ ทุกฺขนฺติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน ‘มา เหวํ กสสปาติ วเทสิ. ‘กั ปน โภ โคตม ปรงกตํ ทุกฺขนฺติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน ‘มา เหวํ กสสปาติ วเทสิ. ‘กั นุ โข โภ โคตม สยํกตญจ ปรงกตญจ ทุกฺขนฺติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน ‘มา เหวํ กสสปาติ วเทสิ. ‘กั ปน โภ โคตม อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนํ ทุกฺขนฺติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน ‘มา เหวํ กสสปาติ วเทสิ. ‘กั นุ โข โภ โคตม นตฺถิ ทุกฺขนฺติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน ‘น โข กสสป นตฺถิ ทุกขํ, อตฺถิ โข กสสป ทุกฺขนฺติ วเทสิ. “เตนหิ ภวํ โคตโม ทุกขิ น ชานาติ น ปสฺสตีติ อิติ ปุณฺโณ สฺมาโน “น ขวาทิ กสสป ทุกขิ น ชานามิ น ปสฺสามิ, ชานามิ ขวาทิ กสสป ทุกขิ, ปสฺสามิ ขวาทิ กสสป ทุกฺขนฺติ วเทสิ. อาจิกฺขตุ จ” เม ภนฺเต ภควา ทุกขิ, เทเสตุ จ” เม ภนฺเต ภควา ทุกฺขนฺติ.

“โส กโรติ โส ปฏิสํเวทยตีติ” โข กสสป อาทิตฺ สโต ‘สยํกตํ ทุกฺขนฺติ อิติ วทํ สสฺสํ เอตํ ปเรติ. ‘อญฺเอย กโรติ อญฺเอย ปฏิสํเวทยตีติ” โข กสสป เวทนาภิตฺตุนฺนสฺส สโต “ปรํกตํ ทุกฺขนฺติ อิติ วทํ อจฺเจทํ เอตํ ปเรติ. เอเต เต กสสป อุโป อนฺเต อนุปคมม มชฺฌเณน ตถาคโต ฐมํ เทเสติ; อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชาย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา วิญญาณนิโรโธ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

๑ ส. จสทโท น ทิสฺสติ.

๒ ส.,อ. ปฏิสํเวทยตีติ

เอวํ วุตเต, อเจโล กสสโป ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา
อูกฺกชฺชเยยฺย ฯ เปฯ ‘จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขนํตีติ,’ เอวเมว” ภควตา
อนกปริยาเยน ฐมโม ปกาสิตो, เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ
คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, ลเภยฺยาหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก
ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺมปทนต์ิ.

“โย โข กสฺสป อณฺณตติตฺถียปฺพุโป อิมสฺมี ฐมฺมวินฺเย
อากฺขติ ปพฺพชฺชํ, อากฺขติ อุปสมฺมปทํ, โส จตฺตารอ มาเส
ปริวสตี, จตฺนํ มาसानํ อจฺเจเยน ปริวฺตถปริวาสํ” อารทฺธจิตฺตา
ภิกฺขุ อากฺขมานา^๑ ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺมาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย. อปิ จ
มยา ปคฺคลเวมตฺตตา วินีตตีติ.”

“สเจ ภนฺเต อณฺณตติตฺถียปฺพพา อิมสฺมี ฐมฺมวินฺเย อากฺขนฺตา
ปพฺพชฺชํ อากฺขนฺตา อุปสมฺมปทํ, จตฺตารอ มาเส ปริวสนฺติ, จตฺนํ
มาसानํ อจฺเจเยน ปริวฺตถปริวาเส อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขุ อากฺขมานา
ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺมาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย, อหํ จตฺตาริ วสฺसानิ
ปริวสิสฺสามิ, จตฺนํ วสฺसानํ อจฺเจเยน ปริวฺตถปริวาสํ อารทฺธจิตฺตา
ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺตุ อุปสมฺมาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ.

อลตฺถ โข อเจโล กสฺสโป ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ,
อลตฺถ อุปสมฺมปทํ. อจิรฺูปสมฺมปทโน จ ปนายสฺมา กสฺสโป เอโก
วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว
ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนต์ิ,
ตทนต์ฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา

^๑ ส.,อ. ทกฺขนํตีติ, เอวมฺปริปี.

^๒ ฉ.,เท.,อ. เอวเมว

^๓ ฉ. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๔ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ.,เท.,อ. วิทิตตี.

สจฺฉิกิตฺวา อุปสมปชฺช วิหาสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยายาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ
ปนายสฺมา กสฺสโป อรหฺตํ อโหสีติ. สตฺตมํ.

๘. ติมฺพรฺกฺขสฺสุตฺ

[๑๘] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๗เปฯ อถ โข ติมฺพรฺกฺโข^๑
ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
สทฺธิํ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
นินฺสีติ. เอกมฺนตํ นินฺสีโน โข ติมฺพรฺกฺโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ “กึ นฺุ โข โภ โคตมฺ สยํกตํ สุขทฺกฺขนฺฺติ. “มา เหวํ
ติมฺพรฺกฺขชาติ ภควา อวโจ. “กึ ปน โภ โคตมฺ ปรักตํ
สุขทฺกฺขนฺฺติ. “มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขชาติ ภควา อวโจ. “กึ โข โภ
โคตมฺ สยํกตณฺจ ปรักตณฺจ สุขทฺกฺขนฺฺติ. “มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขชาติ
ภควา อวโจ. “กึ ปน โภ โคตมฺ อสยํการํ อปรํการํ
อริจฺจสมฺปฺปนฺนํ สุขทฺกฺขนฺฺติ. “มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขชาติ ภควา
อวโจ.

“กึ นฺุ โข โภ โคตมฺ นตฺถิ สุขทฺกฺขนฺฺติ.

“น โข ติมฺพรฺกฺข นตฺถิ สุขทฺกฺขํ, อตฺถิ โข ติมฺพรฺกฺข
สุขทฺกฺขนฺฺติ.

“เตนฺหิ ภวํ โคตโม สุขทฺกฺขํ น ชานาติ น ปสฺสตีติ.

“น ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข สุขทฺกฺขํ น ชานามิ น ปสฺสามิ,
ชานามิ ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข สุขทฺกฺขํ, ปสฺสามิ ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข
สุขทฺกฺขนฺฺติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ติมฺพรฺโก, เอวฺมุปรีปิ.

“กั นุ โข โภ โคตม สยัगतํ สุขทุกขนฺติ อิติ ปุณฺณโจ
 สมานิ ‘มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขาติ วเทสิ. ‘กั ปน โภ โคตม ปรักตํ
 สุขทุกขนฺติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ ‘มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขาติ วเทสิ. ‘กั
 นุ โข โภ โคตม สยักตญจ ปรักตญจ สุขทุกขนฺติ อิติ ปุณฺณโจ
 สมานิ ‘มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขาติ วเทสิ. ‘กั ปน โภ โคตม
 อสยัการํ อปรการํ อริจจสมุปฺปนํ สุขทุกขนฺติ อิติ ปุณฺณโจ
 สมานิ ‘มา เหวํ ติมฺพรฺกฺขาติ วเทสิ. “กั นุ โข โภ โคตม
 นตฺถิ สุขทุกขนฺติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ ‘น โข ติมฺพรฺกฺข นตฺถิ
 สุขทุกขํ, อตฺถิ โข ติมฺพรฺกฺข สุขทุกขนฺติ วเทสิ. ‘เตนหิ ภวํ
 โคตโม สุขทุกขํ น ชานาติ น ปสฺสตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ ‘น
 ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข สุขทุกขํ น ชานามิ น ปสฺสามิ, ชานามิ
 ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข สุขทุกขํ, ปสฺสามิ ขวาทํ ติมฺพรฺกฺข สุขทุกขนฺติ
 วเทสิ. อาจิกฺขตุ จ เม ภวํ โคตโม สุขทุกขํ, เทเสตุ จ เม ภวํ
 โคตโม สุขทุกขนฺติ.

“สา เวทนา โส เวทยตีติ โข ติมฺพรฺกฺข อาทิตฺ สโต
 ‘สยัगतํ สุขทุกขนฺติ เอวญฺจาหํ” น วทามิ. ‘อญฺญา เวทนา
 อญฺเญ เวทยตีติ โข ติมฺพรฺกฺข เวทนาภิตฺตุนฺนสฺส สโต “ปรักตํ
 สุขทุกขนฺติ เอวญฺจาหํ น วทามิ. เอเต เต ติมฺพรฺกฺข อุโป
 อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเณน ตถาคโต ฐมฺมํ เทเสติ ‘อวิชฺชาปจฺจยา
 สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขทุกฺขนฺตสฺส สมฺพุทฺโธ โหติ. อวิชฺชายนฺเตว อสเสสฺสวราคณิโรชา
 สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณนิโรธ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทุกฺขทุกฺขนฺตสฺส นิโรธ โหตีติ.

* น.,เท.,อิ. เอวมฺปาหํ

เอวํ วุตฺเต, ติมฺพรฺกฺโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ยเปยฺย เอสาหํ
ภนฺเต ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ฌมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ,
อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺุเปตํ
สรณฺงคตฺนฺติ. อญฺจมํ.

๙. พาลปณฺทิตสฺสุตฺตํ

[๑๙] สวตฺถิยํ วิหริติ ยเปยฺย “อวิชฺชานีวรณฺสฺส ภิกฺขเว
พาลสฺส ตณฺหาย สังยุตฺตสฺส” เอวมยํ กาโย สมฺมทาคโต. อิติ
อยณฺเจว กาโย พหิทฺธา จ นามรูปํ, อิตฺถेतํ ทวํ, ทวํ ปฏฺิจจ
ผลฺโส สเพวายตฺตานิ, เยหิ ผุฏฺโจ พาลो สุขทฺทกฺโข ปฏฺิสํเวทยติ
เอเตสํ วา อณฺณตเรน.

อวิชฺชานีวรณฺสฺส ภิกฺขเว ปณฺทิตสฺส ตณฺหาย สังยุตฺตสฺส
เอวมยํ กาโย สมฺมทาคโต. อิติ อยณฺเจว กาโย พหิทฺธา จ
นามรูปํ, อิตฺถेतํ ทวํ, ทวํ ปฏฺิจจ ผลฺโส สเพวายตฺตานิ, เยหิ
ผุฏฺโจ ปณฺทิตो สุขทฺทกฺโข ปฏฺิสํเวทยติ เอเตสํ วา อณฺณตเรน.

“ตตฺร ภิกฺขเว โภ วิเสโส โภ อธิปฺปาโย” กิณฺณนากรณํ
ปณฺทิตสฺส พาลเณนาติ. “ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ฌมฺมา ภควํเนตฺติกา
ภควํปฏฺิสรรณา, สาธุ วต เม ภนฺเต ภควนฺตํเยว ปฏฺิภาตฺ
เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตฺติ.

“เตนฺหิ ภิกฺขเว สุณฺณถ, สาธุกํ มนสิกรโธ, ภาสิสฺสามีติ.
“เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ. ภควา เอตทวโจ

๑ ฉ.,เท.,อิ. สมฺมปยุตฺตสฺส, เอวมฺปรีป.

๒ ส.,อิ. อธิปฺปาโย ฉ.,เท. อธิปฺปาโย

“ยาย จ ภิกขเว อวิชชาย นินุตตสส พาลสส ยาย จ ตณฺหาหย สัตตตสส อัย กาโย สมุทาคโต, สา เจว อวิชชชา พาลสส อปฺปหีนา, สา จ ตณฺหา อปริกฺขีณา. ตํ กิสฺส เหตุ. น หิ ภิกขเว พาโล อจริ พุรหมจิริยํ สมมา ทุกฺขกฺขยาย. ตสมมา พาโล กายสส เกทา กายูปโค โหติ, โส กายูปโค สมานो น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรณฺเน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ, น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสมมาติ วทามิ.

“ยาย จ ภิกขเว อวิชชาย นินุตตสส ปณฺทิตสส ยาย จ ตณฺหาหย สัตตตสส อัย กาโย สมุทาคโต, สา เจว อวิชชชา ปณฺทิตสส ปหีนา, สา จ ตณฺหา ปริกฺขีณา. ตํ กิสฺส เหตุ. อจริ ภิกขเว ปณฺทิตโต พุรหมจิริยํ สมมา ทุกฺขกฺขยาย. ตสมมา ปณฺทิตโต กายสส เกทา น กายูปโค โหติ, โส อากายูปโค สมานो ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรณฺเน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ, ปริมุจฺจติ ทุกฺขสมมาติ วทามิ. อัย โข ภิกขเว วิเสโส อัย อธิปฺปายโส อิทนฺนนานาการณํ ปณฺทิตสส พาเลน ยทิทํ พุรหมจิริยวาโสติ. นวมํ.

๑๐. ปจฺจยสุตฺตํ

[๒๐] สวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ปฏิจฺจสมุปฺปาทญฺจ โว ภิกขเว เทเสสฺสามิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺเน จ ฐมเม, ตํ สฺขณฺณ, สาธุกํ มนสิการो, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภาเนตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโส. ภควา เอตทโวจ

“กตโม จ ภิกขเว ปฏิจฺจสมุปฺปาโท. ชาติปจฺจยา ภิกขเว ชรามรณํ, อุปฺปาทา วา ตถาคตานิ อนฺุปฺปาทา วา ตถาคตานิ

จิตา ว สา ธาตุ ฐมมฏจิตตา ฐมมเนียมตา อิทปจจยตา, ตํ
ตถาคโต อภิสมพฺพชฺชติ อภิสเมติ, อภิสมพฺพชฺชิตฺวา อภิสเมตฺวา
อาจิขฺยติ เทเสติ ปณฺณเปติ* ปฏฺฐเปติ วิวรติ วิภชติ อุตฺตานิกโรติ,
“ปสฺสเถตาติ จาห. ชาติปจฺจยา ภิกฺขเว ชรามรณํ.

ภาวปจฺจยา ภิกฺขเว ชาติ ๕เปยฺย อุปาทานปจฺจยา ภิกฺขเว
ภโว ๕เปยฺย ตณฺหาปจฺจยา ภิกฺขเว อุปาทานํ ๕เปยฺย เวทนาปจฺจยา
ภิกฺขเว ตณฺหา ๕เปยฺย ผสฺสปจฺจยา ภิกฺขเว เวทนา ๕เปยฺย
สพฺพายตนปจฺจยา ภิกฺขเว ผสฺโส ๕เปยฺย นามรูปปจฺจยา ภิกฺขเว
สพฺพายตนํ ๕เปยฺย วิญฺญาณปจฺจยา ภิกฺขเว นามรูปํ ๕เปยฺย
สงฺขารปจฺจยา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ๕เปยฺย อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว
สงฺขารา, อุปฺปาทา วา ตถาคตานิ อนฺอุปฺปาทา วา ตถาคตานิ จิตฺตา
สา ธาตุ ฐมมฏจิตตา ฐมมเนียมตา อิทปจจยตา, ตํ ตถาคโต
อภิสมพฺพชฺชติ อภิสเมติ, อภิสมพฺพชฺชิตฺวา อภิสเมตฺวา อาจิขฺยติ
เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิวรติ วิภชติ อุตฺตานิกโรติ “ปสฺสเถตาติ
จาห. อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารา. อิติ โข ภิกฺขเว ยา ตตฺตร
ตถตา อวิตถตา อนนฺถตถตา อิทปจจยตา. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว
ปฏฺฐิจฺจสมฺมุปาโท.

ภคตเม จ ภิกฺขเว ปฏฺฐิจฺจสมฺมุปปนฺนา ฐมฺมา. ชรามรณํ
ภิกฺขเว อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏฺฐิจฺจสมฺมุปปนฺนํ ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิราคธมฺมํ
นิโรธธมฺมํ. ชาติ ภิกฺขเว อนิจฺจา สงฺขตา ปฏฺฐิจฺจสมฺมุปปนฺนา
ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. ภโว ภิกฺขเว
อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏฺฐิจฺจสมฺมุปปนฺโน ขยธมฺโม วยธมฺโม วิราคธมฺโม
นิโรธธมฺโม. อุปาทานํ ภิกฺขเว ๕เปยฺย ตณฺหา ภิกฺขเว ๕เปยฺย

* จ.,เท.,อิ. ปณฺณเปติ, เอวมฺปรี.]

เวทนา ภิกขเว ๔เปยฺย ผลุสโส ภิกขเว ๔เปยฺย สพายตน์ ภิกขเว ๔เปยฺย นามรูป ภิกขเว ๔เปยฺย วิญญาณํ ภิกขเว ๔เปยฺย สงฺขารภิกขเว ๔เปยฺย อวิชชา ภิกขเว อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนาชยธมฺมา วยธมฺมา วิราจธมฺมา นิโรธธมฺมา. อิมะ วุจฺจนฺติ ภิกขเว ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ธมฺมา.

“ยโต โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส อยญจ ปฏิจฺจสมุปฺปาโท อิมะ จ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ธมฺมา ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาย สุทฺธิจฺจา โหนฺติ, โสว” ปุพฺพนฺตํ วา อุปฺชาวิสฺสติ “อโหสิ นฺุ ขวาทิ” อตีตมทฺธานํ, นนฺุ โข อโหสิ อตีตมทฺธานํ, ก็ นนฺุ โข อโหสิ อตีตมทฺธานํ. กถํ นนฺุ โข อโหสิ อตีตมทฺธานํ, ก็ หุตฺวา ก็ อโหสิ นนฺุ ขวาทิ อตีตมทฺธานนฺติ. อปรนฺตํ วา อุปฺชาวิสฺสติ “ภวิสฺสามิ นนฺุ ขวาทิ อนาคตมทฺธานํ, นนฺุ โข ภวิสฺสามิ อนาคตมทฺธานํ, ก็ นนฺุ โข ภวิสฺสามิ อนาคตมทฺธานํ, กถํ นนฺุ โข ภวิสฺสามิ อนาคตมทฺธานํ, ก็ หุตฺวา ก็ ภวิสฺสามิ นนฺุ ขวาทิ อนาคตมทฺธานนฺติ. เอตฺรหิ วา ปจฺจุปฺปนฺนํ อทฺธานํ อชฺฌตฺตํ กถํกถิ ภวิสฺสติ ‘อหํ นนฺุ โขสฺมิ โน นนฺุ โขสฺมิ, ก็ นนฺุ โขสฺมิ, กถํ นนฺุ โขสฺมิ, อยํ นนฺุ โข สตุโต กุโต อาคโต, โส กุหิ คามิ” ภวิสฺสตีติ. เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ ภิกขเว อริยสาวกสฺส อยญจ ปฏิจฺจสมุปฺปาโท อิมะ จ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ธมฺมา ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาย สุทฺธิจฺจาติ. ทสฺม.

ทุติโย อาหารวคฺโค.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. โส วต

^๒ ฉ.,เท. โข อหํ

^๓ ฉ.,เท. คมิสฺสตีติ

ตสฺสอุทฺตทานํ

“อาหารผคฺคุณฺเจว^๑ เทว จ สมณพฺรหฺมณา
 กจฺจายนโคตฺต^๒ ฃมฺมกถิกํ อเจลํ ติมฺพรฺกฺเขน จ
 พาลปณฺทิตฺตเจว^๓ ทสฺโม ปจฺจเยน จาติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อาหารํ ผคฺคุณฺ เจว

^๒ อิ. กจฺจายนโคตฺโต

^๓ ฉ.,เท. พาลปณฺทิตฺโต เจว อิ. พาลเณ ปณฺทิตฺโต เจว

๓. ทสพลวคโค

๑. ทสพลสตุต

[๒๑] สาวตถิย วิหริติ ยเปย “ทสพลสมนฺนาคโต ภิกขเว ตถาคโต จตฺตฺหิ จ เวสสารชฺเชหิ สมนฺนาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐิชา นาคติ, ปรีสาสุ สีนฺนาทํ นทติ, พุรหฺมจกํ ปวตฺเตติ “อิติ รูป, อิติ รูปสฺส สมฺทโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ เวทนา, อิติ เวทนาย สมฺทโย, อิติ เวทนาย อตฺถงฺคโม, อิติ สญฺญา, อิติ สญฺญาย สมฺทโย, อิติ สญฺญาย อตฺถงฺคโม, อิติ สงฺขาร, อิติ สงฺขารานํ สมฺทโย, อิติ สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม, อิติ วิญฺญาณ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺทโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสูปปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ. อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นโรธา อิทํ นโรธมฺติ. ยทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ยเปย เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกขทฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ. อวิชฺชาย เตวว อเสสวโรธา สงฺขารนโรธ, สงฺขารนโรธา วิญฺญาณนโรธ ยเปย เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกขทฺขนฺธสฺส นโรธ โหติติ. ปจฺม.

๒. ทุตติยทสพลสตุต

[๒๒] สาวตถิย วิหริติ ยเปย “ทสพลสมนฺนาคโต ภิกขเว ตถาคโต จตฺตฺหิ จ เวสสารชฺเชหิ สมนฺนาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐิชา นาคติ, ปรีสาสุ สีนฺนาทํ นทติ, พุรหฺมจกํ ปวตฺเตติ “อิติ รูป, อิติ รูปสฺส สมฺทโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ เวทนา,

อิตติ เวทนาย สมุทโย, อิตติ เวทนาย อตถงคโม, อิตติ สณฺณาย, อิตติ
สณฺณาย สมุทโย, อิตติ สณฺณาย อตถงคโม, อิตติ สงฺขาราร, อิตติ
สงฺขารารํ สมุทโย, อิตติ สงฺขารารํ อตถงคโม, อิตติ วิญฺญาณํ, อิตติ
วิญฺญาณสฺส สมุทโย อิตติ วิญฺญาณสฺส อตถงคโม, อิตติ อิมสฺมี
สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสอุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ. อิมสฺมี อสติ อิทํ
น โหติ, อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺชติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขาราร, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ๔เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทฺถกฺขณนุสฺส สมุทโย โหติ. อวิชฺชาย เตวว อสฺสสวราคณิโรธา
สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธ ๔เปยฺย เอวเมตสฺส
เกวลสฺส ทฺถกฺขณนุสฺส นิโรธ โหติ.

เอวํ สุวากฺขาโต ภิกฺขเว มยา ธมฺโม อุตฺตตานํ วิวญฺเฐ
ปกาสิโต จินฺนปิโลติโก. เอวํ สุวากฺขาเต โข ภิกฺขเว มยา ธมฺเม
อุตฺตตานํ วิวญฺเฐ ปกาสิเต จินฺนปิโลติเก อลเมว สทฺธาปพฺพชิตฺเตน
กฺลปฺตเตน วิริยํ อารภิตุํ “กามํ ตโจ จ นหารุ จ อญฺฺจ จ
อวสิสฺสตุ สรีเร อุปฺสฺสตุ มํสโลหิตํ. ยนฺตํ ปุริสธามเนน ปุริสวิริเยน
ปุริสปรกฺกเมเนน ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปาปญฺติวาทา ปุริสสฺส” วิริยสฺส
สณฺจานํ ภวิสฺสตีติ.

“ทุกฺโข ภิกฺขเว กุสฺสีโต วิหริติ โวภินฺโน ปาปเกหิ อกุสเลหิ
ธมฺเมหิ, มหฺนตญฺจ สทตฺถํ ปรีหาเปติ, อารทฺธวิริโย จ โข
ภิกฺขเว สุขํ วิหริติ ปรีวิตฺโต ปาปเกหิ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ,
มหฺนตญฺจ สทตฺถํ ปรีปุเรติ. น ภิกฺขเว หีเนเน อคฺคสฺส ปตฺติ โหติ,
อคฺเคน จ โข [๒] อคฺคสฺส ปตฺติ โหติ. มณฺทเปยฺยมิทํ ภิกฺขเว
พฺรหฺมจิริยํ, สตฺถา สมมุขีญฺโต. ตสฺมาติห ภิกฺขเว วิริยํ อารภถ

๑ ฉ., เท., อ. ยอ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒ ฉ., เท., อ. ภิกฺขเว

อปปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคฺมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย,
 ‘เอวํ โน อยํ อมฺหากํ ปพฺพชฺชา อวํกตา’ อวณฺณา ภวิสฺสติ
 สผลา สอุทฺรยา. เยสํ^๒ มยํ ปรีกฺขชาม จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยภาสชฺชปรีกฺขารํ เตสํ เต การรา อมฺเหสุ
 มหปฺผลา ภวิสฺสนฺติ มหานิสฺสาติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพ.
 อตฺตตถํ วา หิ ภิกฺขเว สมฺปสฺสมานนฺ อลเมว อปฺปมาเทน
 สมฺปาเทตฺถ; ปรตถํ วา หิ ภิกฺขเว สมฺปสฺสมานนฺ อลเมว อปฺปมาเทน
 สมฺปาเทตฺถ; อุภยตถํ วา หิ ภิกฺขเว สมฺปสฺสมานนฺ อลเมว
 อปฺปมาเทน สมฺปาเทตฺถนฺติ. ทฺติยํ.

๓. อุปนิสฺสตุตํ

[๒๓] สวาทถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ “ชานโตหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต
 อาสวานํ ขยํ วทามิ, โน อชานโต โน อปสฺสโต. กิณฺจ ภิกฺขเว
 ชานโต ก็ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. อิติ รูปํ, อิติ รูปสฺส
 สมฺภูโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ เวทนา ฯเปฯ อิติ สญฺญา
 ฯเปฯ อิติ สงฺขารรา ฯเปฯ อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส
 สมฺภูโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต
 เอวํ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ.

ยมฺปิ^๓ ตํ ภิกฺขเว ขยสฺมี ขยเภาณํ, ตมฺปิ^๔ สอุปนิสฺ
 วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ขยเภาณสฺส อุปนิสา.
 “วิมฺุตฺตํติสฺส วจฺนียํ. วิมฺุตฺตมฺปหํ”^๕ ภิกฺขเว สอุปนิสฺ วทามิ, โน

^๑ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. ยมฺปิสฺ

^๓ ฉ., เท., อ. วิมฺุตฺตมฺปาหํ, เอวมฺปรี.

^๔ ฉ., เท. เยสฺมจ อ. เยสฺมฺหิ

^๕ อ. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว วิมุตติยา อุปนินฺสา. “วิราโคติสฺส วจณียํ. วิราคมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว วิราคสฺส อุปนินฺสา. “นิพฺพิทาติสฺส วจณียํ. นิพฺพิทมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว นิพฺพิทาย อุปนินฺสา. “ยถาภูตฅาณทสฺสนนฺติสฺส วจณียํ. ยถาภูตฅาณทสฺสนมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ยถาภูตฅาณทสฺสนสฺส อุปนินฺสา. “สมาธิติสฺส วจณียํ. สมาธิมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ.

กา จ ภิกฺขเว สมาธิสฺส อุปนินฺสา. “สุขนฺติสฺส วจณียํ. สุขมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว สุขสฺส อุปนินฺสา. “ปสฺสทฺฐิติสฺส วจณียํ. ปสฺสทฺฐิมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ปสฺสทฺฐิยา อุปนินฺสา. “ปีติติสฺส วจณียํ. ปีติมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ปีติยา อุปนินฺสา. “ปามุขฺชนฺติสฺส วจณียํ. ปามุขฺชมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ปามุขฺชสฺส อุปนินฺสา. “สทฺธาติสฺส วจณียํ. สทฺธมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ.

กา จ ภิกฺขเว สทฺธาย อุปนินฺสา. “ทฺฤกฺขนฺติสฺส วจณียํ. ทฺฤกฺขมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ทฺฤกฺขสฺส อุปนินฺสา. “ชาติติสฺส วจณียํ. ชาติมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ชาตียา อุปนินฺสา. “ภโวติสฺส วจณียํ. ภวมฺปหํ ภิกฺขเว สอุปนินฺสํ วทามิ, โน อนุปนิสฺ. กา จ ภิกฺขเว ภวสฺส อุปนินฺสา. “อุปาทานนฺติสฺส วจณียํ. อุปาทานมฺปหํ

ภิกขเว สอุปนิส วทามิ, โน อนุปนิส. กา จ ภิกขเว
อุปาทานสส อุปนิสา. “ตณฺหาติสส วจนีย. ตณฺหมปหํ ภิกขเว
สอุปนิส วทามิ, โน อนุปนิส.

กา จ ภิกขเว ตณฺหาเย อุปนิสา. “เวทนาติสส วจนีย.
ฯเปฯ “ผลโสตติสส วจนีย ฯเปฯ “สพายตณฺติสส วจนีย ฯเปฯ
“นามรูปนตติสส วจนีย ฯเปฯ “วิญญานนตติสส วจนีย ฯเปฯ
“สงฺขารตติสส วจนีย. สงฺขารเปหํ ภิกขเว สอุปนิส วทามิ, โน
อนุปนิส. กา จ ภิกขเว สงฺขารานํ อุปนิสา. “อวิชฺชาตติสส วจนีย.

อิตติ โข ภิกขเว อวิชฺชูปนิสา สงฺขาร, สงฺขารูปนิส
วิญญาน, วิญญานูปนิส นามรูป, นามรูปูปนิส สพายตณ,
สพายตณูปนิส ผลโส, ผลสอุปนิสา เวทนา, เวทณูปนิสา ตณฺหา,
ตณฺหูปนิส อุปาทาน, อุปาทานูปนิส ภาโว, ภวูปนิสา ชาตติ,
ชาตูปนิส ทุกฺข, ทุกฺขูปนิสา สทฺธา, สทฺธูปนิส ปามุชฺช,
ปามุชฺชูปนิสา ปิตติ, ปิตูปนิสา ปสสทฺธิ, ปสสทฺธูปนิส สุข,
สุขูปนิส สมาริ, สมารูปนิส ยถาภูตฌานทสฺสน,
ยถาภูตฌานทสฺสนูปนิสา นิพพิทา, นิพพิทูปนิส วิราโค,
วิราคูปนิสา วิมุตติ, วิมุตตูปนิส ขเยฌาน.

เสยฺยถาปิ ภิกขเว อุปริ ปพฺพเต อุลลุคฺคิตเก เทเว
วสฺสเนเต ตํ อุกกํ ยถานินฺนํ ปวตฺตมานํ ปพฺพตกนฺทรปทฺรสาชา
ปริปุเรตติ, ปพฺพตกนฺทรปทฺรสาชา ปริปุรา กุสฺสพฺภ^๑ ปริปุเรนฺติ,
กุสฺสพฺภ ปริปุรา มหาโสพฺภ ปริปุเรนฺติ, มหาโสพฺภ ปริปุรา
กุนฺนทีย ปริปุเรนฺติ, กุนฺนทีย ปริปุรา มหานทีย ปริปุเรนฺติ,
มหานทีย ปริปุรา มหาสมุทฺทํ [๒] ปริปุเรนฺติ.

^๑ ฉ.,เท. กุสฺสพฺภ อ. กุสฺสพฺภ

^๒ ส.,อ. สาคริ

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชูปนิสา สงฺขารธา, สงฺขารูปนิสํ
 วิญฺญาณํ, วิญฺญาณูปนิสํ นามรูปํ, นามรูปูปนิสํ สพฺพายตनํ,
 สพฺพายตนูปนิสํ ผสฺสโส, ผสฺสูปนิสา เวทนา, เวทนูปนิสา ตณฺหา,
 ตณฺหูปนิสํ อุปาทานํ, อุปาทาณูปนิสํ ภโว, ภวูปนิสา ชาติ,
 ชาตูปนิสํ ทุกฺขํ, ทุกฺขูปนิสา สทฺธา, สทฺธูปนิสํ ปามุชฺชํ,
 ปามุชฺชูปนิสา ปิตฺติ, ปิตฺตูปนิสา ปสฺสทฺธิ, ปสฺสทฺธูปนิสํ สุขํ,
 สุขูปนิสํ สมาริ, สมารูปนิสํ ยถาภูตตฺวาณทสฺสนํ, ยถาภูต-
 ตฺวาณทสฺสนูปนิสา นิพฺพิทา, นิพฺพิทูปนิสํ วิราโค, วิราคูปนิสา
 วิมุตฺติ, วิมุตฺตูปนิสํ ขยฺยตฺถนฺตฺติ. ตตฺถิยํ.

๔. อณฺณตติตฺถียสฺสุตฺตํ

[๒๔] ราชคฺเห วิหรติ เวพฺพเน ฯเปฯ อถ โข อายสฺมา
 สารีปฺตโต ปุพฺพพณฺหสมํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคฺห์
 ปิณฺฑทาย ปาวีสี. อถ โข อายสฺมโต สารีปฺตตฺสสฺส เอตทโหสิ
 “อติปฺปโค โข ตาว ราชคฺเห ปิณฺฑทาย จริตฺถํ, ยนฺนุนาหํ, เยน
 อณฺณตติตฺถียานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺตฺติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตโต, เยน อณฺณตติตฺถียานํ
 ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ
 อณฺณตติตฺถียเอหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธี สมฺโมทฺติ; สมฺโมทฺทนียํ กถํ
 สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข
 อายสฺมนตํ สารีปฺตตํ เต อณฺณตติตฺถียา ปริพฺพาชกา เอตทโวจํ

“สนฺตาวุโส สารีปฺตต เอเก สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา
 สยํกตํ ทุกฺขํ ปญฺญเปเนตฺติ, สนฺติ ปนาวุโส สารีปฺตต เอเก

สมณพราหมณา กมฺมวาทา ปรักตํ ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ, สนฺตาวุโส
 สารีปุตฺต เอเก สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ
 ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ, สนฺติ ปนาวุโส สารีปุตฺต เอเก สมณพราหมณา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ.
 อิธ ปนาวุโส สารีปุตฺต สมโณ โคตโม กิฺวาทิ กิมกฺขายี, กถํ
 พยากรมานา จ มยํ วุตฺตวาทีโน เจว สมณสฺส โคตมสฺส
 อสฺสาม, น จ สมณํ โคตมํ อภูเตน อพฺภาจิกฺขเยยฺย, ฐมฺมสฺส
 จานุฐมฺมํ พยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต
 คารยฺหิ จานํ อาคจฺเจยฺยติ.

“ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ โข อวฺวโส ทุกฺขํ วุตฺตํ ภควตา. กิ
 ปฏิจฺจ. ผสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว ภควโต อสฺส,
 น จ ภควนฺตํ อภูเตน อพฺภาจิกฺขเยยฺย, ฐมฺมสฺส จานุฐมฺมํ
 พยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จานํ
 อาคจฺเจยฺย.

ตตฺราวุโส เป เต สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
 ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เปปิ เต สมณพราหมณา
 กมฺมวาทา ปรักตํ ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เปปิ
 เต สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ ทุกฺขํ
 ปญฺญเปนฺติ. ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เปปิ เต สมณพราหมณา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ,
 ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

ตตฺราวุโส เป เต สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
 ทุกฺขํ ปญฺญเปนฺติ, เต วต อญฺญตร ผสฺสา ปฏิสฺสเวทยนฺตํ^๑ เนตํ

^๑ ฉ.,ท.,อิ. ปฏิสฺสเวทิสฺสนฺตํ, เอวฺมปริปิ.

จําหนั วิชฺชติ. เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา ปฺรํกตํ ทุกฺขํ
 ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตํติ เนตํ จําหนั
 วิชฺชติ. เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตณฺจ ปฺรํกตณฺจ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตํติ เนตํ
 จําหนั วิชฺชติ. เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการิ
 อปรํการิ อธิจฺจสมฺบุปฺพนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร
 ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตํติ เนตํ จําหนั วิชฺชติ.

อสุสฺสี โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต สาริํปฺตฺตสฺส
 เตหิ อณฺณตติตฺถิเยหิ ปรีพฺพาชเกหิ สหุทฺธิ อิมํ กถาสลฺลาปํ.
 อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ราชคเห ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
 ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุํปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิเวทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
 อายสฺมา อานนฺโท ยาวตโก อายสฺมโต สาริํปฺตฺตสฺส เตหิ
 อณฺณตติตฺถิเยหิ ปรีพฺพาชเกหิ สหุทฺธิ อโหสิ กถาสลฺลาปํ, ตํ สพฺพํ
 ภควโต อาโรเจสิ.

“สาธุ สาธุ อานนฺท. ยถา ตํ สาริํปฺตฺโต จ” สมฺมา
 พฺยากรมาโน พฺยากรเวยย. ปฏิจฺจสมฺบุปฺพนํ โข อานนฺท ทุกฺขํ
 วุตฺตํ มया. ก็ ปฏิจฺจ. ผสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว เม
 อสฺส, น จ มํ อภูเตน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จาณฺฐมฺมํ
 พฺยากรเวยย, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานฺอุปฺปาโต คารยฺหํ จําหนั
 อาคจฺเจยฺย.

ตตฺตรานนฺท เย เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เยปิ เต ๗เปยฺย เยปิ เต

* น.,เท.,อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

ฯเปฯ เยปิ เต สมณพราหมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรการํ
อริจฺจสมฺบุปนฺนํ ทุกฺขํ ปญฺญเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

ตตฺตานนฺท เยปิ เต สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
ทุกฺขํ ปญฺญเปณฺติ, เต วต อญฺญตร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตีสํติ เหนฺตํ
จानํ วิชฺชติ. เยปิ เต ฯเปฯ เยปิ เต ฯเปฯ เยปิ เต
สมณพราหมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรการํ อริจฺจสมฺบุปนฺนํ
ทุกฺขํ ปญฺญเปณฺติ, เต วต อญฺญตร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตีสํติ เหนฺตํ
จานํ วิชฺชติ.

เอกมิตาหํ อานนฺท สมยํ อิธว ราชคเห วิหรามิ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ ขวาทํ อานนฺท ปุพฺพพนฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ^๑ ปิณฺฑทาย ปาวีสํ, ตสฺส
มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ “อติปฺปโค โข ตาว ราชคเห ปิณฺฑทาย
จริตุํ, ยนฺนุนาหํ, เยน อญฺญตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม,
เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ.

อถ ขวาทํ อานนฺท, เยน อญฺญตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
อาราโม, เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญตติตฺถิเยหิ
ปริพฺพาชเกหิ สทฺฐิ สมฺโมทํ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสารेतฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตํ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข มํ อานนฺท เต อญฺญตติตฺถิยา
ปริพฺพาชกา เอตทวโจ

“สนฺตาวุโส โคตม เอเก สมณพราหมณา กมฺมวาทา
สยํกตํ ทุกฺขํ ปญฺญเปณฺติ, สนฺติ ปนาวุโส โคตม เอเก
สมณพราหมณา กมฺมวาทา ปริกตํ ทุกฺขํ ปญฺญเปณฺติ, สนฺตาวุโส
โคตม เอเก สมณพราหมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ ปริกตญฺจ

^๑ อ. ราชคเห

ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, สนฺติ ปนาวุโส โคตม เอเก สมณพฺราหฺมณา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ.
 อิธ โน อายสฺมา โคตโม กิเวาที กิมกฺขายี, กถํ พฺยากรมาณา จ
 มยํ วุตฺตวาทีโน เจว อายสฺมโต โคตมสฺส อสฺสาม, น จ
 อายสฺมนตฺตํ โคตมํ อฏฺเฏน อพฺภาจิกฺเขยฺยาม, ฐมฺมสฺส จานฺธมฺมํ
 พฺยากรเรยฺยาม, น จ โกจิ สหฺรณฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จานฺ
 อาคจฺเจยฺยาตี.

เอวํ วุตฺตวาที อานนฺท เต อณฺณตติตฺถียเ ปรีพฺพาชเก
 เอตทโวจํ “ปฏฺิจจสมุปฺปนฺนํ โข อาวุโส ทุกฺขํ วุตฺตํ มยา. กิ
 ปฏฺิจฺจ. ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ. อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว เม อสฺส, น จ
 มํ อฏฺเฏน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรเรยฺย, น จ
 โกจิ สหฺรณฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จานฺ อาคจฺเจยฺย [*].

ตตฺตฺราวุโส เป เต สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เปปิ เต ๔เปยฺ เปปิ เต
 ๔เปยฺ เปปิ เต สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ
 อริจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

ตตฺตฺราวุโส เป เต สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏฺิสํเวทยนฺตීติ เนตํ
 จานฺ วิชฺชตี. เปปิ เต ๔เปยฺ เปปิ เต ๔เปยฺ เปปิ เต
 สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏฺิสํเวทยนฺตීติ
 เนตํ จานฺ วิชฺชตีตี.

* ฉ., เท., อ. อิตฺสทโท ทิสฺสตี.

“อจฺจริยํ ภาณเต, อพฺภุตํ ภาณเต. ยตฺร หิ นาม เอเกน
ปเทน สพฺโพ อตุโถ วุตฺโต ภวิสฺสติ. ลียา นุ โข ภาณเต
เอเสวตุโถ วิตฺถาเรน วุจฺจมานโน คมภีโร เจว อสฺส
คมภีราวภาโส จาติ.

“เตนหานนฺท ตณฺเฎเวตฺถ ปฏฺฐิภาตฺตติ. “สเจ มํ ภาณเต
เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ชฺรามรณํ อวฺสุ อานนฺท กีนิทานํ กีสฺมฺทยํ
กัชาติกํ กัปปาวนฺติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต เอวํ พฺยากเรยฺยํ
‘ชฺรามรณํ โข อวฺสุ ชาตินิทานํ ชาติสฺมฺทยํ ชาติชาติกํ
ชาติปฺปาวนฺติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต เอวํ พฺยากเรยฺยํ.

สเจ มํ ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ชาติ ปนาวฺสุ อานนฺท
กินิทานา กีสฺมฺทยา กัชาติกา กัปปาวาติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต
เอวํ พฺยากเรยฺยํ ‘ชาติ โข อวฺสุ ภวนิทานา ภวสฺมฺทยา
ภวชาติกา ภวปฺปาวาติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต เอวํ พฺยากเรยฺยํ.

สเจ มํ ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ภโว ปนาวฺสุ อานนฺท
กินิทาโน กีสฺมฺทโย กัชาติโก กัปปาโวติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต
เอวํ พฺยากเรยฺยํ ‘ภโว โข อวฺสุ อูปาทานนิตาโน
อูปาทานสฺมฺทโย อูปาทานชาติโก อูปาทานปฺปาโวติ. เอวํ ปุฏฺฐโ”
อหํ ภาณเต เอวํ พฺยากเรยฺยํ.

สเจ มํ ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘อูปาทานํ ปนาวฺสุ อเปย
ตณฺหา ปนาวฺสุ อเปย เวทนา ปนาวฺสุ อเปย สเจ มํ ภาณเต
เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ผสฺโส ปนาวฺสุ อานนฺท กีนิทาโน กีสฺมฺทโย
กัชาติโก กัปปาโวติ. เอวํ ปุฏฺฐโ” อหํ ภาณเต เอวํ พฺยากเรยฺยํ

“ จ.เท. ปุฏฐโ” อหํ. ปุฏฐาหมฺภาณเต, เอวมฺปริปิ.

‘ผลโส ไช อวสุ สพายตนิทานโน สพายตสมุทโย สพายต-
ชาติโก สพายตปภโว’ ‘ฉนุ เตว อวสุ ผลสพายตนา
อเสสวราคนิโรธา ผลสนิโรธ, ผลสนิโรธา เวทนานิโรธ, เวทนา-
นิโรธา ตณฺหานิโรธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทาน-
นิโรธา ภวนิโรธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธ, ชาตินิโรธา ชรามรณ
โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา นิรุชฌนฺติ; เอวเมตสส เกวลสส
ทุกขทุกขนฺตสส นิโรธ โหตีติ. เอว ปุณฺโณ อหิ ภนฺเต เอว
พฺยากรเวยยนฺติ. จตฺตถ.

๕. ภูมิขสุตต

[๒๕] สวตฺถิโย วิหริติ ฯ เปฯ อถ ไช อายสฺมา ภูมิไช
สายนฺตสมมํ ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิต, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต,
เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา สารีปฺตฺเตน สทฺธิ สมฺโมท;
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณีนํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นีสฺสิ. เอกมนฺตํ
นิสินฺโน ไช อายสฺมา ภูมิไช อายสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ

“สนฺตาวุโส สารีปฺตฺต เอเก สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา
สยํกถํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, สนฺติ ปนาวุโส สารีปฺตฺต เอเก
สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา ปรีกถํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ,
สนฺตาวุโส^๒ สารีปฺตฺต เอเก สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ
ปรีกตญฺจ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, สนฺติ ปนาวุโส สารีปฺตฺต เอเก
สมณพฺราหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ
สุขทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ. อิธ โน อวสุ สารีปฺตฺต ภควา กิ๊วาทิ
กิมกฺขายี, กถํ พฺยากรมานา จ มยํ วุตฺตวาทีโน เจว ภควโต

^๑ ฉ., เท., อ. อิตฺตสทฺโท ทิสฺสตี.

^๒ ส., อ. สนฺติ ปนาวุโส

อสุสาม, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภากิจฺเขยฺยาม, ฐมฺมสฺส จานฺฐมฺมํ พฺยากเรยฺยาม, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จานํ อากฺขณฺเวยยติ.

“ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ โข อวฺสุ สขทุทฺทํ วุตฺตํ ภควตา. กิํ ปฏิจฺจ. ผสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว ภควโต อสฺส, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภากิจฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺฐมฺมํ พฺยากเรยฺย, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จานํ อากฺขณฺเวยย.

ตตรวฺสุ เย เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ สขทุทฺทํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เยปิ เต ๔เปยฺ เยปิ เต ๔เปยฺ เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สขทุทฺทํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

ตตรวฺสุ เย เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ สขทุทฺทํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เยปิ เต ๔เปยฺ เยปิ เต ๔เปยฺ เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สขทุทฺทํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

อสุสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต สาริํปฺตตสฺส อายสฺมตา ภูมิจฺเชน สทฺธิ อิมํ กถาสลฺลาป. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิํทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ยาวตโก อายสฺมโต สาริํปฺตตสฺส อายสฺมตา ภูมิจฺเชน สทฺธิ อโหสิ กถาสลฺลาป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ.

“สาธุ สาธุ อานนท, ยถา ตัง สารีปุตโต จ สมมา พยากรมาโน พยากรเรย. ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ โข อานนท สุขทุกขํ วุตตํ มया. ก็ ปฏิจฺจ. ผสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ วทํ วุตตวาที เจว เม อสฺส, น จ มํ อฏฺเฐน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺฐมฺมํ พยากรเรย, น จ โกจิ สหฺธมฺมิโก วาทานฺอุปาทอ คารยหํ จานํ อาคจฺเญย.

ตตฺตรานนฺท เย เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ สุขทุกขํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เยปิ เต อปฺเปยฺย เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกขํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

ตตฺตรานนฺท เย เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ สุขทุกขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตํตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เยปิ เต อปฺเปยฺย เยปิ เต อปฺเปยฺย เยปิ เต สมณพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณตฺร ผสฺสา ปฏิสํเวทยนฺตํตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

กาเย วา หานนฺท สติ กายสญฺเจตนาเหตุ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกขํ, วาจาญํ วา หานนฺท สติ วจีสญฺเจตนาเหตุ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกขํ, มเน วา หานนฺท สติ มโนสญฺเจตนาเหตุ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกขํ, อวิชฺชาปจฺจยา.^๑

สามํ วา ตํ อานนฺท กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจายายตํ^๒ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกขํ. ปเร วายตํ^๓ อานนฺท

^๑ ฉ.,เท. อวิชฺชาปจฺจยา จ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ยํ ปจฺจยาสุส ตํ

^๓ ฉ.,เท. ปเร วา ตํ อิ. ปเร วาสฺส ตํ

กายสงฆาร อภิสงฺขโรติ^๑ ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท กายสงฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. อสมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท กายสงฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

สํมํ วา ตัม อานนฺท วจีสงฺฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วายตัม อานนฺท วจีสงฺฆาร อภิสงฺขโรติ ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท ยเปยฺ อสมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท วจีสงฺฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

สํมํ วา ตัม อานนฺท มโนสงฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วายตัม อานนฺท มโนสงฆาร อภิสงฺขโรติ ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท ยเปยฺ อสมฺปชาโน วา ตัม อานนฺท มโนสงฆาร อภิสงฺขโรติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

“อิเมสุ อานนฺท [๒] ฐมฺเมสุ อวิชฺชา อนุปฺปติตา, อวิชฺชาย เตวว อานนฺท อเสสวिरากินิโรธา โส กาโย น โหติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สํ วาจา น โหติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. โส มโน น โหติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. เขตฺตํ วา^๓ น โหติ ยเปยฺ วตฺถุ วา^๓ น โหติ ยเปยฺ อายตณํ วา^๓ น โหติ ยเปยฺ อธิกรณํ ตํ วา^๓ น โหติ, ยัมภจฺจายตัม อูปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขณฺติ. ปณฺจมํ.

^๑ ฉ., เท., อ. อภิสังขโรติ, เอมุมปริปิ.

^๒ อ. ฉสุ

^๓ ฉ., เท., อ. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

๖. อุปวาณสูตร

[๒๖] สาวตถิย์ วิหริติ ฯเปฯ อถ โข อายสฺมา
อุปวาโณ, เยน ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
อุปวาโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมณพฺราหฺมณา สยฺกตํ ทุกฺขํ
ปญฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมณพฺราหฺมณา ปรีกตํ
ทุกฺขํ ปญฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมณพฺราหฺมณา
สยฺกตญฺจ ปรีกตญฺจ ทุกฺขํ ปญฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก
สมณพฺราหฺมณา อสยฺการํ อปรีการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ
ปญฺณเปนฺติ. อิทฺ โน ภนฺเต ภควา กิฺวทึ กิมกฺขายี, กถํ
พฺยากรมานา จ มยฺ วุตฺตวาทีโน เจว ภควโต อสฺสาม, น จ
ภควนฺตํ อภฺเตน อพฺภาจิกฺเขยฺยาม, ฐมฺมสฺส จานฺธมฺมํ
พฺยากรเรยฺยาม, น จ โกจิ สหฺธมฺมิโก วาทานฺอุปาทา คารยฺหํ จานํ
อาคจฺเจยฺยติ.

“ปฏฺิจจสมุปฺปนฺนํ โข อุปวาณ ทุกฺขํ วุตฺตํ มยา. กิ
ปฏฺิจฺจ. ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ. อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว เม อสฺส, น จ
มํ อภฺเตน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรเรยฺย, น จ
โกจิ สหฺธมฺมิโก วาทานฺอุปาทา คารยฺหํ จานํ อาคจฺเจยฺย.

ตตฺรอุปวาณ^๑ เย เต สมณพฺราหฺมณา สยฺกตํ ทุกฺขํ
ปญฺณเปนฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา. เยปิ เต ฯเปฯ เยปิ เต ฯเปฯ
เยปิ เต สมณพฺราหฺมณา อสยฺการํ อปรีการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ
ทุกฺขํ ปญฺณเปนฺติ, ตทปิ ผสฺสปจฺจยา.

^๑ ฉ., เท. ตตฺร อุปวาณ

ตตรูปาวณ เย เต สมณพราหมณา สยักถิ ทุกขิ
 ปณฺณเปนฺติ. เต วต อณฺณตร ผสฺสา ปฏิสฺสเวทยนฺตีสฺสิ เนตฺติ จานํ
 วิชฺชติ. เยปิ เต ๔เปย เยปิ เต ๔เปย เยปิ เต สมณพราหมณา
 อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ทุกขิ ปณฺณเปนฺติ, เต วต
 อณฺณตร ผสฺสา ปฏิสฺสเวทยนฺตีสฺสิ เนตฺติ จานํ วิชฺชตีสฺสิ. ฌฏฺฐํ.

๙. ปจฺจยสฺสุตฺตํ

[๒๗] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๔เปย “อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว
 สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิมฺภวณํ ๔เปย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขทุกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ชรามรณํ. ยา เตสํ เตสํ สุตฺตานํ
 ตมฺหิ ตมฺหิ สุตฺตนิคายเ ชรา ชีรณตา ขณฺติจฺจํ ปาฬิจฺจํ
 วลิตฺตจฺจตา อายฺยาโน สํหานิ อินฺทฺริยานํ ปรีปาโก. อยํ วุจฺจติ
 ชรา. ยา เตสํ เตสํ สุตฺตานํ ตมฺหา ตมฺหา สุตฺตนิคายา จฺติ
 จวนตา เกโท อนฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา ขนฺธานํ
 เกโท กเพวรสฺส นิฏฺเฆโป ชีวิตินฺทฺริยสฺส* อุปฺจฺเจโท,* อิทํ
 วุจฺจติ มรณํ. อิติ อยญฺจ ชรา อิทญฺจ มรณํ, อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ชรามรณํ. ชาติสฺมุตฺตา ชรามรณสมุทโย, ชาตিনিโรธา
 ชรามรณนิโรธา. อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค ชรามรณ-
 นิโรธคามินิ ปฏฺฐิพา, เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป
 สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมุนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
 สมฺมาสมาธิ.

*-๑ ส.อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ, เอวมฺปรีติ.

กตมา จ ภิกขเว ชาติ ๔เปย กตโม จ ภิกขเว ภโว ๔เปย กตมณฺจ ภิกขเว อุปาทานํ ๔เปย กตมา จ ภิกขเว ตณฺหา ๔เปย กตมา จ ภิกขเว เวทนา ๔เปย กตโม จ ภิกขเว ผสฺโส ๔เปย กตมณฺจ ภิกขเว สพายตน์ ๔เปย กตมณฺจ ภิกขเว นามรูปํ ๔เปย กตมณฺจ ภิกขเว วิญญาณํ ๔เปย

กตเม จ ภิกขเว สงฺขารรา. ตโยเม ภิกขเว สงฺขารรา: กายสงฺขารโ, วจีสงฺขารโ, จิตฺตสงฺขารโ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกขเว สงฺขารรา. อวิชฺชาสมุทฺยา สงฺขารสมุทฺโย, อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธโ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคโก มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทา. เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปย สมฺมาสมาริ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ ปจฺจยํ ปชานาติ, เอวํ ปจฺจยสมุทฺยํ ปชานาติ, เอวํ ปจฺจยนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ ปจฺจยนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อริยสาวโก ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิตฺติปิ, ทสฺสนสมฺปนฺโน อิตฺติปิ, อาคโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิตฺติปิ, ปสฺสติ อิมํ สทฺธมฺมํ อิตฺติปิ, เสกฺเขน ฅาเณน สมฺนฺนาคโต อิตฺติปิ, เสกฺขาย วิชฺขาย สมฺนฺนาคโต อิตฺติปิ, ฃมฺมโสถํ สฺมาปฺนฺโน อิตฺติปิ, อริโย นิพฺเพธิกปญฺญเ อิตฺติปิ, อมตทวารํ อาหจฺจ ทิฏฺฐติ อิตฺติปิ. สตฺตมํ.

๘. ภิกขุสุตตํ

[๒๘] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๔เปย ตตฺตร โข ๔เปย “อิธ ภิกขเว ภิกขุ ฃรามรณํ ปชานาติ, ฃรามรณสมุทฺยํ ปชานาติ, ฃรามรณนิโรธํ ปชานาติ, ฃรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ.

ชาติ ปชานาติ ฯเปฯ ภวํ ปชานาติ ฯเปฯ อุปาทานํ ปชานาติ
 ฯเปฯ ตณฺหํ ปชานาติ ฯเปฯ เวทนํ ปชานาติ ฯเปฯ ผลสํ
 ปชานาติ ฯเปฯ สพายตनํ ปชานาติ ฯเปฯ นามรูปํ ปชานาติ
 ฯเปฯ วิญญานํ ปชานาติ ฯเปฯ สงฺขารํ ปชานาติ, สงฺขารสมุทฺยํ
 ปชานาติ, สงฺขารนิโรธํ ปชานาติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ
 ปชานาติ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ชรามรณํ. ยา เตสํ เตสํ สตฺตทานํ
 ตมฺหิ ตมฺหิ สุตตนิกาเย ชรา ชีรณตา ขณฺหิจฺจํ ปาฬิจฺจํ
 วลิตฺตจตา อายุโน สํหาณี อินฺทริยานํ ปริปาโก. อयํ วุจฺจติ ชรา.
 ยา เตสํ เตสํ สตฺตทานํ ตมฺหา ตมฺหา สุตตนิกาเย จุติ จวนตา
 เกโท อนฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา ขนฺธานํ เกโท
 กเพวรสฺส นิยุเขโป ชีวิตินฺทริยสฺส อุปฺปจฺเจโท, อิทํ วุจฺจติ มรณํ.
 อิติ อยญฺจ ชรา อิทญฺจ มรณํ, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชรามรณํ.
 ชาติสมุทฺยา ชรามรณสมุทฺโย, ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรโธ, อยเมว
 อริโย อฏฺฐจฺจโกโก มคฺโค ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทา. เสยฺยถิทํ,
 สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมมฺาธิ.

กตมา ภิกฺขเว ชาติ ฯเปฯ กตโม จ ภิกฺขเว ภโว ฯเปฯ
 กตมญฺจ ภิกฺขเว อุปาทานํ ฯเปฯ กตมา จ ภิกฺขเว ตณฺหา
 ฯเปฯ เวทนา ฯเปฯ ผลสฺโส ฯเปฯ สพายตนํ ฯเปฯ นามรูปํ
 ฯเปฯ วิญญานํ.

กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขารา. ตโยเม ภิกฺขเว สงฺขารา:
 กายสงฺขารो, วจีสงฺขารो, จิตฺตสงฺขารो. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
 สงฺขารา. อวิชฺชาสมุทฺยา สงฺขารสมุทฺโย, อวิชฺชานินฺโรธา

สงฺขารนิโรธ, อยเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินี
ปฏิบัติทา. เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปยฺย สมฺมาสมาธิ.

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ชรามรณํ ปชานาติ, เอวํ
ชรามรณสมุทฺยํ ปชานาติ, เอวํ ชรามรณนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ. เอวํ ชาตี ปชานาติ
๕เปยฺย ภวํ ๕เปยฺย อุปาทานํ ๕เปยฺย ตณฺหํ ๕เปยฺย เวทนํ ๕เปยฺย
ผลสฺสํ ๕เปยฺย สพฺพายตนํ ๕เปยฺย นามรูปํ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ ๕เปยฺย
เอวํ สงฺขारे ปชานาติ, เอวํ สงฺขารสมุทฺยํ ปชานาติ, เอวํ
สงฺขารนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ.
อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิติปิ, ทสฺสนสมฺปนฺโน
อิติปิ, อากโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ, ปสฺสติ อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ,
เสกฺขเขน ฅาเณน สมฺนํนาคโต อิติปิ, เสกฺขาย วิชฺขาย สมฺนํนาคโต
อิติปิ, ฅมฺมสํสํ สฺมาปนฺโน อิติปิ, อริโย นิพฺเพทิกปญฺเญ อิติปิ,
อมตทวารํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ อิติปิ. อฏฺฐมํ.

๕. สมณพราหมณสูตร

[๒๙] สาวตฺถิโย วิหริติ ๕เปยฺย ตตฺตร โข ๕เปยฺย “เย หิ
เกจิ ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหมณํ วา ชรามรณํ น
ปริชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ น ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ น
ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ น ปริชานนฺติ. ชาตี น
ปริชานนฺติ ๕เปยฺย ภวํ ๕เปยฺย อุปาทานํ ๕เปยฺย ตณฺหํ ๕เปยฺย
เวทนํ ๕เปยฺย ผลสฺสํ ๕เปยฺย สพฺพายตนํ ๕เปยฺย นามรูปํ ๕เปยฺย
วิญฺญาณํ ๕เปยฺย สงฺขारे น ปริชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ น

ปริชานนติ, สงฺขารนิโรธํ น ปริชานนติ, สงฺขารนิโรธคามินี
ปฏิบัติํ น ปริชานนติ. น เมเต ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
สมณฺเสสุ วา สมณสมฺมตฺตา, พุราหฺมณฺเสสุ วา พุราหฺมณสมฺมตฺตา.
น จ ปเนเต อายสฺมนุโต สามณฺญตถํ วา พุราหฺมณฺญตถํ วา
ทิกฺกุเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
ชรามรณํ ปริชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ
ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิบัติํ ปริชานนฺติ. ชาตี
ปริชานนฺติ ยเปยฺ ภวํ ยเปยฺ อุปาทานํ ยเปยฺ ตณฺหํ ยเปย
เวทณํ ยเปยฺ ผสฺสํ ยเปยฺ สพายตณํ ยเปยฺ นามรูปํ ยเปย
วิญฺญาณํ ยเปยฺ สงฺขारे ปริชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ ปริชานนฺติ,
สงฺขารนิโรธํ ปริชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิบัติํ ปริชานนฺติ.
เต โขเม ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา สมณฺเสสุ เจว
สมณสมฺมตฺตา, พุราหฺมณฺเสสุ จ พุราหฺมณสมฺมตฺตา. เต จ
ปนายสฺมนุโต สามณฺญตถญจ พุราหฺมณฺญตถญจ ทิกฺกุเจว ฆมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหรนฺตีสฺส. นวมํ.

๑๐. ทุตติยสมณพุราหฺมณสูตฺตํ

[๓๐] สาวตฺถิยํ วิหรติ ยเปยฺ ตตฺตร โข ยเปยฺ “เย หิ
เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ,
ชรามรณสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิบัติํ นปฺปชานนฺติ. เต วต ชรามรณํ
สมตฺติกฺกมฺม จสฺสสนฺตีสฺส เนตํ จานํ วิชฺชติ. ชาตี นปฺปชานนฺติ

ขเปย ภว ขเปย อุปาทาน ขเปย ตณฺห ขเปย เวทน ขเปย
 ผสฺส ขเปย สพายตณ ขเปย นามรูป ขเปย วิญฺญาณ ขเปย
 สงฺขारे นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ
 นปฺปชานนฺติ สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺิปปํ นปฺปชานนฺติ. เต วต
 สงฺขारे สมตฺติกมฺม จสฺสนฺตํ นนฺตํ จานํ วิชฺชตี.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
 ชรามรณํ ปชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ
 ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺิปปํ ปชานนฺติ. เต วต
 ชรามรณํ สมตฺติกมฺม จสฺสนฺตํ จานเมตํ วิชฺชตี. ชาตี ปชานนฺติ
 ขเปย ภว ขเปย อุปาทาน ขเปย ตณฺห ขเปย เวทน ขเปย
 ผสฺส ขเปย สพายตณ ขเปย นามรูป ขเปย วิญฺญาณ ขเปย
 สงฺขारे ปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ
 ปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺิปปํ ปชานนฺติ. เต วต สงฺขारे
 สมตฺติกมฺม จสฺสนฺตํ จาเมตํ วิชฺชตี. ทสมํ.

ตติโย ทสพลวคฺโค.

ตสฺสุทฺตทานํ

“เทว ทสพลา อุปฺนิสา จ อณฺณตตฺตฺติยา ภูมิโช”
 อุปฺวาโณ ปจฺจโย ภิกฺขุ เทว จ สมณพุราหฺมณฺหาติ.

^๑ อ. อณฺณตตฺตฺติยา ภูมิโช

๔. กพารขตติยวคโค

๑. ภูตสุตต

[๓๑] เอกัม สมมัม ภควา สวตถึยัม วิหริติ ยเปย ตตฺร โข
ภควา อายสฺมณฺตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ “วุตฺตมิมํ สารีปุตฺต
ปารายเน,^๑ อชิตปณฺเห

“เย จ สงฺฆาตธฺมมา เส เย จ เสกฺขา ปุณฺณ อธิ
เตสฺมเม นิปโก อิริยัม ปุณฺณโจ จ^๒ พฺรหฺมิ” มารีสาติ.

‘อิมสฺส นุ โข สารีปุตฺต สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ
วิตถาเรน อตฺถเฏ ทฏฺฐพฺโพติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต
ตฺถนฺทึ อโหสิ. ทุตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺตํ สารีปุตฺตํ
อามนฺเตสิ ยเปย ทุตติยมฺปิ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ตฺถนฺทึ อโหสิ.
ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ “วุตฺตมิมํ
สารีปุตฺต ปารายเน อชิตปณฺเห

“เย จ สงฺฆาตธฺมมา เส เย จ เสกฺขา ปุณฺณ อธิ
เตสฺมเม นิปโก อิริยัม ปุณฺณโจ จ พฺรหฺมิ มารีสาติ.

‘อิมสฺส นุ โข สารีปุตฺต สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ
วิตถาเรน อตฺถเฏ ทฏฺฐพฺโพติ. เอวํ วุตฺเต^๓ ตติยมฺปิ โข อายสฺมา
สารีปุตฺโต ตฺถนฺทึ อโหสิ.

“ภูตมิทฺถนฺติ สารีปุตฺต ปสฺสสีติ.

“ภูตมิทฺถนฺติ ภนฺเต ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสติ.

^๑ ส. ปารายणे อ. ปรายणे

^๓ ฉ., เท. ปพฺรหฺมิ

^๒ อ. เม, เอวมฺปรีปิ.

^๔ ฉ., เท., อ. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

“ภูตมิทนต์ ยถาภูตํ สมมปปญญา ยิสฺวา ภูตสฺส นิพพิทาย
 วิจารณ์าย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. “ตทาทารสมภวนติ ยถาภูตํ
 สมมปปญญา ปสฺสตี. “ตทาทารสมภวนติ ยถาภูตํ สมมปปญญา
 ยิสฺวา อาหารสมภวสฺส นิพพิทาย วิจารณ์าย นิโรธาย ปฏิปนฺโน
 โหติ. “ตทาทารนิโรธา ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมนติ ยถาภูตํ
 สมมปปญญา ปสฺสตี. “ตทาทารนิโรธา ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมนติ
 ยถาภูตํ สมมปปญญา ยิสฺวา นิโรธมฺมสฺส นิพพิทาย วิจารณ์าย
 นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. เอวํ โข ภนฺเต เสฏฺโฐ โหติ.

“กถณฺจ ภนฺเต สงฺฆาตมฺโม โหติ. ‘ภูตมิทนต์ ภนฺเต
 ยถาภูตํ สมมปปญญา ปสฺสตี. ‘ภูตมิทนต์ ยถาภูตํ สมมปปญญา
 ยิสฺวา ภูตสฺส นิพพิทา วิจารณ์าย นิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ.
 “ตทาทารสมภวนติ ยถาภูตํ สมมปปญญา ปสฺสตี. “ตทาทาร-
 สมภวนติ ยถาภูตํ สมมปปญญา ยิสฺวา อาหารสมภวสฺส นิพพิทา
 วิจารณ์าย นิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ. ตทาทารนิโรธา ยํ ภูตํ
 ตํ นิโรธมฺมนติ ยถาภูตํ สมมปปญญา ปสฺสตี. “ตทาทารนิโรธา
 ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมนติ ยถาภูตํ สมมปปญญา ยิสฺวา
 นิโรธมฺมสฺส นิพพิทา วิจารณ์าย นิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ.
 เอวํ โข ภนฺเต สงฺฆาตมฺโม โหติ. อิติ โข ภนฺเต ยํ ตํ วุตฺตํ
 ปารายเน อชิตปนฺนเห

“เย จ สงฺฆาตมฺมา เส เย จ เสฏฺฐา ปุณฺณ อธิ
 เตสมฺเม นิปโก อิริยํ ปุณฺโณ จ พุทฺธิ มารีสาตี.

“อิมสฺส โขหํ ภนฺเต สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน
 อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ สารีปุตต, ‘ภูตมิทนต์ สารีปุตต ยถาภูตัม
 สมมปปญญาय ปสฺสตี. “ภูตมิทนต์ ยถาภูตัม สมมปปญญาय
 ทิสฺวา ภูตสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ.
 “ตทาทารสมฺภวณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ปสฺสตี.
 “ตทาทารสมฺภวณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ทิสฺวา อาหารสมฺภวสฺส
 นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. “ตทาทารนิโรธา
 ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ปสฺสตี.
 “ตทาทารนิโรธา ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय
 ทิสฺวา นิโรธมฺมสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน
 โหติ. เอวํ โข สารีปุตต เสฏฺโฆ โหติ.

“กถณฺจ สารีปุตต สงฺฆาตธมฺโม โหติ. ‘ภูตมิทนต์ สารีปุตต
 ยถาภูตัม สมมปปญญาय ปสฺสตี. ‘ภูตมิทนต์ ยถาภูตัม สมมปปญญาय
 ทิสฺวา ภูตสฺส นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ.
 ‘ตทาทารสมฺภวณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ปสฺสตี.
 ‘ตทาทารสมฺภวณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ทิสฺวา อาหารสมฺภวสฺส
 นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ. ‘ตทาทารนิโรธา
 ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय ปสฺสตี.
 ‘ตทาทารนิโรธา ยํ ภูตํ ตํ นิโรธมฺมณฺติ ยถาภูตัม สมมปปญญาय
 ทิสฺวา นิโรธมฺมสฺส นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺุปาทา วิมุตฺโต
 โหติ. เอวํ โข สารีปุตต สงฺฆาตธมฺโม โหติ. อิติ โข สารีปุตต
 ยํ ตํ วุตฺตํ ปารายเน อชิตปญฺहे

‘เย จ สงฺฆาตธมฺมา เส เย จ เสฏฺเฐ ปุณฺณ อิท
 เตสมฺเม นิปโก อิริยํ ปุณฺณโจ จ พุรุหิ มาริสาติ.

อิมสส โข สารีปุตฺต สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน
อตุถเถ ทฏฺฐพฺโพติ. ปจฺม.

๒. กพารสตุต

[๓๒] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๗เป๗ อถ โข กพารชตฺติโย
ภิกฺขุ, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
สารีปุตฺเตน สทฺธิ สมฺโมทฺติ; สมฺโมทฺตํ กถํ สาราณํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข กพารชตฺติโย ภิกฺขุ
อายสฺมณฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทวโจ “โมลฺลียผคฺคฺโน อาวุโส สารีปุตฺต
ภิกฺขุ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโตติ. “น หิ ญฺหนฺ โส อายสฺมา
อิมสฺมี ฐมฺมวินฺเย อสฺสาสมลตฺถาติ. “เตนหยาสฺมา สารีปุตฺโต
อิมสฺมี ฐมฺมวินฺเย อสฺสาสมปฺตฺโตติ.

“น ขวหาํ อาวุโส กงฺขามิตี.

“อายตี ปนาวุโสติ.

“น ขวหาํ อาวุโส วิจิกิฉฺฉามิตี.

อถ โข กพารชตฺติโย ภิกฺขุ อุฏฺฐายาสนา, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ.
เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข กพารชตฺติโย ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อายสฺมตา ภนฺเต สารีปุตฺเตน อญฺเฆา พฺยากตา ‘ซีณฺหา ชาติ,
วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กถํ กรณํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิตี.

อถ โข ภควา อญฺเฆตฺรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ
ภิกฺขุ มม วจเนน สารีปุตฺตํ อามนฺเตहि ‘สตุถา ตํ อาวุโส
สารีปุตฺต อามนฺเตตีติ.

“เอว ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา,
 เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
 สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ “สตฺถา ตํ อวฺโส สารีปฺตฺต อามนฺเตตฺติติ.

“เอวมาวฺโสติ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต ตสฺส ภิกฺขุโน
 ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

เอกมนฺตํ นิสฺสินฺ โข อายสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ ภควา
 เอตทวโจ “สจฺจํ กิร ตยา สารีปฺตฺต อญฺญา พฺยากตา ‘ซีณา ชาติ,
 วุสิตํ พุรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิตฺติ.

“น โข ภนฺเต เอเตหิ ปเทหิ เอเตหิ พุณฺณชเนหิ
 อตุโถ จ” วุตฺโตติ.

“เยน เกณจิปี สารีปฺตฺต ปริยาเยน กุลปฺตฺโต อญฺญํ
 พฺยากรโธติ, อถ โข พฺยาगतํ พฺยาगतโต ทฏฺฐพฺพนฺติ.

“นนฺ อหฺมปิ ภนฺเต เอวํ วทามิ “น โข ภนฺเต เอเตหิ
 ปเทหิ เอเตหิ พุณฺณชเนหิ อตุโถ จ” วุตฺโตติ.

“สเจ ตํ สารีปฺตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ ชานตา ปน ตยา
 อวฺโส สารีปฺตฺต กถํ ปสฺสตา อญฺญา พฺยากตา ‘ซีณา ชาติ,
 วุสิตํ พุรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิตฺติ;
 เอวํ ปฏฺฐโจ ตวํ สารีปฺตฺต กิณฺติ พฺยากรยฺยาสฺสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ ชานตา ปน ตยา
 อวฺโส สารีปฺตฺต กถํ ปสฺสตา อญฺญา พฺยากตา ‘ซีณา ชาติ,
 วุสิตํ พุรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิตฺติ;

เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยํ ‘ยนิทานาวุโส ชาติ, ตสฺส นิทานสฺส สงฺขยา’ ขีณสฺมี [๒] ‘ขีณมิตี’ วิทิตฺวา ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺตตฺตยาตติ ปชานามิตี; เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยนฺติ.’^๑

“สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ชาติ ปนาวุโส สารีปุตฺต กีนินานา กีสมฺพยา กิชาติกา กิปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ตวํ สารีปุตฺต กินฺติ พุยากรเวยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ชาติ ปนาวุโส สารีปุตฺต กีนินานา กีสมฺพยา กิชาติกา กิปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยํ ‘ชาติ โข อาวุโส ภวนินานา ภวสมฺพยา ภวชาติกา ภวปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยนฺติ.

“สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ภโว ปนาวุโส สารีปุตฺต กีนินาโน กีสมฺพโย กิชาติโก กิปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ตวํ สารีปุตฺต กินฺติ พุยากรเวยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ภโว ปนาวุโส สารีปุตฺต กีนินาโน กีสมฺพโย กิชาติโก กิปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยํ ‘ภโว โข อาวุโส อูปาทานนินาโน อูปาทานสมฺพโย อูปาทานชาติโก อูปาทานปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยนฺติ.

“สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “อูปาทาน ปนาวุโส สารีปุตฺต กีนินานํ ๗เปยฺ กิปปาวาติ; เอวํ ปุณฺณโจหํ ตวํ สารีปุตฺต กินฺติ พุยากรเวยยาสีติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ขยา

^๒ ฉ.,เท. ขีณามหิตี

^๓ ฉ.,เท. ขีณามหิตี วิทิตํ

^๔ ทย. พุยากรเวยยาสีติ, เอวมฺปรีปิ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘อุปาทานํ ปนาวุโส
 สารีปุตฺต กีนิทานํ ๕เปย กิปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโงหํ ภนฺเต เอวํ
 พยากรเวยฺยํ ‘อุปาทานํ โข อาวุโส ตณฺหานิทานํ ๕เปย
 ตณฺหาปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโงหํ ภนฺเต เอวํ พยากรเวยยนฺติ.

“สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ตณฺหา ปนาวุโส
 สารีปุตฺต กีนิทานา กีสมฺมุทยา กิชาติกา กิปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโง
 ตวํ สารีปุตฺต กิณฺติ พยากรเวยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘ตณฺหา ปนาวุโส
 สารีปุตฺต กีนิทานา กีสมฺมุทยา กิชาติกา กิปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโงหํ
 ภนฺเต เอวํ พยากรเวยฺยํ ‘ตณฺหา โข อาวุโส เวทนานิทานา
 เวทนาสมฺมุทยา เวทนาชาติกา เวทนาปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโงหํ ภนฺเต
 เอวํ พยากรเวยยนฺติ.

“สเจ^๑ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘เวทนา ปนาวุโส
 สารีปุตฺต กีนิทานา ๕เปย กิปภาวติ; เอวํ ปุฏฺโง ตวํ สารีปุตฺต
 กิณฺติ พยากรเวยยาสีติ.”

“สเจ^๒ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “เวทนา ปนาวุโส
 สารีปุตฺต กีนิทานา ๕เปย กิปภาวติ. เอวํ ปุฏฺโงหํ ภนฺเต เอวํ
 พยากรเวยฺยํ “เวทนา โข อาวุโส ผสฺสนิทานา ๕เปย ผสฺสปปภาวติ;
 เอวํ ปุฏฺโงหํ ภนฺเต เอวํ พยากรเวยยนฺติ.”

“สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ ชานโต ปน
 เต อาวุโส สารีปุตฺต กถํ ปสฺสโต ยา เวทนาสุ นนฺทิ, สา น
 อุปฏฺฐาสีติ; เอวํ ปุฏฺโง ตวํ สารีปุตฺต กิณฺติ พยากรเวยยาสีติ.

^{๑-๑} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๒-๒} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ ชานโต ปน เต
 อาวุโส สารีปุตฺต กถํ ปสฺสโต ยา เวทนาสุ นนฺทิ, สา น
 อูปฏฺฐาสีติ; เอวํ ปุฏฺโฐ อหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยฺยํ ‘ติสฺโส ไช
 อีมา อาวุโส เวทนา, กตมา ติสฺโส, สุขา เวทนา, ทุกฺขา
 เวทนา, อทฺทขมสุขา เวทนา; อีมา ไช อาวุโส ติสฺโส เวทนา
 อนิจฺจา ยทนิจจํ ตํ ทุกฺขนฺติ วิทิตํ, ยา เวทนาสุ นนฺทิ, สา น
 อูปฏฺฐาสีติ; เอวํ ปุฏฺโฐ อหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยยนฺติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, อยมฺปิ ไช สารีปุตฺต ปริยาโย
 เอตสฺสเว อตฺถสฺส สงฺขิตฺเตน เวยยากรณาย ‘ยงฺกิญฺจิ เวทยิตํ, ตํ
 ทุกฺขสมินฺติ.

สเจ ปน ตํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ วิโมกฺขา ปน
 ตยา อาวุโส สารีปุตฺต อญฺเฆา พุยากตา ‘ซีณา ชาติ, วุสิตํ
 พุรหฺมจริยํ, กถํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามีติ; เอวํ
 ปุฏฺโฐ ตวํ สารีปุตฺต กิณฺติ พุยากรเวยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กถํ วิโมกฺขา ปน ตยา
 อาวุโส สารีปุตฺต อญฺเฆา พุยากตา ‘ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ,
 กถํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามีติ; เอวํ ปุฏฺโฐ อหํ
 ภนฺเต เอวํ พุยากรเวยฺยํ ‘อชฺฌตฺตวิโมกฺขา ขวาทํ อาวุโส
 สพฺพปาทานกฺขยา ตถาสโต วิหฺรามี, ยถาสตํ วิหรนฺตํ อาสวา
 นานุสฺสวณฺติ, อตฺตานญฺจ นาวชานามีติ; เอวํ ปุฏฺโฐ อหํ ภนฺเต
 เอวํ พุยากรเวยยนฺติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, อยมฺปิ* ไช สารีปุตฺต ปริยาโย
 เอตสฺสเว อตฺถสฺส สงฺขิตฺเตน เวยยากรณาย ‘เย อาสวา สมณฺเณ

* อ. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

วุตตะตา, เตสฺวาทิ น กงฺขามิ, เต เม ปหีนํติ น วิจิจฺจามิตฺติ.
อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อญฺญาสาสนา วิหารํ ปาวิสฺสิ.

ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุตฺโต อจิรปฏฺกนฺตสฺส ภควโต
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปฺพเพ อปฺปฏิสฺสวิตฺตํ มํ อวฺโส ภควา ปจฺมํ
ปณฺหํ อปฺจุณฺนิ, ตสฺส เม อโหสิ ทนฺธายิตตฺตํ. ยโต จ โข เม
อวฺโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหํ อนฺโมทิ, ตสฺส มยฺหํ อวฺโส
เอตทโหสิ “ทิวสญฺเจปิ มํ ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ
ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, ทิวสํปหํ ภควโต เอตมตฺถํ
พฺยากเรยฺยํ อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, รตฺตํ
เจปิ มํ ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ
อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, รตฺตํปหํ” ภควโต เอตมตฺถํ พฺยากเรยฺยํ
อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, รตฺตนิทฺธิวญฺเจปิ มํ
ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ
ปริยาเยหิ, รตฺตนิทฺธิวปหํ ภควโต เอตมตฺถํ พฺยากเรยฺยํ
อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, เทว รตฺตนิทฺธิวานิ
เจปิ มํ ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อปฺเปยฺ เทว รตฺตนิทฺธิวานิปหํ
ภควโต เอตมตฺถํ พฺยากเรยฺยํ อปฺเปยฺ ตีณิ รตฺตนิทฺธิวานิ เจปิ มํ
ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อปฺเปยฺ ตีณิ รตฺตนิทฺธิวานิปหํ ภควโต
เอตมตฺถํ พฺยากเรยฺยํ อปฺเปยฺ จตฺตาริ รตฺตนิทฺธิวานิ เจปิ ภควา
เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อปฺเปยฺ จตฺตาริ รตฺตนิทฺธิวานิปหํ ภควโต
เอตมตฺถํ พฺยากเรยฺยํ อปฺเปยฺ ปณฺจ รตฺตนิทฺธิวานิ เจปิ มํ ภควา
เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อปฺเปยฺ ปณฺจ รตฺตนิทฺธิวานิปหํ ภควโต เอตมตฺถํ
พฺยากเรยฺยํ อปฺเปยฺ ฉ รตฺตนิทฺธิวานิ เจปิ มํ ภควา เอตมตฺถํ

^๑ ฉ., เท. รตฺตนิทฺธิวปหํ, เอมฺปริปิ.

ปุจฺเจยฺย ๕เปยฺ จ รตฺติณฺทิวานิปหํ ภควโต เอตมตฺถํ พุยากรเญยฺ
 ๕เปยฺ สตฺต รตฺติณฺทิวานิ เจปิ มํ ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย
 อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, สตฺต
 รตฺติณฺทิวานิปหํ ภควโต เอตมตฺถํ พุยากรเญยฺ อณฺณมณฺเณหิ
 ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิตี.

อถ โข กพารชตฺติโย ภิกฺขุ อฏฺฐายาสนา, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิ.
 เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข กพารชตฺติโย ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อายสมฺมา ภาณเต สารีปุตฺเตน สีหนาทो นทิตฺโต ‘ปุพฺพ
 อปฺปฏิสัวฺทิตํ มํ อวฺสุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหํ อปุจฺฉิ, ตสฺส เม
 อโหสิ ทนฺชยิตตฺตํ. ยโต จ โข เม อวฺสุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหํ
 อนฺโมหิ, ตสฺส มยฺหํ อวฺสุโส เอตทโหสิ ‘ทิวสฺสเจปิ มํ ภควา
 เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ,
 ทิวสฺสปหํ ภควโต เอตมตฺถํ พุยากรเญยฺ อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ
 อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, รตฺตี เจปิ ๕เปยฺ รตฺติณฺทิวํ เจปิ มํ
 ภควา ๕เปยฺ เทว รตฺติณฺทิวานิ เจปิ มํ ภควา ๕เปยฺ ตีณิ ๕เปยฺ
 จตฺตาริ ๕เปยฺ ปณฺจ ๕เปยฺ จ ๕เปยฺ สตฺต รตฺติณฺทิวานิ เจปิ มํ
 ภควา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ
 ปริยาเยหิ, สตฺต รตฺติณฺทิวานิปหํ ภควโต เอตมตฺถํ พุยากรเญยฺ
 อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิตี.

“สา हि ภิกฺขุ สารีปุตฺตสฺส ฐมฺมชาตฺถุ สุปฺปวิทฺธา, ยสฺสา
 ฐมฺมชาตฺถยา สุปฺปวิทฺทตฺตา ทิวสฺสเจปํ”^๑ สารีปุตฺตํ เอตมตฺถํ
 ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, ทิวสฺสปิ

^๑ จ.,เท. ทิวสฺส เจปํ, เอมฺปิริ.

เม สารีปุตโต เอตมตถัม พุยากเรยฺย อญญมณฺเณหิ ปเทหิ
 อญญมณฺเณหิ ปรียาเยหิ, รตฺตี เจปหํ สารีปุตฺตํ เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย
 อญญมณฺเณหิ ปเทหิ อญญมณฺเณหิ ปรียาเยหิ, รตฺตีปิ เม
 สารีปุตฺโต เอตมตถัม พุยากเรยฺย ฯเปฯ รตฺตินทิวณฺเจปหํ สารีปุตฺตํ
 เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ รตฺตินทิวณฺปิ เม สารีปุตฺโต เอตมตถัม
 พุยากเรยฺย ฯเปฯ เทว รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ เอตมตถัม
 ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ เทว รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต เอตมตถัม
 พุยากเรยฺย ฯเปฯ ตีณิ รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ เอตมตถัม
 ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ ตีณิ รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต เอตมตถัม
 พุยากเรยฺย ฯเปฯ จตฺตาริ รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ
 เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ จตฺตาริ รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต
 เอตมตถัม พุยากเรยฺย ฯเปฯ ปณฺจ รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ
 เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ ปณฺจ รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต
 เอตมตถัม พุยากเรยฺย ฯเปฯ ฉ รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ
 เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ ฉ รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต
 เอตมตถัม พุยากเรยฺย ฯเปฯ สตฺต รตฺตินทิวานิ เจปหํ สารีปุตฺตํ
 เอตมตถัม ปุจฺเจยฺย อญญมณฺเณหิ ปเทหิ อญญมณฺเณหิ ปรียาเยหิ,
 สตฺต รตฺตินทิวานิปิ เม สารีปุตฺโต เอตมตถัม พุยากเรยฺย
 อญญมณฺเณหิ ปเทหิ อญญมณฺเณหิ ปรียาเยหิตฺติ. ทฺติยํ.

๓. ฅาณวตฺถุสฺสทฺตํ

[๓๓] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “จตฺจตฺตาทิสํ โว ภิกฺขเว
 ฅาณวตฺถุณิ เทเสสฺสามิ, ตํ สฺสณณ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิตฺติ.
 “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสิสฺสุ. ภควา เอตทโวจ

“กตมานิ จ” ภิกฺขเว จตฺตจตฺตาฬิํ ฅาณวตฺถุณิ. ชรามรณฅาณํ, ชรามรณสมุทฺเย ฅาณํ, ชรามรณนิโรธฅาณํ, ชรามรณ-
นิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฅาณํ. ชาติยา ฅาณํ, ชาติสมุทฺเย
ฅาณํ, ชาตินิโรธฅาณํ, ชาตินิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฅาณํ.
ภเว ฅาณํ, ภวสมุทฺเย ฅาณํ, ภวนิโรธฅาณํ, ภวนิโรธคามินิยา
ปฏิปทาย ฅาณํ. อุปาทาเน ฅาณํ, อุปาทานสมุทฺเย ฅาณํ,
อุปาทานนิโรธฅาณํ, อุปาทานนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฅาณํ.
ตณฺหาเย ฅาณํ, ตณฺหาสมุทฺเย ฅาณํ, ตณฺหานิโรธฅาณํ,
ตณฺหานิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฅาณํ. เวทนาย ฅาณํ,
เวทนาสมุทฺเย ฅาณํ, เวทนานิโรธฅาณํ, เวทนานิโรธคามินิยา
ปฏิปทาย ฅาณํ. ผสฺเส ฅาณํ ฅเปยฺ สพายตเน ฅาณํ ฅเปยฺ
นามรูปเ ฅาณํ ฅเปยฺ วิญญาเณ ฅาณํ ฅเปยฺ สงฺขารेषุ ฅาณํ,
สงฺขารสมุทฺเย ฅาณํ, สงฺขารนิโรธฅาณํ, สงฺขารนิโรธคามินิยา
ปฏิปทาย ฅาณํ. อิมานิ วุจฺจติ ภิกฺขเว จตฺตจตฺตาฬิํ ฅาณวตฺถุณิ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ชรามรณํ. ยา เตสํ เตสํ สตฺตํ
ตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย ชรา ชีรณตา ขณฺฑิจจํ ปาลิจจํ
วลิตฺตจตา อายุโน สํหานิ อินฺทฺริยานํ ปริปาโก. อยํ วุจฺจติ ชรา.
ยา เตสํ เตสํ สตฺตํ ตมฺหา ตมฺหา สตฺตนิกาเย จติ จวนตา
ภโถ อนุตฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา ขนฺธานํ ภโถ
กเพวรสฺส นิฏฺเฒโป, ชีวิตินฺทฺริยสฺส อุปฺจฺเจโ, อิทํ วุจฺจติ มรณํ.
อิตติ อยญฺจ ชรา อิทญฺจ มรณํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชรามรณํ.

ชาติสมุทฺทยา ชรามรณสมุทฺโย, ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธ,
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค ชรามรณนิโรธคามินิ ปฏิปทา.
เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ฅเปยฺ สมฺมาสมาธิ.

* ฉ.,เท. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ ชรามรณํ ปชานาติ,
 เอวํ ชรามรณสมุทฺทํ ปชานาติ, เอวํ ชรามรณนิโรธํ ปชานาติ,
 เอวํ ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปํ ปชานาติ. อิทมสฺส ฐมฺเม
 ฌาณํ; โส อิมินา ฐมฺเมน ทิฏฺฐเจเน วิทิตฺเตน อกาลิเกเน ปตฺเตเน
 ปรีโยคาพุทฺเทน อตีตํ นาคเต นยํ เนติ. เย โข เกจิ อตีตมทฺธานํ
 สมณํ วา พุราหุณฺณา วา ชรามรณํ อพฺภวณฺณํ, ชรามรณสมุทฺทํ
 อพฺภวณฺณํ, ชรามรณนิโรธํ อพฺภวณฺณํ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปํ
 อพฺภวณฺณํ. สพุเพ เต เอวเมว อพฺภวณฺณํ, เสยฺยถาปิหิ เอตฺรหิ.
 เยปิ หิ เกจิ อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พุราหุณฺณา วา
 ชรามรณํ อภิชานิสฺสณฺหิตํ, ชรามรณสมุทฺทํ อภิชานิสฺสณฺหิตํ,
 ชรามรณนิโรธํ อภิชานิสฺสณฺหิตํ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปํ
 อภิชานิสฺสณฺหิตํ, สพุเพ เต เอวเมว อภิชานิสฺสณฺหิตํ, เสยฺยถาปิหิ
 เอตฺรหิ. อิทมสฺส อนนฺวเย ฌาณํ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส อิมานิ เทว ฌาณานิ
 ปรีสุทฺธานิ โหนฺติ ปรีโยทาทานิ, ฐมฺเม ฌาณณฺจ อนนฺวเย
 ฌาณณฺจ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อริยสาวโก “ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิตฺติปิ.
 “ทสฺสสมฺปนฺโน อิตฺติปิ. “อาคโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิตฺติปิ, “ปสฺสติ อิมํ
 สทฺธมฺมํ อิตฺติปิ. “เสกฺขเณ ฌาเณน สมฺนํนาคโต อิตฺติปิ. “เสกฺขาย
 วิชฺชาย สมฺนํนาคโต อิตฺติปิ. “ฐมฺมโสถํ สฺมาปฺนฺโน อิตฺติปิ. “อริโย
 นิพฺเพทิกปญฺญเ อิตฺติปิ. “อมตทวารํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ อิตฺติปิ.

กตมา จ ภิกขเว ชาติ อเปยฺย กตโม จ ภิกขเว ภโว
 อเปยฺย กตมณฺจ ภิกขเว อุปาทานํ อเปยฺย กตมา จ ภิกขเว
 ตณฺหา อเปยฺย กตมา จ ภิกขเว เวทนา อเปยฺย กตโม จ ภิกขเว
 ผสฺโส อเปยฺย กตมณฺจ ภิกขเว สพฺายตฺนํ อเปยฺย กตมณฺจ ภิกขเว

นามรูปํ ๕เปย กตมณฺจ ภิกฺขเว วิณฺณวณฺ ๕เปย กตเม จ
ภิกฺขเว สงฺขารรา. ตโยเม ภิกฺขเว สงฺขารรา; กายสงฺขารโร,
วจีสงฺขารโร, จิตฺตสงฺขารโร.* อิมะ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว สงฺขารรา.
อวิชฺชาสมุทฺทยา สงฺขารสมุทโย, อวิชฺชานิโรธรา สงฺขารนิโรธโร, อยเมว
อริโย อภฺยจฺจุโก มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทา. เสยฺยถิํ,
สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปย สมฺมาสมาธิ.

ยโต โข ภิกฺขเว อริยสวโก เอวํ สงฺขาระ ปชานาติ,
เอวํ สงฺขารสมุทฺยํ ปชานาติ, เอวํ สงฺขารนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทํ ปชานาติ. อิทมสฺส ฐมฺเม ฌาณํ; โส
อิมินา ฐมฺเมน ทิฏฺฐเณ วิทิตฺเตน อกาลิเกน ปตฺเตน ปรีโยคาพฺเพน
อตีตนาถเต นยํ เนติ. เย โข เกจิ อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา
พฺรหฺมณฺหา วา สงฺขาระ อพฺภวณฺณํ, สงฺขารสมุทฺยํ อพฺภวณฺณํ,
สงฺขารนิโรธํ อพฺภวณฺณํ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทํ อพฺภวณฺณํ,
สพฺเพ เต เอวเมว อพฺภวณฺณํ, เสยฺยถาปิหิ เอตฺรหิ. เยปิ ทิ
เกจิ อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา สงฺขาระ
อภิชานิสฺสณฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ อภิชานิสฺสณฺติ, สงฺขารนิโรธํ
อภิชานิสฺสณฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทํ อภิชานิสฺสณฺติ, สพฺเพ
เต เอวเมว อภิชานิสฺสณฺติ, เสยฺยถาปิหิ เอตฺรหิ. อิทมสฺส
อนวये ฌาณํ.

ยโต โข ภิกฺขเว อริยสวกสฺส อิมานิ เทว ฌาณานิ
ปรีสุทฺธานิ โหนฺติ ปรีโยทาทานิ, ฐมฺเม ฌาณณฺจ อนวये
ฌาณณฺจ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสวโก “ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิตฺติปิ.
“ทสฺสณสมฺปนฺโน อิตฺติปิ. “อาคโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิตฺติปิ. “ปสฺสติ อิมํ

* น.,เท.,อ. จิตฺตสงฺขารโรติ.

สทฺธมฺมํ อิติปิ. “เสกฺขเนน ฌาเณน สมฺนฺนาโคโต อิติปิ. “เสกฺขาย วิชฺชาย สมฺนฺนาโคโต อิติปิ. “ธมฺมโสธํ สฺมาปฺนฺโน อิติปิ. “อริโย นิพฺเพตฺทิกปญฺโญ อิติปิ. “อมตทฺวารํ อาหจฺจ ติฏฺฐจฺติ อิติปิ. ตติยํ.

๔. พุติยฌาณวตฺถุสฺสทฺตํ

[๓๔] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ “สฺตฺตสฺสทฺตริ โว ภิกฺขเว ฌาณวตฺถุณี เทเสสฺสํมํ, ตํ สฺสณฺณ, สาทฺรํ มนฺสิกโรธ, ภาสิสฺสํมํติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสํสํ. ภควา เอตทฺโวจ

“กตมํนิ จ” ภิกฺขเว สฺตฺตสฺสทฺตริ ฌาณวตฺถุณี. ‘ชาติปจฺจยา ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ, “อสฺติ ชาติยา นตฺถิ ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ. อตีตมฺปิ อทฺธานํ “ชาติปจฺจยา ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ. “อสฺติ ชาติยา นตฺถิ ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ. อนาคตมฺปิ อทฺธานํ “ชาติปจฺจยา ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ. “อสฺติ ชาติยา นตฺถิ ชฺรามรณฺนฺติ ฌาณํ. ‘ยมฺปิสฺส ตํ ธมฺมฏฺฐจฺติฌาณํ, ตมฺปิ ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิราคธมฺมํ นิโรธธมฺมณฺติ ฌาณํ.

“ภวปจฺจยา ชาตีติ ฌาณํ ฯเปฯ อุปาทานปจฺจยา ภโวติ ฌาณํ ฯเปฯ ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ ฌาณํ ฯเปฯ เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ ฌาณํ ฯเปฯ ผสฺสปจฺจยา เวทนาติ ฌาณํ ฯเปฯ สพฺพายตฺนปจฺจยา ผสฺโสติ ฌาณํ ฯเปฯ นามรूपปจฺจยา สพฺพายตฺนนฺติ ฌาณํ ฯเปฯ วิญฺญาณปจฺจยา นามรूपนฺติ ฌาณํ ฯเปฯ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ ฌาณํ ฯเปฯ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารจฺติ ฌาณํ, “อสฺติ อวิชฺชาย นตฺถิ สงฺขารจฺติ ฌาณํ. อตีตมฺปิ อทฺธานํ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารจฺติ ฌาณํ. “อสฺติ

๑ ฉ., เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

อวิชชาย นตติ สงขาราคติ ฌาณ. อนาคตมปิ อทธาน
“อวิชชาปจยา สงขาราคติ ฌาณ. “อสติ อวิชชาย นตติ สงขาราคติ
ฌาณ. “ยมปิสส ตัม ฐมมฏฐิตินาณ, ตมปิ ขยธมม วยธมม
วิราธมม นโรธธมมุนติ ฌาณ. อิมานิ วุจจนติ ภิกขเว สตุตสตุตริ
ฌาณวตถุนีติ. จตุตถ.

๕. อวิชชาปจยสตุต

[๓๕] สาวตถิย วิหริติ ๕เปย “อวิชชาปจยา ภิกขเว
สงขารา, สงขารปจยา วิญญาณ ๕เปย เอเวตสส เกวลสส
ทุกขกขนธสส สมุทโย โหตีติ. เอว วุตเต, อณตโร ภิกขุ
ภควนตัม เอตทโวจ “กตม นุ โข ภาเต ชรามรณ, กสส จ
ปนัม ชรามรณนติ.

“โน กลโล ปณโหติ ภควา อโวจ, “กตม ชรามรณ,
กสส จ ปนัม ชรามรณนติ อิติ วา ภิกขุ โย วเทย, “อณณ
ชรามรณ, อณณสส จ ปนัม ชรามรณนติ อิติ วา ภิกขุ โย
วเทย, อุกยเมตัม เอกตถัม พยณชนเมว นาน. “ตัม ชีว ตัม
สรีรนติ วา ภิกขุ ทิฏฐิยา สติ พุทฺหมจริยวาโส น โหติ, “อณณ
ชีว อณณ สรีรนติ วา ภิกขุ ทิฏฐิยา สติ พุทฺหมจริยวาโส น
โหติ. เอเต เต ภิกขุ อุกโ อนเต อนุปคम्म มชฺเฌน ตถาคโต
ธมม เทเสติ “ชาติปจยา ชรามรณนติ.

“กตมา นุ โข ภาเต ชาติ, กสส จ ปนาย ชาติตีติ.

“โน กลโล ปณโหติ ภควา อโวจ, “กตมา ชาติ, กสส จ
ปนาย ชาติตีติ อิติ วา ภิกขุ โย วเทย, “อณณ ชาติ,

อณฺณสฺส จ ปนํยํ ชาตํติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทฺยฺย, อุกฺกมเมตํ
เอกตถํ พฺยณฺชนเมว นานํ. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํติ วา ภิกฺขุ
ทิกฺกจฺยา สติ พุรหฺมจฺริยวาโส น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ
สรีรํติ วา ภิกฺขุ ทิกฺกจฺยา สติ พุรหฺมจฺริยวาโส น โหติ. เอเต
เต ภิกฺขุ อุโม อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเณ ตถาคโต ฐมํ เทเสติ
“ภาวปจฺจยา ชาตํติ.

“กตโม นุ โข ภนฺเต ภโว, กสฺส จ ปนํยํ ภโวติ.

“โน กลฺโล ปณฺโหติ ภควา อโวจ, “กตโม ภโว, กสฺส จ
ปนํยํ ภโวติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทฺยฺย, “อณฺโณ ภโว,
อณฺณสฺส จ ปนํยํ ภโวติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทฺยฺย, อุกฺกมเมตํ
เอกตถํ พฺยณฺชนเมว นานํ. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํติ วา ภิกฺขุ
ทิกฺกจฺยา สติ พุรหฺมจฺริยวาโส น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ
สรีรํติ วา ภิกฺขุ ทิกฺกจฺยา สติ พุรหฺมจฺริยวาโส น โหติ. เอเต
เต ภิกฺขุ อุโม อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเณ ตถาคโต ฐมํ เทเสติ
“อุปาทานปจฺจยา ภโวติ ยเปฯ “ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ ยเปฯ
“เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ ยเปฯ “ผลสฺสปจฺจยา เวทนาติ ยเปฯ
“สพฺพยตนปจฺจยา ผลสฺสํติ ยเปฯ “นามรูปปจฺจยา สพฺพยตนนฺติ
ยเปฯ “วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ ยเปฯ “สงฺขารปจฺจยา
วิญฺญาณนฺติ.

“กตเม นุ โข ภนฺเต สงฺขารา, กสฺส จ ปนิเม
สงฺขาราคิ.

“โน กลฺโล ปณฺโหติ ภควา อโวจ, “กตเม สงฺขารา,
กสฺส จ ปนิเม สงฺขาราคิ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทฺยฺย, “อณฺเณ

สงฆารว, อณฺณสฺส จ ปนิเม สงฆารวติ อิติ วา ภิกขุ โย
วเทยฺย, อุภยเมตํ เอกตถํ พุณฺณชนเมว นานํ. “ตํ ชีวํ ตํ
สรีรํ วา ภิกขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺธมจฺริยวาสํ น โหติ, ‘อณฺณ
ชีวํ อณฺณํ สรีรํ วา ภิกขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺธมจฺริยวาสํ น
โหติ. เอเต เต ภิกขุ อุโภ อนฺเต อนุปคมม มชฺฌเณน ตถาคโต
ธมฺมํ เทเสติ “อวิชาปจจยา สงฆารวติ.

อวิชาชย เตวว ภิกขุ อเสสวिरคณิโรชา, ยานิสฺส ตานิ^๑
วิสุทฺถายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. “กตมํ
ชฺรามรณํ, กสฺส จ ปนํ ชฺรามรณํ อิติ วา. “อณฺณํ ชฺรามรณํ,
อณฺณสฺส จ ปนํ ชฺรามรณํ อิติ วา. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิติ วา.
“อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ อิติ วา. สพฺพพานิสฺส ตานิ^๒ ปหีนานิ
ภวนฺติ อุจฺฉินฺหนฺมุลानิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวงฺกตานิ อายตี
อนุปฺปาทธมฺมานิ.

อวิชาชย เตวว ภิกขุ อเสสวिरคณิโรชา, ยานิสฺส ตานิ
วิสุทฺถายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. “กตมา ชาติ,
กสฺส จ ปนํ ชาติ อิติ วา. “อณฺณมา ชาติ, อณฺณสฺส จ
ปนํ ชาติ อิติ วา. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิติ วา. “อณฺณํ ชีวํ
อณฺณํ สรีรํ อิติ วา. สพฺพพานิสฺส ตานิ ปหีนานิ ภวนฺติ
อุจฺฉินฺหนฺมุลानิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวงฺกตานิ อายตี
อนุปฺปาทธมฺมานิ.

อวิชาชย เตวว ภิกขุ อเสสวिरคณิโรชา, ยานิสฺส ตานิ
วิสุทฺถายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. กตโม ภโว

^๑ อ. ยานิสฺสิตา, เอวมฺปรี.

^๒ อ. สพฺพพานิสฺสิตานิ, เอวมฺปรี.

ชเปย กตมัม อูปาทานัม ชเปย กตมา ตณฺหา ชเปย กตมา เวทนา
ชเปย กตโม ผลุโส ชเปย กตมัม สพายตณฺม ชเปย กตมัม นามรูป
ชเปย กตมัม วิญญาณัม ชเปย

อวิชชาเย เตวว ภิกฺขุ อเสสวिरาณิโรธา, ยานิสฺส ตานิ
วิสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. “กตเม
สงฺขารธา, กสฺส จ ปนิเม สงฺขารธา อิติ วา. “อณฺเณ สงฺขารธา,
อณฺณสฺส จ ปนิเม สงฺขารธา อิติ วา. “ตัม ชีวํ ตัม สรีรํ อิติ วา.
“อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ อิติ วา. สพฺพพานิสฺส ตานิ ปหีนฺทานิ
ภวนฺติ อุจฺฉินฺหนฺมุลานิ ตาลาวตฺถกตานิ อนภาวงฺกตานิ อายตี
อนุปฺปาททรมฺมานีติ. ปญฺจมัม.

๖. ทุตติยอวิชชาปจฺจยสฺสตุตฺตัม

[๓๖] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ชเปย ตตฺตร โช ชเปย
“อวิชชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารธา, สงฺขารปจฺจยา วิญญาณัม ชเปย
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺวักขทฺวักขนฺทสฺส สมฺมทโย โหติ.

“กตมัม ชรามรณํ, กสฺส จ ปนิทํ ชรามรณนฺติ อิติ วา
ภิกฺขเว โย วเทยฺย, “อณฺณํ ชรามรณํ, อณฺณสฺส จ ปนิทํ
ชรามรณนฺติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทยฺย, อุกฺกยเมตํ เอกตฺถํ
พฺยณฺชนเมว นานํ. “ตัม ชีวํ ตัม สรีรนฺติ วา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจฺฉา สติ
พฺรหฺมจฺริยวาโส น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรนฺติ วา ภิกฺขเว
ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พฺรหฺมจฺริยวาโส น โหติ. เอเต เต ภิกฺขเว อุกฺโก
อนฺเต อนฺปคฺคมฺม มชฺฌเณน ตถาคโต รมฺมํ เทเสติ “ชาติปจฺจยา
ชรามรณนฺติ.

“กตมา ชาติ ๔เปย กตโม ภโว ๔เปย กตมံ อุปาทาน
๔เปย กตมา ตณฺหา ๔เปย กตมา เวทนา ๔เปย กตโม ผสฺโส
๔เปย กตมံ สพายตน์ ๔เปย กตมံ นามรูป ๔เปย กตมံ
วิญญานํ ๔เปย “กตเม สงฺขารรา, กสฺส จ ปนิเม สงฺขารราติ อิติ
วา ภิกฺขเว โย วเทยฺย, “อณฺเณ สงฺขารรา, อณฺเณสฺส จ ปนิเม
สงฺขารราติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทยฺย, อุกฺกยเมตํ เอกตฺถํ
พฺยณฺชนเมว นานํ. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิติ วา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจิยา
สตี พุรหฺมจริยวาโส น โหติ, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ อิติ วา
ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจิยา สตี พุรหฺมจริยวาโส น โหติ. เอเต เต ภิกฺขเว
อุโป อนฺเต อนุปคมม มชฺฌเณน ตถาคโต ฌมมํ เทเสตี
“อวิชชาปจยยา สงฺขารราติ.

อวิชชาเย เตว ภิกฺขเว อเสสวिरาคนิโรธา, ยานิสฺส ตานิ
วิสฺฐายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. “กตมํ
ชรามรณํ, กสฺส จ ปนิตํ ชรามรณํ อิติ วา. “อณฺเณ ชรามรณํ,
อณฺเณสฺส จ ปนิตํ ชรามรณํ อิติ วา. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิติ วา.
“อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ อิติ วา. สพฺพานิสฺส ตานิ ปหีนานิ
ภวนฺติ อุกฺกนิมนฺมูลานิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวํกตานิ อายตี
อนุปฺปาทคฺคมานิ.

อวิชชาเย เตว ภิกฺขเว อเสสวिरาคนิโรธา, ยานิสฺส ตานิ
วิสฺฐายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ กานิจิ กานิจิ. กตมา ชาติ
๔เปย กตโม ภโว ๔เปย กตมံ อุปาทาน ๔เปย กตมา ตณฺหา
๔เปย กตมา เวทนา ๔เปย กตโม ผสฺโส ๔เปย กตมံ สพายตน์
๔เปย กตมံ นามรูป ๔เปย กตมံ วิญญานํ ๔เปย “กตเม

สงฺขารรา, กสฺส จ ปนิเม สงฺขารรา อิติ วา. “อณฺเณ สงฺขารรา,
อณฺณสฺส จ ปนิเม สงฺขารรา อิติ วา. “ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิติ วา.
“อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ อิติ วา. สพฺพพานิสฺส ตานิ ปหีนานิ
ภาวนฺติ อจฺจนฺนมุลา นิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวงฺคตานิ อายตฺตี
อนุปฺปาททมนฺนํ อิติ. จณฺจ.

๗. นตฺตุมฺหสฺสตุตฺตํ

[๓๗] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ “นํยํ ภิกฺขเว กาโย
ตฺตุมฺหากํ, นาปิ อณฺเณสํ. ปุราณมิตํ ภิกฺขเว กมฺมํ อภิสงฺขตํ
อภิสณฺเจตยิตํ เวทนียํ ทฏฺฐพฺพ.

ตตฺร [*] ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก ปฏฺิจฺจสมฺมุปฺปาทญฺเณว
สาธุกํ โยนิโส มนสิโกโรติ “อิติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ,
อิมสฺสอุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ. อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส
นิโรธา อิทํ นิรุชฺชติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารรา, สงฺขารปจฺจยา
วิญฺญาณํ ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺทสฺส สมฺทโย โหติ.
อวิชฺชาย เตวว อเสสฺวิราคฺนิโรธา สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรธา
วิญฺญาณนิโรธ ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺทสฺส นิโรธ
โหติตีติ. สตตฺตม.

๘. เจตนาสุตฺตํ

[๓๘] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ “ยณฺจ [*] ภิกฺขเว เจเตติ,
ยณฺจ ปกฺปเปติ, ยณฺจ อนฺุเสติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสฺส

* จ.,เท.,อ. โข

* อ. โข

จิตติยา, อารมมณ สติ ปติฏฐา วิญญาณสส โหติ, ตสฺมี
ปติฏฐิตะ วิญญาณะ วิรูปุเห อายตฺตี ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติ โหติ,
อายตฺตี ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติยา สติ อายตฺตี ชาตฺติชรามรณํ
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวณฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย โหติ.

โน จ^๑ ภิกฺขเว เจเตติ, โน จ^๑ ปกฺกเปติ, อถ จ^๑
อนุเสติ. อารมมณเมตํ โหติ วิญญาณสส จิตติยา, อารมมณ สติ
ปติฏฐา วิญญาณสส โหติ, ตสฺมี ปติฏฐิตะ วิญญาณะ วิรูปุเห
อายตฺตี ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติ โหติ, อายตฺตี ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติยา สติ
อายตฺตี ชาตฺติชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวณฺติ;
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย โหติ.

ยโต จ โช ภิกฺขเว โน จ^๒ เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ,
โน จ อนุเสติ. อารมมณเมตํ น โหติ วิญญาณสส จิตติยา,
อารมมณ อสติ ปติฏฐา วิญญาณสส น โหติ, ตปฺปติฏฐิตะ
วิญญาณะ อวิรูปุเห อายตฺตี ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติ น โหติ, อายตฺตี
ปุณฺณพววาภินิพฺพตฺติยา อสติ อายตฺตี ชาตฺติชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสา นิรุชฌณฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
นิโรธो โหติติ. อญฺจมํ.

๕. ทุตติยเจตนาสุตตํ

[๓๙] สวตฺถิโย วิหริติ อเปฯ “ยถจ ภิกฺขเว เจเตติ,
ยถจ ปกฺกเปติ, ยถจ อนุเสติ. อารมมณเมตํ โหติ วิญญาณสส
จิตติยา, อารมมณ สติ ปติฏฐา วิญญาณสส โหติ, ตสฺมี

^๑ จ.,เท.,อิ. เจ, เอวมฺปิริ.

^๒ จ.,เท.,อิ. เจ

ปติฏฐิตะ วิญญาณะ วิรูปุเห นามรูปสส อวกุกนติ โหติ.
 นามรูปปัจจุยา สพายตนะ สพายตนปัจจุยา ผสโส, ผสสปัจจุยา
 เวทนา อเปย ตณฺหา อเปย อุปาทานํ อเปย ภโว อเปย ชาติ
 อเปย ชรามรณํ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาสา สมุภวนติ;
 เอเวเมตสส เกวลสส ทุกขกฺขนฺธสส สมุทโย โหติ.

โน จ ภิกฺขเว เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ, อถ จ อนฺเสติ.
 อารมฺมณเมตํ โหติ วิญญาณสส จิตฺยา, อารมฺมณ สติ ปติฏฺฐา
 วิญญาณสส โหติ, ตสฺมี ปติฏฐิตะ วิญญาณะ วิรูปุเห นามรูปสส
 อวกุกนติ โหติ. นามรูปปัจจุยา สพายตนะ อเปย เอเวเมตสส
 เกวลสส ทุกขกฺขนฺธสส สมุทโย โหติ.

ยโต จ โข ภิกฺขเว โน จ เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ,
 โน จ อนฺเสติ. อารมฺมณเมตํ น โหติ วิญญาณสส จิตฺยา,
 อารมฺมณ สติ ปติฏฺฐา วิญญาณสส น โหติ, ตทปฺปติฏฐิตะ
 วิญญาณะ อวิรูปุเห นามรูปสส อวกุกนติ น โหติ. นามรูปนิโรธา
 สพายตนิโรโธ อเปย เอเวเมตสส เกวลสส ทุกขกฺขนฺธสส นิโรโธ
 โหตีติ. นวมํ.

๑๐. ตติยเจตนาสูตํ

[๔๐] สาวตถิโย วิหริติ อเปย “ยถจ ภิกฺขเว เจเตติ,
 ยถจ ปกฺกเปติ, ยถจ อนฺเสติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญญาณสส
 จิตฺยา, อารมฺมณ สติ ปติฏฺฐา วิญญาณสส โหติ, ตสฺมี
 ปติฏฐิตะ วิญญาณะ วิรูปุเห นติ โหติ, นติยา สติ อาคตฺติคฺติ
 โหติ, อาคตฺติคฺติยา สติ จุตฺตูปาโต โหติ, จุตฺตูปาเต สติ อายตี

ชาติชราภรณ์ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนฺติ; เอวเมตสฺส
เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมทโย โหติ.

โน จ ภิกฺขเว เจเตติ, โน จ ปกฺปเปติ, อถ จ อนฺุเสติ.
อามมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสฺส จิตฺยา, อามมณเ สติ ปตฺติจฺจา
วิญฺญาณสฺส โหติ, ตสฺมี ปตฺติจฺเจเต วิญฺญาณเ วิรูปุเห นติ โหติ,
นติยา สติ อากตฺติคฺติ โหติ, อากตฺติคฺติยา สติ จุตฺตปฺปาโต โหติ,
จุตฺตปฺปาเต สติ อายตี ชาติชราภรณ์ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสสุปายาสา สมภวนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมทโย โหติ.

ยโต จ โข ภิกฺขเว โน จ เจเตติ, โน จ ปกฺปเปติ,
โน จ อนฺุเสติ. อามมณเมตํ น โหติ วิญฺญาณสฺส จิตฺยา,
อามมณเ อสติ ปตฺติจฺจา วิญฺญาณสฺส น โหติ, ตทปฺปตฺติจฺเจเต
วิญฺญาณเ อวิรูปุเห นติ น โหติ, นติยา อสติ อากตฺติคฺติ น
โหติ, อากตฺติคฺติยา อสติ จุตฺตปฺปาโต น โหติ, จุตฺตปฺปาเต อสติ
อายตี ชาติชราภรณ์ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ;
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธโ โหตีติ. ทสมํ.

จตุตฺถโก กพารขตฺติยวคฺโค.

ตสฺสุทฺตทานํ

“ภูตมิทํ กพารณฺจ

อวิชฺชาปจฺจยา จ เทว

ทฺเว จ ฅาณวตฺตณฺิ”

นตฺตุมหา เจตนา ตโยติ.

* ฉ., เท. ฅาณวตฺตณฺิ อี. ฅาณสฺส วตฺตณฺิ

๕. คหปติวคโค

๑. ปญจเวรภยสุตต์

[๔๑] สาวตถิย์ วิหริติ ฯเปฯ อถ โข อนาถปิณฑโก
คหปติ, เยน ภควา, เตนุปลสงกมิ; อุปลสงกมิตวา ภควนตํ
อภิวาเทตวา เอกมนตํ นิสีทิ. เอกมนตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฑโก
คหปตี ภควา เอตทโวจ

“ยโต โข คหปติ อริยสาวกสส ปญจ ภยานิ เวรานิ
วูปสนฺตานิ โหนติ, จตุหิ จ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมณฺนาคโต โหติ,
อริโย จสส ฌาโย ปณฺณาย สุกฺกโจ โหติ สุปฺปวิทุโธ, โส
อากงฺขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาํ พุยากรเยย “ชีณนโรยมฺหิ
ชีณตโรจฺฉานโยนิ ชีณปิฏฺติวิสโย ชีณาปายทฺถคฺคตฺติวินิปาโต,
โสตาปนโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.

กตมานิ ปญจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนติ. ยํ
คหปติ ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปฺปจฺจยา ทิฏฺฐธฺมมิกมฺปิ ภยํ
เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตฺตสิกมฺปิ ทฺถกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทยติ. ปาณาติปาตา ปฏฺฐิวิรตสฺส เอวํ ตํ ภยํ
เวรํ วูปสนฺตํ โหติ. (๑)

ยํ คหปติ อทินฺนาทายี อทินฺนาทานปฺปจฺจยา ทิฏฺฐธฺมมิกมฺปิ
ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตฺตสิกมฺปิ
ทฺถกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทยติ. อทินฺนาทานา ปฏฺฐิวิรตสฺส เอวํ ตํ
ภยํ เวรํ วูปสนฺตํ โหติ. (๒)

ยํ คหปติ กาเมสฺสมิจฺฉาจารี กาเมสฺสมิจฺฉาจารปฺปจฺจยา
ทิฏฺฐธฺมมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ,

เจตสิกมปิ ทุกข์ โทมนสฺส ปฏิสฺสเวหติ. กาเมสุมิฉณาจารา
ปฏิวิตตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ รูปสนฺตํ โหติ. (๓)

ยํ คหปติ มุสวาทิ มุสวาทปฺปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมปิ ภยํ
เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมปิ ทุกข์
โทมนสฺส ปฏิสฺสเวหติ. มุสวาทา ปฏิวิตตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ
รูปสนฺตํ โหติ. (๔)

ยํ คหปติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ्ञายี สุราเมรยมชฺช-
ปมาทญฺ्ञานปฺปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมปิ
ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมปิ ทุกข์ โทมนสฺส ปฏิสฺสเวหติ.
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ्ञานา ปฏิวิตตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ รูปสนฺตํ
โหติ. อิมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ รูปสนฺตานิ โหนติ. (๕)

กตเมหิ จตุหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ. อิท
คหปติ อริยสาวโก พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
“อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธो วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
สุคโต โลกวินฺทุ อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธโร ภควาติ. (๑)

ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ “สุวากฺขาโต
ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก
ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ. (๒)

สงฺฆे อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ “สุปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สาวกสงฺโฆ อชฺชุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
ญายปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฺปฏิปนฺโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺกานิ อญฺ्ञ ปุริสปุคฺคลา, เอส

ภควโต สาวกสงโฆ อากุเนยโย ปากุเนยโย ทกขิณเยโย
อณชลิกรณเยโย อนุตตรํ ปุณณกเขตตํ โลกสสาติ. (๓)

อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺนาคโต โหติ อชณฺเทหิ อจฺฉิเทหิ
อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภาสิสฺเสหิ วิณฺญปสตเถหิ อปฺรามญฺเจหิ
สมาสิสวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ จตฺตูหิ สโตปาตติยงฺเคหิ สมณฺนาคโต
โหติ. (๔)

กตโม จสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุกฺกิโจ โหติ
สฺสปฏิวิทฺโธ. อิทฺ คหปติ อริยสาวโก ปฏิจจสมุปฺปาทญฺเฒว สาธุกํ
โยนิโส มนสิกรโติ “อิตฺติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสอุปฺปาทา
อิทํ อุปฺปชฺชติ, อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา อิทํ
นิรุชฺชติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิณฺญาณํ
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทฺทวนฺตสฺส สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชาเย
เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารานิโรธ, สงฺขารานิโรธา
วิณฺญาณานิโรธ ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทฺทวนฺตสฺส นิโรธ
โหติ. อยมสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุกฺกิโจ โหติ สฺสปฏิวิทฺโธ.

ยโต โข คหปติ อริยสาวกสฺส อิมานิ ปณฺจ ภายานิ
เวรานิ วุพฺสนฺตานิ โหนฺติ. อิเมหิ จ^๑ จตฺตูหิ สโตปาตติยงฺเคหิ
สมณฺนาคโต โหติ. อยมจสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุกฺกิโจ
โหติ สฺสปฏิวิทฺโธ. โส อากฺขมาโน อตฺตนาถ อตฺตนาถํ พุยากรเญย
“ชีณฺนิริโยมฺหิ ชีณฺนิตฺตจฺจนํโยนิ ชีณฺนิตฺตติวิสโย ชีณฺนํปายทฺถคฺคติ-
วินิปาโต, สโตปาณโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. ปจฺมํ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

๒. ทุตติยปณจเวรภยสุตฺตํ

[๔๒] สาวตฺถิยํ วิหริติ ยเปย “ยโต โข ภิกฺขเว
อริยสาวกสฺส ปณฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหหนฺติ. จตุหิ จ
โสตาปตฺตติยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ, อริโย จสฺส ฌาโย ปณฺณาย
สุทฺธิจฺโจะ โหติ สุปฏิวิทุโส, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตนา
พฺยากรเวยย ‘ชฺเณนโรมฺหิ ยเปย อวินิปาตธมฺโม นิยโต
สมฺโพธิปรายโนติ.

[*]

กตมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหหนฺติ. ยํ
ภิกฺขเว ปาณาติปาตํ ยเปย ยํ ภิกฺขเว อทินฺนาทายิ ยเปย ยํ
ภิกฺขเว กาเมสุมิฉฺฉาจาริ ยเปย ยํ ภิกฺขเว มุสาวาทิ ยเปย ยํ
ภิกฺขเว สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจาเย ยเปย อิมานิ ปณฺจ ภยานิ
เวรานิ วูปสนฺตานิ โหหนฺติ.

กตเมหิ จตุหิ โสตาปตฺตติยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ. อิธ
ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ ยเปย ธมฺเม ยเปย สงฺฆเ ยเปย
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ ยเปย อิมेหิ จตุหิ
โสตาปตฺตติยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ.

กตโม จสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุทฺธิจฺโจะ โหติ
สุปฏิวิทุโส. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปฏิจฺจสมฺบุปปาทญฺเฒว สาธุกํ
โยนิโส มนสิกาโรติ ยเปย อยมสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย
สุทฺธิจฺโจะ โหติ สุปฏิวิทุโส.

* ส. ภิกฺขเวติ สพฺพํ วิตุถาเรตพฺพํ

ยโต โข ภิกขเว อริยสวคสส อิมานิ ปณจ ภยานิ
เวรานิ วูปสนตานิ โหนติ. อิมะหิ จ จตฺตฺติ สโตปตติยงเคหิ
สมนฺนาคโต โหติ, อยณจสส อริโย ภวโย ปณณาย สุกฺกฺโข
โหติ สุปฺปวิทฺธ, สโต อากงขมโน อตฺตนาอ อตฺตนาํ พยาคเรย
“ขีณนโรมฺหิ ขีณตริจฺจนโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปาย-
ทฺคคตฺติวินิปาโต, สโตปนโนหฺมสมิ อวินิปาตธมฺโม นียโต
สมโพธิปรายโนติ. ทฺติยํ.

๓. ทฺกขสฺสทฺ

[๔๓] สวตฺติยํ วิหริติ อเปย “ทฺกขสฺส ภิกขเว สมฺทยณจ
อตฺถงคณจ เทเสสฺสามิ, ตํ สฺณนถ, สวทฺกํ มนสิกรโธ,
ภาสิสฺสามิตฺติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ.
ภควา เอตทวโจ

“กตโม จ ภิกขเว ทฺกขสฺส สมฺทโย. จกฺขณจ ปฏิจจ
รูปํ จ อฺปฺปชฺชติ จกฺขวิณฺณณํ. ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา
เวทนา; เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. อยํ โข ภิกขเว ทฺกขสฺส สมฺทโย.

โสตณจ ปฏิจจ สทฺเท จ อฺปฺปชฺชติ สโตวิณฺณณํ อเปย
ฆานณจ ปฏิจจ คนฺธํ จ อเปย ชิวฺหณจ ปฏิจจ รเส จ
อเปย กายณจ ปฏิจจ โผฏฺฐพฺเพ จ อเปย มนณจ ปฏิจจ
ธมฺเม จ อฺปฺปชฺชติ มโนวิณฺณณํ. ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส.
ผสฺสปจฺจยา เวทนา; เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. อยํ โข ภิกขเว
ทฺกขสฺส สมฺทโย.

กตโม จ ภิกขเว ทฺกขสฺส อตฺถงคโม. จกฺขณจ ปฏิจจ
รูปํ จ อฺปฺปชฺชติ จกฺขวิณฺณณํ. ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา

เวทนา, เวทนาปัจจุยา ตณฺหา. ตสฺสาเยว ตณฺหา ย อเสสวिरาค-
 นิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา
 ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกะปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา
 นිරุชฺฌนติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ. อयํ
 โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส อตฺถงฺคโม.

โสตะยจ ปฏิจฺจ สหุเท จ อุปฺปชฺชติ โสตวิญญาณํ ๗เปยฺ
 ฆานญจ ปฏิจฺจ คนฺธะ จ ๗เปยฺ ชิวฺหญจ ปฏิจฺจ รเส จ ๗เปยฺ
 กายญจ ปฏิจฺจ โผฏฺฐพฺเพ จ ๗เปยฺ มนญจ ปฏิจฺจ ฐมฺเม จ
 อุปฺปชฺชติ มโนวิญญาณํ. ติณฺณํ สงฺกตํ ผสฺโส. ผสฺสปัจจุยา
 เวทนา; เวทนาปัจจุยา ตณฺหา. ตสฺสาเยว ตณฺหา ย อเสสวिरาค-
 นิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ,
 ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกะปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺสุปายาสา นිරุชฺฌนติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
 นิโรโธ โหติ. อयํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส อตฺถงฺคโมติ. ตติยํ.

๔. โลกสุตตัม

[๔๔] สาวตถิยํ วิหริติ ๗เปยฺ “โลกสฺส ภิกฺขเว
 สมุทฺตญจ อตฺถงฺคมญจ เทเสสฺสามิ, ตํ สฺสณฺณ, สาธุกํ มนสิกะโรถ,
 ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสํ.
 ภควา เอตทวโจ

“กตโม จ ภิกฺขเว โลกสฺส สมุทโย. จกฺขุญจ ปฏิจฺจ
 รูปะ จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญญาณํ. ติณฺณํ สงฺกตํ ผสฺโส. ผสฺสปัจจุยา
 เวทนา, เวทนาปัจจุยา ตณฺหา, ตณฺหาปัจจุยา อุปาทานํ,

อุปาทานปัจจยา ภโว, ภวปัจจยา ชาติ, ชาติปัจจยา ชรามรรณ
 โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ; อโย โข ภิกขเว
 โลกสส สมุทโย.

โสตมจ ปฏิจจ สหเท จ ยเปย ฆานณจ ปฏิจจ คนฺธะ จ
 ยเปย ชิวฺหณจ ปฏิจจ รเส จ ยเปย กายณจ ปฏิจจ ใญฺจพฺเพ จ
 ยเปย มนณจ ปฏิจจ ฐมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิญฺญาณํ. ตินฺนํ
 สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปัจจยา เวทนา ยเปย ชาติปัจจยา ชรามรรณ
 โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ; อโย โข ภิกขเว
 โลกสส สมุทโย.

กตโม จ ภิกขเว โลกสส อตฺถงฺคโม. จกฺขณจ ปฏิจจ
 รุเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขวิญฺญาณํ. ตินฺนํ สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปัจจยา
 เวทนา; เวทนาปัจจยา ตณฺหา. ตสฺสาเยว ตณฺหา
 อเสสวिरาคนิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ
 ยเปย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ. อโย โข
 ภิกขเว โลกสส อตฺถงฺคโม.

โสตมจ ปฏิจจ สหเท จ ยเปย ฆานณจ ปฏิจจ คนฺธะ จ
 ยเปย ชิวฺหณจ ปฏิจจ รเส จ ยเปย กายณจ ปฏิจจ ใญฺจพฺเพ จ
 ยเปย มนณจ ปฏิจจ ฐมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิญฺญาณํ. ตินฺนํ
 สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปัจจยา เวทนา; เวทนาปัจจยา ตณฺหา.
 ตสฺสาเยว ตณฺหา อเสสวिरาคนิโรธา อุปาทานนิโรธ,
 อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ ยเปย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ. อโย โข ภิกขเว โลกสส อตฺถงฺคโมติ.
 จตฺตุถิ.

๕. ฌาติกสูตร

[๔๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ฌาติเก วิหรติ
คิณชการาสเถ. อถ โข ภควา รโหคโต ปฏิสลฺลีโน^๑ อิมํ
ธมมปริยายํ อภาสิ

“จกฺขุณฺจ ปฏฺิจจ รูปเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญญาณํ, ติณฺณํ
สงฺคติ ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา,
ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ยเปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺภโย โหติ.

โสตมฺจ ปฏฺิจจ สทฺเท จ ยเปยฺย มานณฺจ ปฏฺิจจ คนฺธเป จ
ยเปยฺย ชิวฺหณฺจ ปฏฺิจจ รเส จ ยเปยฺย กายณฺจ ปฏฺิจจ โผฏฺฐพฺเพ จ
ยเปยฺย มนณฺจ ปฏฺิจจ ธมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิญญาณํ. ติณฺณํ
สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา,
ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ยเปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺภโย โหติ.

จกฺขุณฺจ ปฏฺิจจ รูปเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญญาณํ. ติณฺณํ
สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา เวทนา; เวทนาปจฺจยา ตณฺหา.
ตสฺสาเยว ตณฺหาเยว อเสสวिरาคนิโรธา อุปาทานนิโรโธ,
อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ ยเปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

โสตมฺจ ปฏฺิจจ สทฺเท จ ยเปยฺย มนณฺจ ปฏฺิจจ ธมฺเม จ
อุปฺปชฺชติ มโนวิญญาณํ, ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา
เวทนา; เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. ตสฺสาเยว ตณฺหาเยว อเสสวिरาค-

^๑น.,เท. ปฏิสลฺลีโน

นิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ ฯเปฯ เอวเมตสส
 เกวลสส ทุกขกฺขนนฺตสส นิโรธ โหตีติ.

เตน โข ปน สมเยน อณฺตโร ภิกฺขุ ภควโต อุปสฺสตี^๑
 จิตฺโต โหติ. อทฺทสา โข ภควา ตํ ภิกฺขุํ อุปสฺสตี^๑ จิตํ, ทิสฺวาน
 ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ “อสุสฺสสิ โน ตวํ ภิกฺขุ อิมํ ฐมฺมปริยายนฺติ.
 “เอวํ ภนฺเตติ. “อุคฺคณฺหาหิ ตวํ ภิกฺขุ อิมํ ฐมฺมปริยายํ,
 ปริยาปฺปณาหิ ตวํ ภิกฺขุ อิมํ ฐมฺมปริยายํ, ธาเรหิ” ตวํ ภิกฺขุ อิมํ
 ฐมฺมปริยายํ,^๒ อตฺถสณฺหิโตยํ ภิกฺขุ ฐมฺมปริยาโย อาทิพฺรหฺมจฺริยโกติ.
 ปณฺจมํ.

๖. อณฺตรพฺรหฺมณฺสฺสุตฺตํ

[๔๖] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ อถ โข อณฺตโร
 พฺรหฺมณฺ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สทฺธิํ สมฺโมทฺธิ; สมฺโมทฺถินํ กถํ สาราณํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ
 นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส พฺรหฺมณฺ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“กึ นฺุ โข โภ โคตมฺ โส กโรติ, โส ปฏฺฐิสฺสเวทยตีติ. “โส
 กโรติ, โส ปฏฺฐิสฺสเวทยตีติ โข พฺรหฺมณฺ อยเมโก อนฺโต. “กึ ปน
 โภ โคตมฺ อณฺโณ กโรติ, อณฺโณ ปฏฺฐิสฺสเวทยตีติ. “อณฺโณ กโรติ,
 อณฺโณ ปฏฺฐิสฺสเวทยตีติ โข พฺรหฺมณฺ อयํ ทฺตฺติโย อนฺโต. เอเต เต
 พฺรหฺมณฺ อุโป อนฺเต อนฺตคฺคมฺ มชฺฌเณน ตถาคโต ฐมํ เทเสติ
 “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ฯเปฯ เอวเมตสส
 เกวลสส ทุกขกฺขนนฺตสส สมฺภูโต โหติ. อวิชฺชาเย เตว

^๑ ส.,อิ. อุปสฺสตี

^{๒-๒} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อเสสวिरาคนิโรชา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรชา วิญฺเญยฺยานิโรโธ
 ๕. เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺวักขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, โส พฺรหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ
 โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕. เปยฺย อุปาสกํ มํ ภวํ โคตม
 ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺกตฺนฺติ. จมฺมจํ.

๗. ชาณฺสฺโสณิสฺสุตฺตํ

[๔๗] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕. เปยฺย อถ โข ชาณฺสฺโสณิ
 พฺรหฺมโณ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
 สทฺธิ ๕. เปยฺย เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข ชาณฺสฺโสณิ พฺรหฺมโณ
 ภควนฺตํ เอตทวโจ

“กึ นฺุ โข โภ โคตม สพฺพมตฺถิติ.

“สพฺพมตฺถิติ โข พฺรหฺมณฺ อยเมโก อนฺโต.

“กึ ปน โภ โคตม สพฺพํ นตฺถิติ. “สพฺพํ นตฺถิติ โข
 พฺรหฺมณฺ อयํ ทฺวติโย อนฺโต. เอเต เต พฺรหฺมณฺ อุโป อนฺเต
 อนฺูปคฺมม มชฺฌเณน ตถาคโต ฐมมํ เทเสติ “อวิชฺชาปจฺจยา
 สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺเญยฺยานํ ๕. เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทฺวักขกฺขนฺธสฺส สมฺภวโย โหติ. อวิชฺชาย เตวว อเสสวिरาคนิโรชา
 สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรชา วิญฺเญยฺยานิโรโธ ๕. เปยฺย เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทฺวักขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, ชาณฺสฺโสณิ พฺรหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕. เปยฺย ปาณฺเปตํ
 สรณฺกตฺนฺติ. สตฺตมํ.

๘. โลกายติกสุตต์

[๔๘] สาวตถิย์ วิหริติ ๕เปย อถ โข โลกายติโก
พฺราหฺมณเณ, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; ๕เปย เอกมนุตฺตํ นิสินฺโน
โข โลกายติโก พฺราหฺมณเณ ภควนุตฺตํ เอตทโวจ

“กึ นุ โข โภ โคตม สพฺพมตฺถิตี. “สพฺพมตฺถิตี โข
พฺราหฺมณเณ เชฏฺฐเมตฺตํ โลกายตํ. “กึ ปน โภ โคตม สพฺพ
นตฺถิตี. “สพฺพํ นตฺถิตี โข พฺราหฺมณ ทุติยเมตฺตํ โลกายตํ. “กึ
नु โข โภ โคตม สพฺพเมกตฺตนฺติ. “สพฺพเมกตฺตนฺติ โข
พฺราหฺมณเณ ตติยเมตฺตํ โลกายตํ.

“กึ ปน โภ โคตม สพฺพํ ปฏฺตตฺตนฺติ.

“สพฺพํ ปฏฺตตฺตนฺติ โข พฺราหฺมณ จตฺตตฺตเมตฺตํ โลกายตํ.
เอเต เต พฺราหฺมณ อโภ อนฺเต อนฺปคฺคม มชฺฌเณ ตถาคโตะ
ธมฺมํ เทเสตี “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ
๕เปย เอวเมตฺตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหตี.
อวิชฺชาเย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา
วิญฺญาณนิโรโธ ๕เปย เอวเมตฺตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส
นิโรโธ โหตีตี.

เอวํ วุตฺเต, โลกายติโก พฺราหฺมณเณ ภควนุตฺตํ เอตทโวจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕เปย อชฺชตฺตคฺเค
ปาณฺนเปตฺตํ สรณํกตฺตนฺติ. อภฺจมํ.

๕. อริยสาวกสยุดต์

[๔๙] สาวตถิยัม วิหริติ ยเปยฺย ตตฺตร โข ยเปยฺย “น ภิกฺขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส เอวํ โหติ “กึ นุ โข กิสมึ สติ กึ โหติ, กิสฺสปปาทา กึ อุปฺปชฺชติ, [๑] กิสมึ สติ นามรูปํ โหติ, กิสมึ สติ สພายตณํ โหติ, กิสมึ สติ ผสฺโส โหติ, กิสมึ สติ เวทนา โหติ, กิสมึ สติ ตณฺหา โหติ, กิสมึ สติ อุปาทานํ โหติ, กิสมึ สติ ภาวํ โหติ, กิสมึ สติ ชาติ โหติ, กิสมึ สติ ชรามรณํ โหตีติ.

อถ โข ภิกฺขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส อปรปฺปจฺจยา ฃาณเมเวตฺถ โหติ “อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสปปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ, [๒] วิญฺญาณํ สติ นามรูปํ โหติ, นามรูปํ สติ สພายตณํ โหติ, สພายตณํ สติ ผสฺโส โหติ, ผสฺเส สติ เวทนา โหติ, เวทนาย สติ ตณฺหา โหติ, ตณฺหาย สติ อุปาทานํ โหติ, อุปาทานํ สติ ภาวํ โหติ ยเปยฺย ชาตียา สติ ชรามรณํ โหตีติ. โส เอวํ ปชานาติ “เอวมยํ โลโก สมฺมยตีติ.

น ภิกฺขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส เอวํ โหติ “กึ นุ โข กิสมึ อสติ กึ น โหติ, กิสฺส นิโรธา กึ นิรุชฺชติ, กิสมึ อสติ สงฺขารานํ โหติ, กิสมึ อสติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิสมึ อสติ นามรูปํ น โหติ, กิสมึ อสติ สພายตณํ น โหติ, กิสมึ อสติ ผสฺโส น โหติ, กิสมึ อสติ เวทนา น โหติ, กิสมึ อสติ ตณฺหา น โหติ, กิสมึ อสติ อุปาทานํ น โหติ, กิสมึ อสติ

๑ น.,เท.,อ. กิสมึ สติ สงฺขารานํ โหติ, กิสมึ สติ วิญฺญาณํ โหติ

๒ น.,เท.,อ. อวิชฺชาย สติ สงฺขารานํ โหติ, สงฺขารेषุ สติ วิญฺญาณํ โหติ, เอวมฺปิ.

ภโว น โหติ, กิสมิ อสติ ชาติ น โหติ, กิสมิ อสติ ชรามรณ
น โหตีติ.

อถ โข ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสส อปรปปัจจยา
ณณเมเวตถ โหติ “อิมสมิ อสติ อิทํ น โหติ, อิมสส นิโรธา
อิทํ นิรุชฌติ, อวิชชาย อสติ สงขาราน น โหนติ, สงขารสสุ
อสติ วิณณณํ น โหติ, วิณณณเณ อสติ นามรูปํ น โหติ,
นามรูปเ อสติ สฬายตนํ น โหติ ะเปยฺ อุปาทานํ น โหติ
ะเปยฺ ภโว น โหติ ะเปยฺ ชาติ น โหติ, ชาติยา อสติ
ชรามรณํ น โหตีติ. โส เอวํ ปชานาติ ‘เอวมยํ โลโก
นิรุชฌตีติ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ โลกสส สมุทยณจ
อตถกมณจ ยถาภูตํ ปชานาติ. อयํ วุจจติ ภิกขเว อริยสาวโก
ทิฏฐิสมฺปนโน อิติปิ ะเปยฺ อมตทวารํ อาหจจ ติฏฐติ อิติปีติ.
นวม.

๑๐. ทุตติยอริยสาวกสุตตํ

[๕๐] สาวตถิยํ วิหริติ ะเปยฺ “น ภิกขเว สุตวโต
อริยสาวกสส เอวํ โหติ ‘กิ นุ โข กิสมิ สติ กิ โหติ,
กิสฺสฺสฺปาทา กิ อุปฺปชชติ, กิสมิ สติ สงขาราน โหนติ, กิสมิ สติ
วิณณณํ โหติ, กิสมิ สติ นามรูปํ โหติ, กิสมิ สติ สฬายตนํ
โหติ, กิสมิ สติ ผสฺโส โหติ, กิสมิ สติ เวทนา โหติ, กิสมิ สติ
ตณฺหา โหติ, กิสมิ สติ อุปาทานํ โหติ, กิสมิ สติ ภโว โหติ,
กิสมิ สติ ชาติ โหติ, กิสมิ สติ ชรามรณํ โหตีติ.

อถ โข ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส อปรปฺปจฺจยา
 ฌาณเมเวตฺถ โหติ 'อิมสฺมี สติ อิํ โหติ, อิมสฺสุปฺปาทา อิํ
 อฺปฺปชฺชติ, อวิชฺชาย สติ สงฺขารรา โหนฺติ, สงฺขารสฺสุ สติ
 วิญฺญาณํ โหติ, วิญฺญาเณ สติ นามรูปํ โหติ, นามรูปํ สติ
 สพายตน์ โหติ, สพายตเน สติ ผสฺโส โหติ, ผสฺเส สติ เวทนา
 โหติ, เวทนาย สติ ตณฺหา โหติ, ตณฺหาय สติ อฺปาทานํ โหติ,
 อฺปาทานํ สติ ภวํ โหติ, ภเว สติ ชาติ โหติ, ชาติยา สติ
 ชรามรณํ โหตีติ. โส เอวํ ปชานาติ 'เอวมยํ โลโก สมุทฺยตีติ.

น ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส เอวํ โหติ 'กึ นฺ โข
 กิสมิํ อสฺติ กึ น โหติ, กิสมฺส นิโรธา กึ นิรุชฺฌติ, กิสมิํ อสฺติ
 สงฺขารรา น โหนฺติ, กิสมิํ อสฺติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิสมิํ อสฺติ
 นามรูปํ น โหติ, กิสมิํ อสฺติ สพายตน์ น โหติ, กิสมิํ อสฺติ
 ผสฺโส น โหติ, กิสมิํ อสฺติ เวทนา น โหติ. กิสมิํ อสฺติ ตณฺหา
 น โหติ อฺเปยฺ อฺปาทานํ อฺเปยฺ ภวํ อฺเปยฺ ชาติ อฺเปยฺ กิสมิํ
 อสฺติ ชรามรณํ น โหตีติ.

อถ โข ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส อปรปฺปจฺจยา
 ฌาณเมเวตฺถ โหติ 'อิมสฺมี อสฺติ อิํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา
 อิํ นิรุชฺฌติ, อวิชฺชาย อสฺติ สงฺขารรา น โหนฺติ, สงฺขารสฺสุ
 อสฺติ วิญฺญาณํ น โหติ, วิญฺญาเณ อสฺติ นามรูปํ น โหติ,
 นามรูปํ อสฺติ สพายตน์ น โหติ อฺเปยฺ ชาติยา อสฺติ ชรามรณํ
 น โหตีติ. โส เอวํ ปชานาติ 'เอวมยํ โลโก นิรุชฺฌตีติ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ โลกสฺส สมุทฺยณฺจ
 อตฺถงฺคณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อริยสาวโก

ทัญญุจิสมนุโน อิติปิ, ทสสนสมมนุโน อิติปิ, อากโต อิมํ สทฺธมมํ
อิติปิ, ปสฺสติ อิมํ สทฺธมมํ อิติปิ, เสกฺเขน ฌาเณน สมณฺหาคโต
อิติปิ, เสกฺขาย วิชฺขาย สมณฺหาคโต อิติปิ, ฐมฺมโสธํ สสมาปฺนโน
อิติปิ, อริโย นิพฺเพธิกปญฺญเ อิติปิ, อมตทวารํ อาหจฺจ ตัญญุจติ
อิติปิตี. ทสมํ.

ปญจโม กหปติวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

“เทว ปญจเวรภยา วุตฺตา	ทุกฺขํ โลโก จ ฌาติกํ
อณฺเฏตรํ ชาณฺสฺโสณิ จ	โลกายติเกน อฏฺฐมํ
เทว อริยสาวกา วุตฺตา	วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ.

๖. ทุกขาคโค

๑. ปริวีมสนสุดต

[๕๑] เอวมเม สุต:- เอก สมย ภควา สวตถิย วิหริ
เซตวเน อนาถปิณฑิกสส อารามะ. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ
อามนฺเตสิ “ภิกขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺ.
ภควา เอตทโวจ

“กิตฺตาวตทา นุ โข ภิกขเว ภิกขุ ปริวีมสมาโน ปริวีมเสยฺย
สพฺพสฺส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาयाติ.

“ภควมฺลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ภควเนตฺติกา ภควปฏฺิสรณา,
สาธุ วต ภนฺเต ภควนฺตฺเยว ปฏฺิภาตฺถุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก.
ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ชาเรสฺสนฺตฺติ.

“เตนหิ ภิกขเว [*] สฺุณฺหาถ, สาธุํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิติ.

“เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺ. ภควา
เอตทโวจ

“อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปริวีมสมาโน ปริวีมสติ ‘ยํ โข อิํ
อนะกวิธํ นานปฺปการํ ทุกฺขํ โลเก อฺปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิํ นุ
โย ทุกฺขํ กิณฺทานํ กิสมุทํ กิชาติํ กิปภวํ, กิสมิ สติ ชรามรณํ
โหติ, กิสมิ อสติ ชรามรณํ น โหติติ. สฺส ปริวีมสมาโน เอวํ
ปชานาติ ‘ยํ โข อิํ อนะกวิธํ นานปฺปการํ ทุกฺขํ โลเก
อฺปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิํ โข ทุกฺขํ ชาตินิทานํ ชาติสมุทํ
ชาติชาติํ ชาติปฺปภวํ, ชาติยา สติ ชรามรณํ โหติ, ชาติยา
อสติ ชรามรณํ น โหติติ.

* อ. ต

โส ชรามรณญจ ปชานาติ, ชรามรณสมุทญจ ปชานาติ,
ชรามรณนิโรธญจ ปชานาติ, ยา จ ชรามรณนิโรธสารูปคามีนิ
ปฏิบัติทา, ตญจ ปชานาติ, ตถา ปฏิปนโน จ โหติ อนุชมมจาริ.
อัย วุจจติ ภิกขเว ภิกขุ สัพพโส สมมา ทุกขกขยาย ปฏิปนโน
ชรามรณนิโรธาย.

อถาปริ ปริวีมสมานो ปริวีมสติ 'ชาติ ปนัย กีนิทานา
กีสุมุทยา กิชาติกา กิปปาวา, กิสมี สติ ชาติ โหติ, กิสมี อสติ
ชาติ น โหติติ. โส ปริวีมสมานो เอว ปชานาติ 'ชาติ
ภวนิทานา ภวสมุทยา ภวชาติกา ภวปปาวา, ภเว สติ ชาติ
โหติ, ภเว อสติ ชาติ น โหติติ.

โส ชาติญจ ปชานาติ, ชาติสมุทญจ ปชานาติ,
ชาตินิโรธญจ ปชานาติ, ยา จ ชาตินิโรธสารูปคามีนิ ปฏิทา,
ตญจ ปชานาติ, ตถา ปฏิปนโน จ โหติ อนุชมมจาริ. อัย
วุจจติ ภิกขเว ภิกขุ สัพพโส สมมา ทุกขกขยาย ปฏิปนโน
ชาตินิโรธาย.

อถาปริ ปริวีมสมานो ปริวีมสติ 'ภโว ปนัย กีนิทาโน
ชเปย อุปาทานं ปนิตํ กีนิทานं ชเปย ตณฺหา ปนัย กีนิทานา
ชเปย เวทนา ปนัย กีนิทานา ชเปย ผลโส ปนัย กีนิทาโน
ชเปย สฬายตนํ ปนิตํ กีนิทานํ ชเปย นามรูปํ ปนิตํ กีนิทานํ
ชเปย วิญญานํ ปนิตํ กีนิทานํ ชเปย สงฺขารา ปนิเม กีนิทานา
กีสุมุทยา กิชาติกา กิปปาวา, กิสมี สติ สงฺขารา โหนติ, กิสมี
อสติ สงฺขารา น โหนติติ. โส ปริวีมสมานो เอว ปชานาติ
'สงฺขารา อวิชฺชานิทานา อวิชฺชาสมุทยา อวิชฺชาชาติกา

อวิชชาปภาว, อวิชชาย สติ สงขารรา โหนติ, อวิชชาย อสติ
สงขารรา น โหนตติ.

โส สงขารเร จ ปชานาติ, สงขารสมุทยญจ ปชานาติ,
สงขารนิโรธญจ ปชานาติ, ยา จ สงขารนิโรธสารูปคามินี
ปฏิปทา, ตญจ ปชานาติ, ตถา ปฏิปนโน จ โหติ อนุชมมจาริ.
อัย วุจจติ ภิกขเว ภิกขุ สพฺพโส สมมา ทุกฺขทุกฺขาย ปฏิปนโน
สงขารนิโรธาย.

อวิชชาโคโต [*] ภิกขเว ปุริสบุคคลโโล ปุณฺณญเจ สงขาริ
อภิสงฺขโรติ, ปุณฺณญปคํ โหติ วิญญาณํ; อปุณฺณญเจ สงขาริ
อภิสงฺขโรติ, อปุณฺณญปคํ โหติ วิญญาณํ. อาเนญชญเจ^๒ สงขาริ
อภิสงฺขโรติ, อาเนญชูปคํ โหติ วิญญาณํ. ยโต ไช ภิกขเว
ภิกขุโน อวิชชา ปหีนา โหติ, วิชชา อูปปนฺนา. โส อวิชชาวิราคา
วิชชูปปาทา เนว ปุณฺณภาสิสงฺขาริ อภิสงฺขโรติ, น อปุณฺณภาสิสงฺขาริ
อภิสงฺขโรติ, น อาเนญชาภิสงฺขาริ อภิสงฺขโรติ. อนภิสงฺขโรนโต
อนภิสงฺเจตยนโต น กิณฺจิ โลเก อูปาทิยติ, อนูปาทิยํ น
ปริตสฺสติ, อปริตสฺสํ ปจฺจตฺตํเยว ปรินิพฺพายติ. 'ซีณา ชาติ, วุสิตํ
พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานาติ.

โส สุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ, 'สา อนิจฺจาติ ปชานาติ,
'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, 'อนภินนฺหิตาติ ปชานาติ. ทุกฺขญฺเจ
เวทนํ เวทยติ, 'สา อนิจฺจาติ ปชานาติ, 'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ,
'อนภินนฺหิตาติ ปชานาติ. อทุกฺขมสุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ, 'สา
อนิจฺจาติ ปชานาติ, 'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, 'อนภินนฺหิตาติ

* จ.,เท.,อ. ยํ

^๒ สย. อาเนชญเจ, เอวมุปริปี.

ปชานาติ. โส สุขญเจ เวทนं เวทยติ, วิสณฺณตุโต น^๑ เวทยติ.
 ทุกฺขญเจ เวทนं เวทยติ, วิสณฺณตุโต น เวทยติ. อทฺทกฺขมสุขญเจ
 เวทนं เวทยติ, วิสณฺณตุโต น เวทยติ.

โส กายปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยมาโน ‘กายปริยฺณติกํ
 เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ, ชีวิตปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยมาโน
 ‘ชีวิตปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ. ‘กายสฺส เกทา อทฺธํ
 ชีวิตปริยาทानา อีเชว สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีสํภวิสฺสณฺติ
 สรรีรานิ อวสิสฺสณฺตีติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส กุมฺภการปกา อุณ्हํ กุมฺภํ
 อุทฺธริตฺวา สเม ภูมิกาคเ ปตฺติฏฺจเปยฺย.^๒ ตตฺร ยายํ อุสฺมา, สาท
 ตตฺเถว วุปฺสเมยฺย, กปฺลฺลานิ อวสิสฺสยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ กายปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยมาโน “กายปริยฺณติกํ เวทนํ
 เวทยามีติ ปชานาติ, ชีวิตปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยมาโน
 ‘ชีวิตปริยฺณติกํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ. “กายสฺส เกทา อทฺธํ
 ชีวิตปริยาทानา อีเชว สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีสํภวิสฺสณฺติ
 สรรีรานิ อวสิสฺสณฺตีติ ปชานาติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, อปิ นุ โข ชีณาสโว ภิกฺขุ
 ปุณฺณภาสิสงฺขารํ วา อภิสงฺขเรยฺย, อปุณฺณภาสิสงฺขารํ วา
 อภิสงฺขเรยฺย, อาเนญฺชาภิสงฺขารํ วา อภิสงฺขเรยฺยาติ.

โน เหตุํ ภาณเต.

“สพฺพโส วา ปน สงฺขารेषฺส อสตี สงฺขารนิโรธา อปิ นุ
 โข วิญฺญาณํ ปณฺญาเยถาติ.

^๑ ส.อ. ต เวทน

^๒ จ.ท. ปฏิสสเสยฺย

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน วิญญาเณ อสติ วิญญาณนิโรธา อปี
นุ โข นามรูป ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน นามรูปเป อสติ นามรูปนิโรธา อปี นุ
โ ข สพายตเน ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน สพายตเน อสติ สพายตนิโรธา อปี
นุ โข ผลโส ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน ผลเส อสติ ผลสนิโรธา อปี นุ โข
เวทนา ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน เวทนาย อสติ เวทนานิโรธา อปี นุ
โ ข ตณฺหา ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน ตณฺหาย อสติ ตณฺหานิโรธา อปี นุ
โ ข อุปาทานํ ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน อุปาทาเน อสติ อุปาทานนิโรธา อปี
นุ โข ภโว ปญญาเยถาคี.

โน เหติ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน ภเว อสติ ภวนิโรธา อปี นุ โข
ชาติ ปญญาเยถาคิ.

โน เหตุํ ภนฺเต.

“สพฺพโส วา ปน ชาตียา อสติ ชาตินิโรธา อปี นุ โข
ชรามรณํ ปญญาเยถาคิ.

โน เหตุํ ภนฺเต.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขเว, เอวเมตํ ภิกฺขเว, มณฺณถ,^๑ สพุทฺถถ,
เอวเมตํ ภิกฺขเว อธิมุจฺจถ, นิฏฺกงฺขา เอตฺถ โหถ นิพฺพิจิจิจฺจนา,
เอเสวนฺโต ทุคฺขสฺสาติ. ปจम्.

๒. อุปาทานสูตรํ

[๕๒] สวตฺถิโย วิหฺรติ ๗เปฯ “อุปาทานิเยสุ ภิกฺขเว
ธมฺเมสุ อสฺสาทานุปสฺสีโน วิหฺรโต ตณฺหา ปวตฺตติ, ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา
ชรามรณํ โสภปริเทวทุคฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ; เอวเมตฺสส
เกวลสฺส ทุคฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทสฺสนํ วา กฏฺฐจวหาณํ วีสาย วา
กฏฺฐจวหาณํ ดีสาย วา กฏฺฐจวหาณํ จตฺตารีสาย วา กฏฺฐจวหาณํ
มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ชฺลเยย, ตตฺร ปฺริโส กาเลน กาลํ สุกฺขานิ เจว
ติณฺยานิ ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ จ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ จ
กฏฺฐานิ ปกฺขิเปยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหาอคฺคิกฺขนฺโธ
ตทาหาโร ตพุปาทาโน จิรํ ทิฆมมฺพุทฺธานํ ชฺลเยย. เอวเมว โข

^๑ ฉ.,เท.,อิ. เนตํ อณฺณถา, สพุทฺถถ เม ตํ ภิกฺขเว

ภิกขเว อุปาทานีเยสุ ฐมเมสุ อสสาทานุปัสสีโน วิหโรโต ตณฺหา ปวตฺตติ, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, ๕เปยฺ เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

อุปาทานีเยสุ ภิกขเว ฐมเมสุ อาทীনวานุปัสสีโน วิหโรโต ตณฺหา นีรุชฺฌติ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นีรุชฺฌนฺติ; เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนนฺธสฺส นิโรธ โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว ทสฺสนํ วา กญฺจวาทนํ วีสาย วา กญฺจวาทนํ ตีสาย วา กญฺจวาทนํ จตฺตารีสาย วา กญฺจวาทนํ มหาอคฺคิกฺขนฺโท ชลเยย, ตตฺร ปุริโส น กาเลน กาลํ สุกฺขานิ เจว ติณฺหานิ ปกฺขิเปยฺย, น สุกฺขานิ จ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย, น สุกฺขานิ จ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย. เหวณฺหิ โส ภิกขเว มหาอคฺคิกฺขนฺโท ปุริมสฺส จ อุปาทานสฺส ปริยาทانا อณฺณสฺส จ อนฺุปหารา^๑ อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย. เหวเมว โข ภิกขเว อุปาทานีเยสุ ฐมเมสุ อาทীনวานุปัสสีโน วิหโรโต ตณฺหา นีรุชฺฌติ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ ๕เปยฺ เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนนฺธสฺส นิโรธ โหตีติ. ทฺติยํ.

๓. สัโยชนสูตร

[๕๓] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺ “สณฺโณชนียะสุ” ภิกขเว ฐมเมสุ อสสาทานุปัสสีโน วิหโรโต ตณฺหา ปวตฺตติ, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา

^๑ อ. อนุปาหารา, เหวมุปริปี.

^๒ ฉ., เท. สัโยชนียะสุ

ชรามรณ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ; เอวเมตสส
เกวลสส ทุกขกฺขนฺธสส สมฺทโย โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เตลณฺจ ปฏิจฺจ วฏฺฐิณฺจ ปฏิจฺจ
เตลปฺปทีโป ฌายะย, ตตฺร ปุริโส กาเลน กาลํ เตลํ อาสิณฺเจยฺย,
วฏฺฐิ อุปสํหเรยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว เตลปฺปทีโป ตทาหาโร
ตทฺปาทาโน จิรํ ทีฆมทฺธานํ ชลเยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว
สณฺโฆชนิเยสุ ฐมฺเมสุ อสฺสาทานุปฺสฺสินโน วิหฺรโต ตณฺหา ปวทฺตติ,
ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ,
ชาติปจฺจยา ชรามรณ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ;
เอวเมตสส เกวลสส ทุกขกฺขนฺธสส สมฺทโย โหติ.

สณฺโฆชนิเยสุ ภิกฺขเว ฐมฺเมสุ อาทีนวานุปฺสฺสินโน วิหฺรโต
ตณฺหา นินฺรุตฺตติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา
ภวนิโรธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธ, ชาตินิโรธา ชรามรณ
โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา นินฺรุตฺตติ; เอวเมตสส เกวลสส
ทุกขกฺขนฺธสส นิโรธ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เตลณฺจ ปฏิจฺจ วฏฺฐิณฺจ ปฏิจฺจ
เตลปฺปทีโป ฌายะย. ตตฺร ปุริโส น กาเลน กาลํ เตลํ
อาสิณฺเจยฺย, น วฏฺฐิ อุปสํหเรยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว
เตลปฺปทีโป ปุริมสฺส จ อุปาทานสฺส ปรียาทานา อณฺณสฺส จ
อนุปหารา อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว
สณฺโฆชนิเยสุ ฐมฺเมสุ อาทีนวานุปฺสฺสินโน วิหฺรโต ตณฺหา นินฺรุตฺตติ.
ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ ๕เปยฺย เอวเมตสส เกวลสส
ทุกขกฺขนฺธสส นิโรธ โหตีติ. ตติย.

๔. ทุตียสโยชนสูตร

[๕๔] สวาทถิยํ วิหริติ ๗เปฯ “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
เตลณฺจ ปฏฺิจจ วฏฺฏณฺจ ปฏฺิจจ เตลปฺปทีโป ฌาเยยฺย. ตตฺร
ปุริโส กาเลน กาลํ เตลํ อาสิณฺเจยฺย, วฏฺฏี อุปสฺสฺหเรยฺย. เอวณฺหิ
โส ภิกฺขเว เตลปฺปทีโป ตทาหาโร ตทูปาทาโน จิรํ ทิम्मทฺธานํ
ชเลยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโฆชนิเยสุ ฐมฺเมสุ
อสุสาทานุสฺสสินो วิหโรโต ตณฺหา ปวตฺตมฺติ, ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เตลณฺจ ปฏฺิจจ วฏฺฏณฺจ ปฏฺิจจ
เตลปฺปทีโป ฌาเยยฺย. ตตฺร ปุริโส น กาเลน กาลํ เตลํ
อาสิณฺเจยฺย, น วฏฺฏี อุปสฺสฺหเรยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว
เตลปฺปทีโป ปุริมสฺส จ อุปาทานสฺส ปรียาทานา อณฺณสฺส จ
อนุปหารา อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว
สณฺโฆชนิเยสุ ฐมฺเมสุ อาทินวานุสฺสสินो วิหโรโต ตณฺหา นิรุชฺฌติ.
ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติติ. จตฺตถํ.

๕. มหารุกฺขสูตร

[๕๕] สวาทถิยํ วิหริติ ๗เปฯ อุปาทานิเยสุ ภิกฺขเว
ฐมฺเมสุ อสุสาทานุสฺสสินो วิหโรโต ตณฺหา ปวตฺตมฺติ, ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภาโว, ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

เสยยถาปี ภิกขเว มหารุกโข. ตสฺส ยานิ เจว มุลานิ
 อโธคมานิ ยานิ จ ติริยงคมานิ, สพฺพานิ ตานิ อุทฺธํ โอชํ
 อภิหรนฺติ. เอวเมหิ โส ภิกขเว มหารุกโข ตทาหาโร ตพฺปาทาโน
 จิรํ ทีฆมทฺธานํ ติฏฺเฐยฺย. เอวเมว โข ภิกขเว อุปาทานิเยสุ
 ฐมฺเมสุ อสฺสาทานุปสฺสีโน วิหโรโต ตณฺหา ปวทฺธมฺติ, ตณฺหาปจฺจยา
 อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

อุปาทานิเยสุ ภิกขเว ฐมฺเมสุ อาทีนวานุปสฺสีโน วิหโรโต
 ตณฺหา นิรุชฺฌติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา
 ภวนิโรโธ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

เสยยถาปี ภิกขเว มหารุกโข. อถ ปุริโส อากฺขณฺเอย
 กุกฺกฬปฏิกํ อาทาย, โส ตํ รุกฺขํ มฺลฺลํ จินฺเหยฺย, มฺลฺลํ เจตฺวา
 ปลิขเนยฺย, ปลิขนิตฺวา มฺลฺลํ อุทฺธเรยฺย อนฺตมโส
 อสึรฺนาพิมตฺตานิปี. โส ตํ รุกฺขํ ขณฺหาขณฺฑิกํ จินฺเหยฺย,
 ขณฺหาขณฺฑิกํ จินฺทิตฺวา ฝาลฺลเอย, ฝาลฺลเจตฺวา สกฺลิกํ สกฺลิกํ
 กเรยฺย, สกฺลิกํ สกฺลิกํ กริตฺวา วาตาตเป วิโสเสยฺย, วาตาตเป
 วิโสเสตฺวา อคฺคินา ทฺเหยฺย, อคฺคินา ทฺเหตฺวา มสฺสี กเรยฺย, มสฺสี
 กริตฺวา มหาวาเต วา โอมฺพฺเนยฺย,^๑ นทียา วา สึฆโสตาย
 ปวาเหยฺย. เอวเมหิ โส ภิกขเว มหารุกโข อุจฺฉินฺนมฺลฺลํ อสฺส,
 ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต^๒ आयตฺตี อนุปฺปาทฐมฺโม. เอวเมว โข
 ภิกขเว อุปาทานิเยสุ ฐมฺเมสุ อาทีนวานุปสฺสีโน วิหโรโต ตณฺหา
 นิรุชฺฌติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ
 ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ. ปณฺณมํ.

^๑ จ.,เท. โอมฺพฺเนยฺย อ. โอมฺพฺเนยฺย ^๒ สฺยา. อนภาวงฺกโต จ.,อ. อนภาวํโกโต, เอวมฺปฺริปี.

๖. ทุตฺติยมหารูกฺขสฺสุตฺตํ

[๕๖] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปยฺ “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารูกฺโข. ตสฺส ยานิ เจว มุลานิ อโธคmani ยานิ จ ติริยงคmani, สพฺพานิ ตานิ อุทฺธํ โอชํ อภิหรนฺติ, เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหารูกฺโข ตทาหาโร ตทฺฐปาทาโน จิรํ ทิฆมทฺธานํ ติฏฺฐเจยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อุปาทานิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อสฺสาทานุปสฺสีโน วิหโรโต ตณฺหา ปวทฺตมฺติ. ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ยเปยฺ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทฺทนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารูกฺโข. อถ ปุริโส อากฺขเจยฺย กุทฺทาลปิฏกํ อาทาย, โส ตํ รูกฺขํ มฺลเ ฉินฺนเทยฺย, มฺลเ เจตฺวา ปลฺลขเนยฺย, ปลฺลขนิตฺวา มฺลานิ อุทฺทเรยฺย ยเปยฺ นทียา วา สิมฺโสตาย ปวาเหยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหารูกฺโข อุจฺฉินฺนมฺลเ อสฺส, ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต आयตฺตี อนุปฺปาทฐมโม. เอวเมว โข ภิกฺขเว อุปาทานิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อาทินวานุปสฺสีโน วิหโรโต ตณฺหา นิรุทฺตมฺติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธो ยเปยฺ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทฺทนฺธสฺส นิโรธो โหตฺติติ. จมฺมจํ.

๗. ตรุณรูกฺขสฺสุตฺตํ

[๕๗] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปยฺ “สณฺโณชฺชนิเยสฺส ภิกฺขเว ฐมฺเมสฺส อสฺสาทานุปสฺสีโน วิหโรโต ตณฺหา ปวทฺตมฺติ. ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ยเปยฺ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทฺทนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ตฺรฺโณ รุกฺโข. ตสฺส ปุริโส กาเลน
 กาลํ มุลานิ ปลิสฺสชฺชเยย,^๑ กาเลน กาลํ ปัสฺสํ ทเทยฺย, กาเลน
 กาลํ อุทกํ ทเทยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว ตฺรฺโณ รุกฺโข
 ตทาหาโร ตทฺฐาปาโน วุชฺฐี วิรูปฺหี เวปุลลํ อาปชฺชเยย.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโณชฺชนิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อสฺสาทานุปลฺลิสฺสโน
 วิหฺรโต ตณฺหา ปวชฺฌติ. ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ยเปย
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ.

สณฺโณชฺชนิเยสฺส ภิกฺขเว ฐมฺเมสฺส อาทีนวานุปลฺลิสฺสโน วิหฺรโต
 ตณฺหา นิรุชฺฌติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธํ ยเปย เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธํ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ตฺรฺโณ รุกฺโข. อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย
 กุทฺทาลปิฎกํ อาทาย ยเปย นทียา วา สีสฺมโสตาย ปวาเหยฺย.
 เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว ตฺรฺโณ รุกฺโข อุจฺฉินฺนฺมุโล อสฺส, ตาลาวตฺถกฺโต
 อนภาวํกโต อายตฺตี อนุปฺปาทฐมฺโม. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 สณฺโณชฺชนิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อาทีนวานุปลฺลิสฺสโน วิหฺรโต ตณฺหา นิรุชฺฌติ.
 ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธํ ยเปย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธํ โหตฺตี. สตฺตมํ.

๘. นามรูปสฺสุตํ

[๕๘] สวตฺถุถิยํ วิหฺรติ ยเปย “สณฺโณชฺชนิเยสฺส ภิกฺขเว
 ฐมฺเมสฺส อสฺสาทานุปลฺลิสฺสโน วิหฺรโต นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ โหติ.
 นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ ยเปย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
 สมุทโย โหติ.

^๑ ฉ.,เท. ปลิมชฺชเยย

เสยยถาปี ภิกขเว มหารุกโข. ตสฺส ยานิ เจว มุลานิ
อโรคมานิ ยานิ จ ติริยงคมานิ, สพุพานิ ตานิ อุทฺธํ โอชํ
อภิหรนฺติ. เอวเมหิ โส ภิกขเว มหารุกโข ตทาหาโร ตพุปาทาโน
จิรํ ทิฆมพุธานํ ติฏฺฐเจยฺย. เอวเมว โข ภิกขเว สณฺโฆชนิเยสุ
ธมฺเมสุ อสฺสาทานุปสฺสิโน วิหโรโต นามรูปสฺส อวกุกนฺติ โหติ.
นามรูปปัจจุยา สพายตณํ ๔เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมุทโย โหติ.

สณฺโฆชนิเยสุ ภิกขเว ธมฺเมสุ อาทึนวานุปสฺสิโน วิหโรโต
นามรูปสฺส อวกุกนฺติ น โหติ. นามรูปนิโรธา สพายตณนิโรธ
๔เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธो โหติ.

เสยยถาปี ภิกขเว มหารุกโข. อถ ปุริโส อากฺขเจยฺย
กุกฺกาทลปิฏกํ อาทาย ๔เปยฺย อายตฺตี อนุปฺปาทธมฺโม. เอวเมว โข
ภิกขเว สณฺโฆชนิเยสุ ธมฺเมสุ อาทึนวานุปสฺสิโน วิหโรโต
นามรูปสฺส อวกุกนฺติ น โหติ. นามรูปนิโรธา สพายตณนิโรธ
๔เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธो โหตีติ. อฏฺฐมํ.

๘. วิญญานสยุดต์

[๕๙] สวตฺถิยํ วิหโรติ ๔เปยฺย “สณฺโฆชนิเยสุ ภิกขเว
ธมฺเมสุ อสฺสาทานุปสฺสิโน วิหโรโต วิญญานสฺส อวกุกนฺติ โหติ.
วิญญานปัจจุยา นามรูปํ ๔เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมุทโย โหติ.

เสยยถาปี ภิกขเว มหารุกโข. ตสฺส ยานิ เจว มุลานิ
๔เปยฺย เอวเมว โข ภิกขเว สณฺโฆชนิเยสุ ธมฺเมสุ อสฺสาทานุปสฺสิโน

๑๐๘ สุตตตณฺดปิฎกเก สยฺยตตนิกายสฺส นิตานวคคสยฺยตตปาฬิ [๑. นิตาน

วิหฺรโต วิญฺญาณสฺส อวกฺกนฺติ โหติ. วิญฺญาณปจฺจยา นามรูป
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.

สยฺโยชนิเยสฺส ภิกฺขเว ฐมฺเมสฺส อาทีนวานุปสฺสิโน วิหฺรโต
วิญฺญาณสฺส อวกฺกนฺติ น โหติ. วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธ
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหารุกฺโข. อถ ปุริโส อากฺขณฺเอย
กุกฺกทาลปิฎกํ อาทาย ฯเปฯ อายตี อนุปฺปาทฐมโม. เอวเมว โข
ภิกฺขเว สยฺโยชนิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อาทีนวานุปสฺสิโน วิหฺรโต
วิญฺญาณสฺส อวกฺกนฺติ น โหติ. วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธ
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหตีติ. นวม.

๑๐. นิตานสุตฺตํ

[๖๐] เอกํ สมยํ ภควา กุรุสฺส วิหฺรติ กมฺมาสทฺมมํ^๑ นาม
กุรฺนํ นิคโม. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ.
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต. ยาว คมฺภีโร จายํ ภนฺเต
ปฏฺวิจฺจสมฺบุปฺปาโท คมฺภีราวภาโส จ, อถ จ ปน เม
อฺตุตฺตานกฺตุตฺตานโก วีย ขายตีติ.

“มา เหวํ อานนฺท, มา เหวํ อานนฺท, คมฺภีโร จายํ
อานนฺท ปฏฺวิจฺจสมฺบุปฺปาโท คมฺภีราวภาโส จ, เอตสฺส อานนฺท
ฐมฺมสฺส อญฺญาณา^๒ อนนฺนุโพธา อปฺปฏฺวิเวธา เอวสมยํ ปชา

^๑ “กมฺมาสทฺมมฺนฺติปิ ปาโฐ.

^๒ ฉ., เท. อยู่ ปาโฐ น ทิสฺสตี.

ตนตากลุชาดา คุฬิณฺณจิกขาตา^๑ มุณฺขปพฺพชฎา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ สํสารํ นาติวตฺตติ.

อุปาทานิเยสุ อานนฺท ฐมฺเมสุ อสฺสาทานุปฺสฺสิโน วิหรโต
ตณฺหา ปวตฺตติ, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา
ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกะปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสา สมฺภวณฺติ; เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺภโย โหติ.

เสยฺยถาปี อานนฺท มหารุกฺโข. ตสฺส ยานิ เจว มุลานิ
อโธคฺมานิ ยานิ จ ติริยงฺคฺมานิ, สพฺพพานิ ตานิ อุทฺธํ โอชํ
อภิหรณฺติ. เอวณฺหิ โส อานนฺท มหารุกฺโข ตทาหาโร ตทุปาทาโน
จิรํ ทิฆมทฺธานํ ติฏฺฐเจยฺย. เอวเมว โข อานนฺท อุปาทานิเยสุ
ฐมฺเมสุ อสฺสาทานุปฺสฺสิโน วิหรโต ตณฺหา ปวตฺตติ. ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว ๔เปยฺย เอเวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย โหติ.

อุปาทานิเยสุ อานนฺท ฐมฺเมสุ อาทีนฺวานุปฺสฺสิโน วิหรโต
ตณฺหา นิรุชฺฌติ. ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา
ภวนิโรโธ ๔เปยฺย เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

เสยฺยถาปี อานนฺท มหารุกฺโข อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย
กุกฺกาทลปิฏฺกํ อาทาย, โส ตํ รุกฺขํ มฺุเล จินฺนฺเตยฺย, มฺุเล เจตฺวา
ปฺลิชเณยฺย, ปฺลิชนิตฺวา มฺุลานิ อุทฺธเรยฺย อนฺตมโส
อุสฺสึรนาฬิมตฺตานิปี. โส ตํ รุกฺขํ ขณฺฑาขณฺฑิกํ จินฺนฺเตยฺย,
ขณฺฑาขณฺฑิกํ เจตฺวา^๒ ฝาลेยฺย, ฝาลेतฺวา สกฺลิกํ สกฺลิกํ

^๑ ฉ., เท. กุลณฺณจิกขาตา อ. คุฬิณฺณจิกขาตา

^๒ ฉ., เท., อ. จินฺนิตฺวา

๑๑๐ สุตตนต์ปิฎก สยุตตนิคายสส นิตานวคคสยุตตปาลิ [๑. นิตาน

กเรยฺย, สกฺลิกํ สกฺลิกํ กริตฺวา วาตาทเป วิสฺเสยฺย, วาตาทเป
วิสฺเสตฺวา อคฺคินา ทฺเหยฺย, อคฺคินา ทฺเหตฺวา มสฺสี กเรยฺย, มสฺสี
กริตฺวา มหาวาเต วา โอมุเนยฺย, นทียา วา สีมฺโสตาย
ปวาเหยฺย, เอวณฺหิ สฺโส อานนฺท มหารุกฺโข อฺจุจฺฉินฺนฺมฺโล อสฺส,
ตาลาวตฺถกฺโกโต อนภาวจฺกฺโกโต อายตฺตี อนฺนฺปาทชฺมโม. เอวเมว โข
อานนฺท อฺปาทานิเยสฺส ชฺมเมสฺส อาทินฺวานฺนฺปสฺสสินฺโ วิหรโต ตณฺหา
นिरุชฺฌติ. ตณฺหานิโรธา อฺปาทานนิโรโธ, อฺปาทานนิโรธา ภาวนิโรโธ,
ภาวนิโรธา ชาตฺตินิโรโธ, ชาตฺตินิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสฺสฺยาสา นฺนิรุชฺฌนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทุกฺขนฺนสฺส
นิโรโธ โหตีติ. ทสมํ.

นฏฺโฐ ทุกฺขวคฺโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

“ปริวีรมฺสนฺปาทานํ	เทว จ สณฺโณชนานิ จ
มหารุกฺเขน เทว วุตฺตา	ตฺรเณน จ สตฺตมํ
นามรูปญจ วิญญานํ	นิตาเนน จ เต ทสฺสาติ.

๗. มหาวคฺโค

๑. อสฺสุตฺวาสุตฺตํ

[๖๑] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริตฺ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา

“อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชโน อิมสฺมี จาตุมฺมหาภูติกสฺมี^๑
กายสฺมี นิพฺพินฺนุเทยฺยปิ, วิรฺชเชยฺยปิ, วิมฺจุเจยฺยปิ. ตํ กิสฺส เหตุ.
ทิสฺสติ หิ^๒ ภิกฺขเว อิมสฺส จาตุมฺมหาภูติกสฺส กายสฺส อาจโยปิ
อปจโยปิ อาทานมฺปิ นิฏฺเขปนมฺปิ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน
นิพฺพินฺนุเทยฺยปิ, วิรฺชเชยฺยปิ, วิมฺจุเจยฺยปิ.

ยถจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺติปิ, มโน อิตฺติปิ,
วิญฺญาณํ อิตฺติปิ; ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน นาลํ นิพฺพินฺนุทิตฺ, นาลํ
วิรฺชชิตฺ, นาลํ วิมฺจุจิตฺ. ตํ กิสฺส เหตุ. ทิฆมฺรตฺตํ เหตุํ ภิกฺขเว
อสฺสุตฺวโต ปุณฺณชนสฺส อชฺโฆสิตํ มมายิตํ ปฺรามญฺจํ ‘เอตํ มม,
เอโสหฺมสฺมี, เอโส เม อตฺตาติ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน
นาลํ นิพฺพินฺนุทิตฺ, นาลํ วิรฺชชิตฺ, นาลํ วิมฺจุจิตฺ.

วรํ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน อิมํ จาตุมฺมหาภูติกํ กายํ
อตฺตโต อปคฺจเจยฺย, น เตวว จิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ทิสฺสตายํ
ภิกฺขเว จาตุมฺมหาภูติกโก กาโย เอกมฺปิ วสฺสํ ติฏฺฐมาโน เทวปิ
วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีณิปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาริปิ วสฺसानิ
ติฏฺฐมาโน ปณฺจปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ทสฺปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน
วิสฺติปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีสฺมปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาฬิสมฺปิ

^๑ ฉ.,เท.,อ. จาตุมหาภูติกสฺมี

^๒ ฉ.,เท.,อ. ทิสฺสทอ น ทิสฺสติ.

วสฺสานิ ติฏฺฐมาโน ปณฺณาสมฺปิ วสฺสานิ ติฏฺฐมาโน วสฺสสทฺมปิ
ติฏฺฐมาโน ภิกฺขุโยปิ ติฏฺฐมาโน.

ยณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺติปิ, มโน อิตฺติปิ,
วิญฺญาณํ อิตฺติปิ. ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺสส จ อณฺณทเว อุปฺปชฺชติ,
อณฺณํ นิรุชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มกฺกโฏ อรณฺณเ จ^๑
พฺรหฺวาเน^๒ จรมาโน สาขํ คณฺหาติ,^๓ ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺณํ
คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺณํ คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺณํ
คณฺหาติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ยมิทํ วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺติปิ, มโน
อิตฺติปิ, วิญฺญาณํ อิตฺติปิ. ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺสส จ อณฺณทเว
อุปฺปชฺชติ, อณฺณํ นิรุชฺชติ.

ตตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก ปฏิจฺจสมุปฺปาทญฺเฆว
สารถุํ โยนิสฺส มนสิกรโธติ 'อิตฺติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ,
อิมสฺสอุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ, อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส
นิโรธา อิทํ นิรุชฺชติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารธา, สงฺขารปจฺจยา
วิญฺญาณํ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺวักขณนฺธสฺส สมฺมทโย
โหติ. อวิชฺชาย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรธ,
สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธ ๗เปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทฺวักขณนฺธสฺส นิโรธ โหตีติ.

"เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺนติ,
เวทนายปิ นิพฺพินฺนติ, สณฺณายปิ นิพฺพินฺนติ, สงฺขารสฺสปิ
นิพฺพินฺนติ, วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺนติ, นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ, วิรคา
วิมฺพจฺจติ. วิมฺพตฺตสฺมี 'วิมฺพตฺตมิตฺติ ญาณํ โหติ, 'ขีณา ชาติ, วุสฺสิตํ
พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปจฺม.

^๑ ฉ.,เท.,อ. จสทโท น ทิสฺสติ. ^๒ ฉ.,เท.,อ. ปวเน ^๓ ฉ.,เท.,อ. คณฺหติ, เอวมฺปรีติ.

๒. พุติยอสฺสุตฺตวาสุตฺตํ

[๖๒] สาวตฺถิโย วิหฺรติ ฯเปฯ “อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชโน อิมสฺมี จาตุมฺมมหาภูติกสฺมี กายสฺมี นิพฺพินฺนํเตยฺยปิ, วิรฺชเชยฺยปิ, วิมฺจุเจยฺยปิ. ตํ กิสฺส เหตุ. ทิสฺสติ หิ ภิกฺขเว อิมสฺส จาตุมฺมมหาภูติกสฺส กายสฺส อาจโยปิ อปจโยปิ อาทานมฺปิ นิฏฺเพนมฺปิ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน นิพฺพินฺนํเตยฺยปิ, วิรฺชเชยฺยปิ, วิมฺจุเจยฺยปิ. ยณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺติปิ, มโน อิตฺติปิ, วิญฺญาณํ อิตฺติปิ ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน นาลํ นิพฺพินฺนํทิตฺตํ, นาลํ วิรฺชชิตฺตํ, นาลํ วิมฺจุจิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ทิสมฺมรตฺตํ เหนํ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวาโต ปุณฺณชนสฺส อหฺโณสฺสิตํ มมายิตํ ปฺรามญฺจ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน นาลํ นิพฺพินฺนํทิตฺตํ, นาลํ วิรฺชชิตฺตํ, นาลํ วิมฺจุจิตฺตํ.

วโรปิ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน อิมํ จาตุมฺมมหาภูติกํ กายํ อตฺตโต อุปคจฺเจยฺย, น เตวฺว จิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ทิสฺสตายํ ภิกฺขเว จาตุมฺมมหาภูติกโก กาโย เอกมฺปิ วสฺสํ ติฏฺฐมาโน เทวปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีณปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาริปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ปณฺจปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ทสปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน วิสฺสปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีสฺสปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาฬิสมฺปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ปณฺณาสฺสปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน วสฺสสตฺปิ ติฏฺฐมาโน ภิกฺขโยปิ ติฏฺฐมาโน. ยณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺติปิ, มโน อิตฺติปิ, วิญฺญาณํ อิตฺติปิ; ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺส จ อณฺณทเว อุปฺปชฺชติ, อณฺณํ นินฺรุชฺชติ.

ตตร ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก ปฏิจจสมุปปาทำเยว
 สาธุกัม โยนิโส มนสิการโธติ “อิติ อิมสฺมี สติ อิห โหติ,
 อิมสฺสอุปาทา อิห อุปปชฺชติ, อิมสฺมี อสติ อิห น โหติ, อิมสฺส
 นิโรธา อิห นิรุชฺฌตีติ. สุขเวทนียํ ภิกขเว ผลํ ปฏิจจ
 อุปปชฺชติ สุขา เวทนา. ตสฺเสว สุขเวทนียสฺส ผลสฺสส นิโรธา
 ยํ ตชฺช เวยยิตํ สุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปนฺนา สุขา
 เวทนา, सा निरुचฺฌติ सा วูปสมติ.” ทุกฺขเวทนียํ ภิกขเว ผลํ
 ปฏิจจ อุปปชฺชติ ทุกฺขา เวทนา. ตสฺเสว ทุกฺขเวทนียสฺส ผลสฺสส
 นิโรธา ยํ ตชฺช เวยยิตํ ทุกฺขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปนฺนา
 ทุกฺขา เวทนา, सा निरुचฺฌติ, सा วูปสมติ. อทุกฺขมสุขเวทนียํ
 ภิกขเว ผลํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ อทุกฺขมสุขา เวทนา. ตสฺเสว
 อทุกฺขมสุขเวทนียสฺส ผลสฺสส นิโรธา ยํ ตชฺช เวยยิตํ
 อทุกฺขมสุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปนฺนา อทุกฺขมสุขา เวทนา,
 सा निरुचฺฌติ, सा วูปสมติ.

เสยฺยถาปิ ภิกขเว ทฺวินนํ กฺกฺกจันํ สงฺฆฏฺฐโมธานา^๒
 อสฺมา ชายติ, เตโช อภินิพฺพตฺตติ, เตสฺสเยว ทฺวินนํ กฺกฺกจันํ
 นานากตฺวินิพฺโภาคา^๓ ยา ตชฺชา อสฺมา, सा निरुचฺฌติ, सा
 วูปสมติ. เอวเมว โข ภิกขเว สุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ
 สุขา เวทนา. ตสฺเสว สุขเวทนียสฺส ผลสฺสส นิโรธา ยํ ตชฺช
 เวยยิตํ สุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปนฺนา สุขา เวทนา, सा
 निरुचฺฌติ, सा วูปสมติ. ทุกฺขเวทนียํ ผลํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ
 ทุกฺขา เวทนา. ตสฺเสว ทุกฺขเวทนียสฺส ผลสฺสส นิโรธา ยํ ตชฺช

^๑ ฉ.,เท.,อิ. วูปสมมติ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. สงฺฆฏฺฐนสโมธานา อิ. สงฺฆฏฺฐนโมธานา

^๓ ส. นานากาวินิกฺเขปา อิ. นานากาวินิกฺเขปา

เวทยิตํ ทุกฺขเวทณียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนา ทุกฺขา เวทนา, สา
 นิรุชฺฌติ, สา วูปสมติ. อทฺทกฺขมสฺสเวทณียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
 อทฺทกฺขมสฺสา เวทนา. ตสฺสเสว อทฺทกฺขมสฺสเวทณียสฺส ผสฺสสฺส
 นิโรธา ยํ ตชฺชํ เวทยิตํ อทฺทกฺขมสฺสเวทณียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ
 อุปฺปนฺนา อทฺทกฺขมสฺสา เวทนา, สา นิรุชฺฌติ, สา วูปสมติ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก ผสฺสเสปิ นิพฺพินฺหติ,
 เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สณฺณายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารเสปิ
 นิพฺพินฺหติ, วิญฺญานสมฺมึปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ, วิราคา
 วิมฺบฺบจติ, วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, ๕๕ ฌาณา ชาติ, วุสฺสิตํ
 พุทฺทมจฺริยํ, กตํ กรรมํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทฺติยํ.

๓. ปุตุตมํสยุตํ

[๖๓] สวตฺถึยํ วิหฺรติ ๕๕เปฯ “จตฺตารโหเม ภิกฺขเว
 อาหารา ภูตานิ วา สตฺตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสึนํ วา อนุคฺคฺคฺหาย.
 กตฺเม จตฺตารโ. กวฬีการโ อาหารโ โอพาริกโ วา สฺขโม วา
 ผสฺโส ทฺติโย, มโนสณฺเจตนา ตติยา, วิญฺญานํ จตฺตํ. อิม
 โข ภิกฺขเว จตฺตารโ อาหารา ภูตานิ วา สตฺตฺตานํ จิตฺติยา
 สมฺภเวสฺสึนํ วา อนุคฺคฺคฺหาย.

กถญฺจ ภิกฺขเว กวฬีการโ อาหารโ ทฺฏฺจพฺโป. เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว เทว ชายปติกา” ปรีตํ สมฺพลํ อาทาย กนฺตารมคฺคํ
 ปฏิปชฺชชยฺย. เตสฺมสฺส เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป. อถ โข เตสฺ
 ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ ชายปติกาณํ กนฺตารคตานิ ยา ปรีตฺตา

* ฉ.,เท. ชายมฺปติกา อ. ชยมฺปติกา, เอวมฺปรีติ.

สมุพลตตดา. สา ปริกขยํ ปริยาทานํ คจฺเจนฺย. สียา ปเนส^๑
 กนฺตาราวเสโส อนิตฺติณฺโณ.^๒ อถ โข เตสํ ภิกฺขเว ทุวิทนํ
 ชายปติกานํ เอวมสฺส “อมุหากํ โข ยา ปริตฺตา สมุพลตตดา สา
 ปริกฺชีณา ปริยาทินฺนา,^๓ อตฺถิ จายํ กนฺตาราวเสโส อนิตฺติณฺโณ
 ยนฺนุน มยํ อิมํ เอกปฺุตตกํ ปิยํ มนาปํ วตฺติวา วลฺลฺลฺลฺล
 โสณฺทิกณฺจ กริตฺวา ปฺุตตมํสานิ ขาทนฺตา เอวํ เทวปิ^๔ ตํ
 กนฺตาราวเสสํ นิตฺถเรยฺยํ โน เจ [^๕] สพฺเพว ตโย วินสฺสมหาติ.
 อถ โข เต ภิกฺขเว เทว ชายปติกา เอตํ เอกปฺุตตกํ ปิยํ
 มนาปํ วตฺติวา วลฺลฺลฺลฺล โสณฺทิกณฺจ กริตฺวา ปฺุตตมํสานิ
 ขาทนฺตา เอวํ ตํ กนฺตาราวเสสํ นิตฺถเรยฺยํ, เต ปฺุตตมํสานิ เจว
 ขาทนฺตํ, อูเร จ ปติปิสฺเสยฺยํ” กหํ เอกปฺุตตก กหํ เอกปฺุตตกาติ.

ตํ ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว อปิ นุ เต ทวาย วา อาหารํ
 อานเรยฺยํ, มทาย วา อาหารํ อานเรยฺยํ, มณฺเณถนํ วา อาหารํ
 อานเรยฺยํ, วิญฺญานาย วา อาหารํ อานเรยฺยมนฺติ.

โน เหน้ ภาณเต.

“นฺนุ เต ภิกฺขเว ยาวเทว กนฺตารสฺส นิตฺถรณตฺถาย
 อาหารํ อานเรยฺยมนฺติ.

เอวํ ภาณเต.

“เอวเมว ขวาทํ ภิกฺขเว “กวฬิการอ อาหารอ ทฏจพฬิติ
 วทามิ. กวฬิการอ ภิกฺขเว อาหารอ ปริญฺญาเต ปณฺจกามคฺคณิกอ
 ราโค ปริญฺญาโต โหติ. ปณฺจกามคฺคณิกอ ราเค ปริญฺญาเต นตฺถิ,

^๑ ฉ.,เท.,อิ. จ เนส

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ปริยาทินฺนา

^๕ ฉ.,เท.,อิ. มา

^๒ ฉ.,เท. อนิตฺติณฺโณ อิ. อนิตฺติณฺโณ, เอวมุปริปิ.

^๔ ฉ.,เท.,อิ. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ.

^๖ ฉ.,เท. ปฏิปิสฺเสยฺย

ตํ สณฺโฆชนํ เยน สณฺโฆชนเนน สณฺณตฺโต อริยสาวโก ปุณฺ อิมํ
โลกํ อากัจเฉยฺย.

กถณฺจ ภิกฺขเว ผสฺสาหาโร ทฏฺฐพฺโพ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
คาวี นิจฺจมฺมา กุฑฺฑทญฺเจ^๑ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย; เย กุฑฺฑทนิสฺสิตา
ปาณา; เต นํ ขาเทยฺยํ. รุกฺขทญฺเจ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย
รุกฺขนิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ขาเทยฺยํ. อุทกทญฺเจ นิสฺสาย
ติฏฺฐเจยฺย, เย อุทกนิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ขาเทยฺยํ. อากาสทญฺเจ
นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย อากาสนิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ขาเทยฺยํ.
ยณฺณทเว^๒ หิ สา ภิกฺขเว คาวี นิจฺจมฺมา นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย
ตํ นิสฺสิตา^๓ ตํ นิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ขาเทยฺยํ. เอวเมว ขวาทํ
ภิกฺขเว “ผสฺสาหาโร ทฏฺฐพฺโพติ วทามิ. ผสฺเส ภิกฺขเว อาหาเร
ปริณฺญาเต ติสฺโส เวทนา ปริณฺญาตา โหนฺติ; ติสฺสุ เวทนาสุ
ปริณฺญาตาสุ “อริยสาวกสฺส นตฺถิ กิณฺณิ อุตุตฺตริกรณฺเณนฺติ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว มโนสณฺเจตนาหาโร ทฏฺฐพฺโพ. เสยฺยถาปี
ภิกฺขเว อังการกาสุ สาธิกปริสา ปุณฺณมา อังการานํ วิตฺตจิกานํ
วิตฺตฐฺมานํ. อถ ปุริโส อากัจเฉยฺย ชีวิตฺตกาโม อมริตฺตกาโม สุขกาโม
ทุกฺขปฏิกฺกโธ, ตเมเน เทว พลวฺนโต ปุริสา นานาพาหาสุ
คเหตฺวา ตํ อังการกาสุํ อุปกฏฺฐเมยฺยํ. อถ โข ภิกฺขเว ตสฺส
ปุริสสฺส อารกาวสฺส เจตนา อารกา ปตฺถนา อารกา ปณฺธิ. ตํ
กิสฺส เหตุ. วิทิตฺต^๔ หิ ภิกฺขเว ตสฺส ปุริสสฺส โหติ “อิมณฺจาทํ
อังการกาสุํ ปปติสฺสามิ, ตโตนิทานํ มรณํ วา นิจฺจณามิ มรณมตฺตํ วา
ทุกฺขนฺติ. เอวเมว ขวาทํ ภิกฺขเว “มโนสณฺเจตนาหาโร ทฏฺฐพฺโพติ

^๑ ฉ. กุญฺหํ เจ

^๓ ฉ., เท. ตนฺนิสฺสิตา

^๒ ฉ., เท. ยํ ยเทว

^๔ ฉ., เท., อ. เอวํ หิ

วทามิ. “มโนสญเจตนาย ภิกขเว อหาเร ปริณฺหาเต ติสฺโส
ตณฺหา ปริณฺหาตา โหนฺติ. ติสฺส ตณฺหาสุ ปริณฺหาตาสุ
“อริยสาวกสฺส นตฺถิ กิณฺจิ อุตฺตริกรณฺเณนฺติ วทามิ.

กถณฺจ ภิกขเว วิณฺยาณาหาโร ทฏฺฐพฺโพ. เสยฺยถาปิ
ภิกขเว โจรํ อาคฺจารี คเหตฺวา รณฺโฆ ทสฺสเสสฺสุ” “อยนฺเต เทว
โจโร อาคฺจารี, อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ, ตํ ทณฺทํ ปณฺเฑตี. ตเมณฺ
ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, อิมํ ปุริสํ ปุพฺพณฺุสสมยํ
สตฺติสเตน หนฺถาติ. ตเมณฺ ปุพฺพณฺุสสมยํ สตฺติสเตน หนฺเอยฺย.
อถ ราชา มชฺฌนฺุติกสมยํ เอวํ วเทยฺย “อมฺโภ กถํ โส ปุริโสติ.

“ตเถว เทว ชีวตีติ.

ตเมณฺ ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, ตํ ปุริสํ
มชฺฌนฺุติกสมยํ สตฺติสเตน หนฺถาติ. ตเมณฺ มชฺฌนฺุติกสมยํ
สตฺติสเตน หนฺเอยฺย. อถ ราชา สายณฺุสสมยํ เอวํ วเทยฺย “อมฺโภ
กถํ โส ปุริโสติ.

“ตเถว เทว ชีวตีติ.

ตเมณฺ ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, ตํ ปุริสํ
สายณฺุสสมยํ สตฺติสเตน หนฺถาติ. ตเมณฺ สายณฺุสสมยํ สตฺติสเตน
หนฺเอยฺย. ตํ กิํ มณฺเฑถ ภิกขเว, อปิ นุ โข โส ปุริโส ทิวสํ
ตีหิ สตฺติสเตหิ หนฺเอยฺมาโน ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺส
ปฏิสฺสเวทเยถาติ.

“เอกิสฺสาปิ ฆนฺเต สตฺติยา หนฺเอยมาโน ตโตนิทานํ ทุกฺขํ
โทมนสฺส ปฏิสฺสเวทเยถ; โภ ปน วาโท ตีหิ สตฺติสเตหิ
หนฺเอยมาโนติ.

“เอวเมว ขวาทิ ภิกฺขเว “วิญญาณาหาริ ทฏฺฐพฺโพติ วทามิ. วิญญาเณ ภิกฺขเว อหารเ ปริณฺหาเต นามรูป ปริณฺหาตํ โหติ, นามรูปเ ปริณฺหาเต อริยสวกสฺส นตฺถิ ภิกฺขเว อุตฺตริการณีนนฺติ วทามิ. ตติยํ.

๔. อตฺถิรคฺคสฺส

[๖๔] สวตฺถิยํ วิหริติ ยเปย “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อหารา ภูตานํ วา สตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสํ วา อนุคฺคหาย. กตฺเม จตฺตาโร. กวฬิการิ อหารโร โอฬาริโก วา สุขุโม วา ผสฺโส ทฺติโย, มโนสฺสเจตฺนา ตติยา, วิญญาณํ จตฺตํ. อิมเ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อหารา ภูตานํ วา สตฺตานํ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสํ วา อนุคฺคหาย.

กวฬิการเ เจ ภิกฺขเว อหารเ อตฺถิ ราวคฺโค, อตฺถิ นนฺทิ, อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติภฺจิตํ ตตฺถ วิญญาณํ วิรูปฺพหํ. ยตฺถ ปตฺติภฺจิตํ วิญญาณํ วิรูปฺพหํ, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ปฺนพฺภวาวินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตํ ปฺนพฺภวาวินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ, “สโสํกํ ตํ ภิกฺขเว สรชฺชํ สอฺปายาสนฺติ วทามิ.

ผสฺเส เจ ภิกฺขเว อหารเ ยเปย มโนสฺสเจตฺนาย เจ ภิกฺขเว อหารเ อตฺถิ ราวคฺโค, อตฺถิ นนฺทิ, อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติภฺจิตํ ตตฺถ วิญญาณํ

วิรูปุหัง. ยตถ ปติฏฺฐจิตฺตํ วิญญาณํ วิรูปุหัง, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ. ยตถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ
 สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ
 อายตฺตํ ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตถ อตฺถิ อายตฺตํ ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ,
 อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ, ยตถ อตฺถิ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ,
 ‘สโสํกํ ตํ ภิกฺขเว สรชฺชํ สอฺปายาสนฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รชโก วา จิตฺตการโก วา สติ
 รชนาย วา ลาขาย วา หลฺลิตฺติยา วา นีลียา วา มณฺชิฏฺฐาย วา
 สุมฺภูฏฺเฐ^๑ วา ผลเก วา ภิตฺติยา วา ทุสฺสปฺภฺเฐ^๒ วา อิตฺถึรูปํ วา
 ปฺริสฺสรูปํ วา อภินิมฺมิเนยฺย สพฺพพฺกคฺปจฺจจํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 กวฬีการเ เจ อาหาเร อตฺถิ ราโค, อตฺถิ นนฺทิ, อตฺถิ ตณฺหา,
 ปติฏฺฐจิตฺตํ ตตฺถ วิญญาณํ วิรูปุหัง. ยตถ ปติฏฺฐจิตฺตํ วิญญาณํ วิรูปุหัง,
 อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตถ อตฺถิ นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตถ อตฺถิ สงฺขารานํ
 วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตถ อตฺถิ
 อายตฺตํ ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ.
 ยตถ อตฺถิ อายตฺตํ ชาตฺติชรามรณํ, ‘สโสํกํ ตํ ภิกฺขเว สรชฺชํ
 สอฺปายาสนฺติ วทามิ.

ผลเส เจ ภิกฺขเว อาหาเร อเปยฺย มโนสณฺเจตนาย เจ
 ภิกฺขเว อาหาเร อเปยฺย วิญญาเณ เจ ภิกฺขเว อาหาเร อตฺถิ
 ราโค, อตฺถิ นนฺทิ, อตฺถิ ตณฺหา, ปติฏฺฐจิตฺตํ ตตฺถ วิญญาณํ
 วิรูปุหัง. ยตถ ปติฏฺฐจิตฺตํ วิญญาณํ วิรูปุหัง, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ. ยตถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. สุปริมฺภูเจ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ทุสฺสปฺภฺเฐ

สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ
 อายตී ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตී ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ,
 อตฺถิ ตตฺถ อายตī ชาตฺติชรามรณํ. ยตฺถ อตฺถิ อายตī ชาตฺติชรามรณํ,
 ‘สโสํกํ ตํ ภิกฺขเว สรชํ สอฺปายาสนฺติ วทามิ.

กวมฺปิการเ เจ ภิกฺขเว อหาเร นตฺถิ ราโค, นตฺถิ นนฺทิ,
 นตฺถิ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ อวิรุพฺพหํ. ยตฺถ
 อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรุพฺพหํ, นตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ.
 ยตฺถ นตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ.
 ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตฺถ อายตī
 ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตī ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ,
 นตฺถิ ตตฺถ อายตī ชาตฺติชรามรณํ. ยตฺถ นตฺถิ อายตī ชาตฺติชรามรณํ,
 ‘อโสํกํ ตํ ภิกฺขเว อรชํ อนฺุปายาสนฺติ วทามิ.

ผสฺเส เจ ภิกฺขเว อหาเร ฅเปฺย มโนสณฺเจตนาเย เจ
 ภิกฺขเว อหาเร ฅเปฺย วิญฺญาเณ เจ ภิกฺขเว อหาเร นตฺถิ
 ราโค, นตฺถิ นนฺทิ, นตฺถิ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ
 อวิรุพฺพหํ. ยตฺถ อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรุพฺพหํ, นตฺถิ ตตฺถ
 นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ นตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ
 ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตฺถ
 อายตī ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตī ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ,
 นตฺถิ ตตฺถ อายตī ชาตฺติชรามรณํ. ยตฺถ นตฺถิ อายตī ชาตฺติชรามรณํ,
 ‘อโสํกํ ตํ ภิกฺขเว อรชํ อนฺุปายาสนฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุฏฺฐาคารี วา กุฏฺฐาคารสาลา วา
 อุตฺตราย วา ทกฺขิณาย วา ปาจิณวาทปานา^๑ สุริเย อุกฺคจฺจนฺเต

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปาจิณาย วา วาตปานา

วาทปาเนน รสมี ปวิสิตวา กุวาสส ปติฏฺฐิตาติ. “ปัจจนิมายํ ภนฺเต
ภิตฺติยนฺติ. “ปัจจนิมาย เจ ภิกฺขเว ภิตฺติ นาสส, กุวาสส
ปติฏฺฐิตาติ. “ปจฺวิยํ ภนฺเตติ. “ปจฺวี เจ ภิกฺขเว นาสส, กุวาสส
ปติฏฺฐิตาติ. “อาปสฺมี ภนฺเตติ. “อาโป เจ ภิกฺขเว นาสส, กุวาสส
ปติฏฺฐิตาติ. “อปปติฏฺฐิตา ภนฺเตติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว กวฬิกาเร
เจ อาหารเ นตฺถิ ราโค, นตฺถิ นนฺทิ, นตฺถิ ตณฺหา ยเปย

ผสฺเส เจ ภิกฺขเว อาหารเ ยเปย มโนสณฺเจตนาเย เจ
ภิกฺขเว อาหารเ ยเปย วิญฺญาเน เจ ภิกฺขเว อาหารเ นตฺถิ
ราโค, นตฺถิ นนฺทิ, นตฺถิ ตณฺหา, อปปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ
อวิรุพฺพํ. ยตฺถ อปปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรุพฺพํ, นตฺถิ ตตฺถ
นามรูปสส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ นตฺถิ นามรูปสส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ
ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ
ตตฺถ อายตฺตํ ปฺนพฺพวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตฺตํ
ปฺนพฺพวาทินิพฺพตฺติ, นตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ชาตฺถิขรณมณฺ. ยตฺถ
นตฺถิ อายตฺตํ ชาตฺถิขรณมณฺ, ‘อโสภํ ตํ ภิกฺขเว อรชํ อนุปาयाสนตฺติ
วทามิ. จตฺตถิ.

๕. นกรสูตํ

[๖๕] สวตฺถิยํ วิหริติ ยเปย “ปฺพุพฺเพว” เม ภิกฺขเว
สมโโพธา อนภิสมฺพุทฺธสส โพธิสฺสตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ “กิจฺจ”^๑
วตฺถายํ โลโก อาปนฺโน ชายติ จ ชียยติ จ มียยติ จ จวติ จ
อุปฺปชฺชติ จ, อถ จ ปนฺนิมสฺส ทฺกฺขสฺส นิสฺสรณํ นปฺปชานาติ

^๑ ฉ., เท., อี. วสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. กิจฺจ

ชราภรณ์สุส. กุฑาสสุ นาม อิมสุส ทุกุขสุส นิสฺสรณํ ปญฺญายิสฺสตี
ชราภรณ์สุสชาติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สตี
ชราภรณ์ โหตี, กิปปจฺจยา ชราภรณ์นตี. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “ชาติยา โข สตี
ชราภรณ์ โหตี, ชาติปปจฺจยา ชราภรณ์นตี.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สตี ชาติ
โหตี ยเปย ภโว โหตี ยเปย อุปาทานํ โหตี ยเปย ตณฺหา
โหตี ยเปย เวทนา โหตี ยเปย ผลุสโส โหตี ยเปย สพฺพายตฺนํ
โหตี ยเปย นามรูปํ โหตี กิปปจฺจยา นามรูปนตี. ตสฺส มยฺหํ
ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “วิญฺญาณํ โข
สตี นามรูปํ โหตี, วิญฺญาณปปจฺจยา นามรูปนตี. ตสฺส มยฺหํ
ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สตี วิญฺญาณํ โหตี, กิปปจฺจยา
วิญฺญาณนตี. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาย
อภิสมโย “นามรูปํ โข สตี วิญฺญาณํ โหตี, นามรูปปปจฺจยา
วิญฺญาณนตี.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “ปจฺจุทาวตฺตตี โข อิํ
วิญฺญาณํ นามรูปมฺหา น ปรี คจฺจตี. เอตฺตาวตฺตา ชาเยถ วา
ชียเยถ^๑ วา มียเยถ^๒ วา จเวถ วา อุปปชฺเชถ วา, ยทิตํ
นามรูปปปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปปจฺจยา
สพฺพายตฺนํ, สพฺพายตฺนปปจฺจยา ผลุสโส ยเปย เหวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกุขทฺทนุสฺส สมฺมโต โหตี. “สมฺมโต สมฺมโตตี โข เม ภิกฺขเว
ปฺพุเพ อนนฺตฺสฺสเตสฺส ฐมเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาที, ฌาณํ อุตฺปาที,
ปญฺญา อุตฺปาที, วิชฺชา อุตฺปาที, อาโลโก อุตฺปาที.

^๑ ฉ., เท. ชียเยถ

^๒ ฉ., เท. มียเยถ

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข อสติ
 ชรามรณํ น โหติ, กิสฺส นโรชา ชรามรณนโรชติ. ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขเว โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “ชาติยา โข
 อสติ ชรามรณํ น โหติ, ชาตินโรชา ชรามรณนโรชติ. ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข อสติ ชาติ น โหติ
 ๕เปยฺ ภาโว น โหติ ๕เปยฺ อุปาทานํ น โหติ ๕เปยฺ ตณฺหา น
 โหติ ๕เปยฺ เวทนา น โหติ ๕เปยฺ ผสฺโส น โหติ ๕เปยฺ
 สพายตनํ น โหติ ๕เปยฺ นามรูปํ น โหติ กิสฺส นโรชา
 นามรูปนโรชติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิสฺสมนสิการา อหุ
 ปญฺญาย อภิสมโย “วิญฺญาณํ โข อสติ นามรูปํ น โหติ,
 วิญฺญาณนโรชา นามรูปนโรชติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข อสติ
 วิญฺญาณํ น โหติ, กิสฺส นโรชา วิญฺญาณนโรชติ. ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขเว โยนิสฺสมนสิการา อหุ ปญฺญาย อภิสมโย “นามรูปํ โข
 อสติ วิญฺญาณํ น โหติ, นามรูปนโรชา วิญฺญาณนโรชติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “อริคโต โข มยาอํ
 มคฺโค โพชาย, ยทิทํ นามรูปนโรชา วิญฺญาณนโรช,
 วิญฺญาณนโรชา นามรูปนโรช, นามรูปนโรชา สพายตนนโรช,
 สพายตนนโรชา ผสฺสนโรช ๕เปยฺ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขทฺทนุสฺส นโรช โหติ. “นโรช นโรชติ โข เม ภิกฺขเว
 ปุพฺเพ อนนุสฺสเตสฺส ฐมเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ,
 ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส อรณฺเณ ปวเน จรมาโน
 ปสฺเสยฺย ปฺราณมคฺคํ ปฺราณณชฺสํ ปุพฺพเกหิ มนุสฺเสหิ อนฺยาตํ.

โส ตมนุคจเจย, ตมนุคจจนโต ปสเสยย ปุราณ นคร ปุราณ
 ราชธานี ปุพเพเกหิ มนุสเสหิ อชฎาวุตถิ^๑ อารามสมปนฺน
 วนสมปนฺน โปกฺขรณีสมปนฺน อุตฺทาปนฺต^๒ รมณีย. อถ โข โส
 ภิกฺขเว ปุริโส รมณเ ว ราชมหามตฺตสฺส วา อาโรเจย
 “ยคฺเช ฆนเต ชาเนยฺยาสี ‘อหิ อุตฺทส อรมณเ ปวเน จรมาโน
 ปุราณมคฺค ปุราณณชส ปุพเพเกหิ มนุสเสหิ อนุยาค, โส”
 ตมนุคจฺจ ตมนุคจจนโต อุตฺทส ปุราณ นคร ปุราณ ราชธานี
 ปุพเพเกหิ มนุสเสหิ อชฎาวุตถิ อารามสมปนฺน วนสมปนฺน
 โปกฺขรณีสมปนฺน อุตฺทาปนฺต รมณีย, ตํ ฆนเต นคร มาเปหิติ.
 อถ โข โส ภิกฺขเว ราช วา ราชมหามตฺโต วา ตํ นคร
 มาเปย, ตสฺส นคร อปเรน สมเยน อิหุ เจว ผิตํ จ
 พหุชฌณ^๔ อากิณฺณมนุสฺส วุฑฺฒิเวปฺพลปฺปตฺต. เอวเมว ขวาทิ
 ภิกฺขเว อุตฺทส ปุราณมคฺค ปุราณณชส ปุพเพเกหิ สมฺมาสมพุทฺเธหิ
 อนุยาค.

“กตโม จ โส ภิกฺขเว ปุราณมคฺโค ปุราณณชโส ปุพเพเกหิ
 สมฺมาสมพุทฺเธหิ อนุยาค. อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค.
 เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ะเปย สมฺมาสมาธิ. อย โข โส ภิกฺขเว
 ปุราณมคฺโค ปุราณณชโส ปุพเพเกหิ สมฺมาสมพุทฺเธหิ อนุยาค.
 โส ตมนุคจฺจ, ตมนุคจจนโต ชรามรณ อพฺภณฺณาสี, ชรามรณสมุทฺย
 อพฺภณฺณาสี, ชรามรณนิโรธ อพฺภณฺณาสี, ชรามรณนิโรธคามินิ
 ปฏิปท อพฺภณฺณาสี. ตมนุคจฺจ, ตมนุคจจนโต ชาตี อพฺภณฺณาสี
 ะเปย ภว อพฺภณฺณาสี ะเปย อุปาทาน อพฺภณฺณาสี ะเปย

^๑ ฉ. อชฎาวุตฺถ, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท., อ. อย ปาโ จ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อุตฺทาปนฺต, เอวมุปริปี.

^๔ ฉ., เท. พหุชฌณ อ. พหุชฺชน, เอวมุปริปี.

ตณฺหํ อพฺภณณาสี ๕เปย เวทนํ อพฺภณณาสี ๕เปย ผสฺสํ
 อพฺภณณาสี ๕เปย สพายตณฺ อพฺภณณาสี ๕เปย นามรูปํ
 อพฺภณณาสี ๕เปย วิญญานํ อพฺภณณาสี. ตมนุคจฺจํ, ตมนุคจฺจนฺโต
 สงฺขารํ อพฺภณณาสี, สงฺขารสมุทฺยํ อพฺภณณาสี, สงฺขารนิโรธํ
 อพฺภณณาสี, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ อพฺภณณาสี. ตทภิกขุณฺณาย
 อาจิกฺขี ภิกขุณฺณํ ภิกขุณฺณํ อปาสกานํ อปาสิกานํ, ตยิทํ ภิกขุเว
 พุทฺทมจฺริยํ อิทํ เจว ผีตํ จ วิตถาริกํ พุทฺทณฺณํ ปุณฺณํ ยาว
 เทวมนุสฺเสหิ สุปกาสิตนฺติ. ปณฺจมํ.

๖. สมมตฺตตฺต

[๖๖] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมมํ ภควา กุรุสฺส วิหริติ
 กมฺมาสทมมํ นาม กุรุณํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ
 อามนฺเตสิ “ภิกขุไวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสํ.
 ภควา เอตทวโจ “สมมตฺต โน ตมฺเห ภิกขุเว อนฺตรํ สมมสนฺติ.
 เอวํ วุตฺเต, อณฺณตโร ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหํ โข ภนฺเต
 สมมสํมิ อนฺตรํ สมมสนฺติ. “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกขุ สมมสสิ
 อนฺตรํ สมมสนฺติ. อถ โข สโ ภิกขุ พุยาภาสิ, ยถา สโ ภิกขุ
 พุยาภาสิ, น สโ ภิกขุ ภควโต จิตฺตํ อาราเชสิ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุกต กาโล, ยํ ภควา อนฺตรํ
 สมมสํ ภาเสยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ธารสฺสนฺตีติ. “เตนหานนฺท
 สุนาถ, สาธุกํ มนสิโรถ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต
 ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสํ.

ภควา เอตทโวจ “อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมุสสมาโน สมมุสสติ
อนฺตรํ สมมุสํ ‘ยํ โข อิทํ อนเนกวิธํ นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โลเก
อุปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิทํ นุ” โข ทุกฺขํ กีนันทนํ กีสมฺมุทํ
กีชาตีกํ กิปฺภวํ, กิสฺมํ สติ ชรามรณํ โหติ, กิสฺมํ อสติ ชรามรณํ
น โหตีติ. โส สมมุสสมาโน เอวํ ชานาติ ‘ยํ โข อิทํ อนเนกวิธํ
นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โลเก อุปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิทํ โข ทุกฺขํ
อุปฺปชฺชติ อุมฺปิสมฺมุทํ อุมฺปิชาตีกํ อุมฺปิปฺภวํ, อุมฺปิสมฺมํ สติ
ชรามรณํ โหติ, อุมฺปิสมฺมํ อสติ ชรามรณํ น โหตีติ. โส
ชรามรณญฺจ ปชานาติ, ชรามรณสมฺมุทญฺจ ปชานาติ,
ชรามรณนิโรธญฺจ ปชานาติ, ยา จ ชรามรณนิโรธสารูปคามีนิ
ปฏฺวิปทา ตญฺจ ปชานาติ. ตถา ปฏฺวิปฺนโน จ โหติ อนฺตรมฺมจารี.
อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย ปฏฺวิปฺนโน
ชรามรณนิโรธาย.

อถาปรี สมมุสสมาโน สมมุสสติ อนฺตรํ สมมุสํ “อุปฺปิ
ปนายํ กีนันทโน กีสมฺมุทโย กีชาตีกโก กิปฺภโว, กิสฺมํ สติ อุปฺปิ
โหติ, กิสฺมํ อสติ อุปฺปิ น โหตีติ. โส สมมุสสมาโน เอวํ ชานาติ
“อุปฺปิ ตณฺหานันทโน ตณฺหาสมฺมุทโย ตณฺหาชาตีกโก ตณฺหาปฺภโว,
ตณฺหาหยา สติ อุปฺปิ โหติ, ตณฺหาหยา อสติ อุปฺปิ น โหตีติ. โส
อุปฺปิณฺจ ปชานาติ, อุปฺปิสมฺมุทญฺจ ปชานาติ อุปฺปิณโรธญฺจ
ปชานาติ, ยา จ อุปฺปิณโรธสารูปคามีนิ ปฏฺวิปทา ตญฺจ ปชานาติ.
ตถา ปฏฺวิปฺนโน จ โหติ อนฺตรมฺมจารี. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สพฺพโส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย ปฏฺวิปฺนโน อุปฺปิณโรธาย.

อถาปรี สมมุสสมาโน สมมุสสติ อนฺตรํ สมมุสํ “ตณฺหา
ปนายํ กตฺถ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, กตฺถ นินฺวิสมานา นินฺวิสตีติ.

* ฉ.,เท.,อ. นุสฺสโท น กิสฺสติ.

โส สมมสมานเ อว ชานาติ “ย โข โลเก ปิยรูป สาทรูป
 เอตถเสา ตณหา อุปปชชมานา อุปปชชติ, เอตถ นิวิสมานา
 นิวิสติ. กิณฺจ โลก ปิยรูป สาทรูป. จกฺขุ โลก ปิยรูป สาทรูป
 ะเปยฺย โสถํ โลก ปิยรูป สาทรูป ะเปยฺย ฌานํ โลก ปิยรูป
 สาทรูป ะเปยฺย ชิวหา โลก ปิยรูป สาทรูป ะเปยฺย กาโย โลก
 ปิยรูป สาทรูป ะเปยฺย มโน โลก ปิยรูป สาทรูป; เอตถเสา
 ตณหา อุปปชชมานา อุปปชชติ, เอตถ นิวิสมานา นิวิสติ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา
 ยํ โลก ปิยรูป สาทรูป, ตํ นิจฺจโต อทฺทกฺขุํ สุขโต อทฺทกฺขุํ
 อตฺตโต อทฺทกฺขุํ อาโรคฺยโต อทฺทกฺขุํ เขมโต อทฺทกฺขุํ; เต ตณฺหํ
 วทฺฒေสุํ. เย ตณฺหํ วทฺฒสฺสุ, เต อุปฺปึ วทฺฒสฺสุ. เย อุปฺปึ
 วทฺฒสฺสุ, เต กุฏฺฐํ วทฺฒสฺสุ. เย กุฏฺฐํ วทฺฒสฺสุ, เต นํ ปริมุจฺจิสฺสุ
 ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ กุฏฺথেหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสฺหิ, ‘น ปริมุจฺจิสฺสุ กุฏฺฐสฺมาติ วทามิ.

เย^๑ หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา
 พฺราหฺมณฺหา วา ยํ โลก ปิยรูป สาทรูป, ตํ นิจฺจโต ทกฺขิสฺสนฺติ
 สุขโต ทกฺขิสฺสนฺติ อตฺตโต ทกฺขิสฺสนฺติ อาโรคฺยโต ทกฺขิสฺสนฺติ
 เขมโต ทกฺขิสฺสนฺติ; เต ตณฺหํ วทฺฒสฺสนฺติ.^๒ เย ตณฺหํ
 วทฺฒสฺสนฺติ, เต อุปฺปึ วทฺฒสฺสนฺติ. เย อุปฺปึ วทฺฒสฺสนฺติ, เต
 กุฏฺฐํ วทฺฒสฺสนฺติ. เย กุฏฺฐํ วทฺฒสฺสนฺติ, เต น ปริมุจฺจิสฺสนฺติ
 ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ กุฏฺথেหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสฺหิ, น ปริมุจฺจิสฺสนฺติ กุฏฺฐสฺมาติ วทามิ.

^๑ จ.,เท.,อ. เยปิ

^๒ จ.,เท. วทฺฒิสฺสนฺติ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺหา วา พุร่าหฺมณฺหา วา
 ยํ โลเก ปิยฺรूपํ สาทฺรूपํ, ตํ นิจฺจโต ปสฺสณฺติ สุขโต ปสฺสณฺติ
 อตฺตโต ปสฺสณฺติ อารอฺกฺยโต ปสฺสณฺติ เขมโต ปสฺสณฺติ; เต
 ตณฺหํ วทฺทฺเณนฺติ. เย ตณฺหํ วทฺทฺเณนฺติ, เต อูปธิํ วทฺทฺเณนฺติ. เย
 อูปธิํ วทฺทฺเณนฺติ, เต ทุกฺขํ วทฺทฺเณนฺติ. เย ทุกฺขํ วทฺทฺเณนฺติ, เต
 น ปริมฺจุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเขหิ
 โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺสฺหิ, 'น ปริมฺจุจฺจนฺติ ทุกฺขสมฺมาติ วทามิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาปานิยํกํโส วณฺณสมฺปนฺโน
 คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน. โส จ โข วิเสน สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปุริโส อากฺขณฺเญย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต
 ปิปาสิตฺโต. ตเมनํ เอวํ วทฺทฺยํ 'อัย เต อมฺโภ ปุริส อาปานิยํกํโส
 วณฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน; โส จ โข วิเสน
 สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส.° สเจ อากฺขณฺสิ ปิว. ปิวโต หิ โข ตํ ฉาทฺสฺสฺสฺส
 วณฺณเนนฺปิ คนฺธเนนฺปิ รสเนนฺปิ, ปิวิตฺวา จ ปน ตโตนิทานํ มรณํ วา
 นิคฺจจฺสฺส มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ. โส ตํ อาปานิยํกํสํ สหสา
 อปฺปฏิสงฺขา ปิเวยฺย, น ปฏินิสฺสชฺเชยฺย. โส ตโตนิทานํ มรณํ วา
 นิคฺจจฺสฺส มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว เย หิ เกจิ
 อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พุร่าหฺมณฺหา วา ยํ โลเก ปิยฺรूपํ
 สาทฺรूपํ ๕เปยฺ อนาคตมทฺธานํ ๕เปยฺ เอตฺรหิ สมณฺหา วา
 พุร่าหฺมณฺหา วา ยํ โลเก ปิยฺรूपํ สาทฺรूपํ, ตํ นิจฺจโต ปสฺสณฺติ
 สุขโต ปสฺสณฺติ อตฺตโต ปสฺสณฺติ อารอฺกฺยโต ปสฺสณฺติ เขมโต
 ปสฺสณฺติ; เต ตณฺหํ วทฺทฺเณนฺติ. เย ตณฺหํ วทฺทฺเณนฺติ, เต อูปธิํ
 วทฺทฺเณนฺติ. เย อูปธิํ วทฺทฺเณนฺติ, เต ทุกฺขํ วทฺทฺเณนฺติ. เย ทุกฺขํ

° อ. สมฺปนฺโน

วทุพเพนฺติ, เต น ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ
ปริเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘น ปริมุจฺจนฺติ
ทฺวขสฺมาติ วทามิ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา
พฺราหฺมณฺหา วา ยํ โลกํ ปิยรूपํ สาตรूपํ, ตํ อนิจฺจโต อทฺทกฺขํ
ทฺวขโต อทฺทกฺขํ อนตฺตโต อทฺทกฺขํ โรคโต อทฺทกฺขํ ภัยโต
อทฺทกฺขํ; เต ตณฺหํ ปชฺหีสุ. เย ตณฺหํ ปชฺหีสุ เต อุปัธฺสี ปชฺหีสุ.
เย อุปัธฺสี ปชฺหีสุ, เต ทฺวขํ ปชฺหีสุ, เย ทฺวขํ ปชฺหีสุ, เต
ปริมุจฺจีสฺส ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺวเขหิ
โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘ปริมุจฺจีสฺส ทฺวขสฺมาติ วทามิ.

เยปิ หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา
พฺราหฺมณฺหา วา ยํ โลกํ ปิยรूपํ สาตรूपํ, ตํ อนิจฺจโต
ทกฺขิสฺสนฺติ ทฺวขโต ทกฺขิสฺสนฺติ อนตฺตโต ทกฺขิสฺสนฺติ โรคโต
ทกฺขิสฺสนฺติ ภัยโต ทกฺขิสฺสนฺติ; เต ตณฺหํ ปชฺหิสฺสนฺติ. เย ตณฺหํ
ปชฺหิสฺสนฺติ ะเปฯ ‘เต ปริมุจฺจนฺติ ทฺวขสฺมาติ วทามิ.

เยปิ หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺหา วา พฺราหฺมณฺหา วา
ยํ โลกํ ปิยรूपํ สาตรूपํ, ตํ อนิจฺจโต ปสฺสนฺติ ทฺวขโต ปสฺสนฺติ
อนตฺตโต ปสฺสนฺติ โรคโต ปสฺสนฺติ ภัยโต ปสฺสนฺติ; เต ตณฺหํ
ปชฺชนฺติ. เย ตณฺหํ ปชฺชนฺติ, เต อุปัธฺสี ปชฺชนฺติ. เย อุปัธฺสี
ปชฺชนฺติ, เต ทฺวขํ ปชฺชนฺติ. เย ทฺวขํ ปชฺชนฺติ, เต ปริมุจฺจนฺติ
ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺเสหิ
อุปายาเสหิ, ‘ปริมุจฺจนฺติ ทฺวขสฺมาติ วทามิ.

เสยยถาปี ภิกขเว อาปานียกัโส วณณสมปนโน
 คนธสมปนโน รสสมปนโน. โส จ โข วิเสน สัสมุโจ. อถ
 ปุริโส อาคจเจยฺย ฌมมาภิตตโต ฌมมปเวโต กิลนโต ตสิโต
 ปิปาสิโต. ตเมเน เอวံ วเทยฺย ‘อัย เต อมโห ปุริส อาปานียกัโส
 วณณสมปนโน คนธสมปนโน รสสมปนโน, โส จ โข วิเสน
 สัสมุโจ. สเจ อากงฺขสิ ปิว. ปิวโต หิ โข ตํ ฉาเทสฺสติ
 วณณเนปี คนฺธเนปี รเสนปี, ปิวิตฺวา จ ปน ตโตนิทานํ มรณํ วา
 นิคจฺจนฺติ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ. อถ โข ภิกขเว ตสฺส ปุริสสฺส
 เอวมสฺส ‘สกุภา โข เม อัย สุรา ปิปาสิตา ปานีเยน วา วินेतฺตุ.
 ทริมณฺฑเกน วา วินेतฺตุ มฏฺฐโลณิกาย^{*} วา วินेतฺตุ โลณโสจิริเกน วา
 วินेतฺตุ, น เตววาหนตํ ปิเวยฺย, ยํ มม อสฺส ที่ฆรตฺตํ อหิตาย
 ทุกฺขายาติ. โส ตํ อาปานียกัสํ ปฏฺวิสงฺขา น ปิเวยฺย,
 ปฏฺวินิสฺสชฺเชยฺย. โส ตโตนิทานํ มรณํ วา น นิคจฺเจยฺย
 มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เอวเมว โข ภิกขเว เย หิ เกจิ
 อตฺตมทฺธานํ สมณา วา พุราหุณฺณา วา ยํ โลเก ปิยรูป,
 สาตรูป ตํ อนิจฺจโต อทุกฺขํ ทุกฺขโต อทุกฺขํ อนตฺตโต
 อทุกฺขํ โรคโต อทุกฺขํ ภายโต อทุกฺขํ; เต ตณฺหํ ปชฺหีสุ. เย
 ตณฺหํ ปชฺหีสุ, เต อูปรี ปชฺหีสุ. เย อูปรี ปชฺหีสุ, เต ทุกฺขํ
 ปชฺหีสุ. เย ทุกฺขํ ปชฺหีสุ, เต ปริมุจฺจีสฺสุ ชาติยา ชราย มรณเณ
 โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘ปริมุจฺจีสฺสุ
 ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาถมทฺธานํ ๗เปฯ เอตฺรหิ
 สมณา วา พุราหุณฺณา วา ยํ โลเก ปิยรูป สาตรูป, ตํ

^{*} จ.,เท. มฏฺฐโลณิกาย

อนิจจโต ปสฺสนฺติ ทฺกฺขโต ปสฺสนฺติ อนตฺตโต ปสฺสนฺติ โรคฺโต
 ปสฺสนฺติ ภัยโต ปสฺสนฺติ; เต ตณฺหํ ปชฺชนฺติ. เย ตณฺหํ
 ปชฺชนฺติ, เต อูปธิํ ปชฺชนฺติ. เย อูปธิํ ปชฺชนฺติ, เต ทฺกฺขํ
 ปชฺชนฺติ. เย ทฺกฺขํ ปชฺชนฺติ, เต ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย
 มรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺกฺขเขหิ โทมนสฺเสหิ อฺปายาเสหิ,
 ‘ปริมุจฺจนฺติ ทฺกฺขสฺมาติ วทามิตี. ฌฏฺฐิ.

๗. นพกลาปีสุตฺตํ

[๖๗] เอกํ สมํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
 มหาโกฏฺฐิต^{*} พาราณสียํ วิหรณฺติ อีสิปตฺเน มิคทาเย. อถ โข
 อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตํ สายณฺหสมํ ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิตํ,
 เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อฺปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา
 สารีปฺตฺเตน สทฺธิํ สมฺโมทฺติ; สมฺโมทฺนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตํ
 อายสฺมณฺตํ สารีปฺตฺตํ เอตทฺโวจ “กึ นุ โข อาวุโส สารีปฺตฺต
 สยํกตํ ชรามรณํ, ปรีกตํ ชรามรณํ, สยํกตญฺจ ปรีกตญฺจ ชรามรณํ,
 อฺทหาหุ อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ ชรามรณฺนติ.

“น โข อาวุโส โกฏฺฐิต สยํกตํ ชรามรณํ, น ปรีกตํ
 ชรามรณํ, น สยํกตญฺจ ปรีกตญฺจ ชรามรณํ, นาปิ อสยํการํ
 อปรํการํ อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ ชรามรณํ. อปิจฺจ ชาตฺยปจฺจยา
 ชรามรณฺนติ.

“กึ นุ โข อาวุโส สารีปฺตฺต สยํกตา ชาตฺย ปรีกตา ชาตฺย
 สยํกตา จ ปรีกตา จ ชาตฺย, อฺทหาหุ อสยํการา อปรํการา อธิจฺจ-
 สมฺปฺปนฺนา ชาตฺยิตฺติ.

^{*} ฉ., เท. มหาโกฏฺฐิก

“น โข อาวุโส โกฏฐิต สยักตา ชาติ, น ปรักตา ชาติ,
น สยักตา จ ปรักตา จ ชาติ, นาปิ อสยัการา อปรักการา
อริจฺจสมุปฺปนฺนา ชาติ. อปิ จ ภวปจฺจยา ชาตีติ.

“กั นฺ โข อาวุโส สารีปุตฺต สยักโต ภโว ะเปยฺย สยักตํ
อุปาทานํ ะเปยฺย สยักตา ตณฺหา ะเปยฺย สยักตา เวทนา ะเปยฺย
สยักโต ผสฺโส ะเปยฺย สยักตํ สพายตณํ ะเปยฺย สยักตํ นามรูปํ
ปรักตํ นามรูปํ, สยักตณฺจ ปรักตณฺจ นามรูปํ, อุทาทุ อสยัการํ
อปรักการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ นามรูปนฺติ.

“น โข อาวุโส โกฏฐิต สยักตํ นามรูปํ, น ปรักตํ
นามรูปํ, น สยักตณฺจ ปรักตณฺจ นามรูปํ, นาปิ อสยัการํ
อปรักการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ นามรูปํ. อปิ จ วิญฺญาณปจฺจยา
นามรูปนฺติ.

“กั นฺ โข อาวุโส สารีปุตฺต สยักตํ วิญฺญาณํ, ปรักตํ
วิญฺญาณํ, สยักตณฺจ ปรักตณฺจ วิญฺญาณํ, อุทาทุ อสยัการํ
อปรักการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ วิญฺญาณนฺติ.

“น โข อาวุโส โกฏฐิต สยักตํ วิญฺญาณํ, น ปรักตํ
วิญฺญาณํ, น สยักตณฺจ ปรักตณฺจ วิญฺญาณํ, นาปิ อสยัการํ
อปรักการํ อริจฺจสมุปฺปนฺนํ วิญฺญาณํ. อปิ จ นามรูปปจฺจยา
วิญฺญาณนฺติ.

อิทาเนว โข มยฺ อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ภาสิตํ เอว
อาชานาม ‘น โข อาวุโส โกฏฐิต สยักตํ นามรูปํ, น ปรักตํ
นามรูปํ, น สยักตณฺจ ปรักตณฺจ นามรูปํ, นาปิ อสยัการํ อปรักการํ
อริจฺจสมุปฺปนฺนํ นามรูปํ, อปิ จ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ.

อิทาเนว ปน มยํ อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตสฺส ภาสิตํ เอวํ
อาชานาม ‘น โข อาวุโส โกฏฺฐจิตฺตํ สยํกตํ วิญฺญาณํ, น^๑ ปริกตํ
วิญฺญาณํ, น สยํกตญฺจ ปริกตญฺจ วิญฺญาณํ, นปิ อสยํการํ
อปํการํ อริจฺจสฺมุปฺปนํ วิญฺญาณํ. อปิจ นามรูปปจฺจยา
วิญฺญาณนฺติ.

“ยถากถํ ปนาวุโส สาริปฺพุตฺตํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก
ทญฺญพฺโพติ.

“เตนหาวุโส อุปมฺนฺเต กริสฺสามิ. อุปมายปิเชกฺจเจ วิญฺญ
ปฺริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส เทว
นพฺกลาปิโย อญฺณมณฺณํ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺยํ. เอวเมว โข อาวุโส
นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา
สพฺยาตนํ, สพฺยาตนปจฺจยา ผสฺโส ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทฺกฺขทฺขนฺทสฺส สมฺทโย โหติ. ตาสญฺเจ อาวุโส นพฺกลาปิํ เอกํ
อปกทฺฑเมยฺย, เอกา ปปเตยฺย; อปรญฺเจ อปกทฺฑเมยฺย, อปรา
ปปเตยฺย. เอวเมว โข อาวุโส นามรูปนิโรธา วิญฺญาณนิโรธ,
วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธ, นามรูปนิโรธา สพฺยาตนนิโรธ,
สพฺยาตนนิโรธา ผสฺสนิโรธ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทฺกฺขทฺขนฺทสฺส นิโรธ โหติติ.

อจฺฉริยํ อาวุโส สาริปฺพุตฺต, อพฺภุตํ อาวุโส สาริปฺพุตฺต,
ยาว สุภาสิตตฺตญฺจิํ อายสฺมตา สาริปฺพุตฺเตน. อิทญฺจ ปน มยํ
อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตสฺส สุภาสิตํ อิมํหิ จตฺตีสาย วตฺตฺตฺติ อนฺนโมทาม

“ชรามรณสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุ นินฺพิพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ฅมํ เทเสติ, “ฅมมกฺกโก ภิกฺขุติ อลํ วจนาย.

^๑ อ. นสฺสโท น ทิสฺสติ.

ชรามรณสส เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 ปฏิปนโน โหติ, “ธมมานุชฌมปฏิปนโน ภิกขุติ อลัม วจนาย.
 ชรามรณสส เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทา วิราคา นิโรธา อนุปาทา
 วิมุตโต โหติ, “ทิฏฐธมมนิพพานปปตโต ภิกขุติ อลัม วจนาย.
 ชาตียา เจ ๒เปย ภวสส เจ ๒เปย อุปาทานสส เจ ๒เปย
 ตณฺหยา เจ ๒เปย เวทนาย เจ ๒เปย ผสสสส เจ ๒เปย
 สพายตณฺสส เจ ๒เปย นามรูปสส เจ... วิญญานสส เจ ๒เปย
 สงฺขารานญเจ ๒เปย อวิชฺชา เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย
 วิราคาย นิโรธาย ธมมํ เทเสติ, “ธมมกถิโก ภิกขุติ อลัม วจนาย.
 อวิชฺชา เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 ปฏิปนโน โหติ, “ธมมานุชฌมปฏิปนโน ภิกขุติ อลัม วจนาย.
 อวิชฺชา เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทา วิราคา นิโรธา อนุปาทา
 วิมุตโต โหติ, ทิฏฐธมมนิพพานปปตโต ภิกขุติ อลัม วจนายาติ.
 สตตมํ.

๘. โกสมพิสุตต์

[๖๘] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ มุสิโล^๑ อายสฺมา จ
 ปวิฏฺโง^๒ อายสฺมา จ นารโท อายสฺมา จ อานนฺโท โกสมพิยํ
 วิหรนฺติ โฆสิตารามे. อถ โฆ อายสฺมา ปวิฏฺโง อายสมฺนตํ มุสิลํ
 เอตทโวจ “อณฺณตเรว อาวุโส มุสิล สทฺธาย อณฺณตฺร รุจิยา
 อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
 ทิฏฺฐินิขุณฺณกฺขนฺติยา อตฺถายสมฺโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌานํ
 ‘ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺติ.

^๑ อ. มุสิโล

^๒ อ. สวิฏโง

“อณฺณตฺเรว อวฺสุ ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนฺนสฺสวา อณฺณตฺร อาการปรีวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“ชาติปจฺจยา ชรามรณฺนติ.

“อณฺณตฺเรว อวฺสุ มุสิล สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนฺนสฺสวา อณฺณตฺร อาการปรีวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ฅาณํ
“ภวปจฺจยา ชาตีติ ฯเปฯ “อุปาทานปจฺจยา ภโวติ ฯเปฯ
“ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ ฯเปฯ “เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ
ฯเปฯ “ผลสฺสปจฺจยา เวทนาติ ฯเปฯ “สพฺพายตฺนปจฺจยา ผลสฺโสติ
ฯเปฯ “นามรูปปจฺจยา สพฺพายตฺนนฺติ ฯเปฯ “วิญฺญาณปจฺจยา
นามรูปนฺติ ฯเปฯ “สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ ฯเปฯ
“อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิ.

“อณฺณตฺเรว อวฺสุ ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนฺนสฺสวา อณฺณตฺร อาการปรีวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิ.

“อณฺณตฺร จ อวฺสุ มุสิล สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนฺนสฺสวา อณฺณตฺร อาการปรีวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ฅาณํ
“ชาตินิโรธา ชรามรณฺนิโรโหติ. “อณฺณตฺเรว อวฺสุ ปวิฏฺจ สทฺธาย
อณฺณตฺร รุจฺยา อณฺณตฺร อนฺนสฺสวา อณฺณตฺร อาการปรีวิตกฺกา
อณฺณตฺร ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“ชาตินิโรธา ชรามรณฺนิโรโหติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุ มุสิล สทฺธาย อณฺณตฺร รุจิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ภวนิโรธา ชาตินิโรธติ ยเปยฺ “อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธติ
ยเปยฺ “ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธติ ยเปยฺ “เวทนานิโรธา
ตณฺหานิโรธติ ยเปยฺ “ผลฺสนิโรธา เวทนานิโรธติ ยเปยฺ
“สพายตฺตนิโรธา ผลฺสนิโรธติ ยเปยฺ “นามรูปฺนิโรธา
สพายตฺตนิโรธติ ยเปยฺ “วิญฺญาณนิโรธา นามรูปฺนิโรธติ ยเปยฺ
“สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธติ ยเปยฺ “อวิชฺชานิโรธา
สงฺขารนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุ ปวิฏฺฐ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุ มุสิล สทฺธาย อณฺณตฺร รุจิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ภวนิโรธ นิพฺพานนฺติ. “อณฺณตฺตเรว อวฺสุ ปวิฏฺฐ สทฺธาย
อณฺณตฺร รุจิยา อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา
อณฺณตฺร ทิกฺขจฺนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“ภวนิโรธ นิพฺพานนฺติ. “เตนฺหายสฺมา มุสิโล อรหํ ชีณาสโวติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา มุสิโล ตฺถเห อโหสิ. อถ ไช
อายสฺมา นารโท อายสฺมนฺตํ ปวิฏฺฐํ เอตทโวจ “สาธาวฺสุ ปวิฏฺฐ

อหิ เอตํ ปณฺหิ ลเภยฺยํ. เอวํ^๑ ปณฺหิ ปุจฺจน, อหิ เต เอตํ ปณฺหิ
พฺยากริสฺสามิตี.

ลภติ อายสฺมา นารโท เอตํ ปณฺหิ. ปุจฺฉามหิ อายสฺมนตํ
นารทํ เอตํ ปณฺหิ, พฺยาโกริตฺตุ จ เม อายสฺมา นารโท เอตํ
ปณฺหิ. “อณฺณตฺเรว อาวุโส นารท สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปฺริวิตฺกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ชาติปจฺจยา ชรามรณฺนติ.

“อณฺณตฺเรว อาวุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปฺริวิตฺกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“ชาติปจฺจยา ชรามรณฺนติ.

“อณฺณตฺเรว อาวุโส นารท สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปฺริวิตฺกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ภวปจฺจยา ชาติตีติ ฯ เปฯ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคี.

“อณฺณตฺเรว อาวุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปฺริวิตฺกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขจฺนิชฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคี.

“อณฺณตฺร จ อาวุโส นารท สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปฺริวิตฺกฺกา อณฺณตฺร

^๑ ฉ., เท., อี. มิ เอตํ

ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺฉิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ “ชาตินิโรธา
ชรามรณนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุโส นารท สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺฉิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ภวนิโรธา ชาตินิโรธติ ฯเปฯ “อวิชฺขานิโรธา สงฺขารนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺฉิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ
“อวิชฺขานิโรธา สงฺขารนิโรธติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุโส นารท สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺฉิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ฌาณํ
“ภวนิโรโธ นิพฺพานนฺติ.

“อณฺณตฺตเรว อวฺสุโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย อณฺณตฺร รุจฺฉิยา
อณฺณตฺร อนุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร
ทิกฺขณินิขุฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ “ภวนิโรโธ
นิพฺพานนฺติ.

“เตนหายสฺมา นารโท อรหํ ชีณาสวติ. “ภวนิโรช
 นิพพานนฺติ โข เม อาวุโส ยถาภูตํ สมมปฺปณฺณาย สุกฺกัจฺจํ, น
 จมฺหิ อรหํ ชีณาสว. เสยฺยถาปิ อาวุโส กนฺตารมคฺเค อุตฺปาโน,
 ตตฺตร เนวสฺส รชฺชํ น อุตฺทวารโก. อถ ปุริโส อากจฺเจยฺย
 ฌมฺมาริตตฺโต ฌมฺมปเรโต กิลนฺโต ตลิตฺโต ปิปาสิโต, โส ตํ
 อุตฺปानํ โอโลเกยฺย. ตสฺส “อุตฺทกนฺติ หิ โข ฌาณํ อสฺส, น จ
 กาเยน ผุสิตฺวา วิหเรยฺย. เอวเมว โข อาวุโส “ภวนิโรช
 นิพพานนฺติ ยถาภูตํ สมมปฺปณฺณาย สุกฺกัจฺจํ, น จมฺหิ อรหํ
 ชีณาสวติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ ปวิฏฺฐํ
 เอตทวโจ “เอวํวาทิ ตวํ อาวุโส ปวิฏฺฐ อายสฺมนฺตํ นารทํ กิ
 วเทสฺสิติ. “เอวํวาทาหํ อาวุโส อานนฺท อายสฺมนฺตํ นารทํ น
 กิณฺจิจิ วทามิ อณฺณตฺร กลฺยาณนา อณฺณตฺร กุสลาติ. อฏฺฐมํ.

๕. อุปยฺยนฺติสุตฺตํ

[๖๙] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ.

ตตฺตร โข ภควา ๔เปฯ “มหาสมฺพุทฺโธ ภิกฺขเว อุปยฺยนฺโต
 มหานทียเ อุปยาเปติ, มหานทียเ อุปยฺยนฺติยเ กุณฺนทียเ
 อุปยาเปนฺติ, กุณฺนทียเ อุปยฺยนฺติยเ มหาโสฬสฺสเ อุปยาเปนฺติ,
 มหาโสฬสฺสเ อุปยฺยนฺตา กุสฺโสฬสฺสเ อุปยาเปนฺติ. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว อวิชฺชา อุปยฺยนฺตี สงฺขารเ อุปยาเปติ, สงฺขารเ อุปยฺยนฺตา
 วิญฺญาณํ อุปยาเปนฺติ, วิญฺญาณํ อุปยฺยนฺตํ นามรูปเ อุปยาเปติ,

นามรูป อุปยนต์ สพายตน์ อุปยาเปติ, สพายตน์ อุปยนต์ ผสฺส
 อุปยาเปติ, ผสฺส อุปยนต์ เวทน อุปยาเปติ, เวทนา อุปยนต์
 ตณฺห อุปยาเปติ, ตณฺหา อุปยนต์ อุปาทาน อุปยาเปติ, อุปาทาน
 อุปยนต์ ภว อุปยาเปติ, ภโว อุปยนต์ ชาตี อุปยาเปติ, ชาติ
 อุปยนต์ ชรามรณ อุปยาเปติ.

มหาสมุทโท ภิกฺขเว อุปยนต์ มหานทีย อุปยาเปติ,
 มหานทีย อุปยนต์ กุณฺณทีย อุปยาเปติ, กุณฺณทีย อุปยนต์
 มหาโสฬส อุปยาเปติ, มหาโสฬส อุปยนต์ กุสฺโสฬส
 อุปยาเปติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา อุปยนต์ สงฺขาร
 อุปยาเปติ, สงฺขาร อุปยนต์ วิญฺญาณ อุปยาเปติ, วิญฺญาณ
 อุปยนต์ นามรูป อุปยาเปติ, นามรูป อุปยนต์ สพายตน์
 อุปยาเปติ, สพายตน์ อุปยนต์ ผสฺส อุปยาเปติ, ผสฺส อุปยนต์
 เวทน อุปยาเปติ, เวทนา อุปยนต์ ตณฺห อุปยาเปติ, ตณฺหา
 อุปยนต์ อุปาทาน อุปยาเปติ, อุปาทาน อุปยนต์ ภว อุปยาเปติ,
 ภโว อุปยนต์ ชาตี อุปยาเปติ, ชาติ อุปยนต์ ชรามรณ
 อุปยาเปติ. นวม.

๑๐. สุตัมปริพพาซกสยุดต์

[๗๐] เอวเมว สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริ
 เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตन โข ปน สมเยน ภควา สกฺกโต
 โหติ ครุฑโต มานิตโต ปุชฺชิตโต อปฺจิตโต, ลากิ จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ภิกฺขุสงฺฆโมปิ สกฺกโต โหติ
 ครุฑโต มานิตโต ปุชฺชิตโต อปฺจิตโต, ลากิ จีวรปิณฑปาตเสนาสน-

คิลานปัจฉยเภสัชชปริขารานัน. อณตติตติยา ปน ปริพพาชกา
อสุกุกตา โหนติ อครุกตา อมานิตา อปุชิตา อนปจิตา, อลาภโน
จีวรปัญทปาตเสนาสนคิลานปัจฉยเภสัชชปริขารานัน.

เตน โข ปน สมเยน สุสิโม ปริพพาชโก ราชคเ
ปฏิสติ มหติยา ปริพพาชกปริสาय สทฐี. อถ โข สุสิมสฺส
ปริพพาชกสฺส ปริสา สุสิมํ ปริพพาชกํ เอตทโวจํ “เอहि ตวํ
อวฺสุโส สุสิม สมเณ โคตเม พุทฺธมจิริยํ จร. ตวํ ฐมมํ
ปริยาปฺนิตฺวา อมฺเห วาเจยฺยาสี.” ตํ มยํ ฐมมํ ปริยาปฺนิตฺวา
คิหิณํ ภาสิสฺสาม. เอวํ มยฺมปิ สกุกตา ภวิสฺสาม ครุกตา
มานิตา ปุชิตา อปจิตา, ลาภโน จีวรปัญทปาตเสนาสนคิลานปัจฉย-
เภสัชชปริขารานนฺติ. “เอวมาวฺสุโสติ โข สุสิโม ปริพพาชโก
สกาย ปริสาय ปฏิสฺสตุวา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฐี สมฺโมทิตี, สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิตี. เอกมฺนตํ นิสินฺโน
โข สุสิโม ปริพพาชโก อายสฺมมฺนตํ อานนฺทํ เอตทโวจ “อิจฺฉามหํ
อวฺสุโส อานนฺท อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พุทฺธมจิริยํ จริตฺตุนฺติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สุสิมํ ปริพพาชกํ อาทาย,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสีทิตี. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อโย ภนฺเต สุสิโม ปริพพาชโก เอวมาห
“อิจฺฉามหํ อวฺสุโส อานนฺท อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พุทฺธมจิริยํ จริตฺตุนฺติ.

“เตนหानนฺท สุสิมํ ปพฺพาเชถาติ.

* อ. วาเจสฺสสิ

อลตถ ไช สุนิม ปริพพาชโก ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช,
อลตถุปสมฺปทํ.

เตน ไช ปน สมเยน สมพฺพเลหิ กิร^๑ ภิกฺขุหิ ภควโต
สนฺติเก อญฺญา พฺยากตา โหติ “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามาติ. อสฺสสฺสิ ไช
อายุสฺมา สุนิม “สมพฺพเลหิ กิร ภิกฺขุหิ ภควโต สนฺติเก อญฺญา
พฺยากตา “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานามาติ. อถ ไช อายุสฺมา สุนิม, เยน เต
ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ สมฺโมทิ.
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. เอกมนฺตํ
นิสินฺโน ไช อายุสฺมา สุนิม เต ภิกฺขุ เอตทวโจ “สจฺจํ กิร
อายุสมฺนฺเตหิ ภควโต สนฺติเก อญฺญา พฺยากตา “ขีณา ชาติ,
วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามาติ.

“เอวมาวุโสติ.

“อปิ นุ” อายุสมฺนฺโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา
อนเภาวํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุโภถ; เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหถ,
พหุชาปิ หุตฺวา เอโก โหถ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ
ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสขฺชมานา คจฺจน, เสยฺยถาปิ อากาเส;
ปจฺวียาปิ อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ กโรถ, เสยฺยถาปิ อุกฺเก; อุกฺเกปิ
อภิชฺชมานา คจฺจน, เสยฺยถาปิ ปจฺวียํ; อากาเสปิ ปลฺลลงฺเกน
กมถ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺุณ; อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวํมฺหิตฺติเก
เอวํมฺหานุภาเว ปาณินา ปริมสฺส ปริมชฺชถ, ยาว พฺรหฺมโลกาปิ
กาเยน วสํ วตฺเตถาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. กิรสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ เท. ปน

โน เหต์ อาวุโส.

“อปิ นุ ตุมเห อายสมนโต เอวံ ชานนตา เอวံ
ปสฺสนตา ทิพฺพาย โสธชาตฺถยา วิสฺสุทฺถาย อติภฺกนฺตมานุสึกาย
อุโป สทฺเท สฺสณณ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทฺวเร สนฺติเก จาติ.

โน เหต์ อาวุโส.

“อปิ นุ ตุมเห อายสมนโต เอวံ ชานนตา เอวံ
ปสฺสนตา ปฺรสฺตตานํ ปฺรปฺกคฺคานํ เจตฺสา เจโต ปฺริจฺจ ชานาถ;
สฺราคํ วา จิตฺตํ “สฺราคํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ; วิตราคํ วา จิตฺตํ
“วิตราคํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ. สโทสํ วา จิตฺตํ “สโทสํ จิตฺตฺตฺตํ
ปฺชานาถ; “วิทโทสํ วา จิตฺตํ วิทโทสํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ. สโมหํ
วา จิตฺตํ “สโมหํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ; วิทโมหํ วา จิตฺตํ “วิทโมหํ
จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ. สงฺฆิตฺตํ วา จิตฺตํ “สงฺฆิตฺตํ จิตฺตฺตฺตํ
ปฺชานาถ; วิภฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ “วิภฺขิตฺตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ.
มฺหคฺคตํ วา จิตฺตํ “มฺหคฺคตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ; อมฺหคฺคตํ วา
จิตฺตํ “อมฺหคฺคตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ. สอฺตฺตรํ วา จิตฺตํ “สอฺตฺตรํ
จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ; อนฺตฺตรํ วา จิตฺตํ “อนฺตฺตรํ จิตฺตฺตฺตํ
ปฺชานาถ. สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ “สฺมาหิตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ;
อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ “อสฺมาหิตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ. วิมฺตฺตํ วา
จิตฺตํ “วิมฺตฺตํ จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถ; อวิมฺตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมฺตฺตํ
จิตฺตฺตฺตํ ปฺชานาถาติ.

โน เหต์ อาวุโส.

“อปิ นุ ตุมเห อายสมนโต เอวံ ชานนตา เอวံ
ปสฺสนตา อนฺเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนฺุสฺสเรถ; เสยฺยถิํ เอกมฺปิ

ชาติ เทวปี ชาติโย ติสโสปี ชาติโย จตโสปี ชาติโย ปณจปี
 ชาติโย ทสปี ชาติโย วีสมปี ชาติโย ตีสมปี ชาติโย จตตาสีสมปี
 ชาติโย ปณณาสมปี ชาติโย ชาติสตมปี ชาติสทสสมปี
 ชาติสตสทสสมปี อนเนกปี สัมมกฏกปเป อนเนกปี วิวกฏกปเป
 อนเนกปี สัมมกฏวิวกฏกปเป “อมุตราสี เอว์นาโม เอว์โคตโต
 เอว์ณโน เอว์มาหาโร เอว์สุขทุกขปฏิสเวที เอว์มายุปรินโต,
 โส ตโต จโต อมุตโร อุทปาที. ตตฺราปาสี เอว์นาโม เอว์โคตโต
 เอว์ณโน เอว์มาหาโร เอว์สุขทุกขปฏิสเวที เอว์มายุปรินโต,
 โส ตโต จโต อิฐปปโนติ. อิติ สาการํ สอทุเทสํ อนเนกวิหิตํ
 ปุพเพนิวาสํ อนุสฺสรณํ.

โน เหตุ อวฺโส.

“อปี นุ ตมฺเห อายสฺมนโต เอว์ ชานนฺตา เอว์
 ปสฺสนฺตา ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ อติกฺกนฺตมานุสฺเสน สตฺเต
 ปสฺสธ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ
 สฺกเต ทฺกคเต ยถากมฺมุเป สตฺเต ปชานาถ “อิมะ วต โภณโต
 สตฺตา กายทฺจจริเตน สมนฺนาคตา วจฺจุจริเตน สมนฺนาคตา
 มโนทฺจจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺจาทิฏฺฐิกิ
 มิจฺจาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ
 ทฺกคตํ วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา; อิมะ วา ปน โภณโต สตฺตา
 กายสฺจจริเตน สมนฺนาคตา วจฺจุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสฺจจริเตน
 สมนฺนาคตา, อริยานํ อนุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกิ สมฺมาทิฏฺฐิกมฺม-
 สมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรี มรณา สฺกตํ สฺกคํ โลกํ
 อุปฺปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ อติกฺกนฺตมานุสฺเสน

๑๔๖ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิคายสส นิตานวคคสัมมุตตปาลิ [๑. นิตาน

สตุเต ปสฺสธ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณฺีเต สุวณฺเณ
ทุพฺพณฺเณ สุกเต ทุคฺคเต ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานาถาติ.

โน เหติ อวฺโส.

“อปิ นฺ ตุมเห อายสมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ
ปสฺสนฺตา เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกมฺม รูปे อารุปฺปา เต
กาเยน ผุสฺติวา วิหฺรธาติ.

โน เหติ อวฺโส.

“เอตฺถทานิ อายสมฺนโต อิทญฺจ เวยยากรณํ อิมสญฺจ
ธมฺมานํ อสฺมาปตฺติ; [*] อิํ โน อวฺโส กถนฺติ.

“ปณฺณาวิมุตฺตา โข มยํ อวฺโส สฺสึมาติ.

“น ขวาทํ อิมสฺส อายสมฺนตานํ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิ. สาธุ เม อายสมฺนโต ตถา ภาสณฺตุ
ยถา” อิมสฺส อายสมฺนตานํ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ
อาชานเญยนฺติ.

“อาชานเญยาสิ วา ตวํ อวฺโส สฺสึมิ, น วา ตวํ
อาชานเญยาสิ. อถ โข ปณฺณาวิมุตฺตา มยฺนฺติ.

อถ โข อายสฺมา สฺสึโม อฏฺฐายาสนา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ.
เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข อายสฺมา สฺสึโม ยาวตโก เตหิ ภิกฺขุหิ
สทฺธี อโหสิ กถาสลฺลาไป ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ.

* อ. อิทญฺเต อวฺโส อปิ ปน ตุมเห อายสมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา เย
เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกมฺม รูปे อารุปฺปา เต กาเยน ปสฺสิตฺวา วิหฺรธาติ. โน เหติ
อวฺโส. เอตฺถทานิ อายสมฺนโต อิทญฺจ เวยยากรณํ อิมสญฺจ ธมฺมานํ อสฺมาปตฺติ

๒ ฉ.,เท.,อ. ยถา

“ปุพฺพเพ โข สุตัม ฐมฺมฏฺฐิตินาณํ, ปจฺจนา นิพฺพนาเน
ณานนฺติ.

“น ขวาทํ ภนฺเต อิมสฺส ภควตา” สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานามิ. สาธุ เม ภนฺเต ภควา ตถา ภาสตุ,
ยถาหิ อิมสฺส ภควตา” สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ
อาชานเญยนฺติ.

“อาชานเญยาสิ วา [^๒] สุตัม, น วา ตวํ อาชานเญยาสิ.
อถ โข ฐมฺมฏฺฐิตินาณํ ปุพฺพเพ, ปจฺจนา นิพฺพนาเน ณาณํ. ตํ กิ
มณฺเณสิ สุตัม, รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

อนิจฺจํ ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลลํ นุ ตํ
สมนุสฺสสิตฺถุ” “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ.

โน เหตุํ ภนฺเต.

“เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ.

อนิจฺจา ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลลํ นุ ตํ
สมนุสฺสสิตฺถุ” “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ.

^๑ อ. ภควโต

^๒ ฉ., เท. ตวํ

โน เหติ ภาณเต.

“สญฺญา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ.

“อนิจฺจา ภาณเต ๕เปยฺ สงฺขารรา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ.
อนิจฺจา ภาณเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภาณเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสิติ
“เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาทิ.

โน เหติ ภาณเต.

“วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

อนิจฺจํ ภาณเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภาณเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ, ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นฺ ตํ
สมฺนุสฺสิติ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ.

โน เหติ ภาณเต.

“ตสฺมาติห สฺสิม ยงฺกิณฺจิ ฐปฺ อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนฺนํ
อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา
ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ ฐปฺ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น
เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺวฏฺพฬํ. ยา
กาจิ เวทนา อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนฺนา อชฺชตฺตา วา พหิทฺธา วา
โสพาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณฺีตา วา ยา ทูเร

เอวံ ภนฺเต.

“เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ ยเปยฺ “ผลสฺสปจฺจยา เวทนาติ
ยเปยฺ “สพายตณปจฺจยา ผลสฺสโรติ ยเปยฺ “นามรูปปจฺจยา
สพายตณฺติ ยเปยฺ “วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ ยเปยฺ
“สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ ยเปยฺ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารโรติ
สฺสิม ปสฺสสีติ.

เอวံ ภนฺเต.

“ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธโรติ สฺสิม ปสฺสสีติ.

เอวံ ภนฺเต.

“ภวนิโรธา ชาตินิโรธโรติ สฺสิม ปสฺสสีติ.

เอวံ ภนฺเต.

“อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธโรติ ยเปยฺ “ตณฺหานิโรธา
อุปาทานนิโรธโรติ ยเปยฺ “เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรธโรติ ยเปยฺ
“ผลสนิโรธา เวทนานิโรธโรติ ยเปยฺ “สพายตณนิโรธา ผลสนิโรธโรติ
ยเปยฺ “นามรูปนิโรธา สพายตณนิโรธโรติ ยเปยฺ “วิญฺญาณนิโรธา
นามรูปนิโรธโรติ ยเปยฺ “สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธโรติ ยเปยฺ
“อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธโรติ สฺสิม ปสฺสสีติ.

เอวံ ภนฺเต.

“อปี นฺ^๑ โข ตวํ สฺสิม เอวํ ชานนฺโต เอวํ ปสฺสนฺโต
อนกฺกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโภสิ; เอโกปี หุตฺวา พหฺชา โหสิ,
พหฺชาปี หุตฺวา เอโก โหสิ; อาวิภาวํ ตโรภาวํ ตโรกฺขณํ
ติโรปการํ ตโรปพฺพตํ อสชฺชมาโน คจฺจนฺสิ, เสยฺยถาปี อากาเส;

^๑ ฉ. เท. ปน, เอวมฺปริปี.

ปจวียาปี อุมมุชชนิมมุชช กโรสิ, เสยยถาปี อุกเก; อุกเกปิ
อภิชชมาเน^{*} คจจสิ, เสยยถาปี ปจวีย; อากาเสปี ปลลจนเณ
กมสิ, เสยยถาปี ปกขี สกุโณ; อิมปิ จนทิมสुरิเย เอวัมหิทฺธิเก
เอวัมหานุกาเว ปาณินา ปริมสสิ ปริมชชสิ, ยาว พรหมโลกาปี
กาเยน วสํ วตเตสตี.

โน เหตุ ภาณเต.

“อปี นุ ตวํ สลิม เอวํ ชานนุโต เอวํ ปลสนนุโต
ทิพฺพาย โสตรชาตฺตยา วิสฺสุทฺธาย อติกกนฺตมานุสีกาย อุกโก สทฺเท
สฺสนาสี ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จาติ.

โน เหตุ ภาณเต.

“อปี นุ ตวํ สลิม เอวํ ชานนุโต เอวํ ปลสนนุโต
ปรสตฺตานํ ปรปฺกคฺคานํ เจตสา เจโต ปริจจ ชานาสี; สราคํ วา
จิตฺตํ “สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาสี ๗เปย อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ
“อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาสีตี.

โน เหตุ ภาณเต.

“อปี นุ ตวํ สลิม เอวํ ชานนุโต เอวํ ปลสนนุโต
อนเณวิทฺติ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรสิ. เสยยถีทํ, เอกมฺปิ ชาตี ๗เปย
อิตฺติ สาการํ สอฺกฺกทฺสํ อนเณวิทฺติ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรสตี.

โน เหตุ ภาณเต.

“อปี นุ ตวํ สลิม เอวํ ชานนุโต เอวํ ปลสนนุโต
ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ อติกกนฺตมานุสเณ สตฺเต ปลสฺสสิ
จวมาเน ๗เปย ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาสีตี.

^{*} ฉ.เท. อภิชชมาโน

โน เหต์ ฆนเต.

“อปี นุ ตวํ สลิม เอวํ ชานนโต เอวํ ปสสนโต เป เต
สนดา วิโมกขา อติกกมม รูปे อารูปา เต กาเยน ผุสิตวา
วิหรัสติ.

โน เหต์ ฆนเต.

“เอตถทานิ สลิม อิถมจ เวยยากรณํ อิมสญจ ฆมมานํ
อสมปาตติ อิํ โน สลิม กถนติ.

อถ โข อายสฺมา สลิมो ภควโต ปาเทสฺสิ สิริสา
นิปิตฺติวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อจฺจโย มํ ฆนเต อจฺจคมา
ยถาพาลํ ยถามฺพุหํ ยถาอกุสลํ, ยวาทํ เอวํ สุวาग्ฆาเต ฆมมวินเย
ฆมมตฺเถนโก ปพฺพชิตो, ตสฺส เม ฆนเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต
ปฏิกคณฺหาตุ อายตีํ สํวรายาติ.

“ตคฺฆ ตํ” สลิม อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามฺพุหํ
ยถาอกุสลํ, โย ตวํ เอวํ สุวาग्ฆาเต ฆมมวินเย ฆมมตฺเถนโก
ปพฺพชิตो. เสยฺยถาปี สลิม จอร์ อากุจาร์โร คเหตฺวา รมฺโฆ
ทสฺเสยฺยํ “อัย เต เทว จอร์ อากุจาร์โร, อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ, ตํ
ทณฺทํ ปณฺเหตีติ. ตเมนํ ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ อิมํ ปุริสํ
ทพฺพหาย ราชฺชยา ปจฺฉาพาหํ คาพฺพพนฺธนํ พนฺธิตฺวา ขุรฺมฺณทํ
กิริตฺวา ขรฺสฺสเรน ปณฺเวน รติยา รติยํ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ
ปริเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรน นิกฺขามาตฺวา ทกฺขิณฺโต นครสฺส
สีสํ จินฺทถาติ. ตเมนํ รมฺโฆ ปุริสา ทพฺพหาย ราชฺชยา ปจฺฉาพาหํ
รติยา รติยํ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ ปริเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรน

นิกฺขามะตฺวา ทกฺขิณโต นครสฺส สีสํ จินฺนุเพยฺยํ. ตํ กิํ มณฺณสิ
สฺสิม, อปี นุ โส ปุริโส ตโตนิทานํ ทกฺขโทมนสฺสํ
ปฏิสัเวทเยถาติ.^๑

เอวํ ภาณเต.

“ยํ โข โส สฺสิม ปุริโส ตโตนิทานํ ทกฺขโทมนสฺสํ
ปฏิสัเวทเยถ.” ยาว^๒ เอวํ สุวากฺขาเต ธมฺมวินยเ ธมฺมตฺถเนกสฺส
ปพฺพชฺชา, อยํ ตโต ทกฺขวิปากตรา จ กญฺญวิปากตรา จ, อปีจ
วินิปาตาย สัวตฺตติ, ยโต จ โข ตวํ สฺสิม อจฺจยํ อจฺจยโต
ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสิ, ตนฺเต มยํ ปฏิกคณฺหาม. วุฑฺฒิ
เหสา สฺสิม อริยสฺส วินยเ, โย อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ
ปฏิกโรติ; อายตี [“] สัวรํ อาปชฺชตีติ. ทสมํ.

สตุตโม มหาวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตหานํ

“เทว อสฺสุตฺวตา วุตฺตา	ปุตฺตมํเสน จาปรํ
อตุฏฺฐาโค จ นครํ	สมฺมสํ นพฺกลาปิยํ
โกสมฺพี อุปยนฺติ จ	ทสโม วุตฺโต สฺสลิเมนาติ.” ^๔

^๑ จ.,เท.,อิ. ปฏิสัเวทียะถ

^๒ จ.,เท.,อิ. จ

^๓ ส. ยา จ

^๔ จ.,เท.,อิ. ทสโม สฺสลิเมน จาติ.

๘. สมณพราหมณวคโค

๑. ชรามรณสุตตํ

[๗๑] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหรติ
เชตวันเ อนาถปิณฑิกสส อารามเ. ตตร โข ภควา ๕เปย “เย
หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา ชรามรณํ
นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺิปปทํ นปฺปชานนฺติ, น
เมเต ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา สมณេสุ วา
สมณสมมตฺตา พราหมณេสุ วา พราหมณสมมตฺตา, น จ ปน เต
อายสมฺนุโต สามณฺณตถํ วา พราหมณฺณตถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมเม
สยํ อภินฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา
ชรามรณํ ปชานนฺติ ๕เปย เต โขเม ภิกขเว สมณา วา
พราหมณา วา สมณេสุ เจว สมณสมมตฺตา พราหมณេสุ จ
พราหมณสมมตฺตา, เต จ ปนายสมฺนุโต สามณฺณตถณฺจ
พราหมณฺณตถณฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมเม สยํ อภินฺญา สจฺจิกตฺวา
อุปสมปชฺช วิหรนฺตํ. (สุตตฺนุโต เอโก.) ปจฺม.

๒ - ๑๑ ขาติสุตฺตาทิทสกํ

[๗๒] (๒) เอวมเม สุตํ ๕เปย ขาตี นปฺปชานนฺติ ๕เปย

(๓) ภวํ นปฺปชานนฺติ ๕เปย

(๔) อุปาทานํ นปฺปชานนฺติ ๕เปย

(๕) ตณฺหํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๖) เวทณํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๗) ผสฺสํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๘) สพายตณํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๙) นามรูปํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๑๐) วิญญาณํ นปฺปชานนฺติ ยเปย

(๑๑) สงฺขาระ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺทยํ
นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี
ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ยเปย สยํ อภิญฺเฐ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชช
วิหรนฺตีสติ. เอกาทสํ.

อฏฺฐโม สมณพฺรหฺมณวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตม

“ปจฺจเยกาทส วุตฺตา

จตุสสจฺจวิภชฺชนา

สมณพฺรหฺมณวคฺโค

นิตานํ^๑ ภาวติ อฏฺฐมํ.^๒

[^๓] วคฺคอุทฺตม

“พุทฺโธ อาหารทสพฺโโล^๔

กพาร^๕ คหปติปญฺจมํ

ทุกฺขวคฺโค^๖ มหาวคฺโค

อฏฺฐมํ^๗ สมณพฺรหฺมณนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. นิตานะ

^๒ ฉ., เท. อฏฺฐโม

^๓ อ. อยํ

^๔ อ. อาหารทสพฺล

^๕ ฉ., เท. กพาร

^๖ อ. รุกฺขวคฺโค

^๗ ฉ., เท. อฏฺฐโม

๕. อุนฺตรเปยฺยาโล

១. ស្តុកស្តុចស្តុកស្តុច

[๗๓] สวรรุติยิ วิหริติ ฯเปฯ “ชราภรณํ ภิกขเว อชานตา
 อปสฺสตา ยถาภูตํ ชราภรณํ ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา
 ปริเยสิตพุโ, ชราภรณสมุทฺทํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ
 ชราภรณสมุทฺทํ ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสิตพุโ
 ชราภรณนิโรธํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ ชราภรณนิโรธ
 ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสิตพุโ ชราภรณนิโรธคามินิ
 ปฏิปทํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ ชราภรณนิโรธคามินิยา
 ปฏิปทาย ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสิตพุโติ. ปจฺม. [*]
 [สพเพสํ เอวํ เปยยาโล]

๒ - ๑๑ ทูตียสตุฏฐตฺตาภิทสกํ.

- (๒) ชาติ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๓) ภวํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๔) อุปาทานํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๕) ตณ्हํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๖) เวทณํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๗) ผสฺสํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๘) สฬายตนํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย
- (๙) นามรูปํ ภิภษเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตัม ะเปย

^a ฉ.,อี. สุตตตันโต เอโก.

สั่งยุดต์] ๙. อนนฺตรเปยฺยาโล ๒-๑๒. ลิกฺขาสฺสตุตฺตาทีเปยฺยาโลเอกาทสกะ ๑๕๗

(๑๐) วิณฺณฺณํ ภิกฺขเว อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ ๕เปฯ

(๑๑) สงฺขารํ ภิกฺขเว อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ
สงฺขารํ ยถาภูตํ ฌานาย สตุถา ปรีเยสฺสิตพฺโพ, สงฺขารสมุทฺทํ
อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ สงฺขารสมุทฺทํ ยถาภูตํ ฌานาย
สตุถา ปรีเยสฺสิตพฺโพ, สงฺขารนิโรธํ อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ
สงฺขารนิโรธํ ยถาภูตํ ฌานาย สตุถา ปรีเยสฺสิตพฺโพ,
สงฺขารนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปํ อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ
สงฺขารนิโรธคามินียา ปฏฺฐิปปาย ยถาภูตํ ฌานาย สตุถา
ปรีเยสฺสิตพฺโพติ. เอกาทสมํ. [สพฺเพสํ จตุสจฺจิกํ กาทพฺพํ สุตฺตํนโถ
เอโก.]

๒ - ๑๒ ลิกฺขาสฺสตุตฺตาทีเปยฺยาโลเอกาทสกะ

[๒] ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ
ชรามรณํ ยถาภูตํ ฌานาย ลิกฺขา กรณียา.

[เอวํ เปยฺยาโล จตุสจฺจิกํ กาทพฺพํ.]

(๓) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ โยโค กรณียํ ๕เปฯ

(๔) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ ฌนฺโท กรณียํ ๕เปฯ

(๕) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อสฺสโสฬสํ กรณียา ๕เปฯ

(๖) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อปฺปฏฺฐิฏานี กรณียา ๕เปฯ

(๗) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อาตปฺปํ กรณียํ ๕เปฯ

(๘) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ วิริยํ กรณียํ ๕เปฯ

๑๕๘ สุตตนะตปิฏเก สยัตตนิกายสส นิตานวคคสยัตตปาฬิ [๑. นิตาน

(๙) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ยเปยฺย สาทจฺจํ กรณียํ ยเปยฺย

(๑๐) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ยเปยฺย สติ กรณียา ยเปยฺย

(๑๑) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ยเปยฺย สมฺปชจณํ กรณียํ
ยเปยฺย

(๑๒) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ยเปยฺย อปฺปมาโท กรณียो
ยเปยฺย

นวมฺ อนุตรเปยฺยาโล.

ตสฺสทฺททานํ

“สตฺถา สิกฺขา จ โยโค จ จฺหนฺโท อุสฺโสพฺพิ ปณฺจมี
อปฺปฏฺวีวณียาตปฺป^๑ วิริยํ สาทจฺจ^๒ วุจฺจติ
สติ จ สมฺปชจณญจ อปฺปมาเทน ทฺวาทสาติ.

สุตฺตนาตา อนุตรเปยฺยาลา นิฏฺฐิตา.

“ปเร เต ทฺวาทส โหนฺติ สุตฺตา ทฺวตฺตีส สตานิ จ
จตุสจฺเจน เต วุตฺตา เปยฺยาลา อนุตรมฺหิ เยติ.

อนุตรเปยฺยาเลสุ^๓ อุกฺกทานํ สมตฺตํ.

นิตานสยัตตํ สมตฺตํ.

^๑ ฉ.,เท. อปฺปฏฺวีวณิ ยาตปฺป อ. อปฺปฏฺวีวณิ ยาตปฺป

^๒ อ. สาทจฺจ

^๓ อ. อนุตรเปยฺยาเล หิ

๒. อภิสมยสังยุตต์

๑. นขธินาสยุตต์

[๗๔] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตถุณฺณํ วิหริตฺติ
เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ. อถ โข ภควา ปรีตํ
นขธินาย ปสฺสุ อารโหเปตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ กิํ มณฺณถ
ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, โย จายํ^๑ มยา ปรีตโต นขธินาย
ปสฺสุ อารโหปิโต, อयํ จ^๒ มหาปจฺวีติ.

“เอตทเว ภนฺเต พหุตรํ ยถิทํ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตโก
ภควตา ปรีตโต นขธินาย ปสฺสุ อารโหปิโต. เณว สติมํ กลํ อุเปติ,
น สหสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปติ, มหาปจฺวี
อุปนิชาย ภควตา ปรีตโต นขธินาย ปสฺสุ อารโหปิโตติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
ปฺกฺกคฺคสฺส อภิสเมตาวินเณ เอตทเว พหุตรํ ทุกฺขํ ยถิทํ ปรีกฺขีณํ
ปริยาทินนํ, อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐจํ. เณว สติมํ กลํ อุเปติ, น
สหสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปติ ปุริมํ ทุกฺขกฺขณํ
ปรีกฺขีณํ ปริยาทินนํ อุปนิชาย ยถิทํ สตฺตกฺขตฺตปรมตา. เอวํ
มหตฺถุณฺณํ โข ภิกฺขเว ฐมฺมาภิสมฺโย, เอวํ มหตฺถุณฺณํ ฐมฺม-
จกฺขปฏฺฐิลาโภติ. ปจฺม.

^๑ ฉ., เท. วายํ

^๒ ฉ., เท., อ. อยํ वा

๒. ไปกฺขณีสุตฺตํ

[๗๕] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
ไปกฺขรณิํ ปณฺณาสโยชนา^๑ อายาเมน ปณฺณาสโยชนา วิตุถาเรน
ปณฺณาสโยชนา อุพฺเพเชน ปุณฺณา อุทกสฺส สมตฺติตฺติกา
กากเปยฺยา, ตโต ปุริโส กุสฺสเคน อุทกํ อุทฺธเรยฺย. ตํ กิ
มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา กุสฺสเคน อุทกํ
อุพฺภตํ, ยํ วา ไปกฺขรณียา อุทกนฺติ.

“เอตทเว ภนฺเต พหุตรํ ยทิทํ ไปกฺขรณียา อุทกํ,
อปฺปมตฺตกํ กุสฺสเคน อุทกํ อุพฺภตํ, เนว สติมํ กลํ อุเปติ, น
สทฺทสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น สตสทฺทสฺสิมํ กลํ อุเปติ ไปกฺขรณียา อุทกํ
อุปนฺธิชย กุสฺสเคน อุทกํ อุพฺภตนฺติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
ปุคฺคลสฺส อภิสเมตาวินฺ อेतทเว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิทํ ปริกฺขีณํ
ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐํ. เนว สติมํ กลํ อุเปติ, น
สทฺทสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น สตสทฺทสฺสิมํ กลํ อุเปติ ปุริมํ ทุกฺขกฺขณํ
ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อุปนฺธิชย ยทิทํ สตฺตกฺขตฺตูปรมตา. เอวํ
มหตฺถิโย โข ภิกฺขเว ฐมฺมาภิสมโย, เอวํ มหตฺถิโย
ฐมฺมจกฺขปฏฺฐิลาโภติ. ทฺติยํ.

^๑ฉ.,เท.,อิ. ปณฺณาสโยชนานิ, เอวฺมปริปี.

๓. สมภษชอุทกสตุต

[๗๖] สาวตุถิย วิหรติ ๕เปย “เสยยถาปี ภิกขเว ยตุถิมา มหันทิโย สันนทนต์ สเมนติ. เสยยถิทำ, คงคา ยมนา อจิรวตี สรรภู มหิ. ตโต ปุริโส เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ อุทฺธเรย. ตํ กิ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตร, ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ อุพฺภตานิ, ยํ วา สมภษชอุทกนติ.

“เอตเทว ภนฺเต พหุตร ยทิทำ สมภษชอุทก, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ อุพฺภตานิ. เนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ. น สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ สมภษชอุทกํ อุปนฺธาย เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ อุพฺภตานิ.

“เอวเมว โข ภิกขเว ๕เปย เอวํ มหตฺธิโย ฐมฺมจกฺขปฺปฏฺฐาโกติ. ตติย.

๔. ทุตยสมภษชอุทกสตุต

[๗๗] สาวตุถิย วิหรติ ๕เปย “เสยยถาปี ภิกขเว ยตุถิมา มหันทิโย สันนทนต์ สเมนติ. เสยยถิทำ, คงคา ยมนา อจิรวตี สรรภู มหิ. ตํ อุทกํ ปริกฺขยํ ปริยาทาทํ จเจยฺย จเปตฺวา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ. ตํ กิ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตร, ยํ วา สมภษชอุทกํ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ, ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ อวสฺสฺฐจฺจันติ.

“เอตเทว ภนุเต พหุตรัม สมเภชชอุทกัม ยทิทัม ปริกขีณัม
ปริยาทินัน, อปปมตตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสสิตานิ
อวสิฏฺฐจานิ. เนว สติมมํ กลัม อุเปนฺติ, น สหสฺสิมมํ กลัม อุเปนฺติ, น
สทสฺสสฺสิมมํ กลัม อุเปนฺติ สมเภชชอุทกัม ปริกขีณัม ปริยาทินัน
อุปนฺนชาเย เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสสิตานิ อวสิฏฺฐจานิติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อเปยฺย เอวํ มหตฺถิโย
ธมฺมจกฺขุปฏฺฐิสสโกติ. จตฺตถัม.

๕. ปจวีสุตตัม^๑

[๗๘] สวตฺถิยํ วิหริติ อเปยฺย “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส
มหาปจวียา สตฺต โกลฏฺฐิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิเปยฺย. ตํ กิ
มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมมํ นุ โข พหุตรัม, ยา วา สตฺต
โกลฏฺฐิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิตฺตา, ยา^๒ วา มหาปจวีติ.

“เอตเทว ภนุเต พหุตรัม ยทิทัม มหาปจวี, อปปมตฺติกา
สตฺต โกลฏฺฐิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิตฺตา. เนว สติมมํ กลัม
อุเปนฺติ, น สหสฺสิมมํ กลัม อุเปนฺติ, น สทสฺสสฺสิมมํ กลัม อุเปนฺติ
มหาปจวี อุปนฺนชาเย สตฺต โกลฏฺฐิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิตฺตาติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อเปยฺย เอวํ มหตฺถิโย
ธมฺมจกฺขุปฏฺฐิสสโกติ. ปณฺจจม.

^๑ ฉ., เท. ปถวีสุตตัม

^๒ ส. อย

๖. ทุตฺติยปจวีสุตฺตํ

[๗๙] สาวตฺถิโย วิหฺรติ ยเปย “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาปจวี ปริกฺขยํ ปรียาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต โกลฺลจิมตฺติโย คุพฺพิกา. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา มหาปจวียา ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ, ยา วา สตฺต โกลฺลจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจาทิ.

“เอตฺเทว ภนฺเต พหุตรํ มหาปจวียา ยทิทํ ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ, อปฺปมตฺติกา สตฺต โกลฺลจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจา. เหนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสสิมํ กลํ อุเปนฺติ, น สตฺสหสฺสสิมํ กลํ อุเปนฺติ มหาปจวียา ปริกฺชีณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิธาย สตฺต โกลฺลจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจาทิ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว ยเปย เอวํ มหตฺถิโย ฌมฺมจกฺขุปฏฺฐิลาโกติ. จญฺจ.

๗. สมุทฺทสฺสตฺตํ

[๘๐] สาวตฺถิโย วิหฺรติ ยเปย “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส มหาสมุทฺทา^๑ เทว วา ตีณิ วา อุทกคฺคฺสิตานิ อุทฺทเรยฺย. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา อุทกคฺคฺสิตานิ อุพฺภตานิ, ยํ วา มหาสมุทฺเท อุทกนฺติ.

“เอตฺเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิทํ มหาสมุทฺเท อุทกํ, อปฺปมตฺตกาณิ เทว วา ตีณิ วา อุทกคฺคฺสิตานิ อุพฺภตานิ. เหนว

^๑ ฉ., เท., อ. มหาสมุทฺทโต

๑๖๔ สุตตนต์ปิฎก สัตตตนิคายสส นิตานวคคสัตตปาติ [๒. อภิสมย

สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ, น สตสหสฺสิมํ กลํ
อุเปนฺติ มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ อุปนินฺชาย เทว วา ตีณิ วา
อุทกผุสฺสิตานิ อุพฺพฏานีติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว ยเปยฺย เอวํ มหตฺถิโย
ธมฺมจกฺขุปฏฺฐาโกติ. สุตตมํ.

๘. ทุตฺติยสมฺมุตฺตตตํ

[๘๑] สวาทฺถิยํ วิหฺรติ “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมฺมุตฺโต
ปริกฺขยํ ปริยาทानํ จจฺเญยฺย จเปตฺวา เทว วา ตีณิ วา
อุทกผุสฺสิตานิ. ตํ กิํ มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมํ นฺ ชฺช พหุตรํ, ยํ วา
มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ, ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา
อุทกผุสฺสิตานิ อวสิฏฺฐจฺานีติ.

“เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ ยทิตํ ปริกฺขีณํ
ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสฺสิตานิ
อวสิฏฺฐจฺานิ. เนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ, น
สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ มหาสมฺมุตฺเต อุทกํ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ
อุปนินฺชาย เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสฺสิตานิ อวสิฏฺฐจฺานีติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว ยเปยฺย เอวํ มหตฺถิโย
ธมฺมจกฺขุปฏฺฐาโกติ. อฏฺฐมํ.

๕. ปพพตสุตตัม

[๘๒] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส หิมวโต ปพพตราชสส สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกขิเปยฺย. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยา วา สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกขิตตา, โย วา หิมวา ปพพตราชาติ.

“เอตเทว ภาณเต พหุตรํ ยทิทํ หิมวา ปพพตราชา, อปฺปมตติกา สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกขิตตา. เหนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ, น สตสฺหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ หิมวตํ ปพพตราชานํ อุปนินาย สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกขิตตาติ.

“เอวเมว โข ภิกขเว ยเปยฺย เอวํ มหตฺถิโย ฐมฺมจกฺขุปฏิลาโกติ. นวมํ.

๑๐. ทุตติยปพพตสุตตัม

[๘๓] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “เสยยถาปี ภิกขเว หิมวา ปพพตราชา ปริกฺขยํ ปริยาทานํ จจฺเญยฺย จเปตฺวา สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา หิมวโต ปพพตราชสส ปริกฺชีณํ ปริยาทินฺนํ, ยา วา สตุต สาสปมตติโย ปาสาณสกุขรา อวสิฏฺฐจาทิ.

“เอตเทว ภาณเต พหุตรํ หิมวโต ปพพตราชสส ยทิทํ ปริกฺชีณํ ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตติกา สตุต สาสปมตติโย

ปาสาณสกุขรา อวสิฏฺฐา. เนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ
กลํ อุเปนฺติ, น สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ หิมวโต ปพฺพตราชสฺส
ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อุปนิชาย สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสกุขรา
อวสิฏฺฐาติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
ปุคฺคสฺส อภิสเมตาวินฺโน เอตทฺเว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทฺธิ ปริกฺขีณํ
ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐํ. เนว สติมํ กลํ อุเปติ, น
สหสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปติ ปริมํ ทุกฺขทุกฺขนฺธํ
ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อุปนิชาย ยทฺธิ สตฺตทุกฺขตฺตฺปรมตา. เอวํ
มหตฺติโย โข ภิกฺขเว ฐมฺมาภิสมโย, เอวํ มหตฺติโย
ฐมฺมจกฺขุปฏิลาโภติ. ทสมํ.

๑๑. ตติยปพฺพตฺตฺตํ

[๘๔] สวาทฺธิยํ วิหริติ ๕เปฯ “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส
สิเนรุสฺส ปพฺพตราชสฺส สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา
อุปนิกฺขิเปยฺย. ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นฺุ โข พหุตรํ,
ยา วา สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตา, โย วา
สิเนรุ ปพฺพตราชาติ.

“เอตทฺเว ภนฺเต พหุตรํ ยทฺธิ สิเนรุ ปพฺพตราชา,
อปฺปมตฺติกา สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตา.
เนว สติมํ กลํ อุเปนฺติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปนฺติ, น สตสหสฺสิมํ
กลํ อุเปนฺติ สิเนรุ ปพฺพตราชานํ อุปนิชาย สตฺต มุคฺคมตฺติโย
ปาสาณสกุขรา อุปนิกฺขิตฺตาติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส
 ปุคฺคลสฺส อริคัม อุนิชาย อณฺณตติยสมณพฺรหฺมณปริพฺพาชกาณํ
 อริคโม เนว สติมํ กลํ อุเปติ, น สหสฺสิมํ กลํ อุเปติ, น
 สตสหสฺสิมํ กลํ อุเปติ. เอวํ มหาวริคโม โข^๑ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน
 ปุคฺคโล เอวํ มหาวริณฺโณติ. เอกาทสํ.

ทสโม อภิสมยวคฺโค.

ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺ

“นขลฺลิตา โปกฺขรณิ สมฺเภชฺชอุทกา เทว^๒
 เทว ปจวี เทว สมฺมุตฺตา ตโย จ ปพฺพตฺตฺปมาติ.

อภิสมยสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. สมฺเภชฺชอุทเก จ เทว

๓. ชาตูลัญยัตตํ

๑. นานตตวคโค

๑. ชาตุนานตตสุตตํ

[๘๕] สาวตถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ชาตุนานตตํ โว ภิกขเว เทสิสสามิ, ตํ สุนาถ, สารุกํ มนสิกรโธ, ภาสิสสามิติ. “เอวํ ภนุเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา เอตทโวจ

“กตมญฺจ ภิกขเว ชาตุนานตตํ, จกฺขุชาตฺ, รูปชาตฺ, จกฺขุวิญญาณชาตฺ, โสตชาตฺ, สทฺทชาตฺ, โสตวิญญาณชาตฺ, ฆานชาตฺ, คณฺฐชาตฺ, ฆานวิญญาณชาตฺ, ชิวหาชาตฺ, รสชาตฺ, ชิวหาวิญญาณชาตฺ, กายชาตฺ, โผฏฺจพฺพชาตฺ, กายวิญญาณชาตฺ, มโนชาตฺ, ชมฺมชาตฺ, มโนวิญญาณชาตฺ; อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ชาตุนานตตฺตฺตํ. ปจฺมํ.

๒. ผลสฺสนานตตสุตตํ

[๘๖] สาวตถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ชาตุนานตตํ ภิกขเว ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสนานตตํ. กตมญฺจ ภิกขเว ชาตุนานตตํ, จกฺขุชาตฺ, โสตชาตฺ, ฆานชาตฺ, ชิวหาชาตฺ, กายชาตฺ, มโนชาตฺ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ชาตุนานตตํ.

กตมญฺจ^๑ ภิกขเว ชาตุนานตตํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสนานตตํ. จกฺขุชาตํ ภิกขเว ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺมสฺส;

^๑ ฉ., เท. กถญฺจ

โสตธาทํ ปฏิจจ ๒เปย ฆานธาทํ ปฏิจจ ๒เปย ชิวหาธาทํ ปฏิจจ ๒เปย กายธาทํ ปฏิจจ ๒เปย มโนธาทํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ มโนสมฺมผลโส; เอวํ โข ภิกฺขเว ธาตุนานตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสنانตตฺตนิ. ทฺติยํ.

๓. โนผลสฺสنانตตสฺสุตํ

[๘๗] สวาทฺธิยํ วิหฺรติ ๒เปย “ธาตุนานตํ ภิกฺขเว ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสنانตํ, โน ผลสฺสنانตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ธาตุนานตํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ธาตุนานตํ, จกฺขุธาทํ ๒เปย มโนธาทํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ธาตุนานตํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ธาตุนานตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสنانตํ, โน ผลสฺสنانตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ธาตุนานตํ.

จกฺขุธาทํ ภิกฺขเว ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺมผลโส, โน จกฺขุสมฺมผลสํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุธาทํ ๒เปย มโนธาทํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ มโนสมฺมผลโส, โน มโนสมฺมผลสํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ มโนธาทํ; เอวํ โข ภิกฺขเว ธาตุนานตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสنانตํ, โน ผลสฺสنانตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ธาตุนานตตฺตนิ. ตฺติยํ.

๔. เวทนานานตตสฺสุตํ

[๘๘] สวาทฺธิยํ วิหฺรติ ๒เปย “ธาตุนานตํ ภิกฺขเว ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผลสฺสنانตํ, ผลสฺสنانตํ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ

เวทนนานนตต์. กตมณจ ภิกขเว ชาตินานนตต์, จกขุชาติ ๕เปย
มโนชาติ. อิทํ วุจจติ ภิกขเว ชาตินานนตต์.

กตมณจ ภิกขเว ชาตินานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ
ผลสนนานนตต์, ผลสนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ เวทนนานนตต์.
จกขุชาติ ภิกขเว ปฏิจจ อูปปชชติ จกขุสมผลโส, จกขุสมผลส
ปฏิจจ อูปปชชติ จกขุสมผลสชา เวทนา ๕เปย มโนชาติ ปฏิจจ
อูปปชชติ มโนสมผลโส, มโนสมผลส ปฏิจจ อูปปชชติ
มโนสมผลสชา เวทนา. เอวํ โข ภิกขเว ชาตินานนตต์ ปฏิจจ
อูปปชชติ ผลสนนานนตต์, ผลสนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ
เวทนนานนตติ. จตตถ.

๕. ทุตติยเวทนนานนตตตต

[๘๘] สวตถิยํ วิหริติ ๕เปย “ชาตินานนตต์ ภิกขเว
ปฏิจจ อูปปชชติ ผลสนนานนตต์, ผลสนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ
เวทนนานนตต์, โน เวทนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ ผลสนนานนตต์,
โน ผลสนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ ชาตินานนตต์. กตมณจ ภิกขเว
ชาตินานนตต์, จกขุชาติ ๕เปย มโนชาติ. อิทํ วุจจติ ภิกขเว
ชาตินานนตต์.

กตมณจ ภิกขเว ชาตินานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ
ผลสนนานนตต์, ผลสนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ เวทนนานนตต์, โน
เวทนนานนตต์ ปฏิจจ อูปปชชติ ผลสนนานนตต์, โน ผลสนนานนตต์
ปฏิจจ อูปปชชติ ชาตินานนตต์.

จกฺขุชาตํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺผลโส,
 จกฺขุสมฺผลสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺผลสชา เวทนา, โน
 จกฺขุสมฺผลสํ เวทนํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺผลโส, โน
 จกฺขุสมฺผลสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ จกฺขุชาตํ อฺเปยฺ มโนธาตํ ปฏิจฺจ
 อฺปฺปชฺชติ มโนสมฺผลโส, มโนสมฺผลสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 มโนสมฺผลสชา เวทนา, โน มโนสมฺผลสํ เวทนํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 มโนสมฺผลโส, โน มโนสมฺผลสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ มโนธาตํ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ชาตฺตานตตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ผลสฺสนานตตํ,
 ผลสฺสนานตตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ เวทนานานตตํ, โน เวทนานานตตํ
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ผลสฺสนานตตํ, โน ผลสฺสนานตตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ชาตฺตานตตฺตฺติ. ปญจมํ.

๖. พาหิรชาตฺตานานตตสุตตํ

[๙๐] สาวตฺถิยํ วิหริติ อฺเปยฺ “ชาตฺตานานตตํ โว ภิกฺขเว
 เทสิสฺสามิ, ตํ สุณฺณถ อฺเปยฺ กตมญฺจ ภิกฺขเว ชาตฺตานานตตํ,
 รูปฺชาตํ, สทฺทฺชาตํ, กฺขนฺธชาตํ, รสชาตํ, โผฏฺฐพฺพชาตํ, ฐมฺมชาตํ;
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชาตฺตานานตตฺตฺติ. จญฺจํ.

๗. สญญานานตตสุตตํ

[๙๑] สาวตฺถิยํ วิหริติ อฺเปยฺ “ชาตฺตานานตตํ ภิกฺขเว
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สญฺญานานตตํ, สญฺญานานตตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 สงฺกปฺปนานตตํ, สงฺกปฺปนานตตํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ จกฺขุชาตํ

ฉนฺทนานตํ, ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริพาหฺนานตํ, ปริพาหฺนานตํ
 ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริเยสนานานตํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ชาติฺนนานตํ,
 รูปชาติฺ อเปยฺย ฅมฺมชาติฺ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชาติฺนนานตํ.

กตมญฺจ^๑ ภิกฺขเว ชาติฺนนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 สณฺณานานตํ, สณฺณานานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ สงฺกปฺปนานตํ,
 สงฺกปฺปนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ฉนฺทนานตํ, ฉนฺทนานตํ
 ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริพาหฺนานตํ, ปริพาหฺนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 ปริเยสนานานตํ.

รูปชาติํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ รูปสณฺณา, รูปสณฺณํ
 ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ รูปสงฺกปโป, รูปสงฺกปโป ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 รูปจฺจนฺโท, รูปจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ รูปปริพาโห, รูปปริพาหํ
 ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ รูปปริเยสนา อเปยฺย ฅมฺมชาติํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 ฅมฺมสณฺณา, ฅมฺมสณฺณํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ฅมฺมสงฺกปโป,
 ฅมฺมสงฺกปโป ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ฅมฺมจฺจนฺโท, ฅมฺมจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ
 อูปฺปชฺชติ ฅมฺมปริพาโห, ฅมฺมปริพาหํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 ฅมฺมปริเยสนา.

เอวํ โข ภิกฺขเว ชาติฺนนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 สณฺณานานตํ, สณฺณานานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ สงฺกปฺปนานตํ,
 สงฺกปฺปนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ฉนฺทนานตํ, ฉนฺทนานตํ
 ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริพาหฺนานตํ, ปริพาหฺนานตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ
 ปริเยสนานานตํ. สตฺตมํ.

^๑ ฉ., เท., อ. กตญฺจ, เอวฺมปริปี.

๘. โนปริเยสนานานตตสุตต์

[๙๒] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “ชาติุนานตต์ ภิกขเว ปฏิจจ อุปปชชติ สญญานานตต์, สญญานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ยเปย ปริเยสนานานตต์, โน ปริเยสนานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ปริพาหนานตต์, โน ปริพาหนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ฉนุทนานตต์, โน ฉนุทนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สงกปปนานตต์, โน สงกปปนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สญญานานตต์,^๑ โน สญญานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ^๒ ชาติุนานตต์. กตมญจ ภิกขเว ชาติุนานตต์, รูปชาติุ ยเปย ฌมมชาติุ. อิทํ วุจจติ ภิกขเว ชาติุนานตต์.

กตมญจ ภิกขเว ชาติุนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สญญานานตต์, สญญานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ยเปย ปริเยสนานานตต์, โน ปริเยสนานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ปริพาหนานตต์, โน ปริพาหนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ฉนุทนานตต์, โน ฉนุทนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สงกปปนานตต์, โน สงกปปนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สญญานานตต์, โน สญญานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ชาติุนานตต์.

รูปชาติุ ภิกขเว ปฏิจจ อุปปชชติ รูปสญญา ยเปย ฌมมชาติุ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสญญา, ฌมมสญญํ ปฏิจจ อุปปชชติ ยเปย ฌมมปริเยสนา, โน ฌมมปริเยสนํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมปริพาโห, โน ฌมมปริพาหํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมจจณโท, โน ฌมมจจณทํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสงกปปโป,

^{๑-๒} อ. อิม ปาจา น ทิสสนติ.

โน ฌมมสงกปโป ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสญญา, โน ฌมมสญญัม
ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมชาตุ.

เอวံ โข ภิกขเว ชาตุนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ
สญญานานตตัม, สญญานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ฌเปย
ปริเยสนานานตตัม, โน ปริเยสนานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ฌเปย
สญญานานตตัม, โน สญญานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ
ชาตุนานตตณฺติ. อภฺมม.

๕. พาหิรผสฺสนานตฺตสุตฺตํ

[๙๓] สาวตถิโย วิหริติ ฌเปย “ชาตุนานตตัม ภิกขเว
ปฏิจจ อุปปชชติ สญญานานตตัม, สญญานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ
สงกปปนานตตัม, สงกปปนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ผสฺสนานตตัม,
ผสฺสนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ เวทนานานตตัม, เวทนานานตตัม
ปฏิจจ อุปปชชติ ฌนฺทนานตตัม, ฌนฺทนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ
ปริพาหนานตตัม, ปริพาหนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ปริเยสนา-
นานตตัม, ปริเยสนานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ลาภานานตตัม. กตมญจ
ภิกขเว ชาตุนานตตัม, รุปชาตุ ฌเปย ฌมมชาตุ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว ชาตุนานตตัม.

กตมญจ ภิกขเว ชาตุนานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ
สญญานานตตัม ฌเปย ปริเยสนานานตตัม ปฏิจจ อุปปชชติ ฌเปย
ลาภานานตตัม.

รูปชาตุํ ภิกขเว ปฏิจจ อุปปชชติ รูปสญญา, รูปสญญัม
ปฏิจจ อุปปชชติ รูปสงกปโป, รูปสงกปโป ปฏิจจ อุปปชชติ

รูปสมผสฺสโส, รูปสมผสฺสํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ รูปสมผสฺสชา เวทนา,
รูปสมผสฺสชํ เวทนํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ รูปจฺจนโท, รูปจฺจนทํ
ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ รูปปริพาโห, รูปปริพาหํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ
รูปปริเยสนา,* รูปปริเยสนํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ* รูปลาโภ ๕เปย
ธมฺมธาคํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมสณฺณา, ธมฺมสณฺณํ ปฏฺิจจ
อุปฺปชฺชติ ธมฺมสงฺกปโป, ธมฺมสงฺกปโป ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ
ธมฺมสมผสฺสโส, ธมฺมสมผสฺสํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมสมผสฺสชา
เวทนา, ธมฺมสมผสฺสชํ เวทนํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมจฺจนโท,
ธมฺมจฺจนทํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมปริพาโห, ธมฺมปริพาหํ ปฏฺิจจ
อุปฺปชฺชติ ธมฺมปริเยสนา, ธมฺมปริเยสนํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมลาโภ.

เอวํ โข ภิกฺขเว ธาตุนานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ
สณฺณานานตตํ, สณฺณานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ๕เปย
ปริเยสนานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ลาภานานตตฺตติ. นวมิ.

๑๐. ทุตฺติยพาหิรผสฺสนานตตสฺสุตฺตํ

[๙๔] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปย “ธาตุนานตตํ ภิกฺขเว
ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ สณฺณานานตตํ, สณฺณานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ
สงฺกปฺปนานตตํ, ผสฺส ๕เปย เวทนา ๕เปย จฺนท ๕เปย ปริพาห
๕เปย ปริเยสนานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ลาภานานตตํ, โน
ลาภานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ปริเยสนานานตตํ, โน
ปริเยสนานานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ปริพาหนานตตํ, โน
ปริพาหนานตตํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ จฺนทนานตตํ, เวทนา ๕เปย

*-๑ อ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ผลสส ๗เปย สงกปโป ๗เปย สณณานานตตํ, โน สณณานานตตํ
ปฏิจจ อุปปชชติ ชาตุนานตตํ. กตมณจ ภิกขเว ชาตุนานตตํ,
รูปชาตุ ๗เปย ฌมมชาตุ. อิทํ วุจจติ ภิกขเว ชาตุนานตตํ.

กตมณจ ภิกขเว ชาตุนานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ สณณา-
นานตตํ, สณณานานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ สงกปปนานตตํ, ผลสส
๗เปย เวทนา ๗เปย ฉนฺท ๗เปย ปริพาห ๗เปย ปริเยสนา
๗เปย ลากานานตตํ, โน ลากานานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ
ปริเยสนานานตตํ, ปริพาห ๗เปย ฉนฺท ๗เปย เวทนา ๗เปย
ผลสสนานตตํ, โน สงกปปนานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ สณณานานตตํ,
โน สณณานานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ ชาตุนานตตํ.

รูปชาตุ ภิกขเว ปฏิจจ อุปปชชติ รูปสณฺณ ๗เปย
ฌมมชาตุ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสณฺณ, ฌมมสณฺณ ปฏิจจ
อุปปชชติ ๗เปย ฌมมปริเยสนา, ฌมมปริเยสนํ ปฏิจจ อุปปชชติ
ฌมมลาภ, โน ฌมมลาภํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมปริเยสนา, โน
ฌมมปริเยสนํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมปริพาโห, โน ฌมมปริพาหํ
ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมจฉนฺโท, โน ฌมมจฉนฺทํ ปฏิจจ อุปปชชติ
ฌมมสมฺผลสสา เวทนา, โน ฌมมสมฺผลสสํ เวทนํ ปฏิจจ อุปปชชติ
ฌมมสมฺผลโส, โน ฌมมสมฺผลสํ ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสงกปโป,
โน ฌมมสงกปโป ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมสณฺณ, โน ฌมมสณฺณ
ปฏิจจ อุปปชชติ ฌมมชาตุ.

เอวํ โข ภิกขเว ชาตุนานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ
สณณานานตตํ, สณณานานตตํ ปฏิจจ อุปปชชติ สงกปปนานตตํ,
ผลสส ๗เปย เวทนา ๗เปย ฉนฺท ๗เปย ปริพาห ๗เปย

ปริเยสนา ะเปย ลากนันทุตฺ, โน ลากนันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ
 ปริเยสนานันทุตฺ, โน ปริเยสนานันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ
 ปริพหนันทุตฺ, โน ปริพหนันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ
 จนนันทุตฺ, โน จนนันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ เวทนานันทุตฺ,
 โน เวทนานันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ผสฺสนานันทุตฺ, โน ผสฺสนานันทุตฺ
 ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ สงกปฺปนันทุตฺ, โน สงกปฺปนันทุตฺ ปฏิจจ
 อุปฺปชฺชติ สญญานันทุตฺ, โน สญญานันทุตฺ ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ
 ธาตุณานตฺตุนติ. ทสม.

ปจโหม นานตฺตวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหน

“ธาตุ สมฺผสฺสญจ” โน เจตํ	เวทนา อปเร ทฺเว
เอตํ อชฺชตฺตปญจกํ	ธาตุสญญา จ ^๒ โน เจตํ
ผสฺสสฺส” อปเร ทฺเว	เอตํ พาทิรปญจกํ. ^๔

^๑ จ. ผสฺสญจ

^๓ อ. ผสฺสเสน

^๒ อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ จ.,เท.,อ. พาทิรปญจกนฺติ

๒. ทุตียวคโค

๑. สุตตชาติสุตต

[๙๕] สวตถุติย วิหริติ ๗เป๗ “สตุติมา ภิกขเว ชาติโย; กตมา สตุต, อาภาชาติ, สุภาชาติ,^๑ อากาสานญจายตนาต, วิญญานญจายตนาต, อากิณญจณายตนาต, เนวสณณานาสณณายตนาต, สณณาวะทยิตนิโรธชาติ; อีมา โข ภิกขเว สตุต ชาติโยติ.

เอว วุตเต, อณตโร ภิกขุ ภควนตํ เอตทโวจ “ยา จายํ ภนเต อาภาชาติ, ยา จ สุภาชาติ, ยา จ อากาสานญจายตนาต, ยา จ วิญญานญจายตนาต, ยา จ อากิณญจณายตนาต, ยา จ เนวสณณานาสณณายตนาต, ยา จ สณณาวะทยิตนิโรธชาติ; อีมา นุ โข ภนเต ชาติโย ก็ ปฏิจจ ปณณายนตีติ.

“ยายํ ภิกขเว อาภาชาติ, อยํ ชาติ อนุทการํ ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ สุภาชาติ, อยํ ชาติ อสุภํ ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ อากาสานญจายตนาต, อยํ ชาติ รูปํ ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ วิญญานญจายตนาต, อยํ ชาติ อากาสานญจายตนาต ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ อากิณญจณายตนาต, อยํ ชาติ วิญญานญจายตนาต ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ เนวสณณานาสณณายตนาต, อยํ ชาติ อากิณญจณายตนาต ปฏิจจ ปณณายติ; ยายํ ภิกขุ สณณาวะทยิตนิโรธชาติ, อยํ ชาติ นิโรธํ ปฏิจจ ปณณายตีติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. สุภาชาติ, เอวมุปริปิ.

“ยา จายิ ภนฺเต อภาธาตุ, ยา จ สุภาธาตุ, ยา จ อากาसानญายตนธาตุ, ยา จ วิญญานญายตนธาตุ, ยา จ อากิณฺณญายตนธาตุ, ยา จ เนวสณฺณานาสณฺณายตนธาตุ, ยา จ สณฺณาวะทยิตนิโรธธาตุ, อีมา นฺ ชเ ภนฺเต ธาตุโย กถํ สมาปตฺติ ปตฺตพฺพาติ.

“ยา จายิ ภิกฺขุ อภาธาตุ, ยา จ สุภาธาตุ, ยา จ อากาसानญายตนธาตุ, ยา จ วิญญานญายตนธาตุ, ยา จ อากิณฺณญายตนธาตุ, อีมา ธาตุโย สณฺณาสมาปตฺติ ปตฺตพฺพา; ยายิ ภิกฺขุ เนวสณฺณานาสณฺณายตนธาตุ, อยิ ธาตุ สงฺขาราวเสส-
 สมาปตฺติ ปตฺตพฺพา; ยายิ ภิกฺขุ สณฺณาวะทยิตนิโรธธาตุ, อยิ ธาตุ นิโรธสมาปตฺติ ปตฺตพฺพาติ. ปจฺม.

๒. สนิทานสูตร

[๙๖] สาวตฺถิยิ วิหริติ ชฺเปยฺ “สนิทานํ ภิกฺขเว อูปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก, โน อนิทานํ; สนิทานํ อูปฺปชฺชติ พฺยาปาหวิตกฺโก, โน อนิทานํ; สนิทานํ อูปฺปชฺชติ วิหีสาวิตกฺโก, โน อนิทานํ.

กถณฺจ ภิกฺขเว สนิทานํ อูปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก, โน อนิทานํ; สนิทานํ อูปฺปชฺชติ พฺยาปาหวิตกฺโก, โน อนิทานํ; สนิทานํ อูปฺปชฺชติ วิหีสาวิตกฺโก, โน อนิทานํ. กามธาทู ภิกฺขเว ปฏฺิจฺจ อูปฺปชฺชติ กามสณฺณ, กามสณฺณํ ปฏฺิจฺจ อูปฺปชฺชติ กามสงฺกปโป, กามสงฺกปโป ปฏฺิจฺจ อูปฺปชฺชติ กามจฺจนฺโท, กามจฺจนฺทํ ปฏฺิจฺจ อูปฺปชฺชติ กามปริพาโห, กามปริพาหํ ปฏฺิจฺจ

อุปฺปชฺชติ กามปริเยสนา. กามปริเยสนํ ภิกฺขเว ปริเยสมาโน
อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน ตีหิ จาเนหิ มิจฺฉา ปฏิปชฺชติ กาเยน
วาจาย มนสา.

พฺยาปาทธาคูํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ พฺยาปาทสณฺณา,
พฺยาปาทสณฺณํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ พฺยาปาทสงฺกปโป อเปย
พฺยาปาทจฺจนฺโท อเปย พฺยาปาทปริพาโห อเปย พฺยาปาทปริเยสนา,
พฺยาปาทปริเยสนํ ภิกฺขเว ปริเยสมาโน อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน ตีหิ
จาเนหิ มิจฺฉา ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาย มนสา.

วิหีสํธาตํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ วิหีสํสณฺณา,
วิหีสํสณฺณํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ วิหีสํสงฺกปโป อเปย วิหีสํจฺจนฺโท
อเปย วิหีสํปริพาโห อเปย วิหีสํปริเยสนา, วิหีสํปริเยสนํ
ภิกฺขเว ปริเยสมาโน อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน ตีหิ จาเนหิ มิจฺฉา
ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาย มนสา.

เสยฺยธํปิ ภิกฺขเว ปุริโส อาทิตฺตํ ติณฺณกํ สุกฺเข ตินฺหาเย
นิกฺขิเปยฺย; โน เจ หตฺถเอหิ จ ปาเทหิ จ ชิปปเมว นิพฺพาเปยฺย.
เอวณฺหิ ภิกฺขเว เย ตินฺนกฺกจฺจนิสฺสีตา ปาณา, เต อนนฺยพฺยสํ
อาปชฺเชยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว โย หิ โกจิ สมฺโณ วา
พฺรหฺมโณ วา อุปฺปนฺนํ วิสมคตํ อกฺกุสฺสสณฺณํ^๑ น ชิปปเมว
ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, โส ทิฏฺฐเจว^๒ ฐมฺเม
ทฺฤชํ วิหริติ สวิฆาตํ สอฺปายาสํ สปริพาหํ; กายสฺส [^๓] เกทา
ปรี มรณา ทฺฤคฺคตี^๔ ปาฏิกงฺขา.

^๑ ฉ.,เท.,อ. สณฺณํ

^๓ ฉ.,เท.,อ. จ

^๒ ฉ.,เท.,อ. ทิฏฺฐเจ เจว

^๔ อ. ทฺฤคฺคตี

สนิทานํ ภิกขเว อุปปชชติ เนกขมมวิตกโก, โน อนิทานํ;
 สนิทานํ อุปปชชติ อพฺยาปาทวิตกโก, โน อนิทานํ; สนิทานํ
 อุปปชชติ อวิหีสาวิตกโก, โน อนิทานํ.

กถญจ ภิกขเว สนิทานํ อุปปชชติ เนกขมมวิตกโก, โน
 อนิทานํ; สนิทานํ อุปปชชติ อพฺยาปาทวิตกโก, โน อนิทานํ;
 สนิทานํ อุปปชชติ อวิหีสาวิตกโก, โน อนิทานํ. เนกขมมธาคํ
 ภิกขเว ปฏิจฺจ อุปปชชติ เนกขมมสญฺญา, เนกขมมสญฺญํ ปฏิจฺจ
 อุปปชชติ เนกขมมสงกปโป, เนกขมมสงกปโป ปฏิจฺจ อุปปชชติ
 เนกขมมจฺจนโท, เนกขมมจฺจนทํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ เนกขมม-
 ปริพาโห, เนกขมมปริพาหํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ เนกขมมปริเยสนา.
 เนกขมมปริเยสนํ ภิกขเว ปริเยสमानํ สุตฺวา อริยสาวโก ตีหิ
 จาเนหิ สมฺมา ปฏฺฐิพชฺชติ กาเยน วาจาเยน มนสา.

อพฺยาปาทธาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อุปปชชติ อพฺยาปาทสญฺญา,
 อพฺยาปาทสญฺญํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ อพฺยาปาทสงกปโป ๕เปย
 อพฺยาปาทจฺจนโท ๕เปย อพฺยาปาทปริพาโห ๕เปย อพฺยาปาท-
 ปริเยสนา. อพฺยาปาทปริเยสนํ ภิกขเว ปริเยสमानํ สุตฺวา
 อริยสาวโก ตีหิ จาเนหิ สมฺมา ปฏฺฐิพชฺชติ กาเยน วาจาเยน มนสา.

อวิหีสาดาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อุปปชชติ อวิหีสาสญฺญา,
 อวิหีสาสญฺญํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ อวิหีสาสงกปโป, อวิหีสาสงกปโป
 ปฏิจฺจ อุปปชชติ อวิหีสาคฺจนโท, อวิหีสาคฺจนทํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ
 อวิหีสปริพาโห, อวิหีสปริพาหํ ปฏิจฺจ อุปปชชติ อวิหีสปริเยสนา.
 อวิหีสปริเยสนํ ภิกขเว ปริเยสमानํ สุตฺวา อริยสาวโก ตีหิ
 จาเนหิ สมฺมา ปฏฺฐิพชฺชติ กาเยน วาจาเยน มนสา.

เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส อาทิตตัม ติณุกัม สุกเข ตินทาเย
 นิกขิเปยฺย, ตเมณฺ หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ ขิปปเมว นิพฺพาเปยฺย;
 เอวณฺหิ ภิกขเว เย ตินกฏฺฐนิสฺสิตา ปาณา, เต น อนยพฺยสนฺ
 อาปชฺเชยฺย; เอวเมว โข ภิกขเว โย หิ โกจิ สมเณ วา
 พุราหฺมเณ วา อุปปนฺนํ วิสมคตํ อุกุสลสณฺณํ ขิปปเมว ปชฺหติ
 วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, โส ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สุขํ
 วิหฺรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริพาหํ, กายสฺส เกทา ปรี มรณา
 สุกฺคติ ปฏฺิกงฺขาติ. ทฺติยํ.

๓. คิณฺชกาวสถสฺสุตฺตํ

[๙๗] เอกํ สมยํ ภควา ฌาติเก วิหฺรติ คิณฺชกาวสเถ.
 ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ
 ภควโต ปจฺจสฺสัสสุ. ภควา เอตทโวจ

“ชาตุํ ภิกฺขเว ปฏฺิจจ อุปปชฺชติ สณฺญา อุปปชฺชติ
 ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ วิตกฺโกติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา กจฺจาโน^๑
 ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยายํ ภนฺเต ทิฏฺฐิ ‘อสมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 สมฺมาสมฺพุทฺธาติ,^๒ อยํ นฺ โข ภนฺเต ทิฏฺฐิ กิํ ปฏฺิจจ ปณฺญาตตีติ.

“มฺหตี โข เอสา กจฺจาน ชาตุ, ยทิทํ อวิชฺชาชาตุ; หีนํ
 กจฺจาน ชาตุํ ปฏฺิจจ อุปปชฺชติ หีนา สณฺญา, หีนา ทิฏฺฐิ, หีโน
 วิตกฺโก, หีนา เจตนา, หีนา ปตฺถนา, หีนา ปณฺธิ, หีโน
 ปุคฺคโล, หีนา วาจา, หีนํ อจฺภิกฺขติ เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ
 วิวฺรติ วิภชติ อุตฺตานีกโรติ; ‘หีนา ตสฺส อุปปตฺตีติ วทามิ.

^๑ ส. สนฺโฆ กจฺจาโน อ. สทฺโฆ กจฺจาโย

^๒ อ. สมฺมาสมฺพุทฺธโรติ

มชฺฌิมํ กจฺจํ ชาติํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ มชฺฌิมํ สญฺญา,
มชฺฌิมํ ทิฏฺฐิ, มชฺฌิมํ วิตกฺโก, มชฺฌิมํ เจตนา, มชฺฌิมํ
ปตฺตนา, มชฺฌิมํ ปณฺธิ, มชฺฌิมํ ปุคฺคโล, มชฺฌิมํ วาจา,
มชฺฌิมํ อจฺจุตฺติ เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิวรติ วิฆตฺติ
อฺตฺตานิโรตี; ‘มชฺฌิมํ ตสฺส อฺปฺปตฺตติ วทามิ.

ปณฺธิ กจฺจํ ชาติํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ปณฺธิ สญฺญา,
ปณฺธิ ทิฏฺฐิ, ปณฺธิ วิตกฺโก, ปณฺธิ เจตนา, ปณฺธิ ปตฺตนา,
ปณฺธิ ปณฺธิ, ปณฺธิ ปุคฺคโล, ปณฺธิ วาจา, ปณฺธิ อจฺจุตฺติ
เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิวรติ วิฆตฺติ อฺตฺตานิโรตี; ‘ปณฺธิ
ตสฺส อฺปฺปตฺตติ วทามิ. ตติยํ.

๔. หีนานิมนฺตติกสฺส

[๑๘] สวตฺถิโย วิหริติ ๗ เปฯ “ชาติสฺว” ภิภเว สตฺตา
สํสฺสํ สมนฺติ, หีนานิมนฺตติกา [๒] หีนานิมนฺตติเกหิ สทฺธิ
สํสฺสํ สมนฺติ, กฺลยณานิมนฺตติกา กฺลยณานิมนฺตติเกหิ สทฺธิ
สํสฺสํ สมนฺติ.

อติตฺถิ [๓] ภิภเว อทฺธานํ ชาติสฺว สตฺตา สํสฺสํ
สํสฺสํ, หีนานิมนฺตติกา หีนานิมนฺตติเกหิ สทฺธิ สํสฺสํ สํสฺสํ,
กฺลยณานิมนฺตติกา กฺลยณานิมนฺตติเกหิ สทฺธิ สํสฺสํ สํสฺสํ.

อนาคตฺถิ [๔] ภิภเว อทฺธานํ ชาติสฺว สตฺตา
สํสฺสํ สมนฺติ, หีนานิมนฺตติกา หีนานิมนฺตติเกหิ สทฺธิ

๑ ส.อ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

๒ ฉ.เท. ไช

๓ อ. สตฺตา

๔ ฉ.เท. ไช

สัมมุตตนิคายสส สเมสสนติ, กลยาณานิคมุตติกา กลยาณานิคมุตติเกหิ
สทฐี สัมมุตตนิคายสส สเมสสนติ.

เอตทหิปี [๑] ภิกขเว ปจจุปปนณํ อทธานํ ชาตุสว
สตุตา สัมมุตตนิคายสส สเมสสนติ, หีนานิคมุตติกา หีนานิคมุตติเกหิ สทฐี
สัมมุตตนิคายสส สเมสสนติ, กลยาณานิคมุตติกา กลยาณานิคมุตติเกหิ สทฐี
สัมมุตตนิคายสส สเมสสนติ. จตตถ.

๕. จงกมุตต

[๙๙] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิชฌกูฏ
ปพพเต. เตเน โข ปน สมเยเน อายสุมปิ^๒ โข^๒ สารีปุตโต
สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี ภควโต อวิหุเร จงกมติ, อายสุมปิ
โข มหาโมคคัลลาโน สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี ภควโต อวิหุเร
จงกมติ, อายสุมปิ โข มหากัสสโป สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี
ภควโต อวิหุเร จงกมติ, อายสุมปิ โข อนรุทโธ สมพหุเลหิ
ภิกขุหิ สทฐี ภควโต อวิหุเร จงกมติ, อายสุมปิ โข ปุณณ
มนตานีปุตโต สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี ภควโต อวิหุเร จงกมติ,
อายสุมปิ โข อปาลี สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี ภควโต อวิหุเร
จงกมติ, อายสุมปิ โข อานนุโท สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี
ภควโต อวิหุเร จงกมติ, เทวทตโตปิ โข สมพหุเลหิ ภิกขุหิ
สทฐี ภควโต อวิหุเร จงกมติ.

อถ โข ภควา ภิกขุ อามนเตสิ “ปสฺสธ โน ตุมहे
ภิกขเว สารีปุตโต สมพหุเลหิ ภิกขุหิ สทฐี จงกมุตตนิคาย.

^๑ น.,เท. โข

^{๒-๒} น.,เท. อายสุม

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหาปญฺญา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว มหาโมคฺคัลลํ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ^๑ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิทฺธิกา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว มหากสฺสป^๒ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชุตฺตวาหา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว อนุรทฺธ^๓ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิพฺพจกฺขกา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว ปุณฺณํ มนฺตานีปฺตตํ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฆมฺมกถิกา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว อุปาลี^๔ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

“สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วินยธฺรา; ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว อานนฺทํ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ จงกมนฺตฺนติ.

เอวํ ภนฺเต.

^๑ อ. สพฺเพปิ, เอมฺวปฺริ.

^๒ ฉ., เท., อ. กสฺสป

“สพเพ ไช เอเต ภิกขเว ภิกขุ พหุสสุตา; ปสฺสธ โน
ตุมฺहे ภิกขเว เทวตตํ สมฺพหฺเลหิ ภิกขุหิ สหฺวี จงฺกมนฺตฺนติ.
เอวํ ภนฺเต.

“สพเพ ไช เอเต ภิกขเว ภิกขุ ปาปิจฺฉา. ชาตุสฺว
ภิกขเว สตฺตา สํสฺนทฺนติ สเมฺนติ, หีนานิมฺตฺติกา หีนานิมฺตฺติเกหิ
สหฺวี สํสฺนทฺนติ สเมฺนติ, กลฺยาณานิมฺตฺติกา กลฺยาณานิมฺตฺติเกหิ
สหฺวี สํสฺนทฺนติ สเมฺนติ.

อติตมฺปิ [๑] ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุสฺว สตฺตา สํสฺนทิสฺสุ
สมิฺสฺสุ, หีนานิมฺตฺติกา หีนานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทิสฺสุ สมิฺสฺสุ,
กลฺยาณานิมฺตฺติกา กลฺยาณานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทิสฺสุ สมิฺสฺสุ.

อนาคตมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุสฺว สตฺตา สํสฺนทิสฺสนฺติ
สเมสฺสนฺติ, หีนานิมฺตฺติกา หีนานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทิสฺสนฺติ
สเมสฺสนฺติ, กลฺยาณานิมฺตฺติกา กลฺยาณานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี
สํสฺนทิสฺสนฺติ สเมสฺสนฺติ.

เอตฺรหิปี ภิกขเว ปจฺจุปฺปนํ อทฺธานํ ชาตุสฺว สตฺตา
สํสฺนทฺนติ สเมฺนติ, หีนานิมฺตฺติกา หีนานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทฺนติ
สเมฺนติ, กลฺยาณานิมฺตฺติกา กลฺยาณานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทฺนติ
สเมฺนตฺติ. ปญฺจมํ.

๖. สภาสาสุตฺตํ

[๑๐๐] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๗เปยฺ “ชาตุสฺว ภิกขเว สตฺตา
สํสฺนทฺนติ สเมฺนติ, หีนานิมฺตฺติกา หีนานิมฺตฺติเกหิ สหฺวี สํสฺนทฺนติ
สเมฺนติ.

^๑ ฉ., เท. ไช, เอวมฺปริปี.

อดีตมปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทิสฺส สมฺมึสฺส,
หีนานิมฺุตติกา หีนานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทิสฺส สมฺมึสฺส.

อนาคตมปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทิสฺสสนฺติ
สเมสฺสสนฺติ, หีนานิมฺุตติกา หีนานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทิสฺสสนฺติ
สเมสฺสสนฺติ.

เอตฺรหิปี ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนฺนํ อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา
สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ, หีนานิมฺุตติกา หีนานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ิ
สเมนต์ิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คุโธ คุณฺเณ สํสนฺทติ สเมติ, มุตฺตํ
มุตฺเตน สํสนฺทติ สเมติ, เขโผ เขเพน สํสนฺทติ สเมติ, ปุพฺโผ
ปุพฺเพน สํสนฺทติ สเมติ, โลหิตํ โลหิตฺเตน สํสนฺทติ สเมติ.
เอวเมว โข ภิกฺขเว ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ,
หีนานิมฺุตติกา หีนานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ. อดีตมปิ
อทฺธานํ ๔เปยฺย อนาคตมปิ อทฺธานํ ๔เปยฺย เอตฺรหิปี ปจฺจุปฺปนฺนํ
อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ, หีนานิมฺุตติกา
หีนานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ.

ชาติฺสว ภิกฺขเว สตฺตา สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ,
กลฺยาณานิมฺุตติกา กลฺยาณานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ิ สเมนต์ิ.

อดีตมปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทิสฺส สมฺมึสฺส,
กลฺยาณานิมฺุตติกา กลฺยาณานิมฺุตติเกหิ สทฺธี สํสนฺทิสฺส สมฺมึสฺส.

อนาคตมปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติฺสว สตฺตา สํสนฺทิสฺสสนฺติ
สเมสฺสสนฺติ, กลฺยาณานิมฺุตติกา กลฺยาณานิมฺุตติเกหิ สทฺธี
สํสนฺทิสฺสสนฺติ สเมสฺสสนฺติ.

เอตฺรหิปี ภิกฺขเว ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาตุโสว สตฺตา
 สันฺนทฺตํ สเมตฺติ, กลฺยาณานิมฺมุตฺติกา กลฺยาณานิมฺมุตฺติเกหิ สทฺธี
 สันฺนทฺตํ สเมตฺติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ขีรํ ขีเรน สันฺนทฺตํ สเมตฺติ, เถลํ
 เตะเลน สันฺนทฺตํ สเมตฺติ, สปปิ สปปินา สันฺนทฺตํ สเมตฺติ, มรฺ
 มรฺณา สันฺนทฺตํ สเมตฺติ, ฌาณิตํ ฌาณิตฺเตน สันฺนทฺตํ สเมตฺติ.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ชาตุโสว สตฺตา สันฺนทฺตํ สเมตฺติ,
 กลฺยาณานิมฺมุตฺติกา กลฺยาณานิมฺมุตฺติเกหิ สทฺธี สันฺนทฺตํ สเมตฺติ,
 อตฺตมปิ อทฺธานํ ฌเปยฺย อนาคตมปิ อทฺธานํ ฌเปยฺย เอตฺรหิปี
 ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาตุโสว สตฺตา สันฺนทฺตํ สเมตฺติ,
 กลฺยาณานิมฺมุตฺติกา กลฺยาณานิมฺมุตฺติเกหิ สทฺธี สันฺนทฺตํ สเมตฺติ.

อิทฺมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน^๑ สุคโต อถาปรี เอตทวโจ
 สตฺถา

“สํสฺสคา วนโถ ชาโต,	อํสํสฺสเคน จิขฺขติ;
ปริตฺตํ ทารุมารุญฺห	ยถา สึเท มหณฺณเว;
เอวํ กุสึตฺตมาคมม	สาธุชีวิปี สึทติ;
ตสฺมา ตํ ปริวชฺเชยฺย,	กุสึตํ หีนวิริย;
ปวิวิตฺเตหิ อริเยหิ	ปหิตตฺเตหิ ฌายิกิ
นิจฺจํ อารทฺธวิริเยหิ	ปณฺตฺติเตหิ สหาวเสติ. จณฺณจํ.

^๑ อ. อิทํ วตฺวา จ

๗. อสสทฐสัสนนทนุตตํ

[๑๐๑] สาวตุถิยํ วิหริติ ยเปยฺย เอตทโวจ “ชาตุโสว ภิกขเว สตุตา สัสนนทฺติ สเมนฺติ, อสสทฐา อสสทฐเหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, อโนตฺตปิโน^๑ อโนตฺตปิหิ^๒ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, อปฺปสฺสุตา อปฺปสฺสุเตหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, กุสีตา กุสีเตหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, มุฏฺฐสฺสติโน มุฏฺฐสฺสตีหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ, ทุปฺปญฺญา ทุปฺปญฺเเยหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ.

อติตมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโสว สตุตา สัสนนทิสฺส สมีสฺส, อสสทฐา อสสทฐเหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, อโนตฺตปิโน อโนตฺตปิหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, อปฺปสฺสุตา อปฺปสฺสุเตหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, กุสีตา กุสีเตหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, มุฏฺฐสฺสติโน มุฏฺฐสฺสตีหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส, ทุปฺปญฺญา ทุปฺปญฺเเยหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สมีสฺส.

อนาคตมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโสว สตุตา สัสนนทิสฺส สเมนฺติ, อสสทฐา อสสทฐเหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สเมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สเมนฺติ, อโนตฺตปิโน อโนตฺตปิหิ สทฺธิ ยเปยฺย อปฺปสฺสุตา อปฺปสฺสุเตหิ สทฺธิ ยเปยฺย กุสีตา กุสีเตหิ สทฺธิ ยเปยฺย มุฏฺฐสฺสติโน มุฏฺฐสฺสตีหิ สทฺธิ ยเปยฺย ทุปฺปญฺญา ทุปฺปญฺเเยหิ สทฺธิ สัสนนทิสฺส สเมนฺติ.

เอตฺรหิปี ภิกขเว ปจฺจุปฺปนํ อทฺธานํ ชาตุโสว สตุตา สัสนนทฺติ สเมนฺติ. อสสทฐา อสสทฐเหิ สทฺธิ สัสนนทฺติ สเมนฺติ,

^{๑-๒} ฉ.,เท.,อิ. อโนตฺตปิโน อโนตฺตปิหิ

อหิริกา อหิริเกหิ สทฐี ะเปย โอนตตปิโน โอนตตปิหิ สทฐี
 ะเปย อปฺปสฺสตา อปฺปสฺสเตหิ สทฐี ะเปย กุสึตา กุสึเตหิ สทฐี
 ะเปย มุฏฺฐสฺสตีโน มุฏฺฐสฺสตีหิ สทฐี ะเปย ทุปฺปณฺณา ทุปฺปณฺเณหิ
 สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ.

ชาตุโสว ภิกฺขเว สตฺตา สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ. สทฺธา
 สทฺเธหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, หิริมนา หิริมนฺเหหิ สทฐี
 สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, โอตตปิโน โอตตปิหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ
 สเมนฺติ, พหุสฺสตา พหุสฺสเตหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ,
 อารทฺฐวิริยา อารทฺฐวิริเยหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, อุปฺภูจิตฺตสฺสตีโน
 อุปฺภูจิตฺตสฺสตีหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโต ปณฺณวณฺเตหิ
 สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ. อตีตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ะเปย
 อนาคตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ะเปย เอตฺรหิปี ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนํ
 ะเปย สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺตีติ. สตฺตม.

๘. อสฺสทฺฐมฺมลกฺขตฺตํ

[๑๐๒] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ะเปย “ชาตุโสว ภิกฺขเว สตฺตา
 สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ. อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ,
 อหิริกา อหิริเกหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, ทุปฺปณฺณา ทุปฺปณฺเณหิ
 สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ. สทฺธา สทฺเธหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ
 สเมนฺติ, หิริมนา หิริมนฺเหหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโต
 ปณฺณวณฺเตหิ สทฐี สันฺนทฺหนฺติ สเมนฺติ. อตีตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ
 ชาตุโสว สตฺตา สันฺนทฺธิสฺสุ สมีสฺสุ ะเปย อนาคตมฺปิ ภิกฺขเว
 อทฺธานํ ชาตุโสว สตฺตา สันฺนทฺธิสฺสนฺติ สเมสฺสนฺติ ะเปย

เอตธหิปี ภิกขเว ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาติโสว สตฺตา
 สํสนฺทนต์ สมนฺติ, อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ,
 อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, ทฺปปญฺญา ทฺปปญฺเณหิ
 สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, สทฺธา สทฺเธหิ สทฺธี สํสนฺทนต์
 สมนฺติ, หิริมนา หิริมเนหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, ปญฺฉวนฺโต
 ปญฺฉวนฺเตหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ. [°] (๑)

ชาติโสว ภิกขเว สตฺตา สํสนฺทนต์ สมนฺติ, อสฺสทฺธา
 อสฺสทฺเธหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, อนฺตฺตปิโน อนฺตฺตปิหิ
 สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, ทฺปปญฺญา ทฺปปญฺเณหิ สทฺธี สํสนฺทนต์
 สมนฺติ, สทฺธา สทฺเธหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, โอตฺตปิโน
 โอตฺตปิหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, ปญฺฉวนฺโต ปญฺฉวนฺเตหิ
 สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ ฯ เปฯ (ปจฺจวาโร วีย วิตฺถาเรตฺพุโป.) (๒)

ชาติโสว ภิกขเว ฯ เปฯ อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฺธี
 สํสนฺทนต์ สมนฺติ, อปฺปสฺสุตา อปฺปสฺสุเตหิ สทฺธี สํสนฺทนต์
 สมนฺติ, ทฺปปญฺญา ทฺปปญฺเณหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, สทฺธา
 สทฺเธหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, พหุสฺสุตา พหุสฺสุเตหิ สทฺธี
 สํสนฺทนต์ สมนฺติ, ปญฺฉวนฺโต ปญฺฉวนฺเตหิ สทฺธี สํสนฺทนต์
 สมนฺติ ฯ เปฯ (๓)

ชาติโสว ภิกขเว ฯ เปฯ อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฺธี
 สํสนฺทนต์ สมนฺติ, กุสฺสีตา กุสฺสีเตหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ,
 ทฺปปญฺญา ทฺปปญฺเณหิ สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, สทฺธา สทฺเธหิ
 สทฺธี สํสนฺทนต์ สมนฺติ, อารทฺธวิริยา อารทฺธวิริเยหิ สทฺธี

° ฉ., เท., อ. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

สัสนนทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทธี สัสนนทนต์
 สเมนติ ๗เปย (๔)

ชาตุสว ภิกขเว ๗เปย อสสทฐา อสสทฐเหหิ สทธี
 สัสนนทนต์ สเมนติ, มุฏฐสสตีโน มุฏฐสสตีหิ สทธี สัสนนทนต์
 สเมนติ, ทุปฺปณณวา ทุปฺปณณเวหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, สทฐา
 สทฐเหหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, อุปฺภจิตสสตีโน อุปฺภจิตสสตีหิ
 สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทธี
 สัสนนทนต์ สเมนตีติ. อฏฐม^๑.

๕. อิริกมุลกสุตฺตํ

[๑๐๓] สวตฺถิยํ วิหริติ ๗เปย “ชาตุสว ภิกขเว สุตฺตา
 สัสนนทนต์ สเมนติ. อิริกา อิริเกหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ,
 อนฺตตปิโน อนฺตตปปีหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, ทปฺปณณวา
 ทุปฺปณณเวหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ. หิริมนา หิริมนเหหิ สทธี
 สัสนนทนต์ สเมนติ, โอตตปิโน โอตตปปีหิ สทธี สัสนนทนต์
 สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ
 ๗เปย (๑)

อิริกา อิริเกหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, อปฺปสฺสุตฺตา
 อปฺปสฺสุตฺเตหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, ทุปฺปณณวา ทุปฺปณณเวหิ
 สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ. หิริมนา หิริมนเหหิ สทธี สัสนนทนต์
 สเมนติ, พหุสฺสุตฺตา พหุสฺสุตฺเตหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต
 ปณณวณเตหิ สทธี สัสนนทนต์ สเมนติ ๗เปย (๒)

^๑ ฉ.เท.อิ. อิมสฺส สุตฺเตสฺส เปยฺยาลา อณณมณณสทิสสา, วิตถาริ อิจฺจนฺนาเนน ตตฺถ
 โอลเกตพฺพ.

อหิริกา อหิริเกหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ. กุสีตา
กุสีเตหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, ทุปปณณวาทุ ทุปปณณเวหิ สหุธี
สันนทนต์ สเมนติ. หิริมนวาทุ หิริมนเวหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ,
อวาทุวิริยา อวาทุวิริเยหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต
ปณณวณเตหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ ยเปย (๓)

อหิริกา อหิริเกหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, มุจฺจสฺสตีโน
มุจฺจสฺสตีหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, ทุปปณณวาทุ ทุปปณณเวหิ
สหุธี สันนทนต์ สเมนติ. หิริมนวาทุ หิริมนเวหิ สหุธี สันนทนต์
สเมนติ, อุปฺภุจิตสฺสตีโน อุปฺภุจิตสฺสตีหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ,
ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนตีติ ยเปย [๔]
นวม.

๑๐. อนนตตปปมุลกสตุต

[๑๐๔] สวตถึย วิหริติ ยเปย “วาทุสวาทุ ภิกฺขเว สตุตทา
สันนทนต์ สเมนติ. อนนตตปปโน อนนตตปปีหิ สหุธี สันนทนต์
สเมนติ, อปฺปสฺสวาทุ อปฺปสฺสวเตหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ,
ตุปปณณวาทุ ตุปปณณเวหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ. โอตตปปโน
โอตตปปีหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, พหุสฺสวาทุ พหุสฺสวเตหิ สหุธี
สันนทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สหุธี สันนทนต์
สเมนติ ยเปย (๑)

อนนตตปปโน อนนตตปปีหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ,
กุสีตา กุสีเตหิ สหุธี สันนทนต์ สเมนติ, ทุปปณณวาทุ ทุปปณณเวหิ
สหุธี สันนทนต์ สเมนติ. โอตตปปโน โอตตปปีหิ สหุธี สันนทนต์

สเมนติ, อารทฐวิริยา อารทฐวิริเยหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ,
ปญญวณโต ปญญวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ ฯเปฯ (๒)

อนัตตปิโน อนัตตปิหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ,
มุกฺกจฺจสฺสตีโน มุกฺกจฺจสฺสตีหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปฺปญฺญา
ทูปฺปญฺเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. โอตตปิโน โอตตปิหิ
สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อุปฺภจฺจิตฺตสฺสตีโน อุปฺภจฺจิตฺตสฺสตีหิ สทฐิ
สัมมทนต์ สเมนติ, ปญฺญวณโต ปญฺญวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนตีติ ฯเปฯ (๓) ทสมํ.

๑๑. อปฺปสฺสุตมฺลกสฺสุตํ

[๑๐๕] สาวตถิโย วิหริติ ฯเปฯ “ชาตุสฺสเว ภิกฺขเว สุตตา
สัมมทนต์ สเมนติ. อปฺปสฺสุตตา อปฺปสฺสุตเตหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนติ, กุสฺสีตา กุสฺสีเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปฺปญฺญา
ทูปฺปญฺเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. พหุสฺสุตตา พหุสฺสุตเตหิ
สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อารทฐวิริยา อารทฐวิริเยหิ สทฐิ
สัมมทนต์ สเมนติ. ปญฺญวณโต ปญฺญวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนติ ฯเปฯ (๑)

อปฺปสฺสุตตา อปฺปสฺสุตเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ,
มุกฺกจฺจสฺสตีโน มุกฺกจฺจสฺสตีหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปฺปญฺญา
ทูปฺปญฺเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. พหุสฺสุตตา พหุสฺสุตเตหิ
สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อุปฺภจฺจิตฺตสฺสตีโน อุปฺภจฺจิตฺตสฺสตีหิ สทฐิ
สัมมทนต์ สเมนติ, ปญฺญวณโต ปญฺญวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนตีติ ฯเปฯ (๒) เอกาทสมํ.

๑๒. กุสัณฺณมุลกสูตร^๑

[๑๐๖] สวาทุณฺณํ วิหริตฺติ ยํเปยฺย “ชาตฺตฺวา โภจเณ สุตฺตา
 สันนํทณฺติ สเมณฺติ. กุสัณฺณํ กุสัณฺณํ สทฺธิ สันนํทณฺติ สเมณฺติ,
 มุจฺจสฺสตีโน มุจฺจสฺสตีหิ สทฺธิ สันนํทณฺติ สเมณฺติ, ทฺวปฺปญฺญา
 ทฺวปฺปญฺเณหิ สทฺธิ สันนํทณฺติ สเมณฺติ. อารทฺธวิริยา อารทฺธวิริเยหิ
 สทฺธิ สันนํทณฺติ สเมณฺติ, อปฺปญฺจิตฺตสฺสตีโน อปฺปญฺจิตฺตสฺสตีหิ สทฺธิ
 สันนํทณฺติ สเมณฺติ, ปญฺณวณฺโต ปญฺณวณฺเตหิ สทฺธิ สันนํทณฺติ
 สเมณฺตีติ ยํเปยฺย ทฺวาทสฺม.

[เอวํ สพฺพตฺถ อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปฺปนํ กาทพฺพ.]

ทฺติโย วคฺโค.

ตสฺสอุทฺตม^๑

“สตฺติมา สนิทานญจ	คิณฺชกาวสเถน จ
หีนํวิมฺตติ จงฺกมํ	สคาถา อสฺสทฺธสฺสตฺตมํ.
อสฺสทฺธมฺมูลกา ปญฺจ	จตฺตาโร อหิริกมฺมูลกา
อโนตฺตปฺปมฺมูลกา ตีณิ	ทฺเว อปฺปสฺสฺเตน จ.
กุสัณฺณํ เอกกํ วุตฺตํ	สฺสทฺตณฺดา ตีณิ ปญฺจกาทิ
พาวีสตี วุตฺตา สุตฺตา	ทฺติโย วคฺโค ปวฺจจตีติ.

^๑ สฺยา. สตฺติมํ สนิทานญจ
 หีนํวิมฺตติ จงฺกมํ
 อสฺสทฺธมฺมูลกา ปญฺจ
 อโนตฺตปฺปมฺมูลกา ตีณิ
 กุสัณฺณํ เอกกํ วุตฺตํ

คิณฺชกาวสเถน จ
 สคาปารทฺธสฺสตฺตมํ
 จตฺตาโร อหิริกมฺมูลกา
 ทฺเว อปฺปสฺสฺเตน จ
 สฺสทฺตณฺดา ตีณิ ปญฺจกาทิ.

๓. กมมปถวคโค^๑

๑. อสมาหิตสุตต

[๑๐๗] สาวตถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ชาตุสว ภิภวเว สดตดา
 สันนทนต์ติ สเมนติ. อสสทฐา อสสทฐเหหิ สทฐี สันนทนต์ติ
 สเมนติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, อโนตตปิโน
 อโนตตปิหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, อสมาหิตา อสมาหิตเหหิ
 สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, ทุปปณณวา ทุปปณณเวหิ สทฐี สันนทนต์ติ
 สเมนติ.

สทฐา สทฐเหหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, หิริมนา
 หิริมเนหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, โอตตปิโน โอตตปิหิ สทฐี
 สันนทนต์ติ สเมนติ, สสมาหิตา สสมาหิตเหหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ,
 ปณณวโนโต ปณณวโนเตหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนตีสติ. ปจมี.

๒. ทสสีสตต

[๑๐๘] สาวตถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ชาตุสว ภิภวเว สดตดา
 สันนทนต์ติ สเมนติ. อสสทฐา อสสทฐเหหิ สทฐี สันนทนต์ติ
 สเมนติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, อโนตตปิโน
 อโนตตปิหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, ทสสิสลา ทสสิสเลหิ สทฐี
 สันนทนต์ติ สเมนติ, ทุปปณณวา ทุปปณณเวหิ สทฐี สันนทนต์ติ
 สเมนติ.

สทฐา สทฐเหหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, หิริมนา
 หิริมเนหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, โอตตปิโน โอตตปิหิ สทฐี

^๑ สยา. ทสกกมมปถวคโค

สังขัตติ สมนติ, สีลวโนโต สีลวโนเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ,
ปณณวโนโต ปณณวโนเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนตติ. ทุตติ.

๓. ปณจสิกขาปทสตุต

[๑๐๙] เอวมเม สุต :- เอกัง สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
เชตวันเณ อนาถปิณฑิกสุส อารามเณ. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ
อามนฺเตสิ “ภิกขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺ.
ภควา เอตทโวจ

“ธตฺตสว ภิกขเว สตฺตา สังขัตติ สมนติ.
ปาณาติปาตโน ปาณาติปาตํหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ,
อทินฺนาทายโน อทินฺนาทายํหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ,
กาเมสุมิจฺฉาจารโน กาเมสุมิจฺฉาจารํหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ,
มุสสาทิกโน มุสสาทิกํหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ, สุราเมรยมชฺช-
ปมาทญฺจายโน สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายํหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ.

ปาณาติปาตา ปฏฺวิรตา ปาณาติปาตา ปฏฺวิรเตหิ สหุธี
สังขัตติ สมนติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิรตา อทินฺนาทานา
ปฏฺวิรเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิรตา
กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิรเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ, มุสสาทา
ปฏฺวิรตา มุสสาทา ปฏฺวิรเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนติ,
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิรตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา
ปฏฺวิรเตหิ สหุธี สังขัตติ สมนตติ. ตติยํ.

๔. สัตตกมมปถสุตํ

[๑๑๐] สาวตถิยํ วิหริติ ยเปย “ชาตุสว ภิภเว สัตตา
 สันนทนต์ สเมนติ. ปาณตติปาติโน ปาณตติปาตีหิ สทฺธี สันนทนต์
 สเมนติ, อทินฺนาทายิโน อทินฺนาทายีหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ,
 กาเมสฺมิจฺฉาจาริโน กาเมสฺมิจฺฉาจารีหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ,
 มุสสาทิกิโน มุสสาทิกิหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ, ปิสุณวาทา
 ปิสุณวาเจหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ, ผรุสวาทา ผรุสวาเจหิ
 สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ, สมฺมปฺปลาปิโน สมฺมปฺปลาปิหิ สทฺธี
 สันนทนต์ สเมนติ.

ปาณตติปาตา ปฏฺวิริตา ยเปย อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตา
 ยเปย กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิริตา ยเปย มุสสาทา ปฏฺวิริตา
 ยเปย ปิสุณาย วาจา ปฏฺวิริตา ปิสุณาย วาจา ปฏฺวิริเตหิ
 สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ, ผรุสาย วาจา ปฏฺวิริตา ผรุสาย
 วาจา ปฏฺวิริเตหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ, สมฺมปฺปลาปา
 ปฏฺวิริตา สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิริเตหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนตีติ.
 จตฺตถิ.

๕. ทสกมมปถสุตํ

[๑๑๑] สาวตถิยํ วิหริติ ยเปย “ชาตุสว ภิภเว
 สัตตา สันนทนต์ สเมนติ. ปาณตติปาติโน ปาณตติปาตีหิ สทฺธี
 สันนทนต์ สเมนติ, อทินฺนาทายิโน ยเปย กาเมสฺมิจฺฉาจาริโน
 ยเปย มุสสาทิกิโน ยเปย ปิสุณวาทา ยเปย ผรุสวาทา ยเปย
 สมฺมปฺปลาปิโน สมฺมปฺปลาปิหิ สทฺธี สันนทนต์ สเมนติ,

อภิขฌาลุโน อภิขฌาลุหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ, พุยาปนฺนจิตฺตา
 พุยาปนฺนจิตฺเตหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิกกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิกเกหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ.

ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตา ปาณาติปาตา ปฏฺวิริเตหิ สทฺธี
 สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตา ๕เปยฺ กาเมสุมิจฺฉาจารา
 ปฏฺวิริตา ๕เปยฺ ปิสุณาย วาจาย ๕เปยฺ ผรุสาย วาจาย ๕เปยฺ
 สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิริตา สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิริเตหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ
 สเมนฺติ, อนภิขฌาลุโน อนภิขฌาลุหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ,
 อพุยาปนฺนจิตฺตา อพุยาปนฺนจิตฺเตหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ,
 สมฺมาทิฏฺฐิกกา สมฺมาทิฏฺฐิกเกหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺตํติ. ปณฺจมํ.

๖. อฏฺฐังคิกสูตรํ

[๑๑๒] สาวตฺถิโย วิหฺรติ ๕เปยฺ “ธาคุสฺสว ภิกฺขเว สดฺธา
 สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ. มิจฺฉาทิฏฺฐิกกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกเกหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ
 สเมนฺติ, มิจฺฉาสงฺกปฺปา ๕เปยฺ มิจฺฉาวาจา ๕เปยฺ มิจฺฉากมฺมฺนฺตา
 ๕เปยฺ มิจฺฉาอาชีวา ๕เปยฺ มิจฺฉาวายามา ๕เปยฺ มิจฺฉาสติโน
 ๕เปยฺ มิจฺฉาสมาธิโน มิจฺฉาสมาธิหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ.

สมฺมาทิฏฺฐิกกา สมฺมาทิฏฺฐิกเกหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺติ,
 สมฺมาสงฺกปฺปา ๕เปยฺ สมฺมาวาจา ๕เปยฺ สมฺมากมฺมฺนฺตา ๕เปยฺ
 สมฺมาอาชีวา ๕เปยฺ สมฺมาวายามา ๕เปยฺ สมฺมาสติโน ๕เปยฺ
 สมฺมาสมาธิโน สมฺมาสมาธิหิ สทฺธี สัสนฺทนต์ติ สเมนฺตํติ. ฉนฺนํ.

๗. ทสุงคสุตตัม

[๑๑๓] สาวตถิยัม วิหริติ ยเปย “ชาตุสว ภิกขเว สุตตา สันนทนต์ติ สเมนติ. มิจฉาทิฏฐิกกา มิจฉาทิฏฐิกเกหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, มิจฉาสงกปปา ยเปย มิจฉาวาจา ยเปย มิจฉากมมุนตา ยเปย มิจฉาอาชีวา ยเปย มิจฉาวายามา ยเปย มิจฉาสติโน ยเปย มิจฉาสมาธิโน มิจฉาสมาธิหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, มิจฉาฌาณโน มิจฉาฌาณีหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, มิจฉาวิมุตติโน มิจฉาวิมุตตีหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ.

สมฺมาทิฏฐิกกา สมฺมาทิฏฐิกเกหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, สมฺมาสงกปปา ยเปย สมฺมาวาจา ยเปย สมฺมากมมุนตา ยเปย สมฺมาอาชีวา ยเปย สมฺมาวายามา ยเปย สมฺมาสติโน ยเปย สมฺมาสมาธิโน ยเปย สมฺมาฌาณโน สมฺมาฌาณีหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนติ, สมฺมาวิมุตติโน สมฺมาวิมุตตีหิ สทฐี สันนทนต์ติ สเมนตตีติ. สุตตมัม. [สพฺพตถ อตฺติตานาคตปจฺจุปปนฺน กาทพฺพ.]

สุตตนํ สุตตนํ อุตฺตานํ.

“อสมฺมาหิตตญจ” ทสฺสึลล์^๒ ปณฺจสิกขาปทานิ จ
 สุตตกมฺมปถา วุตฺตา ทสกมฺมปถเณ จ
 ฉฏฺฐํ อฏฺฐจฺจคิโก วุตฺโต ทสสิ อญฺเฑหิ” จ สุตตมัม.

ตติโย กมฺมปถวคฺโค.

^๑ ฉ., เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ทสฺสึลล์

^๓ ฉ., เท., อ. ทสฺสเคน

๔. จตุตถวคฺโค

๑. จตุธาคูสุตฺตํ

[๑๑๔] เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวนเอนาถปิณฑิกัสส อารามเ.

“จตฺสฺส อีมา ภิกฺขเว ธาตุโย. กตมา จตฺสฺส, ปจฺวีธาคูอาโปธาคู เตโชธาคู วาโยธาคู. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺส ธาตุโยติ. ปจฺมํ.

๒. ปุพฺเพสฺมโพรสุตฺตํ

[๑๑๕] สาวตถิยํ วิหริติ อเปยฺ “ปุพฺเพว เม ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพรธิตตฺสฺสเวา สโต เอตทโหสิ “โก นฺโขอ ปจฺวีธาคูยา อสฺสาโท, โก อาทินโว, ก็ นิสฺสรณํ. โก อาโปธาคูยา อสฺสาโท, โก อาทินโว, ก็ นิสฺสรณํ. โก เตโชธาคูยา อสฺสาโท, โก อาทินโว, ก็ นิสฺสรณํ, โก วาโยธาคูยา อสฺสาโท, โก อาทินโว, ก็ นิสฺสรณนฺติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “ยํ โข ปจฺวีธาคูํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ; อยํ ปจฺวีธาคูยา อสฺสาโท. ยํ ปจฺวีธาคู^๑ อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธฺมมา; อยํ ปจฺวีธาคูยา อาทินโว. โย^๒ ปจฺวีธาคูยา จนฺทรากวินโย จนฺทรากปฺปหานํ; อิทํ ปจฺวีธาคูยา นิสฺสรณํ. ยํ อาโปธาคูํ ปฏิจฺจ อเปยฺ ยํ เตโชธาคูํ ปฏิจฺจ อเปยฺ ยํ วาโยธาคูํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ; อยํ วาโยธาคูยา

^๑ อี. ปจฺวีธาคูยา, เอมฺมปริปี.

^๒ อี. ยํ

อสุสาโท. ยัม วาโยชาตุ อนิจจา ทุกฺขา วิปริณามธฺมา; อยัม
 วาโยชาตุยา อาทีนโว. โย^๑ วาโยชาตุยา จนฺทรากวินโย
 จนฺทรากปฺปหานํ; อิทํ วาโยชาตุยา นิสฺสรณํ.

ยาวกวีฉาหิ ภิภเว อิมาส จตุนหิ ฐาตุนหิ เอว
 อสสาทญจ อสสาทโต อาทิณญจ อาทิณโต นิสสรณญจ
 นิสสรณโต ยถาภูตํ นาพภณณาสี. เนว ตาวาหิ ภิภเว สเทวเก
 โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย
 สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺธ^๒ ปจฺจณณาสี.

ยโต จ ขวาทํ ภิกขเว อิมาสํ จตฺตุนํ ชาติฺนํ เอวํ
 อสฺสาทณฺจ อสฺสาทโต อาทีนฺวณฺจ อาทีนฺวโต นิสฺสรณณฺจ
 นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณณาสี. อถาหํ ภิกขเว สทฺเวเก โลเก
 สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณินิยา ปชาย สทฺเวมนุสฺสาย
 อนฺตฺตริ สมนาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ^๒ ปจฺจณณาสี. ฌาณณฺจ ปน
 เม ทสฺสนํ อุกฺกปาที “อูกฺกปา เม วิมุตฺติ,^๓ อยมนฺติมา ชาติ, ๒๖
 นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ. ทฺติยํ.

៣. ឧបសគ្គ

[๑๑๖] สาวตถิย์ วิหริติ ฯ เปฯ “ปจวีธาคูยาหํ ภิกขเว
อสุสาทปริเยสนํ อจรี, โย ปจวีธาคูยา อสุสาโท ตทชฺฐคมํ,
ยาวตา ปจวีธาคูยา อสุสาโท ปณฺณาย เม โส สุทฺธิภูโจ;
ปจวีธาคูยาหํ ภิกขเว อาทীনวปริเยสนํ อจรี, โย ปจวีธาคูยา
อาทীনโว ตทชฺฐคมํ, ยาวตา ปจวีธาคูยา อาทীনโว ปณฺณาย เม

๑. ข. ย

^๒ จ.,เท.,อิ. อภิสมฺพุทฺโธติ, เอวมฺปริปิ.

^๓ ข. เจโตวิมุตติ

โส สุทิวฺจ; ปจวีธาทุยาหํ ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ อจรี, ยํ
ปจวีธาทุยา นิสฺสรณํ ตทหฺมคมํ, ยาวตา ปจวีธาทุยา นิสฺสรณํ
ปณฺณาย เม ตํ สุทิวฺจ.

อาโปธาทุยาหํ ภิกฺขเว ๕เปฯ เตโชธาทุยาหํ ภิกฺขเว
๕เปฯ วาโยธาทุยาหํ ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจรี, โย
วาโยธาทุยา อสฺสาทิ ตทหฺมคมํ, ยาวตา วาโยธาทุยา อสฺสาทิ
ปณฺณาย เม โส สุทิวฺจ; วาโยธาทุยาหํ ภิกฺขเว อาทินวปริเยสนํ
อจรี, โย วาโยธาทุยา อาทินโว ตทหฺมคมํ, ยาวตา วาโยธาทุยา
อาทินโว ปณฺณาย เม โส สุทิวฺจ; วาโยธาทุยาหํ ภิกฺขเว
นิสฺสรณปริเยสนํ อจรี, ยํ วาโยธาทุยา นิสฺสรณํ ตทหฺมคมํ,
ยาวตา วาโยธาทุยา นิสฺสรณํ ปณฺณาย เม ตํ สุทิวฺจ.

ยวากีวญฺจาหํ ภิกฺขเว อิมาสํ จตฺตุนํ ธาตุนํ อสฺสาทญฺจ
อสฺสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ
น อพฺภณฺณาสี, เหนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺเญยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตฺตริ
สมฺมาสมุโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี.

ยโต จ ขวาทํ ภิกฺขเว อิมาสํ จตฺตุนํ ธาตุนํ อสฺสาทญฺจ
อสฺสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ
น อพฺภณฺณาสี; อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
สสฺสมณพฺรหฺมณฺเญยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตฺตริ สมฺมาสมุโพธิ
อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี. ฃาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุกฺปาทิ
'อฺกฺปปา เม วิมฺตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ.
ตฺติยํ.

๔. โนเจทสูตต

[๑๑๗] สาวตถิยั วิหริติ ๕เปย “โน เจท ภิกขเว
 ปจวีชาตยา อสสาโท อภวิสส, นยิท สตตะ ปจวีชาตยา
 สารทเชยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ ปจวีชาตยา อสสาโท,
 ตสฺมา สตตะ ปจวีชาตยา สารทชนฺติ. โน เจท ภิกขเว
 ปจวีชาตยา อาทีนโว อภวิสส, นยิท สตตะ ปจวีชาตยา
 นิพพินฺทเยยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ ปจวีชาตยา อาทีนโว,
 ตสฺมา สตตะ ปจวีชาตยา นิพพินฺทนฺติ. โน เจท ภิกขเว
 ปจวีชาตยา นิสฺสรณั อภวิสส, นยิท สตตะ ปจวีชาตยา นิสฺสเรยฺย.
 ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ ปจวีชาตยา นิสฺสรณั ตสฺมา สตตะ
 ปจวีชาตยา นิสฺสรนฺติ.

โน เจท ภิกขเว อาโปชาตยา อสสาโท อภวิสส ๕เปย
 โน เจท ภิกขเว เตโชชาตยา ๕เปย โน เจท ภิกขเว
 วาโยชาตยา อสสาโท อภวิสส, นยิท สตตะ วาโยชาตยา
 สารทเชยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ วาโยชาตยา อสสาโท;
 ตสฺมา สตตะ วาโยชาตยา สารทชนฺติ. โน เจท ภิกขเว
 วาโยชาตยา อาทีนโว อภวิสส, นยิท สตตะ วาโยชาตยา
 นิพพินฺทเยยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ วาโยชาตยา อาทีนโว,
 ตสฺมา สตตะ วาโยชาตยา นิพพินฺทนฺติ. โน เจท ภิกขเว
 วาโยชาตยา นิสฺสรณั อภวิสส, นยิท สตตะ วาโยชาตยา
 นิสฺสเรยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตถิ วาโยชาตยา นิสฺสรณั,
 ตสฺมา สตตะ วาโยชาตยา นิสฺสรนฺติ.

ยาวกัณณจิเม ภิกขเว สตุตา อิมาส์ จตุนัน ชาติตุน
อสุสาทญจ อสุสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ
นิสฺสรณโต ยถาภูตํ น อพฺภณณฺสฺส, เนว ตาวิเม ภิกขเว สตุตา
สเทวกา โลกา สมารกา สปุรหฺมกา สสฺสมณปุรหฺมณียา ปชาย
สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสฺสยฺตฺตา วิปฺปมฺตฺตา วิมรียาทิกเตน
เจตสา วิหริสฺส.

ยโต จ ขวิเม^๑ ภิกขเว สตุตา อิมาส์ จตุนัน ชาติตุน
อสุสาทญจ อสุสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ
นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณณฺสฺส; อถ ขวิเม^๑ ภิกขเว สตุตา
สเทวกา โลกา สมารกา สปุรหฺมกา สสฺสมณปุรหฺมณียา ปชาย
สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสฺสยฺตฺตา วิปฺปมฺตฺตา วิมรียาทิกเตน
เจตสา วิหรนฺตฺติ. จตฺตถ.

๕. เอกนตทุกขสูตร

[๑๑๘] สวตฺถิยํ วิหริติ ๒เปยฺ “ปจฺวีชาตฺ เจ หิทำ ภิกขเว
เอกนตทุกฺขา อภวิสฺส ทุกฺขานุปตฺติตา ทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา
สุเขน, นยิทํ สตุตา ปจฺวีชาตฺยา สารชฺเชยฺยํ. ยสฺมา จ โข
ภิกขเว ปจฺวีชาตฺ สุขานุปตฺติตา สุขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา ทุกฺเขน,
ตสฺมา สตุตา ปจฺวีชาตฺยา สารชฺชนฺติ.

อาโปชาตฺ เจ หิทำ ภิกขเว ๒เปยฺ เตโชชาตฺ เจ หิทำ
ภิกขเว ๒เปยฺ วาโยชาตฺ เจ หิทำ ภิกขเว เอกนตทุกฺขา อภวิสฺส
ทุกฺขานุปตฺติตา ทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา สุเขน, นยิทํ สตุตา
วาโยชาตฺยา สารชฺเชยฺยํ. ยสฺมา จ โข ภิกขเว วาโยชาตฺ

^๑ น.,เท.,อิ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

สุขานุปติตา สุขาวกุกนตา อนวกุกนตา ทุกฺเขน, ตสฺมา สตฺตา
วาโยธาดุยา สารชฺชนติ.

ปจฺวีธาดุ เจ หิทำ ภิกฺขเว เอกนฺตสุขา อภวิสส สุขานุปติตา
สุขาวกุกนตา อนวกุกนตา ทุกฺเขน, นยิทํ สตฺตา ปจฺวีธาดุยา
นิพฺพินฺนํเตยฺยํ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ปจฺวีธาดุ ทุกฺขา ทุกฺขานุปติตา
ทุกฺขาวกุกนตา อนวกุกนตา สุขฺเขน, ตสฺมา สตฺตา ปจฺวีธาดุยา
นิพฺพินฺนํหนฺติ.

อาโปธาดุ เจ หิทำ ภิกฺขเว ๕เปยฺ เตโธธาดุ เจ หิทำ
ภิกฺขเว ๕เปยฺ วาโยธาดุ เจ หิทำ ภิกฺขเว เอกนฺตสุขา อภวิสส
สุขานุปติตา สุขาวกุกนตา อนวกุกนตา ทุกฺเขน, นยิทํ สตฺตา
วาโยธาดุยา นิพฺพินฺนํเตยฺยํ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว วาโยธาดุ
ทุกฺขา ทุกฺขานุปติตา ทุกฺขาวกุกนตา อนวกุกนตา สุขฺเขน, ตสฺมา
สตฺตา วาโยธาดุยา นิพฺพินฺนํหนฺตฺติ. ปญฺจมํ.

๖. อภินนฺทสุตฺตํ

[๑๑๙] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๕เปยฺ “โย ภิกฺขเว ปจฺวีธาดุ
อภินนฺทติ, ทุกฺขํ โส อภินนฺทติ. โย ทุกฺขํ อภินนฺทติ, ‘อปริมุตฺโต
โส ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. โย อาโปธาดุ อภินนฺทติ ๕เปยฺ โย
เตโธธาดุ อภินนฺทติ ๕เปยฺ โย วาโยธาดุ อภินนฺทติ, ทุกฺขํ
โส อภินนฺทติ. โย ทุกฺขํ อภินนฺทติ, ‘อปริมุตฺโต โส ทุกฺขสฺมาติ
วทามิ.

โย จ โข ภิกฺขเว ปจฺวีธาดุ น อภินนฺทติ, ทุกฺขํ โส น
อภินนฺทติ. โย ทุกฺขํ น อภินนฺทติ, ‘ปริมุตฺโต โส ทุกฺขสฺมาติ

วทามิ. โย อาโปธาคู ขเปย โย เตโธธาคู ขเปย โย วาโยธาคู
น อภินนุทติ, ทุกขัง โส น อภินนุทติ. โย ทุกขัง น อภินนุทติ,
'ปริมุตโต โส ทุกขสมมาติ วทามิ. ฌฏฐิ.

๗. อุปปาตสูตร

[๑๒๐] สวตถุถิยัม วิหริติ ขเปย “โย ภิกขเว ปจวีธาคูยา
อุปปาโท จิตติ อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท
โรคานัม จิตติ ชรามรณสส ปาตุภาโว. โย อาโปธาคูยา ขเปย
โย เตโธธาคูยา ขเปย โย วาโยธาคูยา อุปปาโท จิตติ
อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท โรคานัม จิตติ
ชรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว ปจวีธาคูยา นิโรธो วูปสโม อตถงคโม,
ทุกขสเสโส นิโรธो โรคานัม วูปสโม ชรามรณสส อตถงคโม. โย
อาโปธาคูยา นิโรธो ขเปย โย เตโธธาคูยา นิโรธो ขเปย โย
วาโยธาคูยา นิโรธो วูปสโม อตถงคโม, ทุกขสเสโส นิโรธो
โรคานัม วูปสโม ชรามรณสส อตถงคโมติ. สุตตม.

๘. สมณพราหมณสูตร

[๑๒๑] สวตถุถิยัม วิหริติ ขเปย “จตสโส อิมมา ภิกขเว
ธาคูโย. กตมา จตสโส, ปจวีธาคู, อาโปธาคู, เตโธธาคู, วาโยธาคู.
เย हि เกจิ ภิกขเว สมณว วา พราหมณา วา อิมาสัม จตุนัน
ธาคูนัน อสสาทญจ อาทีนญจ นิสสรณญจ ยถาภูตัม นปฺปชานนฺติ.
น เมเต ภิกขเว สมณว วา พราหมณา วา สมณेषु วา
สมณสมมตว, พราหมณेषु วา พราหมณสมมตว. น จ ปน เต

อายสมนโต สามณตถถัม วา พุราหุณตถถัม วา ทิฏฐเจว ฐมเม
สยัม อภินญา สจฺจิกถวา อุปสมปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุณา วา
อิมาสัม จตฺตุนันํ ชาตฺตุนันํ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ นิสฺสรณญจ
ยถาภุตํ ปชานนฺติ. เต จ โขเม ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุณา วา
สมณสฺส เจว สมณสมมตา, พุราหุณสฺส จ พุราหุณสมมตา. เต จ
ปนายสมนโต สามณตถถญจ พุราหุณตถถญจ ทิฏฐเจว ฐมเม
สยัม อภินญา สจฺจิกถวา อุปสมปชฺช วิหรนฺตีสฺส. อฏฺฐมัม.

๕. ทุตติยสมณพุราหุณตฺตถ

[๑๒๒] สาวตฺถิยัม วิหรติ ๕เปย “จตฺสฺสอ อิมา ภิกฺขเว
ชาตฺตโย. กตมา จตฺสฺสอ, ปจฺจวีสฺสอ, อาโปชาตฺต, เตโชชาตฺต, วาโยชาตฺต.
เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุณา วา อิมาสัม จตฺตุนันํ
ชาตฺตุนันํ สมุทญจ อตฺถกมญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ นิสฺสรณญจ
ยถาภุตํ นปฺปชานนฺติ ๕เปย [วิตฺถาเรตพฺพ].

ปชานนฺติ ๕เปย สยัม อภินญา สจฺจิกถวา อุปสมปชฺช
วิหรนฺตีสฺส. นวम्म.

๑๐. ตติยสมณพุราหุณตฺตถ

[๑๒๓] สาวตฺถิยัม วิหรติ ๕เปย “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
สมณา วา พุราหุณา วา ปจฺจวีสฺสอ นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวีสฺสอสมุทญ
นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวีสฺสอนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวีสฺสอนิโรธคามินิ
ปฏฺฐิพํ นปฺปชานนฺติ. อาโปชาตฺตํ นปฺปชานนฺติ ๕เปย เตโชชาตฺตํ
นปฺปชานนฺติ ๕เปย วาโยชาตฺตํ นปฺปชานนฺติ, วาโยชาตฺตสมุทญ

นปฺปชานนฺติ, วาโยธาดุณิโรธํ นปฺปชานนฺติ, วาโยธาดุณิโรธคามินิ
ปฏฺฐิปปํ นปฺปชานนฺติ. น เมเต ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
สมณฺเณสุ วา สมณสมฺมตฺตา, พุราหฺมณฺเณสุ วา พุราหฺมณสมฺมตฺตา. น
จ ปน เต อายสฺสมนฺโต สามณฺณตถํ วา พุราหฺมณฺณตถํ วา
ทิกฺกฺเขว ฆมฺเม สยํ อภิณฺเณว สจฺจณิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
ปจฺจวิธํ ปชานนฺติ, ปจฺจวิธาดุสฺมฺมํ ปชานนฺติ, ปจฺจวิธาดุณิโรธํ
ปชานนฺติ, ปจฺจวิธาดุณิโรธคามินิ ปฏฺฐิปปํ ปชานนฺติ. อาโปธาดุ
ปชานนฺติ ๕เปยฺ เตโธธาดุ ปชานนฺติ ๕เปยฺ วาโยธาดุ ปชานนฺติ,
วาโยธาดุสฺมฺมํ ปชานนฺติ, วาโยธาดุณิโรธํ ปชานนฺติ,
วาโยธาดุณิโรธคามินิ ปฏฺฐิปปํ ปชานนฺติ. เต จ โขเม ภิกฺขเว
สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา สมณฺเณสุ เจว สมณสมฺมตฺตา, พุราหฺมณฺเณสุ
จ พุราหฺมณสมฺมตฺตา. เต จ ปณายสฺสมนฺโต สามณฺณตถญฺจ
พุราหฺมณฺณตถญฺจ ทิกฺกฺเขว ฆมฺเม สยํ อภิณฺเณว สจฺจณิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ทสมํ.

จตุตฺถโถ วคฺโค.

ตฺถสฺสอุทฺทหานํ

“จตฺตสฺส ปุพฺเพ อจฺริ” โน เจทํ^๒ ทุกฺเขน จ
อภินนฺทนญฺจ อุปฺปาโท ตโย สมณพุราหฺมณฺนาติ.

ธาทุสยฺยตฺตํ สมตฺตํ.

^๑ ฉ., เท., อ. อจฺริ

^๒ ฉ., เท. โนเจทํ จ อ. โย โน เจทํ

๔. อนมตคฤคสยัตต

๑. ปจมวลโก

๑. ตินกฏจตุต

[๑๒๔] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
เชตวันเอนาถปิณฑิกัสส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ
อามนฺเตสิ “ภิกขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺส
ภควา เอตทวโจ

“อนมตคฤคย” ภิกขเว สํสาโร, ปุพฺพทา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ
อวิชฺชาเนวรณานํ สตฺตานํ ตณฺหาสณฺโฆชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ.
เสยฺยถาปิ ภิกขเว ปุริโส, ยํ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป ตินกฏจสาขาปลาสํ,
ตํ เจตฺวา เอกชฺฌํ สํหเรยฺย, เอกชฺฌํ สํหริตฺวา จตฺรจฺจลํ
จตฺรจฺจลํ ฃฏฺฐิกํ กริตฺวา นิฏฺฐิเปยฺย “อยํ เม มาตา, ตสฺสา เม
มาตุ อยํ มาตาติ, อปริยาทินฺนา จ ภิกขเว ตสฺส ปุริสสฺส มาตุ
มาตโร อสฺสุ, อถ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป ตินกฏจสาขาปลาสํ ปรีกฺขยํ
ปรียาทานํ คจฺเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตคฤคย ภิกขเว สํสาโร,
ปุพฺพทา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชาเนวรณานํ สตฺตานํ
ตณฺหาสณฺโฆชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ, เอวํ ทิฆมตฺตํ โข^๒ ภิกขเว
ทุกฺขํ ปจฺจนฺนํ ติปฺปํ ปจฺจนฺนํ พฺยสนํ ปจฺจนฺนํ กฏฺฐิ^๓
วฑฺฒิตา, ยาวณฺจิตํ ภิกขเว อลเมว สพฺพสงฺขาเรสุ นิพฺพินฺนํ,
อลํ วิรชฺชิตํ, อลํ วิมฺจจิตฺนํ. ปจฺจ.

^๑ อ. อนมตคฤคย

^๒ ฉ., เท., อ. โ

^๓ ฉ., อ. กฏฐิ

๒. ปจฺจวิสุตฺตํ

[๑๒๕] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปยฺ “อนมตฺตโคโย ภิกฺขเว
 สํสาโร, ปุพฺพวา โภกฺกิ น ปณฺณายติ อวิชฺชาเนวฺรณานํ สุตตํ
 ตณฺหาสณฺโณชานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส
 อิมํ มหาปจฺจวิ โกลฏจิมตฺตํ โกลฏจิมตฺตํ คุฬิกํ” กริตฺวา นิภฺชิเปยฺ
 “อโย [๒] เม ปิตา, ตสฺส เม ปิตุ อโย ปิตาติ, อปริยาทินฺหา จ
 ภิกฺขเว ตสฺส ปุริสสฺส ปิตุ ปิตโร อสฺสุ, อถายํ มหาปจฺจวิ
 ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺ. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตฺตโคโย
 ภิกฺขเว สํสาโร, ปุพฺพวา โภกฺกิ น ปณฺณายติ อวิชฺชาเนวฺรณานํ
 สุตตํ ตณฺหาสณฺโณชานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ. เอวํ ทีฆมรตฺตํ ไช
 ภิกฺขเว ทุกฺขํ ปจฺจนฺณุตฺตํ ติพฺพํ ปจฺจนฺณุตฺตํ พยฺสนํ ปจฺจนฺณุตฺตํ
 กฏฺฐี วฑฺฒิตา, ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺขาเรสุ
 นิพฺพินฺทิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ, อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. พุติยํ.

๓. อสฺสสุตฺตํ

[๑๒๖] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปยฺ “อนมตฺตโคโย ภิกฺขเว
 สํสาโร ยเปยฺ ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ ไช พหุตรํ, ยํ วา
 โว อิมินา ทีฆเณ อทฺตฺนา สนฺธาวตํ สํสرتํ, อมนาปสมฺปิโยคา
 มนาปวิปฺปิโยคา กนฺทนฺตานํ โรทนฺตานํ อสฺสุ ปสนฺทํ ปคฺขริตํ,
 ยํ วา จตุสฺส มหาสมฺกฺกเทสฺส อุกกนฺติ.

“ยถา ไช มโย ภนฺเต ภควตา ฐมมํ เทสิตํ อาชานาม,
 เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ, ยํ โน อิมินา ทีฆเณ อทฺตฺนา สนฺธาวตํ

สัสรตัง, อมนาปสมปโยคา มนาปวิปปโยคา กนฺทนฺตานํ โรทฺทนฺตานํ
อสุสฺส ปสนฺทํ ปคฺขริตํ, น เตวฺว จตุสฺส มหาสมฺมุทฺเตสฺส อุทกฺกนฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขเว, สาธุ โข เม ตุมฺहे ภิกฺขเว เอวํ
ธมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ, เอตฺเตว ภิกฺขเว พหุตรํ, ยํ โว อิมินา
ทีฆเณ อุทฺธนา สนฺธาวตํ สัสรตัง, อมนาปสมปโยคา
มนาปวิปปโยคา กนฺทนฺตานํ โรทฺทนฺตานํ อสุสฺส ปสนฺทํ ปคฺขริตํ,
น เตวฺว จตุสฺส มหาสมฺมุทฺเตสฺส อุทกํ. ทีฆรตฺตํ โว ภิกฺขเว
มาตุมฺรณํ ปจฺจนฺณภูตํ, เตสํ โว มาตุมฺรณํ ปจฺจนฺโณทฺตานํ
อมนาปสมปโยคา มนาปวิปปโยคา กนฺทนฺตานํ โรทฺทนฺตานํ อสุสฺส
ปสนฺทํ ปคฺขริตํ, น เตวฺว จตุสฺส มหาสมฺมุทฺเตสฺส อุทกํ. ทีฆรตฺตํ
โว ภิกฺขเว ปิตุมฺรณํ ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ มาตุมฺรณํ ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ
ภคินิมฺรณํ ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ ปุตฺตมฺรณํ ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ ธีตุมฺรณํ
ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ ฌาติพฺยสนฺนํ ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ โภคพฺยสนฺนํ
ปจฺจนฺณภูตํ อเปยฺ ทีฆรตฺตํ โว ภิกฺขเว โรคพฺยสนฺนํ ปจฺจนฺณภูตํ, เตสํ
โว โรคพฺยสนฺนํ ปจฺจนฺโณทฺตานํ อมนาปสมปโยคา มนาปวิปปโยคา
กนฺทนฺตานํ โรทฺทนฺตานํ อสุสฺส ปสนฺทํ ปคฺขริตํ, น เตวฺว จตุสฺส
มหาสมฺมุทฺเตสฺส อุทกํ. ตํ กิสุสฺส เหตุ. อนมตคฺโคยํ ภิกฺขเว สัสาโร
อเปยฺ ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺฆาเรสฺส นิพฺพิณฺทิตุํ, อลํ
วิรัชฺชิตุํ, อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. ตตฺถิยํ.

๔. ปีรสุตฺตํ

[๑๒๗] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ อเปยฺ “อนมตคฺโคยํ ภิกฺขเว
สัสาโร อเปยฺ ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นฺุ โข พหุตรํ,

ยํ วา โว อิมินา ที่เขน อทฐนา สนฺชาวตํ สํสرتํ, มาตุ ฌณฺณํ
ปีตํ, ยํ วา จตุสฺส มหาสมฺมุทเทสฺส อุทกนฺติ.

“ยถา โข มยํ ภนฺเต ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาม,
เอตทเวว ภนฺเต พหุตรํ, ยํ โน อิมินา ที่เขน อทฐนา สนฺชาวตํ
สํสرتํ, มาตุ ฌณฺณํ ปีตํ, น เตวว จตุสฺส มหาสมฺมุทเทสฺส อุทกนฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขเว, สาธุ โข เม ฐมฺมहे ภิกฺขเว เอวํ
ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ, เอตทเวว ภิกฺขเว พหุตรํ, ยํ โว อิมินา
ที่เขน อทฐนา สนฺชาวตํ สํสرتํ, มาตุ ฌณฺณํ ปีตํ, น เตวว
จตุสฺส มหาสมฺมุทเทสฺส อุทกํ. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว
สํสาโร ๗เปยฺย อลํ วิมฺจุจิจฺจนฺติ. จตฺตถํ.

๕. ปพพตสุตต์

[๑๒๘] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๗เปยฺย อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ๗เปยฺย เอกมนฺตํ นิสินฺโน
โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “กัวทีโฆ นฺ โข ภนฺเต
กปฺโปติ.

“ทีโฆ โข ภิกฺขุ กปฺโป, โส น สุกโร สงฺขาตุํ
‘เอตฺตกานิ วสฺसानิ อิติ วา ‘เอตฺตกานิ วสฺสสตานิ อิติ วา
‘เอตฺตกานิ วสฺสสทฺสฺसानิ อิติ วา ‘เอตฺตกานิ วสฺสสทฺสทฺสฺसानิ
อิติ วาติ.

“สกุภา ปน ภนฺเต อุปมา^๑ กาทฺถนฺติ.

^๑ ฉ., เท. อุปมํ, เอวมุปรีปี.

“สกุภา ภิกขุติ ภควา อโวจ, “เสยฺยถาปี ภิกขุ มหาเสโล
 ปพฺพโต โยชนํ อายาเมน โยชนํ วิตุถาเรน โยชนํ อุพฺเพเชน
 อจฺฉิโท อสฺสโร เอกมฺโน, ตเมณํ ปุริโส วสฺสสฺสสฺส วสฺสสฺสสฺส
 อจฺเจยน กาสิเกน วตฺถेณ สกึ สกึ ปริมชฺเชยฺย. ขิปฺปตรํ โข
 โส ภิกขุ มหาเสโล ปพฺพโต อิมินา อุปกุกเมน ปริกฺขยํ
 ปริยาทानํ คจฺเจยฺย, น เตวว กปโป. เอวํ ทิโฆ โข^{*} ภิกขุ
 กปโป, เอวํ ทิฆานํ โข ภิกขุ กปฺปานํ เนโก กปโป สํสิโต,
 เนกํ กปฺปสฺสํ สํสิโต, เนกํ กปฺปสฺสสฺสํ สํสิโต, เนกํ กปฺปสฺสสฺสสฺส
 สํสิโต. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตคคโคยํ ภิกขุ สํสาโร ๕เปยฺย ยาวณฺจิทํ
 ภิกขุ อลเมว สพฺพสงฺฆาเรสุ นิพฺพินฺทิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ, อลํ
 วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. สาสปสฺสุตํ

[๑๒๙] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺย อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ,
 เยน ภควา ๕เปยฺย เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “กึวทิโฆ นฺ โข ภนฺเต กปโปติ.

“ทิจฺโฆ โข ภิกขุ กปโป, โส น สุกโร สงฺฆาตุํ
 ‘เอตฺตกานิ วสฺसानิ อิติ วา ๕เปยฺย ‘เอตฺตกานิ วสฺสสฺสสฺสสฺส
 อิติ วาติ.

“สกุภา ปน ภนฺเต อุปมา กาคฺคฺค.

“สกุภา ภิกขุติ ภควา อโวจ, “เสยฺยถาปี ภิกขุ อายสํ
 นครํ โยชนํ อายาเมน โยชนํ วิตุถาเรน โยชนํ อุพฺเพเชน

^{*} ฉ.,เท.,อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

ปณฺณํ สาสนานํ คุฬิกากพณฺหํ,* ตโต ปุริโส วสสสตสฺส วสสสตสฺส
 อจฺเจเนน เอกเมกํ สาสนํ อุทฺธเรยฺย. ขิปปตรํ โข โส ภิกขุ
 มหาสาสนปฺราสี อิมินา อุปกุกฺกเมน ปริกฺขยํ ปฺริยาทานํ คจฺฉेยฺย,
 น เตวว กปโป. เอวํ ทีโฆ โข ภิกขุ กปโป, เอวํ ทีฆานํ โข
 ภิกขุ กปฺปานํ เนโก กปโป สํสีโต, เนกํ กปฺปสฺสํ สํสีตํ, เนกํ
 กปฺปสฺสสํ สํสีตํ, เนกํ กปฺปสฺสสสฺสํ สํสีตํ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 อนมตคฺโคยํ ภิกขุ สํสํโร ๕เปยฺย อลํ วิมฺวจฺจิตฺตุนฺติ. จญฺจ.

๗. สาวกสุดต

[๑๓๐] สาวกุตฺติยํ วิหฺรติ ๕เปยฺย อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกขุ,
 เยน ภควา ๕เปยฺย เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ

“กัวพฺหฺกา นุ โข ภนฺเต กปฺปา อพฺภตฺตีตา อติกฺกนฺตาทิ.

“พหฺกา โข ภิกฺขเว กปฺปา อพฺภตฺตีตา อติกฺกนฺตาทิ. เต น
 สุกรฺรา สงฺขาตุํ ‘เอตฺตกา กปฺปา อิติ วา ‘เอตฺตกานิ กปฺปสฺตานิ
 อิติ วา ‘เอตฺตกานิ กปฺปสฺสสฺตานิ อิติ วา ‘เอตฺตกานิ
 กปฺปสฺสสสฺสสฺตานิ อิติ วาติ.

“สฺกกา ปน ภนฺเต อุปฺมา กาดฺนฺติ.

“สฺกกา ภิกฺขเวติ ภควา อโวจ, “อิธสฺสุ ภิกฺขเว จตฺตารโ
 สาวกา วสฺสสตาเยกา วสฺสสตชีวิน. เต เจ” ทิวเส ทิวเส
 กปฺปสฺสสสฺสํ กปฺปสฺสสสฺสํ อนฺนุสฺสเรยฺย. อนฺนุสฺสริตาว” ภิกฺขเว
 เตหิ กปฺปา อสฺสุ, อถ โข เม” จตฺตารโ สาวกา วสฺสสตาเยกา

* ส.อ. คุฬิกากพณฺหํ ฉ.,เท. คุฬิกากพณฺหํ

” อ. อนฺนุสฺสริตาว

๒ ฉ.,เท.,อ. เจสทฺโท น ทิสฺสติ.

๔ ฉ.,เท. อถ โข เต อ. อถ เต

วสสสทชวีโน วสสสทสส วสสสทสส อจฺเจเนน กาลํ กเรยฺยํ. เอวํ
พหุกา โข ภิกฺขเว กปฺปา อพฺภตฺตีตา อติภฺกนฺตา. เต น สุกรรา
สงฺขาตุํ ‘เอตฺตกา กปฺปา อิติ วา ‘เอตฺตกาณิ กปฺปสฺตานิ อิติ วา
‘เอตฺตกาณิ กปฺปสทสฺसानิ อิติ วา ‘เอตฺตกาณิ กปฺปสทสทสฺसानิ
อิติ วาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตคคโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร อปฺเปยฺย อลํ
วิมฺจจฺจิตฺตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. กงฺกาสุตฺตํ

[๑๓๑] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเว
กลนฺทกนิวาเป. อถ โข อญฺญตโร พุราหฺมणे, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน
โข โส พุราหฺมणे ภควนฺตํ เอตทวโจ “กิ่วพหุกา นุ โข โภ
โคตม กปฺปา อพฺภตฺตีตา อติภฺกนฺตาติ.

“พหุกา โข พุราหฺมณ กปฺปา อพฺภตฺตีตา อติภฺกนฺตา. เต
น สุกรรา สงฺขาตุํ ‘เอตฺตกา กปฺปา อิติ วา ‘เอตฺตกาณิ
กปฺปสฺตานิ อิติ วา ‘เอตฺตกาณิ กปฺปสทสฺसानิ อิติ วา ‘เอตฺตกาณิ
กปฺปสทสทสฺसानิ อิติ วาติ.

“สภฺกกา ปน โภ โคตม อุปมา กาทฺตุนฺติ.

“สภฺกกา พุราหฺมณาติ ภควา อวโจ, “เสยฺยธาปี พุราหฺมณ
ยโต จายํ กงฺกานที ปโหติ” ยตฺถ จ มหาสมฺมทํ อปฺเปติ, ยา
เอตสฺมี” อนฺตเร วาลิกา, สา น สุกรรา สงฺขาตุํ ‘เอตฺตกา วาลิกา

อิติ วา ‘เอตตกานิ วาลิกสทานิ อิติ วา ‘เอตตกานิ วาลิกสทสฺสทานิ
 อิติ วา ‘เอตตกานิ วาลิกสทสทสฺสทานิ อิติ วาติ. ตโต พหุตรา
 โข พุราหุมน กปฺปา อพฺภทิตฺตา อติกกนฺตา. เต น สุกรา
 สงฺฆาตุํ ‘เอตตกา กปฺปา อิติ วา ‘เอตตกานิ กปฺปสทานิ อิติ วา
 ‘เอตตกานิ กปฺปสทสฺสทานิ อิติ วา ‘เอตตกานิ กปฺปสทสทสฺสทานิ
 อิติ วาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตฺตโคโยํ พุราหุมน สํสาโร. ปุพฺพา
 โภกฺกิ น ปญฺญาติ อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตานํ ตณฺหาสญฺโฆชนานํ
 สนฺธาวตํ สํสرتํ. เอวํ ทิฆมรตฺตํ โข พุราหุมน ทุกฺขํ ปจฺจนฺนํ
 ตปฺปํ ปจฺจนฺนํ พฺยสํ ปจฺจนฺนํ กฺกฺกํ วทฺธิตา. ยาวณฺจิทํ
 พุราหุมน อลฺเมว สพฺพสงฺฆาเรสุ นิพฺพิณฺหิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ, อลํ
 วิมฺจุจิตฺตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, โส พุราหุมน ภาควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ
 โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
 อชฺชตฺตเค ปาณฺเปตํ สรณํคตฺตุนฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. ทณฺทสุตฺตํ

[๑๓๒] สาวตฺถิยํ วิหริติ ยเปย “อนมตฺตโคโยํ ภิกฺขเว
 สํสาโร. ปุพฺพา โภกฺกิ น ปญฺญาติ อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตานํ
 ตณฺหาสญฺโฆชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทณฺโ
 อุปริเวหาสํ ชิตฺโต สกิมฺปิ มูเลน นิปตฺติ, สกิมฺปิ มชฺฌเณ
 นิปตฺติ, สกิมฺปิ อคฺเคน^๑ นิปตฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว

^๑ ฉ., เท. อนฺเตน

๒๑๘ สุตตตปิฎก สัตตตนิคายสส นีทานวคฺคสัตตตปาถิ [๔. อนมตคฺค

อวิชฺชานีวรณฺหา สุตฺตา ตณฺหาสมโยจฺจนา สนฺธาวนฺตา สัสมฺมุตฺตา
สกิมฺปิ อสฺมา โลกา ปรี โลกํ คจฺฉนฺติ, สกิมฺปิ ปรสมฺมา โลกา
อิมํ โลกํ อาคจฺฉนฺติ, ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตคฺคโคยํ ภิกฺขเว สัสมฺมา
ฯเปยฺย อลํ วิมฺมจฺจิตฺตุนฺติ. นวมํ.

๑๐. ปุคฺคสฺสุตฺตํ

[๑๓๓] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิฑฺฒณฺฏเฐ
ปพฺพเต. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺทเตติ
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสอสุ. ภควา เอตทวโจ

“อนมตคฺคโคยํ ภิกฺขเว สัสมฺมา ฯเปยฺย เอกสฺส ปุคฺคสฺส
ภิกฺขเว กปฺปํ สนฺธาวโต สัสมฺมา สียา เอวํ มหา อฏฺฐจิงฺกโล
อฏฺฐจิปฺปโย อฏฺฐจิสฺส, ยถายํ เวปฺปุลโล ปพฺพโต, สเจ สัสมฺมา
อสุส, สมฺมาตญฺจ น วินสฺเสยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตคฺคโคยํ
ภิกฺขเว สัสมฺมา ฯเปยฺย อลํ วิมฺมจฺจิตฺตุนฺติ.

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทวโจ
สตุถา

“เอกสฺสเณน กปฺเปน	ปุคฺคสฺสฏฺฐจิสฺมจโย
สียา ปพฺพตสโม ราสี	อิติ วุตฺตํ มเหสีนา
โส โข ปนํยํ อกฺขาโต	เวปฺปุลโล ปพฺพโต มหา
อตุตฺตรโ คิฑฺฒณฺฏสฺส	มคฺชานํ คิริพฺพเช”

๑ อ. คิริพฺพเช

ยโต จ อริยสจฺจานิ	สมมุปปญฺเญยาย ปสฺสติ
ทฺถขั ทฺถขสมฺบุปฺปาทำ	ทฺถขสฺส จ อติฏฺกมံ
อริยญฺจฏฺฐจฺจคิกั มคฺคั	ทฺถขุปสมคามินิ
สตฺตทฺถขตฺตปฺรมิ ^๑	สนฺธาวิตฺวาน ปุคฺคโล
ทฺถขสฺสนตฺกโร โหติ	สพฺพสยโมชฺชนทฺถขยาติ. ทสมิ.

ปจฺโหม วคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานิ

“ติณฺณฏฺฐญฺจ ปจฺวี	อสฺส ขีรณฺจ ปพฺพติ
สาสปา สาวกโถ คงฺคา	ทณฺโฑ จ ปุคฺคเลน จาติ.

^๑ สฺยา.,ฉ.,เท.,อิ. สตฺตทฺถขตฺต ปรมิ

๒. ทุตียวคโค

๑. ทุกคตสุตต

[๑๓๔] เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ วิหริติ ยเปย
“อนมตคโคยิ ภิกขเว สัสสโร. ปุพพา โกฏิ น ปณณายติ
อวิชชานีวรณานิ สุตตานิ ตณฺหาสมโยชนานิ สนฺธาวตํ สัสสรตํ.
ยิ ภิกขเว ปสฺเสยยาถ ทุกคตํ ทฺวเปตํ, นิฏฺฐเมตถ คนฺตพฺพํ
“อมฺเหหิ” เอวรูปิ ปจฺจนฺฏตํ อิมินา ทิเมเน อทฺฐนาติ. ตํ กิสฺส
เหตุ. “อนมตคโคยิ ภิกขเว สัสสโร ยเปย อลํ วิมฺจุจิตฺตุนฺติ. ปจฺมํ.

๒. สุตตสุตต

[๑๓๕] สาวตถิยิ วิหริติ ยเปย “อนมตคโคยิ ภิกขเว
สัสสโร ยเปย ยิ ภิกขเว ปสฺเสยยาถ สุตติํ สุตตฺธิตํ, นิฏฺฐเมตถ
คนฺตพฺพํ “อมฺเหหิ” เอวรูปิ ปจฺจนฺฏตํ อิมินา ทิเมเน อทฺฐนาติ. ตํ
กิสฺส เหตุ. “อนมตคโคยิ ภิกขเว สัสสโร, ปุพพา โกฏิ น
ปณณายติ ยเปย อลํ วิมฺจุจิตฺตุนฺติ. ทุตियิ.

๓. ตีสมตตสุตต

[๑๓๖] ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน ยเปย อถ โข ตีสมตตทา
ปาเวยฺยกา ภิกฺขุ สพฺเพ อารณฺญิกา สพฺเพ ปิณฺฑปาทิกา สพฺเพ
ปัสสฺสูลิกา สพฺเพ เตจฺฉีริกา สพฺเพ สสณฺโณชนา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมัสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ

* ฉ.,เท.,อิ. อมฺเหหิปี

นีสี่ที่สุ. อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “อิม โข ตีสมตตปา
ปาเวยยกา ภิกขุ สพฺเพ อารณฺญิกา สพฺเพ ปิณฑปาตिका สพฺเพ
ปัสสูกุลิกา สพฺเพ เตจฺจวีริกา สพฺเพ สสณฺโณชฌนา. ยนฺนุนาหิ อิมสฺส
ตถา ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, ยถา เนสํ อิมสฺสมิเยว อาสเน อนฺนปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุเจยฺยนฺติ. อถ โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ
“ภิกขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ. ภควา
เอตทโวจ

“อนมตคโคยํ ภิกขเว สํสาโร, ปุพฺพา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ
อวิชฺชาเนีวรณานํ สุตฺตานํ ตณฺหาสณฺโณชฌนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ.
ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา โว ภิกขเว”
อิมินา ที่เมณ อทฺธนา สนฺธาวตํ สํสرتํ สีสจฺจินฺนนานํ โลหิตํ
ปสนฺทํ ปคฺขริตํ, ยํ วา จตุสสุ มหาสมฺมุทเทสฺสุ อุทกนฺติ.

“ยถา โข มยํ ภนฺเต ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาม,
เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ, ยํ โน อิมินา ที่เมณ อทฺธนา สนฺธาวตํ
สํสرتํ สีสจฺจินฺนนานํ โลหิตํ ปสนฺทํ ปคฺขริตํ, น เตวว จตุสสุ
มหาสมฺมุทเทสฺสุ อุทกนฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกขเว, สาธุ โข เม ตุมฺहे ภิกขเว เอวํ
ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ, เอตเทว ภิกขเว พหุตรํ, ยํ โว อิมินา
ที่เมณ อทฺธนา สนฺธาวตํ สํสرتํ สีสจฺจินฺนนานํ โลหิตํ ปสนฺทํ
ปคฺขริตํ, น เตวว จตุสสุ มหาสมฺมุทเทสฺสุ อุทกํ. ที่มฺรตฺตํ โว
ภิกขเว คุณํ สत्ตํ โคฏฺฏตานํ สีสจฺจินฺนนานํ โลหิตํ ปสนฺทํ
ปคฺขริตํ, น เตวว จตุสสุ มหาสมฺมุทเทสฺสุ อุทกํ. ที่มฺรตฺตํ โว
ภิกขเว มหิสานํ สत्ตํ มหิสฏฺฏตานํ สีสจฺจินฺนนานํ โลหิตํ ปสนฺทํ

๑ ฉ., เท., อ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ปคฺขมริตํ ๕เปย ทิฆมรตตํ โว ภิกฺขเว อรพฺภานํ สตํ อรพฺภภูตํ
๕เปย อชานํ สตํ อชภูตํ ๕เปย มิคานํ สตํ มิคภูตํ ๕เปย
สฺฐกรานํ สตํ สฺฐกรภูตํ ๕เปย กุกฺกุฏานํ สตํ กุกฺกุฏภูตํ ๕เปย
ทิฆมรตตํ โว ภิกฺขเว “โจรา ความฆาตกาติ” คเหตุวา สีสจฺฉินฺหานํ
โลหิตํ ปสนฺทํ ปคฺขมริตํ. ทิฆมรตตํ โว ภิกฺขเว “โจรา ปาริปนฺนกาติ
คเหตุวา ๕เปย “โจรา ปารทริกาติ คเหตุวา สีสจฺฉินฺหานํ โลหิตํ
ปสนฺทํ ปคฺขมริตํ, น เตวว จตุสฺส มหาสมฺมุเทสฺส อุกกํ. ตํ กิสฺส
เหตุ. “อนมตคคฺโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร ๕เปย อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ.

อิทมวโจ ภควา, อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทํ.” อิมสฺมิณฺจ ปน เวยยากรณสฺมี ภณฺณมาเน ตีสฺมตฺตานํ
ปาเวยฺยกานํ ภิกฺขุณํ อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุจฺจิสฺสุติ.
ตติยํ.

๔. มาตุสฺสุตฺตํ

[๑๓๗] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปย “อนมตคคฺโคยํ ภิกฺขเว
สํสาโร ๕เปย น โส ภิกฺขเว สตฺโต สฺลภฺรโป, โย น มาตา
ภูตปฺพุโพ อิมินา ทิฆเนน อทฺธนา. ตํ กิสฺส เหตุ. “อนมตคคฺโคยํ
ภิกฺขเว สํสาโร ๕เปย อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. จตฺตถํ.

๕. ปิตุสฺสุตฺตํ

[๑๓๘] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปย “อนมตคคฺโคยํ ภิกฺขเว
สํสาโร ๕เปย น โส ภิกฺขเว สตฺโต สฺลภฺรโป, โย น ปิตา
ภูตปฺพุโพ ๕เปย อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. ปณฺจมํ.

^๑ ฉ.,เท. ความฆาตา

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อภินนฺทุนฺติ

๖. ภาตฺตสุตฺตํ

[๑๓๙] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “อนมตคโคย์ ภิกขเว
 สัมมาริ ยเปย น โส ภิกขเว สตฺโต สุลภรูป, โย น ภาตา
 ภูตปฺพุโพ ยเปย อลัม วิมุจฺจิตฺตุนฺติ. ฉมฺมจํ.

๗. ภคินีสุตฺตํ

[๑๔๐] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “อนมตคโคย์ ภิกขเว
 สัมมาริ ยเปย น โส ภิกขเว สตฺโต สุลภรูป, โย น ภคินี
 ภูตปฺพุโพ ยเปย อลัม วิมุจฺจิตฺตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. ปุตฺตสุตฺตํ

[๑๔๑] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “อนมตคโคย์ ภิกขเว
 สัมมาริ ยเปย น โส ภิกขเว สตฺโต สุลภรูป, โย น ปุตฺโต
 ภูตปฺพุโพ ยเปย อลัม วิมุจฺจิตฺตุนฺติ. อมฺมจมํ.

๙. ฐิตุสสุตฺตํ

[๑๔๒] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “อนมตคโคย์ ภิกขเว
 สัมมาริ, ปุพฺพา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตทานํ
 ตณฺหาสณฺโณชฺชนานํ สนฺธาวตัม สัมมรตฺ. น โส ภิกขเว สตฺโต
 สุลภรูป, โย น ฐิตา ภูตปฺพุโพ อิมินา ทีเมเน อทฺธนา. ตํ
 กิสฺส เหตุ. “อนมตคโคย์ ภิกขเว สัมมาริ, ปุพฺพา โกฏฺฐิ น
 ปณฺณายติ อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตทานํ ตณฺหาสณฺโณชฺชนานํ สนฺธาวตัม

๒๒๔ สุตตตปิฎก สัตตตนิคายสส นิตานวคคสัตตตปาลี [๔. อนมตคค

สัสรตฺ. เอวํ ทิฆมรตฺตํ โว ภิกฺขเว ทุกฺขํ ปจฺจนฺณุตฺตํ ติปปํ
ปจฺจนฺณุตฺตํ พยสนํ ปจฺจนฺณุตฺตํ กมฺมสึ วฑฺฒิตา. ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว
อลเมว สพฺพสงฺขาราเรสุ นิพฺพินฺนิตํ, อลํ วิรชฺชิตํ, อลํ วิมฺจุจฺจิตฺตํ.
นวมํ.

๑๐. เวปุลลปพฺพตสฺสุตฺตํ

[๑๔๓] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ ทิฆมฺภูญฺเฐ
ปพฺพเต. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺทเตติ
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสอสุ. ภควา เอตทโวจ

“อนมตคฺโคยํ ภิกฺขเว สัสสโร, ปุพฺพทา โกฏิ น ปณฺณายติ
อวิชฺขานีวรรณานํ สุตตฺตานํ ตณฺหาสมโยชนานํ สนฺทาวตํ สัสรตฺ.
ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อิมสฺส เวปุลลสฺส ปพฺพตสฺส “ปาจิณฺวโสเตว
สมณฺญา อุทฺปาที. เตเน โข ปน ภิกฺขเว สมเยน มนุสฺसानํ
“ติวราเตว สมณฺญา อุทฺปาที. ติวรานํ ภิกฺขเว มนุสฺसानํ
จตฺตาทิสวสฺสสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺสทฺทสฺส
ปาจิณฺวสํ ปพฺพตํ จตฺตฺเทเน อาโรหฺนติ, จตฺตฺเทเน โอโรหฺนติ. เตเน
โข ปน ภิกฺขเว สมเยน กกุสนฺโธ ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
โลเก อุปฺปนฺโน โหติ. กกุสนฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส วิชฺฐรณฺวชีวนนาม สวากยํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺททฺทคฺ.
ปสฺสธ ภิกฺขเว สทา เจวิมสฺส ปพฺพตสฺส สมณฺญา อนฺตรหิตา, เต
จ มนุสฺสา กาลกตา, โส จ ภควา ปรีนิพฺพุโต. เอวํ อนิจฺจา
ภิกฺขเว สงฺขารา, เอวํ อทฺฐวา ภิกฺขเว สงฺขารา, เอวํ อนสฺสาสิกา
ภิกฺขเว สงฺขารา. ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺขาราเรสุ
นิพฺพินฺนิตํ, อลํ วิรชฺชิตํ, อลํ วิมฺจุจฺจิตํ.

ภูตปุพพ์ ภิกขเว อิมสฺส เวปุลลสฺส ปพพตสฺส
 “วงฺกโตเตวว สมณฺณา อุทปาที. เตน โข ปน ภิกขเว สมเยน
 มนุสฺसानํ “โรหิตสฺสาเตวว สมณฺณา อุทปาที. โรหิตสฺसानํ ภิกขเว
 มนุสฺसानํ ตีสวสฺสสหสฺसानิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ. โรหิตสฺสา
 ภิกขเว มนุสฺสา วงฺกตํ ปพพตํ ตีเหเน อาโรหนติ, ตีเหเน
 โอโรหนติ. เตน โข ปน ภิกขเว สมเยน โกนาคมโน ภควา
 อรหํ สมมาสมพุทฺธโร โลเก อุปฺปนโน โหติ. โกนาคมนสฺส
 ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ภิกฺขโยสยุดตฺรํ นาม
 สาวกยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ. ปสฺสธ ภิกขเว สา เจวมสฺส
 ปพพตสฺส สมณฺณา อนฺตรหิตา, เต จ มนุสฺสา กาลกตา,
 โส จ ภควา ปรีนิพฺพุโต. เอวํ อนิจฺจา ภิกขเว สงฺขารา ยเปย
 อลํ วิมฺจจิจฺตุํ.

ภูตปุพพ์ ภิกขเว อิมสฺส เวปุลลสฺส ปพพตสฺส
 “สุปฺปโสเตวว สมณฺณา อุทปาที. เตน โข ปน ภิกขเว สมเยน
 มนุสฺसानํ “สุปฺปิยาเตวว สมณฺณา อุทปาที. สุปฺปิยานํ ภิกขเว
 มนุสฺसानํ วิสตีวสฺสสหสฺसानิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ. สุปฺปิยา ภิกขเว
 มนุสฺสา สุปฺปสํ ปพพตํ ทวีเหเน อาโรหนติ, ทวีเหเน โอโรหนติ.
 เตน โข ปน ภิกขเว สมเยน กสฺสโป ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺธโร
 โลเก อุปฺปนโน โหติ. กสฺสปสฺส ภิกขเว ภควโต อรหโต
 สมมาสมพุทฺธสฺส ติสฺส ภาทวาชํ นาม สาวกยฺคํ อโหสิ อคฺคํ
 ภทฺทยฺคํ. ปสฺสธ ภิกขเว สา เจวมสฺส ปพพตสฺส สมณฺณา
 อนฺตรหิตา, เต จ มนุสฺสา กาลกตา, โส จ ภควา ปรีนิพฺพุโต.
 เอวํ อนิจฺจา ภิกขเว สงฺขารา, เอวํ อทฺฐวา ภิกขเว สงฺขารา,
 เอวํ ยเปย อลํ วิมฺจจิจฺตุํ.

ตสฺสอุทฺทหานํ

“หุคฺคตํ สุขิตฺตเจว ตีสมาทา ปิเตน จ
ภาตา ภคินี ปุตุโต จ ธีตา เวปุลลปพฺพตํ.

อนมตฺทกฺคสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

๕. กสฺสปลัยฺหุตฺตํ

๑. สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ

[๑๔๔] สาวตถิย์ วิหริติ ฯเปฯ “สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ ภิภวเว กสฺสโป อิตฺตฺเรน จีวรเณ, อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ จ วณฺณวาที, น จ จีวรเหตุ อนฺนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺธา จ จีวรํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ จีวรํ อคฺชิโต อมฺจุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน อาทึนฺวทสฺสาวี นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภวชฺติ.

สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ ภิภวเว กสฺสโป อิตฺตฺเรน ปิณฺหาปาทเณ, อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ จ วณฺณวาที, น จ ปิณฺหาปาทเหตุ อนฺนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺธา จ ปิณฺหาปาดํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ ปิณฺหาปาดํ อคฺชิโต อมฺจุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน อาทึนฺวทสฺสาวี นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภวชฺติ.

สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ ภิภวเว กสฺสโป อิตฺตฺเรน เสนาสเนน, อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ จ วณฺณวาที, น จ เสนาสนเหตุ อนฺนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺธา จ เสนาสนํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ เสนาสนํ อคฺชิโต อมฺจุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน อาทึนฺวทสฺสาวี นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภวชฺติ.

สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ ภิภวเว กสฺสโป อิตฺตฺเรน คิลานปจฺจย-
เภสชฺชปรีภวเรณ, อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ จ วณฺณวาที, น จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปรีภวเรณเหตุ อนฺนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺธา จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปรีภวเรณํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปรีภวเรณํ อคฺชิโต อมฺจุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน อาทึนฺวทสฺสาวี นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภวชฺติ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘สนฺตมฺมจฺา ภวิสฺสาม
 อิตฺริตเรณ จีวรเณ, อิตฺริตฺรจีวรสนฺตมฺมจฺิยา จ วณฺณวาทีโน, น จ
 จีวรเหตฺถุ อเนสนํ อปฺปปฏิรูปํ อาปชฺชิยสฺสาม, อลทฺฐา จ จีวรํ น
 ปริตสฺสยสฺสาม, ลทฺฐา จ จีวรํ อคฺริตา อมฺจุจฺฉิตา อนชฺฐมาปฺนฺนา
 อาทีนวทสฺสาวิโน นิสฺสรณปญฺญา ปรีภฺวณฺชิยสฺสาม.

[เอวิ๋ สพุพั กาดพุพั]

สนฺตญฺจา ภวิสฺสาม อิตธีรเณ ปิณฑปาเตน ฯเปฯ
 สนฺตญฺจา ภวิสฺสาม อิตธีรเณ เสนาสเนน ฯเปฯ สนฺตญฺจา
 ภวิสฺสาม อิตธีรเณ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเณ, อิตธีรคิลาน-
 ปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารสนฺตญฺจิยา จ วณฺณวาทีโน, น จ
 คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเหตุ อนेस्सํ อปปฏิรูปํ อาปชฺชิสุตฺตาม,
 ลทฺธา จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ น ปริตฺถสิสุตฺตาม, ลทฺธา จ
 คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ อคติตา อมูจจิตา อนชฺฐมาปนฺนา
 อาทีนวหสฺสาวิโน นิสฺสรณปณฺญา ปริภุญฺชิสุตฺตมาติ เอวณฺ्हี โว
 ภิกฺขเว สีกฺขิตพฺพํ. กสฺสปเณ वा हि वो ภิกฺขवे โอวทิสฺสามิ,
 โย वा ปนฺสฺส* กสฺสปสทิโส, โอวาทิตฺเทहि จ ปนฺ वो ตถตฺตาย
 ปฏิปชฺชิตพฺพนตี. ปจฺมํ.

๒. อโนตุตปปีสุตฺตํ

[๑๔๕] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา จ มหาทสฺสโป
 อายสฺมา จ สารีปุตฺโต พาราณสียํ วิหรนฺติ อสิปตเน มิคทาเย.
 อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลानา วุฏฺฐิตฺ,

^๑ อี. อีเม ปาจา น ทิสสนติ.

เยนายสฺมา มหากสฺสโป, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตฺตา
 มหากสฺสเปณ สหุธี สมฺโมทิตฺ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสฺสเรตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สาริปฺพุโต
 อายสฺมมฺนตํ มหากสฺสโป เอตทวโจ “วฺจุจฺจติ หิทำ อวฺสุโส กสฺสป
 อนาตาปี อนฺตฺตาปี อภพฺโป สมฺโพชาย อภพฺโป นิพฺพานาย
 อภพฺโป อนฺตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย, อาตาปี จ โข
 โอตฺตาปี ภพฺโป สมฺโพชาย ภพฺโป นิพฺพานาย ภพฺโป อนฺตฺตรสฺส
 โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมายาติ.

“กิตฺตาวตฺตา นฺ โข อวฺสุโส อนาตาปี โหติ อนฺตฺตาปี
 อภพฺโป สมฺโพชาย อภพฺโป นิพฺพานาย อภพฺโป อนฺตฺตรสฺส
 โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย, กิตฺตาวตฺตา จ ปนาวฺสุโส อาตาปี โหติ
 โอตฺตาปี ภพฺโป สมฺโพชาย ภพฺโป นิพฺพานาย ภพฺโป อนฺตฺตรสฺส
 โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมายาติ.

อิธาวฺสุโส ภิกฺขุ “อนฺอุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา
 อุปฺปชฺชมานา อนฺตฺถาย สํวตฺเตยฺยุณฺติ น อาตปฺปํ กโรติ,
 “อุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อุปฺปหฺยมานา อนฺตฺถาย
 สํวตฺเตยฺยุณฺติ น อาตปฺปํ กโรติ, “อนฺอุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมฺมา
 อนฺอุปฺปชฺชมานา อนฺตฺถาย สํวตฺเตยฺยุณฺติ น อาตปฺปํ กโรติ,
 “อุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมฺมา นิรุชฺฌมานา อนฺตฺถาย สํวตฺเตยฺยุณฺติ
 น อาตปฺปํ กโรติ. เอวํ โข อวฺสุโส อนาตาปี โหติ.

กถญฺจาวฺสุโส อนฺตฺตาปี โหติ. อิธาวฺสุโส ภิกฺขุ “อนฺอุปฺปนฺนา
 เม ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อุปฺปชฺชมานา อนฺตฺถาย สํวตฺเตยฺยุณฺติ
 น โอตฺตปฺปติ, “อุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อุปฺปหฺยมานา

อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ น โอตตปฺปติ, “อนุปฺปนฺนา เม กุสลา
 ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ น โอตตปฺปติ,
 “อนุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมา นิรุชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ
 น โอตตปฺปติ. เอวํ โข อวฺสุสฺส อนโตตปปี โหติ. เอวํ โข
 อวฺสุสฺส อนาตาปี อนโตตปปี อภพฺโพ สมฺโพธาย อภพฺโพ
 นิพฺพานาย อภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมาย.

กถญฺจาสุสฺส อาตาปี โหติ. อิทฺฐาสุสฺส ภิกฺขุ “อนุปฺปนฺนา
 เม ปาปกา อกุสลา ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ
 อาตปฺปํ กโรติ, “อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกุสลา ฐมา
 อปฺปหฺยมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ อาตปฺปํ กโรติ, “อนุปฺปนฺนา
 เม กุสลา ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ อาตปฺปํ
 กโรติ, “อนุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมา นิรุชฺชมานา อนตถาย
 สัตเตยฺยุนฺติ อาตปฺปํ กโรติ. เอวํ โข อวฺสุสฺส อาตาปี โหติ.

กถญฺจาสุสฺส โอตตปปี โหติ. อิทฺฐาสุสฺส ภิกฺขุ “อนุปฺปนฺนา
 เม ปาปกา อกุสลา ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ
 โอตตปฺปติ, “อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกุสลา ฐมา อปฺปหฺยมานา
 อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ โอตตปฺปติ, “อนุปฺปนฺนา เม กุสลา
 ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ โอตตปฺปติ,
 “อนุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมา นิรุชฺชมานา อนตถาย สัตเตยฺยุนฺติ
 โอตตปฺปติ. เอวํ โข อวฺสุสฺส โอตตปปี โหติ. เอวํ โข อวฺสุสฺส
 อาตาปี โอตตปปี ภพฺโพ สมฺโพธาย ภพฺโพ นิพฺพานาย ภพฺโพ
 อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมายาติ. ทุตฺติย.

๓. จนฺทูปมาสุตฺตํ

[๑๔๖] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “จนฺทูปมา ภิกฺขเว กุลานิ
อุปสงฺกมถ อปฺกสฺสว กายํ อปฺกสฺส จิตฺตํ นิจฺจนวกา กุเลสุ
อปฺปคพฺภา. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ชรฺทฺธานํ วา โอโลเกยฺย
ปพฺพตฺติสํ วา นทฺวิทฺตุคํ วา อปฺกสฺสว กายํ อปฺกสฺส จิตฺตํ.
เอวเมว โข ภิกฺขเว จนฺทูปมา กุลานิ อุปสงฺกมถ อปฺกสฺสว
กายํ อปฺกสฺส จิตฺตํ นิจฺจนวกา กุเลสุ อปฺปคพฺภา.

กสฺสโป ภิกฺขเว จนฺทูปโม กุลานิ อุปสงฺกมตี อปฺกสฺสว
กายํ อปฺกสฺส จิตฺตํ นิจฺจนวโก กุเลสุ อปฺปคพฺโก. ตํ ก็ มณฺณถ
ภิกฺขเว, กถํรูปโป ภิกฺขุ อรหตี กุลานิ อุปสงฺกมิตฺตุนตี.

“ภควัมมูกา โน ฆนฺเต ชฺมมา ภควเนตฺตติกา ภควปฺภิสฺสธนา,
สาธุ วต ฆนฺเต ภควนฺตํเยว ปฏฺฐิภาตฺตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเ,
ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนตฺตีติ.

อถ โข ภควา อากาเส ปาณิ จาเลสิ, “เสยฺยถาปิ
ภิกฺขเว อยํ อากาเส ปาณิ น สชฺชติ น คยฺหติ น พชฺฌติ.
เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจิ ภิกฺขุโน กุลานิ อุปสงฺกมโต
กุเลสุ จิตฺตํ น สชฺชติ น คยฺหติ น พชฺฌติ “ลฆนฺตฺถ ลากาฆา,
ปฺญณฺทกามา กโรนฺตฺถ ปน” ปฺญณฺทานีติ. ยถาสเกน ลาเกน อตฺตมโน
โหติ สุมโน, เอวํ ปเรสํ ลาเกน อตฺตมโน โหติ สุมโน. เอวรूपโป
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหตี กุลานิ อุปสงฺกมิตฺตํ.

กสฺสปสฺส ภิกฺขเว กุลานิ อุปสงฺกมโต กุเลสุ จิตฺตํ น
สชฺชติ น คยฺหติ น พชฺฌติ “ลฆนฺตฺถ ลากาฆา, ปฺญณฺทกามา

^๑ ฉ., เท., อ. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

กโรนตุ ปน^๑ ปุณณานีติ. ยถาสเกน ลาเภณ อตตมโน โหติ
สมโน, เอวंपเรสํ ลาเภณ อตตมโน โหติ สมโน.

“ตํ ก็ มณณถ ภิกขเว, กถํรูปสฺส ภิกขุโน อปริสฺสุทฺธา
ธมฺมเทสฺนา โหติ, กถํรูปสฺส ภิกขุโน ปริสฺสุทฺธา ธมฺมเทสฺนา โหตีติ.

“ภควํมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา.
สาธุ วต ภนฺเต ภควนฺตํเยว ปฏิภาตฺตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเ,
ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ธารสฺสนฺตีติ.

“เตนहि ภิกขเว สุณนถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ.

“เอวंपนฺเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสํ. ภควา
เอตทวโจ

“โย หิ โกจิ ภิกขเว ภิกขุ เอวํจิตฺโต ปเรสํ ธมฺมํ
เทเสติ “อโห วต เม ธมฺมํ สุณฺณยฺยํ, สุตฺวา จ ปน ธมฺมํ
ปสฺสียะยฺยํ, ปสนฺนาว”^๒ เม ปสนฺนาการํ กระยฺยุนฺติ. เอวรูปสฺส โข
ภิกขเว ภิกขุโน อปริสฺสุทฺธา ธมฺมเทสฺนา โหติ.

โย จ โข ภิกขเว ภิกขุ เอวํจิตฺโต ปเรสํ ธมฺมํ เทเสติ
“สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิภูจิกโก อกาลิกโก เอหิปสฺสิโก
โอปนยิกโก” ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหีติ. อโห วต เม ธมฺมํ
สุณฺณยฺยํ, สุตฺวา จ ปน ธมฺมํ อาชาเนยฺยํ, อาชานิตฺวา จ ปน
ตถตฺตาย ปฏิปชฺชะยฺยุนฺติ. อิติ ธมฺมสฺสธมฺมตํ ปฏิจฺจ ปเรสํ ธมฺมํ
เทเสติ, การุญญํ ปฏิจฺจ ปเรสํ ธมฺมํ เทเสติ, อนุกมฺปี ปฏิจฺจ
ปเรสํ ธมฺมํ เทเสติ, อนุกมฺปํ อุปาทาย ปเรสํ ธมฺมํ เทเสติ.
เอวรูปสฺส โข ภิกขเว ภิกขุโน ปริสฺสุทฺธา ธมฺมเทสฺนา โหติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปนสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ปสนฺนา จ

^๓ ฉ.,เท. โอปนะยิกโก

กสสป ภิภวเว เอวํจิตโต ปเรสํ ฐมํ เทเสติ “สุวากขาโต
ภควตา ฐมโม สนฺทิกฺโข อกาลิกฺโข เอหิปสฺสิกฺโข โอปนยิกฺโข”
ปัจจตุตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตํ. อโห วต เม ฐมํ สุณฺเอยฺยัง,
สุตฺวา จ ปน ฐมํ อาชาเนยฺยัง, อาชานิตฺวา จ ปน ตถตฺตตาย
ปฏฺธิปชฺเชยฺยฺนติ. อิติ ฐมมฺสฺสฐมมตํ ปฏฺธิจฺจ ปเรสํ ฐมํ เทเสติ,
การุณฺณํ ปฏฺธิจฺจ ปเรสํ ฐมํ เทเสติ, อนฺนทํ ปฏฺธิจฺจ ปเรสํ ฐมํ
เทเสติ, อนฺนํ ปุ อปาทาย ปเรสํ ฐมํ เทเสติ. กสสปฺน วา หิ
โว ภิภวเว โอรสฺสํ, โย วา ปนสฺส กสสปสฺสทิสํ, โอรสฺสํ
จ ปน วอ ตถตฺตตาย ปฏฺธิปชฺชิตพฺพนฺติ. ตติยํ.

๔. กุฏปกสฺสตุตํ

[๑๔๗] สวาทฺธิยํ วิหริติ ฯ เปยฺ “ตํ กิ มณฺณณ ภิภวเว
กถํโรโป ภิภว อรหติ กุฏปโก โหตุํ, กถํโรโป ภิภว น อรหติ
กุฏปโก โหตุณฺติ.

“ภควมฺลกา โน ภนฺเต ฐมา ฯ เปยฺ ภควา เอตทโวจ
“โย หิ กิจฺจ ภิภวเว ภิภว เอวํจิตโต กุลานิ อุปสงฺกมฺติ
“เทนฺตุเยว เม มา นาทำสุ, พหุญญเยว เม เทนฺตุ มา โถกํ,
ปณฺตีตญฺเยว เม เทนฺตุ มา ลูขํ, สีสณฺญเยว เม เทนฺตุ มา ทนฺธํ,
สกุฏจจญฺเยว เม เทนฺตุ มา อสกุฏจจญฺติ. ตสฺส เจ ภิภวเว
ภิภวโน เอวํจิตตสฺส กุลานิ อุปสงฺกมโต น เทนฺติ, เตน ภิภว
สนฺทียติ, สโ ตโตนิตานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺธิสฺสเวทติ. โถกํ
เทนฺติ โน พหุํ ฯ เปยฺ ลูขํ เทนฺติ โน ปณฺตี, ทนฺธํ เทนฺติ โน

* ฉ., เท., อ. โอปนยิกโก

สีฆัง, เตน ภิกขุ สนฺทียติ. โส ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฏิสฺสเวทยติ. อสฺสกุจฺฉํ เทนฺติ โน สฺสกุจฺฉํ, เตน ภิกขุ สนฺทียติ.
โส ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทยติ. เอวฺรูปํ ไช
ภิกฺขเว ภิกขุ น อรหติ กุลุปโก โหตุ.

โย จ ไช ภิกฺขเว ภิกขุ เอวฺจิจฺฉโต กุลานิ อุปสงฺกมตี
“ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา ปฺรกุเลสุ, เทนฺตุเยว เม มา นาทิสฺส,
พฺพกุณฺเณว เม เทนฺตุ มา โถกํ, ปณฺณิตฺตเยว เม เทนฺตุ มา
ลฺลฺขํ, สีฆณฺเณว เม เทนฺตุ มา ทนฺธํ, สฺสกุจฺฉณฺเณว เม เทนฺตุ
มา อสฺสกุจฺฉนฺติ. ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เอวฺจิจฺฉตสฺส กุลานิ
อุปสงฺกมโต น เทนฺติ, เตน ภิกขุ น สนฺทียติ, โส น
ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทยติ. โถกํ เทนฺติ โน พฺพกํ,
เตน ภิกขุ น สนฺทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฏิสฺสเวทยติ. ลฺลฺขํ เทนฺติ โน ปณฺณิตํ ยเปยฺย ทนฺธํ เทนฺติ โน สีฆํ,
เตน ภิกขุ น สนฺทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฏิสฺสเวทยติ. อสฺสกุจฺฉํ เทนฺติ โน สฺสกุจฺฉํ, เตน ภิกขุ น
สนฺทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทยติ.
เอวฺรูปํ ไช ภิกฺขเว ภิกขุ อรหติ กุลุปโก โหตุ.

กสฺสโป ภิกฺขเว เอวฺจิจฺฉโต กุลานิ อุปสงฺกมตี “ตํ กุเตตฺถ
ลพฺภา ปฺรกุเลสุ, เทนฺตุเยว เม มา นาทิสฺส, พฺพกุณฺเณว เม
เทนฺตุ มา โถกํ ยเปยฺย น เทนฺติ, เตน กสฺสโป น สนฺทียติ. โส
น ตโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทยติ. โถกํ เทนฺติ โน
พฺพกํ, เตน กสฺสโป น สนฺทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทยติ. ลฺลฺขํ เทนฺติ โน ปณฺณิตํ, เตน กสฺสโป น

สนุทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกขํ โทมนสฺส ปฏิสัมเวทยติ. ทนฺธํ
เทนฺติ โน สีสํ, เตน กสสป โน สนุทียติ. โส น ตโตนิทานํ
ทุกขํ โทมนสฺส ปฏิสัมเวทยติ. อสกกจฺจํ เทนฺติ โน สกกจฺจํ, เตน
กสสป โน สนุทียติ. โส น ตโตนิทานํ ทุกขํ โทมนสฺส
ปฏิสัมเวทยติ. กสสปเน วา หิ โว ภิกฺขเว โววทิสฺสามิ, โย วา
ปนสฺส กสสปสทิสฺโส, โววทิตฺเตหิ จ ปน โว ตถตฺตตาย
ปฏฺธิปชฺชิตพฺพนฺติ. จตฺตตฺถ.

๕. ชินฺณสุตฺตํ

[๑๔๘] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน. ธอ โข อายสฺมา มหากสสป, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ
นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ มหากสสป ภควา เอทตฺตวโจ “ชินฺณโณสฺสิทานิ
ตฺวํ” กสสป ครุกานิ จ เต อิมานิ สาณานิ ปัสสูกฺลาณิ
นิพฺพสนฺนานิ, ตสฺมาติห ตฺวํ กสสป คหปตานิ เจว จีวรานิ
ชารเหติ, นิมนตฺตานานิ จ ภุญฺชาหิ, มม [๒] สนฺติเก วิหราหิตฺติ.

“อหํ โข ภนฺเต ทิฆมฺมตฺตํ อารณฺณิกโก” เจว อารณฺณิกตฺตสฺส
จ วณฺณวาทิ, ปิณฺทปาทิกโก เจว ปิณฺทปาทิกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ,
ปัสสูกฺลิกโก เจว ปัสสูกฺลิกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ, เตจฺฉีริกโก เจว
เตจฺฉีริกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ, อปฺปิจฺจโน เจว อปฺปิจฺจนตฺตสฺส จ
วณฺณวาทิ, สนฺตุฏฺโฐ เจว สนฺตุฏฺฐิจฺฉา จ วณฺณวาทิ, ปวิวิตฺโต

๑ อ. ชินฺณโณสฺส ตฺวํ

๒ ฉ., เท., อ. จ

๓ อ. อารณฺณิกโก, เอวมฺปฺริยิ.

เจว ปวิเวกสฺส จ วณฺณวาที, อสฺสग्งฺโจ เจว อสฺสคฺคสฺส จ
วณฺณวาที, อารทฺธวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ วณฺณวาทิตี.

“กิมปน ตวํ กสฺสป อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานो ทิฆมฺมตฺตํ
อารณฺณโก เจว อารณฺณิกตฺตสฺส จ วณฺณวาที, ปิณฺหปาติโก เจว
ขเปยฺ ปัสสฺสลิโก เจว ขเปยฺ เตจฺฉีวริโก เจว ขเปยฺ อปฺปิจฺฉโน เจว
ขเปยฺ สนฺตฺตฺตฺวโจ เจว ขเปยฺ ปวิวิตฺโต เจว ขเปยฺ อสฺสग्งฺโจ เจว
ขเปยฺ อารทฺธวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ วณฺณวาทิตี.

“เทว ขวาทิ ฆนฺเต อตฺถวเส สมฺปสฺสมานो ทิฆมฺมตฺตํ
อารณฺณโก เจว อารณฺณิกตฺตสฺส จ วณฺณวาที, ปิณฺหปาติโก เจว
ขเปยฺ ปัสสฺสลิโก เจว ขเปยฺ เตจฺฉีวริโก เจว ขเปยฺ อปฺปิจฺฉโน เจว
ขเปยฺ สนฺตฺตฺตฺวโจ เจว ขเปยฺ ปวิวิตฺโต เจว ขเปยฺ อสฺสग्งฺโจ เจว
ขเปยฺ อารทฺธวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ วณฺณวาที, อตฺตโน จ
ทิฏฺฐจฺจมฺมสฺสขวิหารี สมฺปสฺสมานो ปจฺฉิมญฺจ ชนตํ อนุกมฺปมานो
อปฺเปวณาม ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐจฺจานุกตฺตี อาปชฺชเยยฺ.”^๑ เย กิร เต
อเหสฺสุ พุทฺธานุพุทฺธสาวกา, เต ทิฆมฺมตฺตํ อารณฺณิกา เจว อเหสฺสุ
อารณฺณิกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิโน ขเปยฺ ปิณฺหปาติกา เจว อเหสฺสุ
ขเปยฺ ปัสสฺสลิกา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ เตจฺฉีวริกา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ
อปฺปิจฺฉนา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ สนฺตฺตฺตฺวจา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ
ปวิวิตฺตา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ อสฺสग्งฺจา เจว อเหสฺสุ ขเปยฺ
อารทฺธวิริยา เจว อเหสฺสุ วิริยารมฺภสฺส จ วณฺณวาทิโนติ. เต
ตถตฺตาย ปฏฺฐิปปชฺชิสฺสนฺติ, เตสนฺตํ ภวิสฺสติ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย
สุขายาติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อาปชฺชเยยฺ

อิเม โข อหิ ภนฺเต เทว อตฺถวเส สมฺปสฺสมาโน
 ที่มฺรตํ อารณฺณิโก เจว อารณฺณิกตฺตสฺส จ วณฺณวาที,
 ปิณฑปาติโก เจว ฯเปฯ ปัสฺสูลิโก เจว ฯเปฯ เตจฺฉิวิโก เจว
 ฯเปฯ อปฺปิจฺโณ เจว ฯเปฯ สนฺตุฏฺโธ เจว ฯเปฯ ปวิวิตโต เจว
 ฯเปฯ อสฺสฏฺโธ เจว ฯเปฯ อารทฺธวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ
 วณฺณวาทีติ.

“สาธุ สาธุ กสสป, พหุชนหิตาย กิร ตฺวํ กสสป
 ปฏิปन्नโน พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย
 เทวมนุสฺसानํ, ตสฺมาติห ตฺวํ กสสป สาณานิ เจว ปัสฺสูลานิ
 ธาเรหิ นิพฺพสฺซานิ, ปิณฑาย จราหิ, อรณฺณเฆว” วิหฺรหิตี.
 ปณฺจมํ.

๖. โอวาทสฺมุตฺตํ

[๑๔๔] ราชคเ วิหฺรติ เวพฺพเน ฯเปฯ อถ โข อายสฺมา
 มหากสฺสป, เยน ภควา, เตนฺสํกมิ; อุปสํกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตี. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ
 มหากสฺสป ภควา เอตทวโจ “โอวาท กสฺสป ภิกฺขุ, กโรหิ กสฺสป
 ภิกฺขุณํ ฐมฺมํ กถํ, อหิ วา กสฺสป ภิกฺขุ โอวเทยฺยํ ตฺวํ วา,
 อหิ วา ภิกฺขุณํ ฐมฺมํ กถํ กเรยฺยํ ตฺวํ วาติ.

“ทพฺพจา โข ภนฺเต ภควา” เอตฺรหิ ภิกฺขุ โทวจสฺสกรณฺเห
 ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตา, อกฺขมา อปฺปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนึ.
 อิทาหิ ภนฺเต อทฺทสํ ภณฺทณฺจ นาม ภิกฺขุ อานนฺทสฺส สทฺธิวิหารี

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อรณฺณเฆ จ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

อาภิชชิกณฺจ” นาม ภิกฺขุ อานุทฺตสฺส สทฺธิวิหารี อญฺญมณฺณํ
 สฺเตน อจฺจาวทณฺเต ‘เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี, โก
 สุนฺหรรตฺรํ ภาสิสฺสตี, โก จิรตรํ ภาสิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ
 ภิกฺขุ, มม วจเนน ภณฺทณฺจ ภิกฺขุ อานนฺทสฺส สทฺธิวิหารี
 อาภิชชิกณฺจ ภิกฺขุ อานุทฺตสฺส สทฺธิวิหารี อามนฺเตहि ‘สตุถา
 อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ.

“เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺิสฺสณฺนิตฺวา, เยน
 เต ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทวโจ “สตุถา
 อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ.

“เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏฺิสฺสณฺนิตฺวา,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมณฺตํ นิสึทึสฺ. เอกมณฺตํ นิสินฺเน โข เต ภิกฺขุ ภควา
 เอตทวโจ “สจฺจํ กิร ตุมฺहे ภิกฺขเว อญฺญมณฺณํ สฺเตน อจฺจาวทณฺ
 ‘เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี, โก สุนฺหรรตฺรํ ภาสิสฺสตี, โก
 จิรตรํ ภาสิสฺสตีติ.

“เอวํ ภนฺเตติ.

“กิณฺณุ โข”^๒ เม ตุมฺहे ภิกฺขเว เอวํ ฐมฺมํ เทสิตํ
 อาชานาถ, เอวํ ตุมฺहे ภิกฺขเว อญฺญมณฺณํ สฺเตน อจฺจาวทณฺ
 ‘เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี, โก สุนฺหรรตฺรํ ภาสิสฺสตี, โก
 จิรตรํ ภาสิสฺสตีติ.

โน เหนฺติ ภนฺเต.

^๑ ฉ., เท. อภิชชิกณฺจ อ. อภิชชิกณฺจ

^๒ สฺยา. โขสทฺโท น ทิสฺสตี.

“โน เจ กิร เม ตุมเห ภิกขเว เอวํ ฐมมํ เทสิตํ
อาชานาถ, อถ กิณจรหิ ตุมเห โมชปริสา ก็ ชานนตา ก็
ปสฺสนตา เอวํ สุวาภาเต ฐมมวินเย ปพฺพชิตา สมานา
อญฺญมญฺญํ สุเตน อจฺจาวทถ ‘เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี,
โก สุนฺทรตรํ ภาสิสฺสตี, โก จิรตรํ ภาสิสฺสตีติ.

อถ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปาเทสุ สิริสา นิปิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจํ “อจฺจโย โน ภนฺเต อจฺจมา ยถาพาเล
ยถามุพฺเพ ยถากุสเล, เย มยํ เอวํ สุวาภาเต ฐมมวินเย
ปพฺพชิตา สมานา อญฺญมญฺญํ สุเตน อจฺจาวทิมหา ‘เอहि ภิกฺขุ,
โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี, โก สุนฺทรตรํ ภาสิสฺสตี, โก จิรตรํ
ภาสิสฺสตีติ. เตสํ โน ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺิคคณฺหาตุ
อายตี สํวรายาติ.

“ตคฺขม ตุมเห ภิกขเว อจฺจโย อจฺจมา ยถาพาเล
ยถามุพฺเพ ยถากุสเล, ये ตุมเห เอวํ สุวาภาเต ฐมมวินเย
ปพฺพชิตา สมานา อญฺญมญฺญํ สุเตน อจฺจาวทิตถ ‘เอहि ภิกฺขุ,
โก พหุตรํ ภาสิสฺสตี, โก สุนฺทรตรํ ภาสิสฺสตี, โก จิรตรํ
ภาสิสฺสตีติ. ยโต จ โข ตุมเห ภิกขเว อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา
ยถาฐมมํ ปฏฺิโกโรถ, ตํ वो มยํ อจฺจยํ ปฏฺิคคณฺหาม, วุฑฺฒิ
हेสา ภิกขเว อริยสฺส วินเย, โย อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา
ยถาฐมมํ ปฏฺิโกโรติ, อายตี จ สํวรํ อาปชฺชตีติ. จญฺจ.

๗. ทุตติยโรวาทสุตตํ

[๑๕๐] ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน ๕เปยฺ อถ โข อายสฺมา
มหากสฺสโป, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ ๕เปยฺ เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข

ยสส กสสจจิ ฆนเต สหุชา อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, หิริ
 อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, โอตตปปิ อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, วิริย
 อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, ปญญา อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ. ตสส ยา
 รตติ วา ทิวโส วา อากจฺจติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ
 ฐมเมสุ โน ปริหานิ.

เสยฺยถาปี ฆนเต ชฺชนฺทปฺกฺเข จนฺทสฺส ยา รตติ วา
 ทิวโส วา อากจฺจติ, วุฑฺฒเตว จ^๑ วณฺณเณ, วุฑฺฒิ มณฺทเลณ,
 วุฑฺฒิ อาภาย, วุฑฺฒิ อาโรหปรีณาเณ. เอวเมว โข ฆนเต
 ยสส กสสจจิ สหุชา อตถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, หิริ อตถิ ๔เปย
 โอตตปปิ อตถิ ๔เปย วิริย อตถิ ๔เปย ปญญา อตถิ กุสเลสุ
 ฐมเมสุ, ตสส ยา รตติ วา ทิวโส วา อากจฺจติ, วุฑฺฒิเยว
 ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ฐมเมสุ โน ปริหานิ.

“สทฺโธ ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต อปริหานเมตํ. “หิริมา
 ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต อปริหานเมตํ. “โอตตปปิ ปุริสปุคฺคโลติ
 ฆนเต อปริหานเมตํ. “อารทฺธวิริโย ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต
 อปริหานเมตํ. “ปญฺญวา ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต อปริหานเมตํ.
 “อกุโกธโน ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต อปริหานเมตํ. “อนุปนาหิ
 ปุริสปุคฺคโลติ ฆนเต อปริหานเมตํ. “สนฺติ ภิกฺขุ โอวาทกาติ
 ฆนเต อปริหานเมตนฺติ.

“สาธุ สาธุ กสสป, ยสส กสสจจิ สหุชา นตฺถิ กุสเลสุ
 ฐมเมสุ, หิริ นตฺถิ ๔เปย โอตตปปิ นตฺถิ ๔เปย วิริย นตฺถิ
 ๔เปย ปญญา นตฺถิ กุสเลสุ ฐมเมสุ, ตสส ยา รตติ วา ทิวโส วา
 อากจฺจติ, หานิเยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ฐมเมสุ, โน วุฑฺฒิ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. จสทโท น ทิสฺสติ, เอวมฺปิริปิ.

เสยฺยถาปี กสฺสป กภาพกุเข จนนทสฺส ยา รตฺติ วา
ทิวโส วา อากจฺฉติ, หายเตว จ วณฺณน, หายติ มณฺทเลน,
หายติ อากาย, หายติ อาโรหปรีณาเห. เอวเมว โข กสฺสป
ยสฺส กสฺสจฺจิ สทฺธา นตฺถิ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, หิริ นตฺถิ ๕เปย
โธตตปฺป นตฺถิ ๕เปย วิริยํ นตฺถิ ๕เปย ปญฺญา นตฺถิ กุสเลสุ
ฐมฺเมสุ, ตสฺส ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉติ, หานิเยว
ปาฎีกงฺขา กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ. “อสุสทฺโธ ปุริสปุคฺคโลติ
กสฺสป ปรีหานเมตฺ. “อหิริโก ๕เปย อนนฺตตาปี ๕เปย กุสฺสโต ๕เปย
ทูปฺปณฺโณ ๕เปย โกธโน ๕เปย “อุปนาหิ ปุริสปุคฺคโลติ กสฺสป
ปรีหานเมตฺ. “น สนฺติ ภิกฺขุ โถวาทกาติ กสฺสป ปรีหานเมตฺ.

ยสฺส กสฺสจฺจิ กสฺสป สทฺธา อตฺถิ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, หิริ
อตฺถิ ๕เปย โธตตปฺป อตฺถิ ๕เปย วิริยํ อตฺถิ ๕เปย ปญฺญา
อตฺถิ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, ตสฺส ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉติ,
วุฑฺฒิเยว ปาฎีกงฺขา กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, โน ปรีหานิ.

เสยฺยถาปี กสฺสป ชฺฌนฺทกุเข จนนทสฺส ยา รตฺติ วา
ทิวโส วา อากจฺฉติ, วุฑฺฒเตว จ วณฺณน, วุฑฺฒติ มณฺทเลน,
วุฑฺฒติ อากาย, วุฑฺฒติ อาโรหปรีณาเห. เอวเมว โข กสฺสป
ยสฺส กสฺสจฺจิ สทฺธา อตฺถิ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, หิริ อตฺถิ ๕เปย
โธตตปฺป อตฺถิ ๕เปย วิริยํ อตฺถิ ๕เปย ปญฺญา อตฺถิ กุสเลสุ
ฐมฺเมสุ, ตสฺส ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉติ, วุฑฺฒิเยว
ปาฎีกงฺขา กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, โน ปรีหานิ.

“สทฺโธ ปุริสปุคฺคโลติ กสฺสป อปรีหานเมตฺ. “หิริมา ๕เปย
โธตตปฺป ๕เปย อารทฺธวิริโย ๕เปย ปญฺญวา ๕เปย อุกโกธโน

ปัสสกุณโก เจว ปัสสกุณิกตตสฺส จ วณฺณวาที, เตจฺจวีริโก เจว
เตจฺจวีริกตตสฺส จ วณฺณวาที, อปฺปิจุโน เจว อปฺปิจุณตาย จ
วณฺณวาที, สนฺตฺตฺตฺตฺตฺส เจว สนฺตฺตฺตฺตฺตฺส จ วณฺณวาที, ปวิวิทฺโต เจว
ปวิเวกสฺส จ วณฺณวาที, อสฺสสฺสเจว เจว อสฺสสฺสคตสฺส จ วณฺณวาที,
อารทฺทวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ วณฺณวาที, ตํ เถรา ภิกฺขุ
อาสเนน นิมนฺเตนฺติ “เอहि ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก
วตายํ ภิกฺขุ, สิณฑากาโม วตายํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ, อิํ อาสนํ
นิสีทาหิตี.

ตตร กสฺสป นวานํ ภิกฺขุํ เอวํ โหติ “โย กิร โส
โหติ ภิกฺขุ อารณฺณโก เจว อารณฺณกตตสฺส จ วณฺณวาที,
ปิณฑปาติโก เจว ๕เปยฺ ปัสสกุณโก เจว ๕เปยฺ เตจฺจวีริโก เจว
๕เปยฺ อปฺปิจุโน เจว ๕เปยฺ สนฺตฺตฺตฺตฺส เจว ๕เปยฺ ปวิวิทฺโต เจว
๕เปยฺ อสฺสสฺสเจว เจว ๕เปยฺ อารทฺทวิริโย เจว วิริยารมฺภสฺส จ
วณฺณวาที, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมนฺเตนฺติ ‘เอहि ภิกฺขุ, โก
นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตายํ ภิกฺขุ, สิณฑากาโม วตายํ ภิกฺขุ,
เอहि ภิกฺขุ, อิํ อาสนํ นิสีทาหิตี. เต ตถตฺตตาย ปฏฺฐิพฺพชฺชนฺติ,
เตสนฺตํ โหติ ทีฆมตฺตํ หิตาย สุขาย.

เอตฺรหิ ปน กสฺสป เถรา ภิกฺขุ น เจว อารณฺณิกา น จ
อารณฺณิกตตสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว ปิณฑปาติกา น จ
ปิณฑปาติกตตสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว ปัสสกุณิกา น จ
ปัสสกุณิกตตสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว เตจฺจวีริกา น จ เตจฺจวีริกตตสฺส
วณฺณวาทีโน, น เจว อปฺปิจุณา น จ อปฺปิจุณตาย วณฺณวาทีโน,
น เจว สนฺตฺตฺตฺตฺส น จ สนฺตฺตฺตฺตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว

ปวิวิตตา น จ ปวิเวกสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว อสฺสฏฺฐา น จ
อัสสคฺคสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว อารทฺธวิริยา น จ วิริยารมฺภสฺส
วณฺณวาทีโน.

ตตฺร โย โหติ ภิกฺขุ ฌาโต ยสฺสสี ลาภี จีวรปิณฑปาต-
เสนาสนคิลานปจฺจยภาสทฺทปริกฺขารานํ, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน
นิมนฺเตนฺติ “เอहि ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตายํ ภิกฺขุ,
สพฺรหฺมจาริกาโม วตายํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ, อิํ อาสนํ นิสีทาหิติ.

ตตฺร กสฺสป นวานํ ภิกฺขุํ เอวํ โหติ “โย กิร โส
โหติ ภิกฺขุ ฌาโต ยสฺสสี ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-
ภาสทฺทปริกฺขารานํ, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมนฺเตนฺติ “เอहि
ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตายํ ภิกฺขุ, สพฺรหฺมจาริกาโม
วตายํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ, อิํ อาสนํ นิสีทาหิติ. เต ตถตฺตตาย
ปฏฺธิปทฺทนฺติ, เตสนตํ โหติ ที่มฺรตตํ อหิตาย ทฺกฺขาย. ยณฺหิ ตํ
กสฺสป สมฺมา วทมาโน วเทยฺย “อุปทฺทตา พฺรหฺมจาริ
พฺรหฺมจารูปทฺทเวณ อภิวานา” พฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจาราภิวานเณนาติ”
เอตฺรหิ ตํ กสฺสป สมฺมา วทมาโน วเทยฺย “อุปทฺทตา พฺรหฺมจาริ
พฺรหฺมจารูปทฺทเวณ อภิวานา พฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจาราภิวานเณนาติ.
อญฺจมํ.

๕. ฌานาภิลลสุตฺตํ

[๑๕๒] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๗เปฯ “อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว
อากงฺขามิ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ

๑ ฉ.,เท. อภิปตฺถนา อ. อภิวานา

๒ ฉ.,เท. พฺรหฺมจาริอภิปตฺถเนนาติ อ. พฺรหฺมจาราภิวานเณนาติ

สวิจาร วิเวกข์ ปัตติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรามี.
กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร วิเวกข์ ปัตติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ วิตกุกวิจารานํ ฐูปสฺมา
อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจารํ สมามิขฺ
ปัตติสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรามี. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว
ยาวเทว อากงฺขติ วิตกุกวิจารานํ ฐูปสฺมา ๔เปยฺ ทฺติยํ ฌานํ
อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ปัตติยา จ วิราคา
อุเปกฺขโก จ วิหฺรามี สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน
ปฏิสฺสเวเทมิ, ยนฺตํ อริยา อากิณฺณติ “อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรติ,
ตฺติยํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรามี. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว
อากงฺขติ ปัตติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต จ
สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวเทติ. ยนฺตํ อริยา อากิณฺณติ
“อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรติ, ตฺติยํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สุขสฺส จ ปหานา
ทฺทฺทฺส จ ปหานา ปุพฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา
อทุกฺขมสฺสํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิํ จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรามี.
กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ สุขสฺส จ ปหานา ๔เปยฺ
จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สพฺพโส ฐูปสฺสญฺญานํ
สมตฺติกฺกมา ปฏฺวิสสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมณสิการา

“อนนโต อากาโสติ อากาसानญายตน์ อุปสมปชฺช วิหรามิ.
กสสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ สพฺพโส รุปสณฺณานํ
สมตฺติกฺกมา ฯเปฯ อากาसानญายตน์ อุปสมปชฺช วิหรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สพฺพโส
อากาसानญายตน์ สมตฺติกฺกมม “อนนตํ วิญฺเณณฺณตฺติ
วิญฺเณณญายตน์ อุปสมปชฺช วิหรามิ. กสสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว
อากงฺขติ สพฺพโส อากาसानญายตน์ สมตฺติกฺกมม อนนตํ
วิญฺเณณฺณตฺติ วิญฺเณณญายตน์ อุปสมปชฺช วิหรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สพฺพโส
วิญฺเณณญายตน์ สมตฺติกฺกมม “นตฺติ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจณฺณายตน์
อุปสมปชฺช วิหรามิ. กสสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ ฯเปฯ
อากิณฺจณฺณายตน์ อุปสมปชฺช วิหรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สพฺพโส
อากิณฺจณฺณายตน์ สมตฺติกฺกมม เณวสณฺณานาสณฺณายตน์ อุปสมปชฺช
วิหรามิ. กสสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ ฯเปฯ เณวสณฺณา-
นาสณฺณายตน์ อุปสมปชฺช วิหรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ สพฺพโส เณวสณฺณา-
นาสณฺณายตน์ สมตฺติกฺกมม สณฺณาวะทยิตฺตนิโรธํ อุปสมปชฺช วิหรามิ.
กสสโปปิ ภิกฺขเว ฯเปฯ สณฺณาวะทยิตฺตนิโรธํ อุปสมปชฺช วิหรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ อนะกะวิหิตํ อิทธิวิธํ
ปัจจนุโหมมิ, เอโกปิ หุตฺวา พหุสา โหมมิ, พหุสาปิ หุตฺวา เอโก
โหมมิ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺกุกฺกํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ
อสชฺชมาโน คจฺฉามิ เสยฺยถาปิ อากาเส, ปจฺฉิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ

โกโรมิ เสยฺยถาปิ อุทเท, อุทเทปิ อภิชฺชมานเณ คจฺจนามิ เสยฺยถาปิ
ปจฺจวิยฺ, อากาเสปิ ปลฺลลงฺเกน จงฺกมามิ^๑ เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกุโณ,
อิเมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวํมหิทฺธิเก เอวํหานุภาเว ปาณินา ปริมฺสสามิ
ปริมฺชฺชามิ, ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตมิ. กสฺสโปปิ
ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ อนเณวิทฺตํ อิทธิวิธํ ปจฺจนฺโนภาติ ๕เปย
ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ทิพฺพาย โสตรธาตุยา
๕เปย เย ทูเร สนฺติเก จ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ๕เปย สนฺติเก จ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ปรสฺสตาณํ ปรปฺปคฺคลาณํ
เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ขานามิ,^๒ สฺราคํ วา จิตฺตํ “สฺราคํ จิตฺตนฺติ
ปฺขานามิ, วิตราคํ วา จิตฺตํ “วิตราคํ จิตฺตนฺติ ปฺขานามิ, สโทสํ วา
จิตฺตํ ๕เปย วิตโทสํ วา จิตฺตํ ๕เปย สโมหํ วา จิตฺตํ ๕เปย
วิตโมหํ วา จิตฺตํ ๕เปย สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย วิกฺขิตฺตํ วา
จิตฺตํ ๕เปย มหคฺคตํ วา จิตฺตํ ๕เปย อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ ๕เปย
สอฺตฺตรํ วา จิตฺตํ ๕เปย อนฺตฺตรํ วา จิตฺตํ ๕เปย สฺมาหิตํ วา
จิตฺตํ ๕เปย อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ ๕เปย วิมฺตฺตํ วา จิตฺตํ ๕เปย
อวิมฺตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมฺตฺตํ จิตฺตนฺติ ปฺขานามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว
ยาวเทว อากงฺขติ ปรสฺสตาณํ ปรปฺปคฺคลาณํ, เจตฺสา เจโต ปริจฺจ
ขานาติ,^๓ สฺราคํ วา จิตฺตํ “สฺราคํ จิตฺตนฺติ ปฺขานาติ ๕เปย
อวิมฺตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมฺตฺตํ จิตฺตนฺติ ปฺขานาติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ อนเณวิทฺตํ ปุพฺพเพณิวาสํ
อนฺนสฺสรามิ. เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ

^๑ ฉ.,เท., กมามิ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ปฺขานามิ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ปฺขานาติ

ชาติโย จตสฺโสปี ชาติโย ปณจปี ชาติโย ทสปี ชาติโย วีสมปี
 ชาติโย ดีสมปี ชาติโย จตตาทิสฺมปี ชาติโย ปณณาสมปี ชาติโย
 ชาติสตมปี ชาติสทสฺสมปี ชาติสตสทสฺสมปี อนนเกปี สํวณฺณกปฺเป
 อนนเกปี วิวณฺณกปฺเป อนนเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป “อมุตราสี
 เอวฺนาโม เอวฺโคตฺโต เอวฺวณฺโณ เอวฺมาหาโร เอวฺสฺขทฺขปฺภิสฺสเวทึ
 เอวฺมายฺยปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมฺตร อุทฺปาที,^๑ ตตฺตราปาสี^๒
 เอวฺนาโม เอวฺโคตฺโต เอวฺวณฺโณ เอวฺมาหาโร เอวฺสฺขทฺขปฺภิสฺสเวทึ
 เอวฺมายฺยปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธฺยปฺนฺโนติ, อิติ สากาโร
 สอฺทุทฺทสฺส อนนกวินฺทิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนฺนสฺสรามิ. กสฺสปปี
 ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ อนนกวินฺทิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนฺนสฺสรติ.
 เสยฺยถิทํ. เอกมฺปิ ชาตี ๔เปยฺย อิติ สากาโร สอฺทุทฺทสฺส อนนกวินฺทิตํ
 ปุพฺพเพณิวาสํ อนฺนสฺสรติ.

อหิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ทิพฺพเพณ จกฺขฺนา
 วิสฺสุทฺเทเน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกเน สตฺเต ปสฺสามิ จวฺมาเน อุปฺปชฺชมาเน
 หิเน ปณฺเฑเต สฺวณฺเณ ทฺพพฺพณฺเณ สฺคเต ทฺคคเต ยถากมฺมุเป
 สตฺเต ปชานามิ “อิมเ วต โภณฺโต สตฺตา กายทฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา วจฺิทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา
 อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต
 กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺคคตึ วินิปาตํ นิรยํ
 อุปฺปนฺนา. อิมเ วา ปน โภณฺโต สตฺตา กายสฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา
 วจฺิสฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนสฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ
 อนฺนูปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส
 เกทา ปรี มรณา สฺคตึ สคฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ. อิติ ทิพฺพเพณ

^๑ อ. อุทปาติ

^๒ อ. ตตฺตราปาสี

จกขนา วิสุทฺธเน อติกนฺตมานุสเกน สตุเต ปสฺสามิ จวมาเน
อุปปชฺชมาเน หิเน ปณฺเฑ สวณฺเณ ทพฺพณฺเณ สตุเต ทคฺคเต
ยถากมฺมุเป สตุเต ปชานามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว
อากงฺขติ ทิพฺเพน จกขนา วิสุทฺธเน อติกนฺตมานุสเกน สตุเต
ปสฺสตี จวมาเน ะเปยฺย ยถากมฺมุเป สตุเต ปชานาติ.

อหิ ภิกฺขเว อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมปชฺช
วิหฺรามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมปชฺช
วิหฺรตีติ. นวมํ.

๑๐. อุปสยสตุต

[๑๕๓] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากสฺสโป
สวตฺถิยํ วิหฺรตี เขตฺตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข
อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย,
เยนายสฺมา มหากสฺสโป, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
มหากสฺสโป เอตทวโจ “อายาม ภนฺเต กสฺสโป, เยน อณฺณตโร
ภิกฺขุณฺอุปสฺสโย, เตนฺอุปสงฺกมิตฺสสามาติ.

“คจฺฉ ตวํ อาวุโส อานนฺท พหุกิจฺโจ ตวํ พหุกรณฺเฑติ.
ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ มหากสฺสโป เอตทวโจ
“อายาม ภนฺเต กสฺสโป, เยน อณฺณตโร ภิกฺขุณฺอุปสฺสโย,
เตนฺอุปสงฺกมิตฺสสามาติ.

“คจฺฉ ตวํ อาวุโส อานนฺท พหุกิจฺโจ ตวํ พหุกรณฺเฑติ.
ตฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ มหากสฺสโป เอตทวโจ

“อายาม ภนฺเต กสสป, เยน อณฺณตโร ภิกฺขุณฺณปสฺสโย, เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามาติ.

อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย อายสฺมา อานนฺเทน ปจฺจาสมณฺเณ, เยน อณฺณตโร ภิกฺขุณฺณปสฺสโย, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺถิ. อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุณฺโณ, เยนายสฺมา มหากสฺสโป, เตนฺอุปสงฺกมิสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมณฺตํ มหากสฺสโป อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺถิสฺสุ. เอกมณฺตํ นิสินฺนา โข ตา ภิกฺขุณฺโณ อายสฺมา มหากสฺสโป ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมฺมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ตา ภิกฺขุณฺโณ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมฺมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

อถ โข ฤคฺคตฺติสฺสา ภิกฺขุณี อนตฺตมฺนา อนตฺตมฺนวาจํ นิจฺจาราสิ “กึ ปน อโย มหากสฺสโป อโยยสฺส อานนฺทสฺส เวเทหฺมุณฺโณ สมฺมุขา ฐมฺมํ ภาสิตพฺพํ มณฺณติ. เสยฺยถาปิ นาม สฺวจิพาณิขโก สฺขมฺสฺวจิการสฺส สนฺติเก สฺวจึ วิกฺกตพฺพํ มณฺณเยยฺย. เอวเมว อโย มหากสฺสโป อโยยสฺส อานนฺทสฺส เวเทหฺมุณฺโณ สมฺมุขา ฐมฺมํ ภาสิตพฺพํ มณฺณตฺติติ.”

อสฺสสฺสิ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ฤคฺคตฺติสฺสาย ภิกฺขุณฺเญ อิมํ วาจํ ภาสมานาย. อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “กึ นฺ โข อาวุโส อานนฺท อหํ สฺวจิพาณิขโก, ตวํ สฺวจิการโ อูทาหุ อหํ สฺวจิการโ, ตวํ สฺวจิพาณิขโกติ.

“ขมถ” ภนฺเต กสสป พาลโ มาตฺตุคาโมติ.

๑ อ. มณฺณตฺติ

๒ จ.,เท. ขม

“อาคเมหิ ตวํ อวฺโส อานนฺท, มา เต สงฺโฆ อุตฺตรํ
อุปปริกฺขิ. ตํ กิํ มณฺณสิ อวฺโส อานนฺท, อปิ นฺ ตวํ ภควโต
สมมุขา ภิกฺขุสงฺฆเ อูปนีโต “อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขามิ
วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺขเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกํ สวิจารํ วิเวกขํ
ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรามี. อานนฺโทปิ ภิกฺขเว
ยาวเทว อากฺขติ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺขเลหิ ฐมฺเมหิ
สวิตกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ.

โน เหตํ ภนฺเต.

“อหํ โข อวฺโส ภควโต สมมุขา ภิกฺขุสงฺฆเ อูปนีโต
‘อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขามิ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
อกฺขเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรามี. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขติ
วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺขเลหิ ฐมฺเมหิ ๔เปฯ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ. [นวฺนํ อนุปฺพุทฺธิหารสมาปตฺตีนํ ปญฺจนฺณจ
อภิญฺยานํ เอวํ เปยฺยาโล.]

“ตํ กิํ มณฺณสิ อวฺโส อานนฺท, อปิ นฺ ตวํ ภควโต
สมมุขา ภิกฺขุสงฺฆเ อูปนีโต ‘อหํ ภิกฺขเว อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรามี. อานนฺโทปิ ภิกฺขเว อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ.

โน เหตํ ภนฺเต.

“อหํ โข อวฺโส ภควโต สมมุขา ภิกฺขุสงฺฆเ อูปนีโต

‘อหิ ภิกขเว อาสวานิ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปณณามิมุตตํ
ทิกฺขเจว ธมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรามี.
กสสปโปปิ ภิกขเว อาสวานิ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปณณามิมุตตํ
ทิกฺขเจว ธมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตฺติติ.

สตุตฺตรตฺนํ วา โส^๑ อาวุโส นาคํ อพฺพมฺภจฺจมรตฺน^๒ วา
ตาลปฺตติกาเย ฉาเทตพฺพํ มณฺเฑเยยฺย, โย ม^๓ จฺหิ อภินฺนวาหิ
ฉาเทตพฺพํ มณฺเฑเยยฺยาติ.

จวิตฺถ จ ปน ญฺลลติสฺสา ภิกฺขุนี้ พุรฺหมจฺริยมฺหาติ. ทสมิ.

๑๑. จีวรสุตฺตํ

[๑๕๔] เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากสสปโ ราชคเห วิหฺรติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
อานนฺโท ทกฺขิณาคิริสฺมี จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต อานนฺทสฺส ตีสมตฺตา
สทฺธิวิหฺริโน ภิกฺขุ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตา ภวนฺติ
เยภฺยเยน กุมารภูตา. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ทกฺขิณาคิริสฺมี
ยถาภีรนต์ จาริกํ จริตฺวา, เยน ราชคหํ เวพฺพนํ กลนฺทกนิวาป,^๔
เยนอายสฺมา มหากสสปโ, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
มหากสสปโ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อายสฺมา มหากสสปโ เอตทวโจ “กตํ ญ โข
อาวุโส อานนฺท อตฺถวเส ปฏิจฺจ ภควตา กุเลสุ ติกโกชนํ
ปณฺณตฺตุนฺติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท.,อิ. เม

^๒ อิ. อพฺพมฺภจฺจมรตฺน

^๔ ฉ.,เท.,อิ. กลนฺทกนิวาโป

อสุโสสิ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ฤๅลนทนาย ภิกขุณียา
 อิมํ วาจํ ภาสมานาย. อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนตํ
 อานนํ เอตทโวจ “ตคฺชาวุโส อานนท ฤๅลนทนาย ภิกขุณียา
 สหสา อปฺปฏิสงฺขา วาจา ภาสิตา, ยโตหิ อวฺุโส เกสมสฺสุ
 โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตฺ, นาภิชานามิ อญฺญํ สตฺถารํ อุกฺกิสิตา” อญฺญตรฺ เดน
 ภควตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเณ. ปุพฺเพ เม อวฺุโส
 อาคาริกภูตสฺส สโต เอตทโหสิ “สมฺพาโธ ฆรราวาโส ราชปโถ
 อชฺโฌกาโส ปพฺพชฺชา. นยิทํ สุกฺรํ อการํ อชฺฉาวสตา
 เอกนฺตปริปฺพณฺณํ เอกนฺตปริสฺพุทฺธํ สงฺขลิตํ พุรหฺมจิริยํ จริตฺ,
 ยนฺนุนาหิ เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺเวยนฺติ. โส ขวาทํ อวฺุโส อปเรน
 สมเยน ปฏฺปิไลตีกานํ สงฺฆาภูมึ กริตฺวา,^๒ เย โลเก อรหฺนฺโต, เต
 อุกฺกิสฺส เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺ. โส เอวํ ปพฺพชิตฺ สมนอ
 อทฺธานมคฺคํ ปฏิปนฺโน อทฺทสํ ภควนฺตํ อนฺตรรา จ ราชคหํ
 อนฺตรรา จ นาพนํ พหุปฺตฺตเจติเย นิสินฺนํ, ทิสฺวาน เม
 เอตทโหสิ “สตฺถารญจ วตาทํ ปสฺสเยยํ ภควนฺตเมว ปสฺสเยยํ,
 สุกตญจ วตาทํ ปสฺสเยยํ ภควนฺตเมว ปสฺสเยยํ, สมฺมาสมพุทฺธญจ
 วตาทํ ปสฺสเยยํ ภควนฺตเมว ปสฺสเยยนฺติ. โส ขวาทํ อวฺุโส
 ตตฺถเวย ภควโต ปาเทสฺสุ สิริสา นิปิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “สตฺถา เม ภนฺเต ภควา, สวาทโกหฺมสฺมิ, สตฺถา เม ภนฺเต
 ภควา, สวาทโกหฺมสฺมีติ. เอวํ วุตฺเต, มํ อวฺุโส ภควา เอตทโวจ

^๑ อ. อุกฺกิสิตํ

^๒ ฉ.,เท. กาเรตฺวา

“โย โข กสฺสป เอวํ สพฺพเจตโส” สมณฺหาคตํ สวากํ อชานญญเวยว เทยฺย ‘ชานามิตี, อปสฺสญญเวยว เทยฺย ‘ปสฺสามิตี, มุทฺธาปิ ตสฺส วิปเตยฺย. อหํ โข ปน กสฺสป ชานญญเวยว วทามิ ‘ชานามิตี, ปสฺสญญเวยว วทามิ ‘ปสฺสามิตี.

ตสฺมาติห เต กสฺสป เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ “ติพฺพํ เม หิโรตตปฺป, ปจฺจุปฺภุจิตํ ภวิสฺสตี เถเรสุ นเวสุ มชฺฌิเมสฺสุตี, เอวญฺหิ เต กสฺสป ลิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห เต กสฺสป เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ “ยงฺกญฺจิ ฐมมํ สุณิสฺสามิ กุสฺลุปสฺสยฺหิตํ, สพฺพนฺตํ อภฺยจิกฺตฺวา มนสิกริตฺวา สพฺพเจตโส สมณฺหาหริตฺวา โอหิตโสโต ฐมมํ สุณิสฺสามิตี, เอวญฺหิ เต กสฺสป ลิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห เต กสฺสป เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ “สาตสฺสคตฺตา จ เม กายคตาสตี น วิชหิสฺสตีตี, เอวญฺหิ เต กสฺสป ลิกฺขิตพฺพนฺติ.

อถ โข มํ อาวุโส ภควา อิมินา โอวาทเณ โอวทิตฺวา อุกฺกจายาสนา ปกฺกามิ, สตฺตาทเหมว โขหํ อาวุโส สาโณ” รมฺหจฺปิณฺทํ ภูณฺซี. อถ อภฺยจฺมียา อณฺเวยา อุกฺกปาหิ.

อถ โข อาวุโส ภควา มคฺคา โอกฺกมม, เยน อณฺเวยตรํ รุกฺขมฺมูลํ, เตนฺอุปสงฺกมิ. อถ ขวาทํ อาวุโส ปฏฺวิโลติกาณํ สงฺฆาภฺมิจฺจุคฺคณฺโณ ปณฺณเปตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธ ภนฺเต ภควา นิสีทฺตุ, ยํ มมสฺส ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุชทายาตี. นิสีทฺติ โข อาวุโส ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน, นิสชฺช โข มํ อาวุโส ภควา เอตทวโจ “มุกฺกกา โข ตฺวยายํ กสฺสป ปฏฺวิโลติกาณํ สงฺฆาภฺมิจฺจิติ.

๑ อ. สพฺพ เจตสา

๒ ฉ., เท. สรโณ

ตาลปฏิกาย ฉาเทตพุพ มณเฑย, โย ม จหิ อภิณณาทิ
ฉาเทตพุพ มณเฑยยาติ.

จวิตถ จ ปน ฤลลนหา ภิภุณี พุรหมจริยมหาติ.
เอกาทสม.

๑๒. ปรมมรณสูตร

[๑๕๕] เอก สมย อายสุม จ มหากสสโป อายสุม จ
สาริปุตโต พาราณสย วิหรนติ อสิปตเน มิตทาเย. ธอ โข
อายสุม สาริปุตโต สายณหสมย ปฏิสลลนา วุฏฐิต, เยนายสุม
มหากสสโป, เตนุปลงกมิ; อุปสงกมิตวา อายสมตา มหากสสเปน
สทุธิ สมโมท, สมโมทนีย กถ สาราณีย วิตีสาวเรตวา เอกมนต
นิสสิ. เอกมนต นิสสิโน โข อายสุม สาริปุตโต อายสมนต
มหากสสป เอตทโวจ

“กิณฺโณ โข อาวุโส กสสป โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ.

“อพฺยาगतํ โข เอตํ อาวุโส ภควตา ‘โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาติ.

“กึ ปนาวุโส ‘น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ.

“เอตมปิ” โข อาวุโส อพฺยาगतํ ภควตา ‘น โหติ
ตถาคโต ปรมมรณาติ.

“กึ นฺ โข อาวุโส ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาติ.

“อพฺยาगतํ โข เอตํ อาวุโส ภควตา ‘โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรมมรณาติ.

* ฉ., เท., อ. เอวมปิ

“กั ปนาวุโส ‘เนา โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาติ.

“เอตมปิ^๑ โข อาวุโส อพฺยาगतํ ภควตา ‘เนา โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ.

“กสฺมา เจตํ อาวุโส อพฺยาगतํ ภควตาติ.

“น เहतํ อาวุโส อตฺถสณฺหิตํ นาทิพฺรหฺมจฺริยกํ น นิพฺพิทาย
น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภินฺนํ น สมฺโพธาย
น นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ตสฺมา ตํ อพฺยาगतํ ภควตาติ.

“อถ กิณฺจรหาวุโส พฺยาगतํ ภควตาติ.

“อิทํ ทฺวขณฺติ โข อาวุโส พฺยาगतํ ภควตา, ‘อຍ
ทฺวขสมฺทโยติ พฺยาगतํ ภควตา, ‘อຍ ทฺวขนิโรธติ พฺยาगतํ
ภควตา, ‘อຍ ทฺวขนิโรธคามินี ปฏฺฐิพาติ พฺยาगतํ ภควตาติ.

“กสฺมา เจตํ อาวุโส พฺยาगतํ ภควตาติ.

“เอตมฺหิ อาวุโส อตฺถสณฺหิตํ เอตํ อาทิพฺรหฺมจฺริยกํ เอตํ
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภินฺนํ สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ตสฺมา ตํ พฺยาगतํ ภควตาติ. ทฺวาทสฺม.

๑๓. สทฺธมฺมปฺปฏิรูปกสฺสุตํ

[๑๕๖] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวน
อนาถปิณฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทิตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺสีทิ. เอกมนฺตํ นินฺโน โข อายสฺมา มหากสฺสโป ภควนฺตํ

^๑ จ.,ท. เอกมฺปิ

เอตทโวจ “โก ญ ช ฆ ฆนเต เหตุ, โก ปจจโย, เยน ปุพเพ
อปปตฺตานิ เจว สิกฺขาปทานิ อหสิ, พหุตรา จ ภิกฺขุ อญฺเญย
สณฺจหิสิ. โก ปน ฆนเต เหตุ, โก ปจจโย, เยนเนตฺตริ พหุตรานิ
เจว สิกฺขาปทานิ อปปตฺตรา จ ภิกฺขุ อญฺเญย สณฺจหนตฺติติ.

“เอวเมเหต” กสฺสป โหติ สตฺเตสฺส หายมานิสฺส สหุทธมเม
อนฺตรชาเยว พหุตรานิ เจว สิกฺขาปทานิ โหนติ, อปปตฺตรา จ
ภิกฺขุ อญฺเญย สณฺจหนติ, น ตาว กสฺสป สหุทธมมสฺส
อนฺตรชานํ โหติ, ยาว น สหุทธมมปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ.
ยโต จ ช ฆ กสฺสป สหุทธมมปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ, อถ
สหุทธมมสฺส อนฺตรชานํ โหติ.

เสยฺยถาปี กสฺสป น ตาว ชาตฺรฺรูปสฺส อนฺตรชานํ โหติ,
ยาว น ชาตฺรฺรูปปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ, ยโต จ ช ฆ กสฺสป
ชาตฺรฺรูปปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ, อถ ชาตฺรฺรูปสฺส อนฺตรชานํ
โหติ. เอวเมว ช ฆ กสฺสป น ตาว สหุทธมมสฺส อนฺตรชานํ โหติ,
ยาว น สหุทธมมปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ. ยโต จ ช ฆ กสฺสป
สหุทธมมปฏฐูปกํ โลเก อุปฺปชฺชติ, อถ สหุทธมมสฺส อนฺตรชานํ โหติ.

น ช ฆ กสฺสป ปจฺจวาทฺส สหุทธมมํ อนฺตรชาเปติ, น
อาโปชาตฺส สหุทธมมํ อนฺตรชาเปติ, น เตโชชาตฺส สหุทธมมํ อนฺตรชาเปติ,
น วาโยชาตฺส สหุทธมมํ อนฺตรชาเปติ, อถ ช อีเชว เต
อุปฺปชฺชนติ โมฆปฺริสา, ये อิมํ สหุทธมมํ อนฺตรชาเปนติ. เสยฺยถาปี
กสฺสป นาวา อาทิกะเนว โอปปิลาตฺติ.^๒ น ช ฆ กสฺสป เอว
สหุทธมมสฺส อนฺตรชานํ โหติ.

^๑ ฉ., เท. เอวเมเหตฺ อี. เอวเมเหตฺ

^๒ ฉ., เท., อี. โอปปิลาตฺติ

ปณจ ไชเม กสสป โถกุกมนียา ฐมมา สทฐมมสส
สมโม่สาย อนนฺตรธานาย สัฎฐตตันตติ. กตเม ปณจ. อิท กสสป
ภิกขุ ภิกขุณีโย อุปาสภา อุปาสิกายโ สตฺถริ อการวาว วิหรนฺตติ
อปฺปติสฺสา, ฐมเม อการวาว วิหรนฺตติ อปฺปติสฺสา, สงฺฆเ อการวาว
วิหรนฺตติ อปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อการวาว วิหรนฺตติ อปฺปติสฺสา,
สมาริสฺมี อการวาว วิหรนฺตติ อปฺปติสฺสา. อิม ไช กสสป ปณจ
โถกุกมนียา ฐมมา สทฐมมสส สมโม่สาย อนนฺตรธานาย สัฎฐตตันตติ.

ปณจ ไชเม กสสป ฐมมา สทฐมมสส จิตฺติยา อสมโม่สาย
อนนฺตรธานาย สัฎฐตตันตติ. กตเม ปณจ. อิท กสสป ภิกขุ
ภิกขุณีโย อุปาสภา อุปาสิกายโ สตฺถริ สการวาว วิหรนฺตติ
สปปติสฺสา, ฐมเม สการวาว วิหรนฺตติ สปปติสฺสา, สงฺฆเ สการวาว
วิหรนฺตติ สปปติสฺสา, สิกฺขาย สการวาว วิหรนฺตติ สปปติสฺสา,
สมาริสฺมี สการวาว วิหรนฺตติ สปปติสฺสา. อิม ไช กสสป ปณจ
ฐมมา สทฐมมสส จิตฺติยา อสมโม่สาย อนนฺตรธานาย สัฎฐตตันตติ.
เตรสมี.

กสสปสัฎฐตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทฺททานํ

“สนฺตฺตฺตจฺญจ อโนตฺตปาปี	จนฺทูปมํ กุณฺฐปํ
ชิตฺตํ ตโย จ โอวาทา	ฆานาภิกฺขวาว อุปสฺสยํ
จิวํ ปรมฺมรณํ	สทฐมมปฏฺฐิรูปกนฺตติ.

๖. ลามสกุการสยุตตํ

๑. ปจวมวกุโ

๑. ทารุณสยุตตํ

[๑๕๗] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
เซตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสอสุ.
ภควา เอตทโวจ

“ทารุणे ภิกฺขเว ลามสกุการสสิโลกิ กญฺเฏ ฆรฺุโส
อนฺตรายิกิ อนฺตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. ตสฺมาติห ภิกฺขเว
เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อุปฺปนฺนํ ลามสกุการสสิโลกิ ปชหิสฺสาม, น จ
โน อุปฺปนฺโน ลามสกุการสสิโลกิ จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ.
เอวณฺหิ वो ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺมํ.

๒. พพิสยุตตํ

[๑๕๘] สาวตถิยํ วิหริติ ๕เปฯ “ทารุणे ภิกฺขเว
ลามสกุการสสิโลกิ กญฺเฏ ฆรฺุโส อนฺตรายิกิ อนฺตฺตรสฺส
โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว พาพิสิโก อามิสคตํ
พพิสํ คมฺภีเร อุทกรหเท ปกฺขิเปยฺย, ตเมณํ อณฺณตโร อามิสจกฺขุ
มจฺเฉ คิเลยฺย. เอวณฺหิ สอิ ภิกฺขเว มจฺเฉ คิลพพิสอิ พาพิสิกสฺส
อนนํ อาปนฺโน พยฺสนํ อาปนฺโน ยถากามกรณีโย พาพิสิกสฺส.

‘พาพิสิโกติ โข ภิกฺขเว มารสฺเสตํ ปาปิเมโต อธิวจฺน.
‘พพิสนฺติ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสสิโลกสฺเสตํ อธิวจฺน. โย หิ

โกจิ ภิกขเว ภิกขุ อุปฺปन्नํ ลามสกุการสิโลกํ อสสาเทติ นิกามะติ.
 อโย วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ คิลพพิสโส มารสฺส อนโย อาปนโน
 พุยสนํ อาปนโน ยถากามกรณีโย ปาปิมีโต. เอวํ ทารุโณ โข
 ภิกขเว ลามสกุการสิโลกํ กฏโก ผรุสโ อนฺตรายิกอ อนฺตฺตรสฺส
 โยคกฺเขมสฺส อธิคมาโย. ตสฺมาติห ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ
 “อุปฺปन्नํ ลามสกุการสิโลกํ ปชหิสฺสาม, น จ โน อุปฺปन्नโน
 ลามสกุการสิโลกํ จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ. เอวเมหิ वो ภิกขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุตฺติย.

๓. กุมฺมสุตฺตํ

[๑๕๙] สาวตฺถิโย วิหริติ ๕เปย “ทารุโณ ภิกขเว
 ลามสกุการสิโลกํ ๕เปย อธิคมาโย. ภูตปฺพพํ ภิกขเว อณฺณตรสฺมี
 อุทกรหเท มหากุมฺมกฺลํ จิรนิวาสี อโหสิ. อถ โข ภิกขเว
 อณฺณตรโร กุมฺโม, เยน อณฺณตรโร กุมฺโม, เตนฺอุปสงฺกมิ; อณฺณตรํ
 กุมฺมํ เอตทโวจ “มา โข ตวํ ตาต กุมฺม เอตํ ปเทสํ อคมาสีติ.
 อคมาสี โข ภิกขเว สโ กุมฺโม ตํ ปเทสํ, ตเมเน ลุทฺโธ ปปตาย
 วิชฺฌิ. อถ โข ภิกขเว สโ กุมฺโม, เยน สโ กุมฺโม, เตนฺอุปสงฺกมิ.
 อทฺทสา โข ภิกขเว สโ กุมฺโม ตํ กุมฺมํ ทูรโตว อากจฺฉนฺตํ,
 ทิสฺวาน ตํ กุมฺมํ เอตทโวจ

“กจฺจิ ตวํ ตาต กุมฺม น ตํ ปเทสํ อคมาสีติ.

“อคมาสี ขวาทํ ตาต กุมฺม ตํ ปเทสนฺติ.

“กจฺจิ ปนาปิ* ตาต กุมฺม อกฺขโต อนฺุพทโตติ.

* ฉ.,เท.,อิ. ปนาสิ.

๓ จ.,เท. คณเหยย

๒๖๖ สุตตนต์ปิฎก สัตตนิคายสส นันทนคคสสัตตปาฬิ [๖. ลามสกุการ

ปวิสติ, โส ตตฺร ตตฺร สขฺชติ, ตตฺร ตตฺร คยฺหติ, ตตฺร ตตฺร
พชฺฌติ, ตตฺร ตตฺร อนนฺยพฺยสนํ อปชฺชติ. เอวํ ทารุโณ โข
ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ๕เปยฺย เอวณฺหิ वो ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ.
จตุตฺถํ.

๕. มีพหฺกสฺสุตํ

[๑๖๑] สวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺย “ทารุโณ ภิกฺขเว
ลามสกุการสิโลโก ๕เปยฺย อธิคฺมาย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กัสมฺภา”
คฺคาที คฺคปฺปรา ปุณฺณํ คฺคสฺส, ปฺรโต จสฺส มหาคฺคปฺปญฺช, สา
เตน อณฺเณ กัสมฺภา” อติมณฺเณยฺย “อหฺมฺหิ คฺคาที คฺคปฺปรา
ปุณฺณํ คฺคสฺส ปฺรโต จ มยฺยํ มหาคฺคปฺปญฺชติ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว อธิกฺจโจ ภิกฺขุ ลามสกุการสิโลเกนาภิกฺขุโต ปรียาทินฺนจิตฺโต
ปฺพพฺพนฺทสมํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย คามํ วา นิคมํ วา
ปิณฺทาย ปวิสติ. โส ตตฺถ ภูตฺตาวี จ โหติ ยาวทตฺโถ,
นิมนฺติโต จ สุวตฺตนาถ, ปิณฺทปาโตปสฺส” ปฺุโร, โส อารามํ
คณฺทฺวา ภิกฺขุคณฺสสฺส มชฺฌเณว วิกตฺเถติ” “ภูตฺตาวี จมฺหิ ยาวทตฺโถ,
นิมนฺติโต จมฺหิ สุวตฺตนาถ, ปิณฺทปาโต จ มยฺยํ ปฺุโร, ลากิ
จมฺหิ จีวรปิณฺทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภาสชฺชปรีการานํ, อิมे
ปน อณฺเณ ภิกฺขุ อปฺปปฺปญฺณา อปฺเปสกุขา น ลากิโน
จีวรปิณฺทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภาสชฺชปรีการานนฺติ. โส เตन
ลามสกุการสิโลเกน อภิกฺขุโต ปรียาทินฺนจิตฺโต อณฺเณ เปสเล
ภิกฺขุ อติมณฺเณติ. ตณฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โมชปรีสสฺส โหติ

^๑ ฉ.,เท., มีพหฺกา อ. ปิพหฺกา

^๒ ฉ.,เท.,อ. ปิณฺทปาโต จสฺส

^๓ ฉ.,เท.,อ. วิกตฺเถติ

ทีฆมรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว
ลามสฺสการสิโลโก ๔เปยฺย เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.
ปณฺณมํ.

๖. อสนิวิจฺจกํ

[๑๖๒] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๔เปยฺย “ทารุโณ ภิกฺขเว
ลามสฺสการสิโลโก ๔เปยฺย อธิคฺมาย. กํ^๑ ภิกฺขเว อสนิวิจฺจกํ [๒]
เสกฺขํ^๒ อปฺปตฺตมานสํ ลามสฺสการสิโลโก อนฺุปาปฺณาตฺ.”

“อสนิวิจฺจกนฺติ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลกสฺสเสตํ อธิวณฺํ.
เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ๔เปยฺย เหวณฺหิ โว
ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. จณฺฺจ.

๗. ทิฏฺฐิสฺสุตฺตํ

[๑๖๓] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๔เปยฺย “ทารุโณ ภิกฺขเว
ลามสฺสการสิโลโก ๔เปยฺย อธิคฺมาย. กํ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิจฺเจเตน สลฺเลน
วิขฺมตฺ.”^๓ เสกฺขํ อปฺปตฺตมานสํ ลามสฺสการสิโลโก อนฺุปาปฺณาตฺ.

“สลฺลนฺติ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลกสฺสเสตํ อธิวณฺํ.
เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ๔เปยฺย อธิคฺมาย.
เอวณฺฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. สตฺตมํ.

^๑ อ. กิ

^๒ อ. ตํ เสขํ, เหวมฺปฺริ.

^๓ จ., เท. ทิฏฺฐคฺเตน วิสลฺเลน สลฺเลน วิขฺมตฺ.

^๔ จ., เท. อากจฺจตฺ

^๕ อ. อนฺุปาปฺณาติ

อ. ทิฏฺฐิจฺเจเตน สลฺเลน วิขฺมตฺ.

๘. ลิกาสุตตัม

[๑๖๔] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย อธิคมาย. ปสฺสณ^๑ โน ตุมहे ภิกขเว รตฺติยา ปจฺจุสสมย์ ชรสิคาลสฺส วสฺมานสฺสาติ.

เอวํ ภาณเต.

“โส โข ภิกขเว ชรสิคาล^๒ อุกกณฺณเกน” นาม โรชชาเตน ผุฏฺโง เหนว ถลคโต^๔ รมติ, น รุกฺขมฺมูลโต รมติ, น อพฺโหมกาสคโต รมติ. เยน เยน คจฺจนฺติ, ยตฺถ ยตฺถ ติฏฺฐติ, ยตฺถ ยตฺถ นิสีหติ, ยตฺถ ยตฺถ นิปฺชชติ, ตตฺถ ตตฺถ อนยพฺยสนํ อापฺชชติ. เอวเมว โข ภิกขเว อิธกจฺโจ ภิกฺขุ ลามสกุการสิโลเกน อภิกฺโข ปรียาทินฺนจิตฺโต เหนว สฺสณฺณาคารคโต รมติ, น รุกฺขมฺมูลโต รมติ, น อพฺโหมกาสคโต รมติ, เยน เยน คจฺจนฺติ, ยตฺถ ยตฺถ ติฏฺฐติ, ยตฺถ ยตฺถ นิสีหติ, ยตฺถ ยตฺถ นิปฺชชติ, ตตฺถ ตตฺถ อนยพฺยสนํ อापฺชชติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย เอวณฺหิ โว ภิกขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. เวรมุภุตตัม

[๑๖๕] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย อธิคมาย. อุปฺริ ภิกขเว อากาเส เวรมุภา นาม วาตา วายนฺติ. ตตฺถ โย ปกฺขี คจฺจนฺติ, ตเมनํ

^๑ ฉ., เท., อ. อสฺสุตถ

^๓ ฉ., เท. อุกกณฺณเกน

^๒ ฉ., เท., อ. ชรสิคาล

^๔ ฉ., เท. พิลคโต อ. สฺสณฺณาคารคโต .

เวรมภา วาตา ขิปนฺติ. ตสฺส เวรมภาวตฺกฺขิตฺตสฺส^๑ อณฺเณเนว
 ปาทา คจฺฉนฺติ, อณฺเณน ปกฺขา คจฺฉนฺติ, อณฺเณน สีลํ คจฺฉนฺติ,
 อณฺเณน กาโย คจฺฉนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ภิกฺขุ
 ลามสฺสการสิโลเกน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต ปุพฺพณฺหสมํ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสติ,
 อรกฺขิตฺเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิตฺเตน จิตฺเตน
 อนฺุฏฺฐจิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทฺริเยหิ, โส ตตฺถ ปสฺสติ
 มาตฺคามํ ทฺพนฺนิวตฺถํ วา ทฺพปารฺรตํ วา. ตสฺส มาตฺคามํ ทิสฺวาน
 ทฺพนฺนิวตฺถํ วา ทฺพปารฺรตํ วา ราโค จิตฺตํ อนฺุทฺธํเสติ. โส
 รากานฺุทฺธํเสน จิตฺเตน สิग्ghํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. ตสฺส
 อณฺเณ จิวรํ หรณฺติ, อณฺเณ ปตฺตํ หรณฺติ, อณฺเณ นิสีทฺนํ หรณฺติ,
 อณฺเณ สฺจุจฺฉริํ หรณฺติ เวรมภาวตฺกฺขิตฺตสฺสเสว สกฺุณสฺส. เอวํ
 ทารฺุโณ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ๕เปยฺย เอวณฺุหิ โว
 ภิกฺขเว สิग्ghิตพฺพนฺติ. นวมํ.

๑๐. สคาถกสูตร

[๑๖๖] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๕เปยฺย “ทารฺุโณ ภิกฺขเว
 ลามสฺสการสิโลโก ๕เปยฺย อธิคฺมาย. อิธํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ
 ปสฺสามิ สกฺกาเรณ อภิภูตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ กายสฺส เมทา
 ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคํ วิณีปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนํ. อิธ ปนาหํ
 ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ ปสฺสามิ อสกฺกาเรณ อภิภูตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ
 กายสฺส เมทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคํ วิณีปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนํ.

^๑ ฉ., เท., อ. เวรมภาวตฺกฺขิตฺตสฺส

๒๗๐ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิคายสส นินทานวคฺคสฺมุตตปาลิ [๖. ลามสกุการ

อิธ ปนาหํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ ปสฺสามิ สกุการเณ จ
อสกุการเณ จ ตทฺภเยน อภิภุตํ ปรียาทินฺนจิตฺตํ กายสฺส เกทา
ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนํ. เอวํ ทารุโณ
โฆ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ๕เปฯ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว
สิกฺขิตพฺพพฺพติ.

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สฺคโต อถาปรํ เอตทวโจ
สตุถา

“ยสฺส สกุกริยมานสฺส	อสกุการเณ จฺญายํ
สมาทิ น วิกมฺปติ	อปฺปมาณวิหาริโน ^๑
ตํ ฌายินํ สาทติกํ	สฺขุมทิกฺขิจิวิปสฺสํ
อุปาทานกฺขยารามํ	อาหุ สปริโส อิตฺติ. ทสมํ.

ปจฺจิม วคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

“ทารุโณ พพิสํ กุมฺมํ	ทิจฺฉโลมิ จ มีพฺพหํ
อสนิ ทิกฺขิจิ ^๒ สีคาลํ	เวรมฺเภณ สคาถกนฺติ.

^๑ อ. อปฺปมาทวิหาริโน

^๒ ฉ., เท. ทิพฺพ

๒. ทุติยวคฺโค

๑. สุวณฺณปาติสุตฺตัม

[๑๖๗] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย อธิคฺมาย. อิทาหิ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “น วายมายสฺมา” สุวณฺณปาติยาปิ ฐปิยจฺจนฺณปริปฺปาย เหตุ สมฺปชานมฺสา ภาเสยฺยาติ, ตเมนํ ปสฺสามิ อปเรน สมเยน ลามสกุการสิโลเกน อภิภูตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ สมฺปชานมฺสา ภาสนฺตํ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๒. ฐปิยปาติสุตฺตัม

[๑๖๘] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย อธิคฺมาย. อิทาหิ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “น วายมายสฺมา ฐปิยปาติยาปิ สุวณฺณจฺจนฺณปริปฺปาย เหตุ สมฺปชานมฺสา ภาเสยฺยาติ, ตเมนํ ปสฺสามิ อปเรน สมเยน ลามสกุการสิโลเกน อภิภูตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ สมฺปชานมฺสา ภาสนฺตํ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุติย.

๓ - ๑๐. สุวณฺณนิกฺขสฺสตุตฺตาทิฏฺฐกัม

[๑๖๙] สาวตถิย์ วิหริติ ยเปย “อิทาหิ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “น วายมายสฺมา สุวณฺณนิกฺขสฺสปี เหตุ ยเปย

* ฉ.,เท.,อิ. จายมายสฺมา, เอวมฺปิริ.

๒๗๒ สุตตตันตปิฎก สัมมุตตนิคายสส นิตานวคคสัมมุตตปาลี [๖. ลามสกุการ

สวณณนิกขสตสสปี เหตุ ๒เปย

สังคินิกขสสปี เหตุ ๒เปย

สังคินิกขสตสสปี เหตุ ๒เปย

ปจวียาปี ชาตรูปปริปุราย เหตุ ๒เปย

อามิสกัญจิกขเหตุปี ๒เปย

ชีวิตเหตุปี ๒เปย

ชนปทกลยาณียาปี เหตุ สมปชานมสา ภาเสยยาติ, ตเมน
ปสสามิ อปเรน สมเยน ลามสกุการสิโลเกน อภิภูตัม ปริยาทินนจิตตัม
สมปชานมสา ภาสนตัม. เอวํ ทารุโณ โข ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก
๒เปย เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกขิตพพนฺติ. ทสมํ.

ทุตติโย วคฺโค.

ตสฺสทฺทานํ

“เทว ปาตี เทว^๑ สวณฺณา [๒] สิงคีหิ อปเร ทเว

ปจวี กิณฺจิกขชีวิต-^๓ ชนปทกลยาณียา ทสาติ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. วสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท.,อ. จ

^๓ ฉ.,เท.,อ. กิณฺจิกขชีวิต

๓. ตติยวคฺโค

๑. มาตุคามสฺสตุตฺ

[๑๗๐] สวตฺถิโย วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ยเปย อธิคฺมาย. น ตสฺส ภิกฺขเว มาตุคฺคาโม เอโก เอกสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยสฺส ลามสฺสการสิโลโก จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ ยเปย เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ยเปย เอวฺเมหิ वो ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺมํ.

๒. กลฺยาณีสฺสตุตฺ

[๑๗๑] สวตฺถิโย วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ยเปย อธิคฺมาย. น ตสฺส ภิกฺขเว ชนปทกลฺยาณี เอกา เอกสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยสฺส ลามสฺสการสิโลโก จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ ยเปย เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ยเปย เอวฺเมหิ वो ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺติโย.

๓. เอกปุตฺตกสฺสตุตฺ

[๑๗๒] สวตฺถิโย วิหริติ ยเปย “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสฺสการสิโลโก ยเปย อธิคฺมาย. สทฺธา ภิกฺขเว อุปาสิกา เอกํ ปุตฺตกํ^๑ ปิโย มนํปํ เอวํ สมนฺมา อายาจมานา อายาเจยฺย

^๑ ฉ., เท., อ. เอกปุตฺตกํ

“ตาทิส อต ภวาทิ ยาทิส จิตโต จ คหปติ หตถโก จ
 อพวโกติ. “เอสา ภิกขเว ตลล เอตํ ปมณํ มม สวากนํ
 อปาสกนํ, ยทํ จิตโต จ คหปติ หตถโก จ อพวโก. สเจ
 โข ตวํ ตต อการสุมอ อนการิยํ ปพพขสิ, ตาทิส ตต
 ภวาทิ, ยาทิส สารีปุตโตมคคullanati. “เอสา ภิกขเว ตลล
 เอตํ ปมณํ มม สวากนํ ภิกขุณํ, ยทํ สารีปุตโตมคคullanati.
 มา จ โข ตวํ ตต เสกขํ อปตตมมานสํ ลมสกุการสิลโลโก
 อนุปาปณาตติ.” “ตญเจ ภิกขเว ภิกขุํ เสกขํ อปตตมมานสํ
 ลมสกุการสิลโลโก อนุปาปณาติ, สอ ตสส โหติ อนตฺรยาย.
 เอวํ ทารุณ โข ภิกขเว ลมสกุการสิลโลโก อเปย เอวญหิ वो
 ภิกขเว ลิกขิตพพนติ. ตติยํ.

๔. เอกธิตุสตุตํ

[๑๗๓] สวตถิยํ วิหริติ อเปย “ทารุณ ภิกขเว
 ลมสกุการสิลโลโก อเปย อธิคมาย. สทฺธา ภิกขเว อปาสิกา
 เอกํ ฐิตํ ปิยํ มนابق เอวํ สมมา อายาจมานา อายาเจย
 “ตาทิสอ อยเย ภวาทิ, ยาทิส ชุชชุตฺตรา จ อปาสิกา
 เวพุกณฺทกียา จ นนฺทมาตติ. “เอสา ภิกขเว ตลล เอตํ ปมณํ
 มม สวากนํ อปาสิกานํ, ยทํ ชุชชุตฺตรา จ อปาสิกา
 เวพุกณฺทกียา จ นนฺทมาตา. สเจ โข ตวํ อยเย อการสุมอ
 อนการิยํ ปพพขสิ, ตาทิสอ อยเย ภวาทิ, ยาทิส เขมา จ
 ภิกขุณํ อปปลวณฺณา จาติ. “เอสา ภิกขเว ตลล เอตํ ปมณํ

* จ.,เท.,อ. อนุปาปณาตติ.

มม สาวิกานํ ภิกขุณีนํ, ยทิตฺตํ เขมา จ ภิกขุณี อุปฺปวณฺณา จ.
 มา จ โข ตวํ อยฺเย เสกฺขํ อุปฺปตฺตมานสํ ลภสฺสการสิโลโก
 อนฺุปาปฺณาตฺติ. “ตณฺเฑ ภิกฺขเว ภิกฺขุณี เสกฺขํ อุปฺปตฺตมานสํ
 ลภสฺสการสิโลโก อนฺุปาปฺณาติ, โส ตสฺสา โหติ อนฺุตรายาย.
 เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลภสฺสการสิโลโก ๕เปยฺย เอวณฺ्हิ โว
 ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. จตฺตถํ.

๕. สมณพราหมณสูตร

[๑๗๔] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๕เปยฺย “เย ทิ เกจิ ภิกฺขเว
 สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา ลภสฺสการสิโลกสฺส อสฺสาทณฺจ
 อาทึนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภฺตํ นปฺปชานนฺติ. น เม เต ภิกฺขเว
 สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา สมณฺสฺ วา สมณสมฺมตา พฺราหฺมณฺสฺ วา
 พฺราหฺมณสมฺมตา, น จ ปนฺ เต อายสฺมนฺตา สามณฺญตฺถํ วา
 พฺราหฺมณญตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรนฺติ. เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา
 พฺราหฺมณฺา วา ลภสฺสการสิโลกสฺส อสฺสาทณฺจ อาทึนฺวณฺจ
 นิสฺสรณณฺจ ยถาภฺตํ ปชานนฺติ, เต จ โข เม ภิกฺขเว
 สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา สมณฺสฺ เจว สมณสมฺมตา พฺราหฺมณฺสฺ จ
 พฺราหฺมณสมฺมตา, เต จ ปนฺนายสฺมนฺโต สามณฺญตฺถณฺจ
 พฺราหฺมณญตฺถณฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรนฺตฺติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตยสมณพุราหุณสุตตัม

[๑๗๕] สาวตถึยั วึหริติ ๕เปย “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุณา วา ลามสกุการสิโลกสส สมุททยญจ อตุถงคมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ นิสสรณญจ ยถาภูตัม นปฺปชานนฺติ ๕เปย ปชานนฺติ ๕เปย

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุณา วา ลามสกุการสิโลกสส สมุททยญจ อตุถงคมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ นิสสรณญจ ยถาภูตัม ปชานนฺติ^๑ ๕เปย วึหริตฺติติ. จญฺจ.

๗. ตตยสมณพุราหุณสุตตัม

[๑๗๖] สาวตถึยั วึหริติ ๕เปย “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุณา วา ลามสกุการสิโลกํ ยถาภูตัม นปฺปชานนฺติ, ลามสกุการสิโลกสมุททยํ นปฺปชานนฺติ, ลามสกุการสิโลกนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ลามสกุการสิโลกนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปํ นปฺปชานนฺติ ๕เปย ปชานนฺติ ๕เปย สยํ อภิญญา สจฺจิกตฺวา อุปสมปชช วึหริตฺติติ. สุตตมํ.

๘. จวิสุตตัม

[๑๗๗] สาวตถึยั วึหริติ ๕เปย “ทารุโณ ภิกขเว ลามสกุการสิโลก, ลามสกุการสิโลก ภิกขเว จวี จินฺทติ, จวี

^๑ จ.,เท.,อิ. สยํ อภิญญา สจฺจิกตฺวา อุปสมปชช วึหริตฺติติ.

เจตวา จมัม ฌินฺทติ, จมัม เจตวา มัส ฌินฺทติ, มัส เจตวา
 นหารุ ฌินฺทติ, นหารุ เจตวา อฏฺฐิ ฌินฺทติ, อฏฺฐิ เจตวา
 อฏฺฐิมิณฺข อหจจ ติฏฺฐติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว
 ลาภสกุการสิโลโก ๗เปยฺ เวนฺนํ วิ ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.
 อฏฺฐมํ.

๙. ราชสุตต

[๑๗๘] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๗เปยฺ “ทารุโณ ภิกฺขเว
 ลาภสกุการสิโลโก, ลาภสกุการสิโลโก ภิกฺขเว จวี ฌินฺทติ, จวี
 เจตวา จมัม ฌินฺทติ, จมัม เจตวา มัส ฌินฺทติ, มัส เจตวา
 นหารุ ฌินฺทติ, นหารุ เจตวา อฏฺฐิ ฌินฺทติ, อฏฺฐิ เจตวา
 อฏฺฐิมิณฺข อหจจ ติฏฺฐติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว พลฺวา ปุริโส ทพฺพหยา พาลราชฺชยา
 ชงฺขมํ เวเจตฺวา มํเสยฺย, สา จวี ฌินฺทเทยฺย, จวี เจตฺวา จมัม
 ฌินฺทเทยฺย, จมัม เจตฺวา มัส ฌินฺทเทยฺย, มัส เจตฺวา นหารุ
 ฌินฺทเทยฺย, นหารุ เจตฺวา อฏฺฐิ ฌินฺทเทยฺย, อฏฺฐิ เจตฺวา อฏฺฐิมิณฺข
 อหจจ ติฏฺฐเจยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว ลาภสกุการสิโลโก จวี
 ฌินฺทติ, จวี เจตฺวา จมัม ฌินฺทติ, จมัม เจตฺวา มัส ฌินฺทติ, มัส
 เจตฺวา นหารุ ฌินฺทติ, นหารุ เจตฺวา อฏฺฐิ ฌินฺทติ, อฏฺฐิ เจตฺวา
 อฏฺฐิมิณฺข อหจจ ติฏฺฐติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว
 ลาภสกุการสิโลโก ๗เปยฺ เวนฺนํ วิ ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.
 นวมํ.

๑๐. ภิกขุสุตฺตํ

[๑๗๙] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ฯเปฯ “โยปิ โส ภิกขเว ภิกขุ
อรหํ ขีณาสโว, ตสฺสปํ” ลามสกุการสิโลกํ^๒ อนฺตรายาย วทามิตี.
เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภิสฺส ปน
ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกขุโน ลามสกุการสิโลกิ อนฺตรายายาติ.
“ยา ภิสฺส สฺมา อานนฺท อกุปฺปา เจโตวิมฺุตติ, นาหํ ตสฺสา
ลามสกุการสิโลกํ อนฺตรายาย วทามิ. เย จ ขวสฺสโว” อานนฺท
อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตตฺส วิหฺรโต ทิฏฐธมฺมสุขวิหารา
อริคตา, เตสาหมสฺส ลามสกุการสิโลกํ อนฺตรายาย วทามิ. เอวํ
ทารุเณ โข อานนฺท ลามสกุการสิโลกิ กฏฺโถ ผรุสฺส อนฺตรายิกิ
อนฺตฺตรสฺส โยคกฺขมสฺส อริคมา. ตสฺมาติห อานนฺท เอวํ
สิกฺขิตพฺพํ “อุปฺปนฺนํ ลามสกุการสิโลกํ ปชฺหิสฺสาม, น จ โน
อุปฺปนฺโน ลามสกุการสิโลกิ จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ. เอวณฺหิ
โว อานนฺท สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทสมํ.

ตติโย วคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

“มาตฺตุคาโม จ กลฺยาณํ ปฺตุโต จ เอกธิตฺตยา [๔]
สมณพฺราราหฺมณา ตีณิ จวิ ราชฺช จ ภิกฺขุณาติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ตสฺสปาหํ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ภิสฺสตี.

^๓ ฉ.,เท. ลามสกุการสิโลกิ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. จ

๔. จตุตถวคฺโค

๑. ภินฺทิสฺสุตฺตํ

[๑๘๐] สวาทถึยฺม วิหฺรติ อเปยฺ “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ ลามสกุการสิโลเกน อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต ภิกฺขเว เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺฉมํ.

๒. กุสลมฺมุตฺตํ

[๑๘๑] สวาทถึยฺม วิหฺรติ อเปยฺ “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ ลามสกุการสิโลเกน อภิกฺขุตสฺส ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส กุสลมฺมุตฺตํ สมฺมจฺเจทมคมา. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุตฺติยํ.

๓. กุสลธมมฺมสุตฺตํ

[๑๘๒] สวาทถึยฺม วิหฺรติ อเปยฺ “ทารุโณ ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ ลามสกุการสิโลเกน อภิกฺขุตสฺส ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส กุสโล ธมฺโม สมฺมจฺเจทมคมา. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก อเปยฺ สิกฺขิตพฺพนฺติ. ตตฺติยํ.

๔. สุกกมมุตตัม

[๑๘๓] สาวตถิย วิหริติ ยเปย “ทารุणे ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย ลามสกุการสิโลเกน อภิกุตตสส ปริยาทินนจิตตสส ภิกขเว เทวตตตสส สุกโก ฌมโม สมุจเจทมมมา. เอวํ ทารุणे โข ภิกขเว ลามสกุการสิโลโก ยเปย ลิกขิตพพนติ. จตฺตถิ.

๕. อจิริปกกนตตตัม

[๑๘๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิซมกุญเญ ปพพเต. อจิริปกกนเต เทวตตเต, ตตร โข ภควา เทวตตํ อารพภ ภิกขุ อามนเตสิ “อตฺตวธาย ภิกขเว เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว กฬิ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ. เอวเมว โข ภิกขเว อตฺตวธาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว เวฬุ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ. เอวเมว โข ภิกขเว อตฺตวธาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว นโฬ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ. เอวเมว โข ภิกขเว อตฺตวธาย เทวตตตสส ลาม-

สกุการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก
อุทปาติ.

เสยยถาปี ภิกขเว อสสุตริ อตตวธาย คพฺภิ คณฺหาติ,
ปราภวาย คพฺภิ คณฺหาติ. เอวเมว โข ภิกขเว อตตวธาย
เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวตตตสส
ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ. เอวํ ทารุणे โข ภิกขเว
ลามสกุการสิโลโก อุทปาติ. เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุคโต อถาปํ เอตทโวจ
สตุถา

“ผลํ เว กถลํ หนฺติ ผลํ เวพฺพุ ผลํ นพฺ
สกุการโร กาปฺริสํ หนฺติ คพฺโภ อสสุตริ ยถาติ. ปณจมํ.

๖. ปณจรรณสตุตต

[๑๘๕] ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตน
โฆ ปน สมเยน เทวตตตสส อชาตสตุตฺตุมาริ ปณฺจหิ รตสเทหิ
สાયํ ปาตํ อุปฺปจฺจํ คจฺจนฺติ, ปณฺจ จ ฅาลิปากสตานิ ภตฺตาทิหาริ
อภิหฺริยติ.” อถ โฆ สมพฺพหุลา ภิกฺขุ, येन ภควา เตนฺปสฺสงฺกมํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสํสีสุ. เอกมฺนตํ
นิสินฺนา โฆ เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “เทวตตตสส ภนฺเต
อชาตสตุตฺตุมาริ ปณฺจหิ รตสเทหิ สายํ ปาตํ อุปฺปจฺจํ คมิสฺสตี,”
ปณฺจ จ ฅาลิปากสตานิ ภตฺตาทิหาริ อภิหฺริยสฺสตีติ. “มา ภิกฺขเว
เทวตตตสส ลามสกุการสิโลโก ปิหฺยิตฺถ,” ยาวกัณฺณจ ภิกฺขเว

๑ ฉ.,เท. อภิหฺริยติ

๒ ฉ.,เท.,อ. คจฺจนฺติ

๓ อ. ปิหฺยิตฺถ

๒๘๒ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิคายสส นินทาวคคสัมมุตตปาฬิ [๖. ลามสกุการ

เทวทตตสส อชาตสตตกุมาโร ปณจหิ รตสเทหิ สายํ ปาตํ
อุปปุจันํ คมิสฺสติ, ปณจ จ ถาลิปากสตานิ มตฺตาทิหาโร
อภิริยิสฺสติ. หานิเยว ภิกฺขเว เทวทตตสส ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ
ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว จณฺทสฺส กุกฺกุรฺสฺส นาสาย ปิตตํ
ภินฺทเยยฺยํ, เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว กุกฺกุโร ภียโยโส มตฺตตาย
จณฺทโร อสฺส. เอวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกัณฺณจ เทวทตตสส
อชาตสตตกุมาโร ปณจหิ รตสเทหิ สายํ ปาตํ อุปปุจันํ คมิสฺสติ,
ปณจ จ ถาลิปากสตานิ มตฺตาทิหาโร อภิริยิสฺสติ. หานิเยว
ภิกฺขเว เทวทตตสส ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ. เอวํ
ทารุणे โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก ๕เปยฺ สิกฺขิตพฺพนฺติ. ญฺจ.

๗. มาตุสฺสุตํ

[๑๘๖] สวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺ “ทารุणे ภิกฺขเว
ลามสกุการสิโลโก กฏฺโถ ผรุโส อนฺตรายิกो อนฺตฺตรสฺส
โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. อิธํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ
เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ น จายมายสฺมา มาตฺปิ เหตุ
สมฺปชานมฺสา ภาเสยฺยติ, ตเมนํ ปสฺสามิ อปเรนฺ สมเยน
ลามสกุการสิโลเกน อภิภูตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ สมฺปชานมฺสา
ภาสนฺติ. เอวํ ทารุणे โข ภิกฺขเว ลามสกุการสิโลโก กฏฺโถ
ผรุโส อนฺตรายิกो อนฺตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. ตสมฺมาติห
ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อุปฺปนฺนํ ลามสกุการสิโลกํ ปชหิสฺสาม,
น จ โน อุปฺปนฺโน ลามสกุการสิโลโก จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ.
เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. สตฺตมํ.

๘ - ๑๓. ปิตุสสุตฺตาทิณฺณกัม

[๑๘๗] สาวตฺถิย์ วิหฺรติ ๕เปย “ทารุโณ ภิกฺขเว
ลาภสกุการสิโลโก กฏฺโง ผรุโส อนฺตรายิโก อนฺตฺตรสฺส
โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย.

อิธํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ
ปชานามิ “น จายมายสฺมา ปิตุปี เหตุ ๕เปย [วิตุถาเรตพฺพ.]
ภาตฺตูปิ เหตุ ๕เปย ภคินิยาปี เหตุ ๕เปย ปุตฺตสฺสปี เหตุ ๕เปย
ธิตฺตฺยาปี เหตุ ๕เปย ปชาปติยาปี เหตุ สมฺปชานมฺสา ภาเสยฺยาติ.
ตเมวํ ปสฺสามิ อปฺเรน สมเยน ลาภสกุการสิโลเกว อภิภูตํ
ปริยาทินฺนจิตฺตํ สมฺปชานมฺสา ภาสนฺตํ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว
ลาภสกุการสิโลโก กฏฺโง ผรุโส อนฺตรายิโก อนฺตฺตรสฺส
โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ
“อุปฺปนฺโน ลาภสกุการสิโลกํ ปชหิสฺสาม, น จ โน อุปฺปนฺโน
ลาภสกุการสิโลโก จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ. เอวเมหิ โว ภิกฺขเว
ลิกฺขิตพฺพนฺติ. เतरสมํ.

จตุตฺถโถ วกุโธ.

ตสฺสุทฺตาทนํ

“ภินฺทิ” มฺลํ ทฺวิธมฺโม จ ปกฺกนฺตํ รกฺมาตริ^๑
ปีตา จ มาตา ภคินี ปุตฺโต^๒ ธิตา ปชาปตีติ.

ลาภสกุการสังยุตฺตํ สมตฺตํ.

^๑ อ. ฉินฺทิ มฺลํ ธรรมโม สกุโก

ปกกนฺตรกฺมาตริ

^๒ อ. ปุตฺตา

๗. ราหุลสัณฺฑิต

๑. ปฐมวคฺโค

๑. จกฺขุสฺสัคคํ

[๑๘๘] เอวเมวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริตฺ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข อายสฺมา ราหุโล,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราหุโล ภควนฺตํ
เอตทวโจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมมํ เทเสตฺถ, ยมํ
ภควโต ฐมมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโজ อปฺปมตฺโต อาตาปี
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ราหุล, จกฺขุํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ, ทกฺขุํ วา ตํ สฺขุํ วาติ.
ทกฺขุํ ภนฺเต.

“ยํ ปนานิจฺจํ ทกฺขุํ วิปริณามฐมมํ, กลลํ นุ ตํ สมฺนุสฺสิตฺตํ
‘เอตํ มม, เอโสหฺมสฺสมิ, เอโส เม อตฺตาติ.

โน เหตํ ภนฺเต.

“โสตํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

อนิจฺจํ ภนฺเต. ๕เปฯ

“ฆานํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

อนิจฺจํ ภนฺเต. ๕เปฯ

“ชิวหา นิจุจา วา อนิจฺจา วาติ.

อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย

“กาโย นิจุโจ วา อนิจฺโจ วาติ.

อนิจฺโจ ภาณเต. ยเปย

“มโน นิจุโจ วา อนิจฺโจ วาติ.

อนิจฺโจ ภาณเต.

“ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภาณเต.

“ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ
‘เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ.

โน เหนฺตํ ภาณเต.

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสวโก จกขุสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ,
โสตฺสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, ฆานสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, ชิวหาหยาปิ
นิพฺพินฺหติ, กายสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, มนสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ,
นิพฺพินฺหา วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺจุจติ. วิมฺุตตสฺมี “วิมฺุตตมิติ”
ฅาณํ โหติ. “ชฺเฌนา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรี
อิตถตฺตยาตาติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

[เอเตน เปยฺยาเลน ทส สุตฺตนาตา กาทพฺพา.]

* “วิมฺุตตมหีติปิ ปาโจ.

๒. รูปสุตฺตํ

[๑๘๙] สวาทถิยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺณสิ รากุล, รูปา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภาณเต. ยเปย สททา ยเปย คนฺธา ยเปย รสา ยเปย โผฏฺฐพฺพา ยเปย ธมฺมา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภาณเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ รากุล สุตฺวา อริยสวโก รูปสฺสปี นิพฺพินฺหติ, สทเทสฺปี นิพฺพินฺหติ, คนฺธสฺสปี นิพฺพินฺหติ, รสสฺสปี นิพฺพินฺหติ, โผฏฺฐพฺเพสฺสปี นิพฺพินฺหติ, ธมฺเมสฺสปี นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, ยเปย ปชานาตีติ.

๓. วิญญานสุตฺตํ

[๑๙๐] สวาทถิยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺณสิ รากุล, จกฺขุวิญญานํ นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภาณเต. ยเปย โสตวิญญานํ ยเปย ฆานวิญญานํ ยเปย ชิวฺหาวิญญานํ ยเปย กายวิญญานํ ยเปย มโนวิญญานํ นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภาณเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ รากุล สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, โสตวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, ฆานวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, ชิวฺหาวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, กายวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, มโนวิญญานสมฺมปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, ยเปย ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. สมมุตสูตร

[๑๙๑] สวาทถิยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺเณสิ ราชูล, จกฺขุสมมุสฺสโ สนิจฺจ วา อนิจฺจ วาติ. อนิจฺจ ภาณเต. ยเปย โสตสมมุสฺสโ ยเปย ฆานสมมุสฺสโ ยเปย ชิวหาสมมุสฺสโ ยเปย กายสมมุสฺสโ ยเปย มโนสมมุสฺสโ สนิจฺจ วา อนิจฺจ วาติ. อนิจฺจ ภาณเต. ยเปย.

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, โสตสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, ฆานสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, ชิวหาสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, กายสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, มโนสมมุสฺสสมิมปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชชติ, ยเปย ปชานาตีติ. จตฺตถํ.

๕. เวทนาสูตร

[๑๙๒] สวาทถิยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺเณสิ ราชูล, จกฺขุสมมุสฺสชา เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย โสตสมมุสฺสชา เวทนา ยเปย ฆานสมมุสฺสชา เวทนา ยเปย ชิวหาสมมุสฺสชา เวทนา ยเปย กายสมมุสฺสชา เวทนา ยเปย มโนสมมุสฺสชา เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, โสตสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, ฆานสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, ชิวหาสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, กายสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, มโนสมมุสฺสชาเย เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ ยเปย ปชานาตีติ. ปญฺจมํ.

๖. สณณาสุตตํ

[๑๙๓] สวตถึยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณณสิ ราชูล, รูปสณณวา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภนเต. ยเปย สททสณณวา ยเปย คณธสณณวา ยเปย รสสณณวา ยเปย โสณณพพสณณวา ยเปย ฐมมสณณวา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภนเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตวา อริยสาวโก รูปสณณายปิ นิพฺพินฺหติ, สททสณณายปิ นิพฺพินฺหติ, คณธสณณายปิ นิพฺพินฺหติ, รสสณณายปิ นิพฺพินฺหติ, โสณณพพสณณายปิ นิพฺพินฺหติ, ฐมมสณณายปิ นิพฺพินฺหติ ยเปย ปชานาตีติ. จมฺภุจํ.

๗. สณณเจตนาสุตตํ

[๑๙๔] สวตถึยํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณณสิ ราชูล, รูปสณณเจตนา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภนเต. ยเปย สททสณณเจตนา ยเปย คณธสณณเจตนา ยเปย รสสณณเจตนา ยเปย โสณณพพสณณเจตนา ยเปย ฐมมสณณเจตนา นิจจา วา อนิจจา วาติ. อนิจจา ภนเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตวา อริยสาวโก รูปสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ, สททสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ, คณธสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ, รสสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ, โสณณพพสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ, ฐมมสณณเจตนายปิ นิพฺพินฺหติ ยเปย ปชานาตีติ. สุตตมํ.

๘. ตณฺหาสุตฺตํ

[๑๙๕] สาวตถียํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺณสิ ราชูล, รูปตณฺหา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย สทฺทตณฺหา ยเปย คณฺธตณฺหา ยเปย รสตณฺหา ยเปย โผฏฺฐพฺพตณฺหา ยเปย ฌมฺมตณฺหา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสวโก รูปตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ, สทฺทตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ, คณฺธตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ, รสตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ, โผฏฺฐพฺพตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ, ฌมฺมตณฺหาหยาปี นิพฺพินฺนํ ยเปย ปชานาตีติ. อญฺจมํ.

๙. ชาตุสสุตฺตํ

[๑๙๖] สาวตถียํ วิหริติ ยเปย “ตํ ก็ มณฺณสิ ราชูล, ปจฺจวีสํชาตุ นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย อาโปชาตุ ยเปย เตโชชาตุ ยเปย วาโยชาตุ ยเปย อากาสชาตุ ยเปย วิญฺญาณชาตุ นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภาณเต. ยเปย

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสวโก ปจฺจวีสํชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ, อาโปชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ, เตโชชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ, วาโยชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ, อากาสชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ, วิญฺญาณชาตุหยาปี นิพฺพินฺนํ ยเปย ปชานาตีติ. นวมํ.

๑๐. ขนฺธสุตฺตํ

[๑๙๗] สาวตฺถิยํ วิหริติ ยเปย “ตํ กิํ มณฺณสิ ราหุล,
รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยเปย เวทนา ยเปย
สณฺญา ยเปย สงฺขารรา ยเปย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

อนิจฺจํ ภนฺเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ.

ทุกฺขํ ภนฺเต.

“ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ น ตํ สมฺนุสฺสิติ
‘เอตํ มม, เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ.

โน เหตํ ภนฺเต.

“เอวํ ปสฺสํ ราหุล สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมิมปิ นิพฺพินฺหติ,
เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สณฺญายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารสฺสปิ นิพฺพินฺหติ,
วิญฺญาณสฺมิมปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺจุจฺติ,
วิมฺุตตสฺมี ‘วิมฺุตตมิตฺติ ญาณํ โหติ. ‘ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ,
กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทสมํ.

ปจฺจิม วคฺโค.

ตสฺสุทฺถานํ

“จกฺขํ รูปญจ วิญฺญาณํ	สมฺพสฺโส เวทนาย จ
สณฺญา จ เจตนา ตณฺหา	ธาตุ ขนฺธเณ เต ทสาติ.

๒. ทุติยวคฺโค

๑. จกขุสฺสุตฺตํ

[๑๙๘] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ
 เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ. อถ โข อายสฺมา ราชูลเณ,
 เยเน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมณฺตํ นิสิตฺติ. เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมณฺตํ ราชูลํ ภควา
 เอตทโวจ “ตํ กิ มณฺณสิ ราชูล, จกขุํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ.
 อนิจุจํ ภนฺเต. “ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ
 ภนฺเต. “ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตฺตํ
 ‘เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. “โสตํ
 ๕เปยฺ ฆานํ ๕เปยฺ ชิวหา ๕เปยฺ กาโย ๕เปยฺ มโน ๕เปยฺ
 นิจุโจ วา อนิจุโจ วาติ. อนิจุโจ ภนฺเต. “ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา
 ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ,
 กลลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตฺตํ ‘เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม
 อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“เอวํ ปสฺสํ ราชูล สุตฺวา อริยสาวโก จกขุสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ,
 โสตสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, ฆานสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, ชิวหาปปิ นิพฺพินฺหติ,
 กายสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, มนสฺสมิปปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชชติ,
 วิราคา วิมฺจุจติ, วิมฺุตตสฺมี ‘วิมฺุตตมิตฺติ ฅาณํ โหติ. ๕ธเณ ชาติ,
 วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตาयाติ ปชานาตีติ.
 ปจฺจมี.

[เอเตเน เปยฺยาเลเน ทส สุตฺตนฺตา กาทพฺพา.]

๒ - ๑๐. รุปาทิสุตตนวก

[๑๙๙] “ตํ กิํ มณฺณสิ รากูล, รูปา นิจจา วา อนิจจา วาตี. อนิจจา ภาเนตฺตํ ยเปยฺย สทฺทา ยเปยฺย คนฺธา ยเปยฺย รสา ยเปยฺย โผฏฺฐพฺพา ยเปยฺย ฐมฺมา ยเปยฺย

จกฺขุวิญฺญาณํ ยเปยฺย โสตฺวิญฺญาณํ ยเปยฺย ฆานวิญฺญาณํ ยเปยฺย ชิวฺหาวิญฺญาณํ ยเปยฺย กายวิญฺญาณํ ยเปยฺย มโนวิญฺญาณํ ยเปยฺย

จกฺขุสมฺมผลฺโส ยเปยฺย โสตสมฺมผลฺโส ยเปยฺย ฆานสมฺมผลฺโส ยเปยฺย ชิวฺหาสมฺมผลฺโส ยเปยฺย กายสมฺมผลฺโส ยเปยฺย มโนสมฺมผลฺโส ยเปยฺย

จกฺขุสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย โสตสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย ฆานสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย ชิวฺหาสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย กายสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย มโนสมฺมผลฺสชา เวทนา ยเปยฺย

รูปสณฺญา ยเปยฺย สทฺทสณฺญา ยเปยฺย คนฺธสณฺญา ยเปยฺย รสสณฺญา ยเปยฺย โผฏฺฐพฺพสณฺญา ยเปยฺย ฐมฺมสณฺญา ยเปยฺย

รูปสณฺเจตนา ยเปยฺย สทฺทสณฺเจตนา ยเปยฺย คนฺธสณฺเจตนา ยเปยฺย รสสณฺเจตนา ยเปยฺย โผฏฺฐพฺพสณฺเจตนา ยเปยฺย ฐมฺมสณฺเจตนา ยเปยฺย

รูปตณฺหา ยเปยฺย สทฺทตณฺหา ยเปยฺย คนฺธตณฺหา ยเปยฺย รสตณฺหา ยเปยฺย โผฏฺฐพฺพตณฺหา ยเปยฺย ฐมฺมตณฺหา ยเปยฺย

ปจฺจวืชาตฺถํ ยเปยฺย อาโปชาตฺถํ ยเปยฺย เตโชชาตฺถํ ยเปยฺย วาโยชาตฺถํ ยเปยฺย อากาสชาตฺถํ ยเปยฺย วิญฺญาณชาตฺถํ ยเปยฺย

รูปี อเปย เวทนา อเปย สมุททา อเปย สงขารรา อเปย
วิญญาณํ นิจุจํ วา อนิจจุจํ วาติ. อนิจจุจํ ภนฺเต. อเปย “เอวํ
ปสฺสํ ราหุล อเปย นวปรี อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทสมํ.

๑๑. อนุสยสูตร

[๒๐๐] สวาทถิยํ วิหริติ อเปย อถ โข อายสฺมา ราหุโล,
เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทเตวา
เอกมณฺตํ นิสีทิ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราหุโล
ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต
อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานานุสยา น โหนฺตีติ. “ยงฺกิญฺจิ ราหุล รูปี
อตีตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา
สุขมํ วา หีนํ วา ปณฺธิตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปี
‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตยาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ. ยา กาจิ เวทนา อเปย ยา กาจิ
สมุททา อเปย ये เกจิ สงขารรา อเปย ยงฺกิญฺจิ วิญญาณํ
อตีตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา
สุขมํ วา หีนํ วา ปณฺธิตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญญาณํ
‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตยาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ. เอวํ โข ราหุล ชานโต เอวํ ปสฺสโต
อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานานุสยา น โหนฺตีติ. เอกาทสมํ.

๑๒. อปคตสุตต์

[๒๐๑] สาวตถิยัม วิหริติ ยเปยฺย อถ โข อายสฺมา
 รากุโล, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตัม
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตัม นิสิตฺติ. เอกมนฺตัม นิสินฺโน โข อายสฺมา
 รากุโล ภควนฺตัม เอตทวโจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ชานโต กถํ
 ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ
 อหฺงการมมฺงการมานาปคตัม มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกฺกนฺตัม สนฺตัม
 สุวิมุตฺตนฺติ. “ยงฺกิญฺจิ รากุโล รูปํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
 พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร
 สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาเยทิสฺวา อนฺนปาทา วิมุตฺโต โหติ.

[ปญฺจนนํ ชนฺธานํ เอวํ กาทพฺพ.]

ยา กาจิ เวทนา ยเปยฺย ยา กาจิ สญฺญา ยเปยฺย ये
 เกจิ สงฺขารา ยเปยฺย ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺนํ
 อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา
 ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ “เนตํ มม,
 เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาเย
 ทิสฺวา อนฺนปาทา วิมุตฺโต โหติ. เอวํ โข รากุโล ชานโต เอวํ
 ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ
 อหฺงการมมฺงการมานาปคตัม มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกฺกนฺตัม สนฺตัม
 สุวิมุตฺตนฺติ. ทฺวาทสมํ.

ทฺธิโย วคฺโค.

อุทฺตมคทา

“จกขุ รุปจ วิญญานํ สมุสสโ เวทนาย จ
สญญา” จ เจตนา ตณฺหา” ชาติ ขนฺธเต เต ทส
อนุสยํ อปคตญฺเจว วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ.

ราหุลลัทธิอุทฺตม คทา.

^{๑-๑} น.,เท.,อี. สญญา สญเจตนา ตณฺหา

๘. ลักษณะสัตตัต

๑. ปจุมวคโค

๑. อฏฐิสัตตัต

[๒๐๒] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา จ
ลกฺขโณ อายสฺมา จ มหาโมคฺคัลลาโน คิฑฺฒกุญฺเฏ ปพฺพเต
วิหฺรณฺติ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย, เยนายสฺมา ลกฺขโณ, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา อายสมฺนํ ลกฺขณํ เอตทวโจ “เอหิ อารุโส”
ลกฺขณ ราชคหํ ปิณฺฑทาย ปวิสิสฺสามาติ. “เอวมารุโสติ โข
อายสฺมา ลกฺขโณ อายสมฺโต มหาโมคฺคัลลานสฺส ปจฺจสฺสสฺสิ.
อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน คิฑฺฒกุญฺเฏ ปพฺพตา โอโรหฺนโต
อณฺณตรสฺมี ปเทเส สิตํ ปาตุวากาสิ. อถ โข อายสฺมา
ลกฺขโณ อายสมฺนํ มหาโมคฺคัลลานํ เอตทวโจ “โก นุ โข
อารุโส โมคฺคัลลาน เหตุ, โก ปจฺจโย สิตสฺส ปาตุกมฺมายาติ.
“อกาโล โข อารุโส ลกฺขณ เอตสฺส ปณฺหสฺส, ภควโต มํ
สนฺติเก เอตํ ปณฺหํ ปุจฺจати.

อถ โข อายสฺมา จ ลกฺขโณ อายสฺมา จ มหาโมคฺคัลลาโน
ราชคเห ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏฺิฏกนฺตา, เยน
ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํ
นิสีทึสุ. เอกมฺนํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ลกฺขโณ อายสมฺนํ
มหาโมคฺคัลลานํ เอตทวโจ “อิธายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน คิฑฺฒกุญฺเฏ

* ฉ., เท., อ. อายมารุโส

ปพฺพตา โอรุหนโต อณฺตรสฺมี ปเทเส สิตํ ปาตุวากาสี, โก ญ
ไช อารุโส โมคคัลลน เหตุ, โก ปจฺจโย สิตสฺส ปาตุกมฺมายาติ.

“อิทาหํ อารุโส คิขณฺณภู ปพฺพตา โอรุหนโต อทฺทสํ
อฏฺฐิสฺสขลิกํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตเมนํ คิขณฺณปิ กากาปิ กุลลาปิ
อนฺนปฺติตฺวา อนฺนปฺติตฺวา [๑] วิตุเทนฺติ วิตฺตจฺเณนฺติ วิราเชนฺติ,^๒
สา^๓ สุกฺกํ อฏฺฐิสฺสสุรํ กโรติ, ตสฺส มยฺหํ อารุโส เอตทโหสิ
‘อจฺจริยํ วต โภ, อพฺพุตํ วต โภ, เอวรูโปปิ นาม สตฺโต
ภวิสฺสติ, เอวรูโปปิ นาม ยกฺโข ภวิสฺสติ, เอวรูโปปิ นาม
อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ ภวิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “จกฺขุณฺตา วต ภิกฺขเว
สาวกา วิหรนฺติ, ฅาณณฺตา วต ภิกฺขเว สาวกา วิหรนฺติ, ยตร
หิ นาม สาวโก เอวรูโป ฅสฺสติ วา ทกฺขติ วา สกฺขี วา
กริสฺสติ, ปุพฺพเพว^๔ เม โส ภิกฺขเว สตฺโต ทิฏฺฐโหสิ, อปิจาหํ
น พฺยาภาสี, อหณฺเจตํ พฺยากรเยยฺย, ปเรปฺปี^๕ เม น สทฺทเหยฺย,
เย เม น สทฺทเหยฺย, เตสนฺตํ อสฺส ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขาย,
เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺสมิณฺเณว ราชคฺเห โคฆาตโก อโหสิ,
โส ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน พฺหุณี วสฺसानิ พฺหุณี วสฺสสตานิ
พฺหุณี วสฺสสทฺสวานิ พฺหุณี วสฺสสทฺสทฺสวานิ นีรเย ปจิตฺถ,^๖
ตสฺสเสว กมฺมสฺส วิปาการเสเสน เอวรูโป อตฺตภาวปฏฺฐิลาภํ
ปฏฺฐิสฺสเวทียตีติ. ปจฺม.

[สพฺเพสํ สุตฺตนฺตานํ เอเสว เปยฺยาโล.]

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ผาสฺพนฺตริกาหิ

^๓ อิ. สาสฺสสุทฺ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. ปเร

^๒ อิ. วิภเชนฺติ.

^๔ อิ. ปุพฺพเพปิ

^๖ ฉ.,เท. ปจฺจิตฺวา อิ. ปจิตฺวา

๒. เปลิสุตตัม

[๒๐๓] “อิธหิ อวูโส คิขฌญฎา ปพพตา โอโรหนโต
อททสั มัสเปสึ เวหาสั คจจณตึ, ตเมนั คิขฌาปิ กากาปิ
กุลลาปิ อนุปตติตวา อนุปตติตวา วิตจจเนนติ วิราเชนติ,^๑ สา สุกั
อฏฏสสรั กโรติ ยเปย เอโส ภิกขเว สตโต อิมสมิณเวย
ราชคเห โคฆาตโก อโหสิ ยเปย ทุตติยั.

๓. ปิณทาสุตตัม

[๒๐๔] “อิธหิ อวูโส คิขฌญฎา ปพพตา โอโรหนโต
อททสั มัสปิณทั เวหาสั คจจณตึ, ตเมนั คิขฌาปิ กากาปิ
กุลลาปิ อนุปตติตวา อนุปตติตวา วิตจจเนนติ วิราเชนติ, โส สุกั
อฏฏสสรั กโรติ ยเปย เอโส ภิกขเว สตโต อิมสมิณเวย
ราชคเห สากุณโก อโหสิ ยเปย ตุตติยั.

๔. นิจฉวิสุตตัม

[๒๐๕] “อิธหิ อวูโส คิขฌญฎา ปพพตา โอโรหนโต
อททสั นิจฉวี ปุริสั เวหาสั คจจณตึ, ตเมนั คิขฌาปิ กากาปิ
กุลลาปิ อนุปตติตวา อนุปตติตวา วิตจจเนนติ วิราเชนติ, โส สุกั
อฏฏสสรั กโรติ ยเปย เอโส ภิกขเว สตโต อิมสมิณเวย
ราชคเห โอโรพภิกโก อโหสิ ยเปย จตุตถั.

^๑ อ. วิภเชนติ, เอมุปริปิ.

๕. อสิโลมสุตฺตํ

[๒๐๖] “อิธามิ อวฺสุ คิซฺฌกฺกฺกา ปพฺพตา โอรุหนโต
อทฺทสํ อสิโลมํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส เต อสิ อูปฺปติตฺวา
อูปฺปติตฺวา ตสฺเสว กาเย นิปตฺนติ, โส สุทํ อฏฺฐสฺสํ กโรติ
ฯเปฯ เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺณเวยว ราชคฺเห สุกริโก
อโหสิ ฯเปฯ ปณจมนํ.

๖. สตฺติสุตฺตํ

[๒๐๗] “อิธามิ อวฺสุ คิซฺฌกฺกฺกา ปพฺพตา โอรุหนโต
อทฺทสํ สตฺติโลมํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส ตา สตฺติโย
อูปฺปติตฺวา อูปฺปติตฺวา ตสฺเสว กาเย นิปตฺนติ, โส สุทํ
อฏฺฐสฺสํ กโรติ ฯเปฯ เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺณเวยว
ราชคฺเห มาควิโก อโหสิ ฯเปฯ ฉณฺจํ.

๗. อุสุโลมสุตฺตํ

[๒๐๘] “อิธามิ อวฺสุ คิซฺฌกฺกฺกา ปพฺพตา โอรุหนโต
อทฺทสํ อุสุโลมํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส เต อุสุ อูปฺปติตฺวา
อูปฺปติตฺวา ตสฺเสว กาเย นิปตฺนติ, โส สุทํ อฏฺฐสฺสํ กโรติ
ฯเปฯ เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺณเวยว ราชคฺเห การณิโก
อโหสิ ฯเปฯ สตฺตมนํ.

๘. สุกฺกิลมฺมสุตฺตํ

[๒๐๙] “อิธํ อวฺโส คิच्चญฺเฐ ปพฺพตา โอรุหนฺโต อทฺทสํ สุกฺกิลมฺํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส ตา สุกฺกิโย อูปฺปติตฺวา อูปฺปติตฺวา ตสฺสเว กาเย นิปฺตฺนฺติ, โส สุกฺกํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ๕เปยฺ เอสฺ ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺเณว ราชคฺเห สุกฺโก^๑ อโหสิ ๕เปยฺ อญฺจมํ.

๙. ทุตฺติยสุกฺกิลมฺมสุตฺตํ

[๒๑๐] “อิธํ อวฺโส คิच्चญฺเฐ ปพฺพตา โอรุหนฺโต อทฺทสํ สุกฺกิลมฺํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส ตา สุกฺกิโย สีเส ปวิเสตฺวา^๒ มุขโต นิภฺขมนฺติ, มุเข ปวิเสตฺวา อูโรโต นิภฺขมนฺติ, อูเร ปวิเสตฺวา อุกฺกโรโต นิภฺขมนฺติ, อุกฺกเร ปวิเสตฺวา อจฺจุหิ นิภฺขมนฺติ, อจฺจุสฺส ปวิเสตฺวา ชงฺฆาหิ นิภฺขมนฺติ, ชงฺฆาสุ ปวิเสตฺวา ปาเทหิ นิภฺขมนฺติ, โส สุกฺกํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ๕เปยฺ เอสฺ ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺเณว ราชคฺเห สุกฺกโก^๓ อโหสิ ๕เปยฺ นวํ.

๑๐. กุมฺภณฺฑสุตฺตํ

[๒๑๑] “อิธํ อวฺโส คิच्चญฺเฐ ปพฺพตา โอรุหนฺโต อทฺทสํ กุมฺภณฺฑํ ปุริสํ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, โส คจฺจนฺโตปิ เต จ อณฺเฑ ขนฺธเ อาโรเปตฺวา คจฺจติ, นิสิตฺนฺโตปิ เตสฺสว อณฺเฑสฺส นิสิตฺติ, ตเมนํ คิच्चมาปิ กากาปิ กุลลาปิ อนฺนูปติตฺวา อนฺนูปติตฺวา

^๑ ฉ., เท. สุกฺโก อโหสิ

^๒ ฉ., เท., อ. ปวิสิตฺวา, เอมฺมุปฺปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. สุกฺโก

วิตจฺเจนฺติ วิราเชนฺติ, โส สฺหํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ๕เปฯ เอโส
ภิกขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺญเวย ราชคฺเห คณญฺโฆ^๑ อโหสิ ๕เปฯ
ทสมํ.

ปจฺม วคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหนํ

“อญฺจิ เปสิ อุโฆ คาวีฆาตกา^๒
ปิณฺโท^๓ สากุณฺนิโย^๓ นิจฺฉโวรพฺภิ
อสิ [๔] สฺฐกริโก สตฺติ
อุสฺ [๔] การณฺนิโก สฺฐจิ สารถิ
โย จ สัพฺพิยสฺสตี^๕ สฺฐจิโก^๖ หิ โส
อณฺฑฆาริ อหุ คณญฺญโกติ.^๗”

^๑ ฉ.,เท.,อิ. คณญฺญโก

^{๓-๓} อิ. ปิณฺทสากุณฺนํ

^๕ ฉ.,เท. สัพฺพิยติ อิ. สัพฺพิยติ

^๗ อิ. คณญฺญโก จาติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. คาวีฆาตกา

^๔ อิ. จ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. สฺฐจิโก

๒. ทุตฺติยวคฺโค

๑. สตีสกสฺสตฺตํ

[๒๑๒] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. “อิธํ อารุโส คิฑฺฒกุฎฺฐา ปพฺพตา
โอโรหฺนโต อทฺทสํ ปฺริสํ คุถฺกุเป สีสกา^๑ นิมฺมคฺคํ ๔เปยฺย เอโส
ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺณเวยว ราชคเห ปารทาริกอ อโหสิ. ปจฺม.

๒. คุถฺบาทสฺสตฺตํ

[๒๑๓] “อิธํ อารุโส คิฑฺฒกุฎฺฐา ปพฺพตา โอโรหฺนโต
อทฺทสํ ปฺริสํ คุถฺกุเป นิมฺมคฺคํ อุโภหิ หตฺถเอหิ คุถํ ขาทนฺตํ ๔เปยฺย
เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺณเวยว ราชคเห พฺราหฺมโณ อโหสิ.
โส กสฺสปสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาวจเน ภิกฺขุสงฺฆํ ภาตฺเตน
นิมนฺเตตฺวา โทณียา^๒ คุถสฺส ปฺราเปตฺวา กาลํ อารอฺจาเปตฺวา
เอตทวอ “โอโห โภณฺโต ยาวทตฺถํ ภูณฺชนฺตฺว เจว หรณฺตฺว จาติ
๔เปยฺย ทุตฺติยํ.

๓. นิจฺจนวิตฺติสฺสตฺตํ

[๒๑๔] “อิธํ อารุโส คิฑฺฒกุฎฺฐา ปพฺพตา โอโรหฺนโต
อทฺทสํ นิจฺจนวํ อิตฺถิ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตเมเน คิฑฺฒาปิ ภากาปิ
กุลลาปิ อนฺุปตติตฺวา อนฺุปตติตฺวา วิตฺตจฺเณนฺติ วิราเชนฺติ, สทา สฺสํ
อฏฺฐสฺสํ กโรติ ๔เปยฺย เอสา ภิกฺขเว อิตฺถิ อิมสฺมิณฺณเวยว ราชคเห
อติจารินิ อโหสิ ๔เปยฺย ตติยํ.

^๑ ฉ., เท., อ. สีสก

^๒ ฉ., เท. โทณีย

๔. มงฺกุลิตฺตฺตฺตํ

[๒๑๕] “อิธํ อวฺโส คิซฺฆญฺญา ปพฺพตา โอรฺหนฺโต อทฺทสํ อิตฺถิํ ทฺถคณฺหํ มงฺกุลํ เวหสํ คจฺจนฺตี, ตเมณฺ คิซฺฆมาปิกากาปิ กุลลาปิ อนฺุปตติวฺวา อนฺุปตติวฺวา วิตจฺเจนฺติ วิราเชนฺติ. สา สุทํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ยเปยฺย เอสา ภิกฺขเว อิตฺถิํ อิมสฺมิณฺเฌว ราชคเห อิกฺขณิกา อโหสิ ยเปยฺย จตฺตํ.

๕. โอิกิณฺนีสุตฺตํ

[๒๑๖] “อิธํ อวฺโส คิซฺฆญฺญา ปพฺพตา โอรฺหนฺโต อทฺทสํ อิตฺถิํ อฺปกกํ โอิกิณฺนี โอิกิณฺนี เวหสํ คจฺจนฺตี, สา สุทํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ยเปยฺย เอสา ภิกฺขเว อิตฺถิํ กลิงฺกสฺส รณฺเณ อคฺคเมหสิ อโหสิ. สา อิสฺสาปกตา สปตี อังคารกญฺาเณ โอิกิยเปยฺย ปญฺจํ.

๖. อสีสกสูตร

[๒๑๗] “อิธํ อวฺโส คิซฺฆญฺญา ปพฺพตา โอรฺหนฺโต อทฺทสํ อสีสกพฺนฺหํ เวหสํ คจฺจนฺตี, ตสฺส อฺเร อกฺขิณิ เจว โหนฺติ มฺขณฺจ, ตเมณฺ คิซฺฆมาปิกากาปิ กุลลาปิ อนฺุปตติวฺวา อนฺุปตติวฺวา วิตจฺเจนฺติ วิราเชนฺติ. โส สุทํ อญฺญสฺสรํ กโรติ ยเปยฺย เอโส ภิกฺขเว สตฺโต อิมสฺมิณฺเฌว ราชคเห หาริโก นาม จฺโรจฺจาทโก อโหสิ ยเปยฺย จญฺจํ.

* ฉ., เท. อสีสกํ กพฺนฺหํ อ. อสีสกํ กวฺนฺหํ

๗. ปาปภิกขุสุตตัม

[๒๑๘] “อิธหัง อารุโสะ คิขณณูฎา ปพพตา โอโรหนโต
อททสั ภิกขุ เวหาสั คจจนตัม, ตสส สงฆาฏิปิ อาทิตตา
สมปทชลิตา สมชโตฏิตา,^๑ ปตโตปิ อาทิตโต สมปทชลิโต
สมชโตฏิต,^๒ กายพนธนมปิ อาทิตตัม สมปทชลิตัม สมชโตฏิตัม,
กาโยปิ อาทิตโต สมปทชลิโต สมชโตฏิต, โส สุกัง อฏฐสสรัง
กโรติ ยเปย เอโส ภิกขเว ภิกขุ กสสปสส สมมาสมพุททสส
ปาวจเน ปาปภิกขุ อโหสิ ยเปย สตตมัม.

๘. ปาปภิกขุณีสุตตัม

[๒๑๙] “อททสั ภิกขุณี เวหาสั คจจนตัม, ตสสา สงฆาฏิปิ
อาทิตตา ยเปย ปาปภิกขุณี อโหสิ ยเปย อฏฐมัม.

๙. ปาปสิกขมานสุตตัม

[๒๒๐] “อททสั สิกขมานัง เวหาสั คจจนตัม, ตสสา
สงฆาฏิปิ อาทิตตา ยเปย ปาปสิกขมานา อโหสิ ยเปย นวมัม.

๑๐. ปาปสามเณรสุตตัม

[๒๒๑] “อททสั สามเณรัง เวหาสั คจจนตัม, ตสส สงฆาฏิปิ
อาทิตตา ยเปย ปาปสามเณโร อโหสิ ยเปย ทสมัม.

^๑ จ.,เท.,อิ. สชโตฏิตา, เอวมุปริปิ.

^๒ จ.,เท.,อิ. สชโตฏิต, เอวมุปริปิ.

๑๑. ปาปสามณเริสฺสุตฺตํ

[๒๒๒] “อิธำหิ อวฺสุ คิซฺฆณฺฏา ปพฺพตา โอโรหนโต
อทฺทสํ สามณเริ เวหาสํ คจฺจนฺตี, ตสฺสา สงฆาภิปิ อาทิตฺตา
สมฺปชฺชลิตา สมฺชฺโชติภฺฏตา, ปตฺโตปิ อาทิตฺโต สมฺปชฺชลิโต
สมฺชฺโชติภฺฏโต, กายพณฺณมฺปิ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สมฺชฺโชติภฺฏตํ,
กาโยปิ อาทิตฺโต สมฺปชฺชลิโต สมฺชฺโชติภฺฏโต, สา สุทํ อญฺญสฺสรํ
กโรติ. ตสฺส มยฺหิ อวฺสุ เอตทโหสิ ‘อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ
วต โภ, เอวฺรูปิ นาม สตฺโต ภวิสฺสตี, เอวฺรูปิ นาม ยกฺโข
ภวิสฺสตี, เอวฺรูปิ นาม อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ ภวิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “จกฺขุภฺฏตา วต ภิกฺขเว
สวากา วิหรนฺติ, ฌาณภฺฏตา วต ภิกฺขเว สวากา วิหรนฺติ, ยตฺร
หิ นาม สวากิ เอวฺรูปิ ฌสฺสตี วา ทกฺขติ วา สกฺขี วา
กริสฺสตี. ปุพฺเพว^๑ เม สา ภิกฺขเว สามณเริ ทิฏฺฐา อโหสิ.
อปิจาหิ น พฺยาภาสี, อหฺมเจตฺตํ พฺยากรเยยฺย, ปเรปิ^๒ เม น
สทฺทเหยฺย, เย เม น สทฺทเหยฺย, เตสํ ตํ อสฺส ทิฆรตฺตํ
อหิตาย ทุกฺขาย, เอสา ภิกฺขเว สามณเริ กสฺสปสฺส
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาวจเน ปาปสามณเริ อโหสิ, สา ตสฺส
กมฺมสฺส วิปาเกน พฺหุณี วสฺसानิ พฺหุณี วสฺสสตานิ พฺหุณี
วสฺสสทฺสวานิ พฺหุณี วสฺสสทฺสทฺสวานิ นีรये ปจิตฺถ,^๓ ตสฺสเว
กมฺมสฺส วิปาการเสเสน เอวฺรูปิ อตฺตภาวปฏฺฐิลาภํ ปฏฺฐิสฺสเวทยตีติ.
เอกาทสมํ.

ทุติโย วคฺโค.

^๑ อ. ปุพฺเพปิ

^๒ ฉ., เท., อ. ปเร จ

^๓ ฉ., เท. ปจิตฺตวา อ. ปจิตฺตวา

ตสสุททานัน

“กุเป นิมคโค हि सो प्रहारीโก
कुत्थाति ओह तुग्जपुवामโน
निजुवित्ति ओติजारीนี ओह
मङ्कुपित्ति ओह ओग्खनित्तिका^๑
โอกลินนี สปตี^๒ กโรตี^๒
สีสจจिनโน ओह โจรฆาตโก
ภิกขุ ภิกขุนี สีกขมานา
สามเณโร ओถ สามเณริกา^๓
กสสปสส วินยสมี ปพพชช
ปาปกมม ओกรีสु तावतेति.

ลกขณสัตตัตถิ สมตัตถิ.

^๑ อ. อิกขินิตติยา

^๓ อ. สามเณริโย

^{๒-๒} ฉ.,เท. สปัตตงคาโรกิริ อ. สปัตตงคาโรกิริ

๕. โอปมมสัถุตุต

๑. ญญสุตตุต

[๒๒๓] เอวเม สุต:- เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ วิหริติ
เชตวันเ อนาถปิณฑิกัสส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ๗เปย
“เสยยถาปิ ภิกฺขเว ญฺเญการสฺส ยา กาจิ โคปานสิโย, สพฺพา
ตา ญฺเญกมา ญฺเญสโมสรณา, ญฺเญสมุคฺฆาตา สพฺพา ตา สมุคฺฆาตํ
คจฺฉนฺติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ยเ เกจิ อกฺุสลา ฐมฺมา, สพฺเพ เต
อวิชฺชามฺลกา อวิชฺชาสโมสรณา, อวิชฺชาสมุคฺฆาตา สพฺเพ เต
สมุคฺฆาตํ คจฺฉนฺติ; ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘อปฺปมตฺตา
วิหริสฺสามาติ, เอวเมหิ โว ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺมํ.

๒. นขสิขสุตตุต

[๒๒๔] สาวตถิยิ วิหริติ ๗เปย อถ โข ภควา ปรีตตุต
นขสิขายิ ปัสฺสุ อาโรเปตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ ก็ มณฺเณถ
ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, โย จายิ มยา ปรีตโต นขสิขายิ
ปัสฺสุ อาโรปิโต, ยา จายิ มหาปจฺวีติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ
ยทิมิ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตโกยิ ภควตา ปรีตโต นขสิขายิ ปัสฺสุ
อาโรปิโต, สงฺขมฺปิ น อุเปติ อุปนิธมฺปิ น อุเปติ กลภาคมฺปิ น
อุเปติ มหาปจฺวี อุปนิธาย ภควตา ปรีตโต นขสิขายิ ปัสฺสุ
อาโรปิโตติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ยเ มนุสฺเสสฺสุ
ปจฺจาชายนฺติ, อถ โข เอเตยเว พหุตรา สตฺตา, ยเ อณฺเณตร

มนุสเสหิ ปจฺจาชายนฺติ; ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ
'อปฺปมตฺตา วิหริสฺสามาติ, เอวฺเมหิ โว ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ.
ทฺติยํ.

๓. กุสสุตฺตํ

[๒๒๕] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ
กานิจิ กุลานิ พหุตฺติกาणि อปฺปปริสานิ, ตานิ สุปฺปัสยานิ โหณฺติ
โจเรหิ กุมฺภตฺถเนนเกหิ, เอวฺเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน
เมตฺตา เจโตวิมุตฺติ อภาวิตา อพฺหุสฺสีกตา, โส สุปฺปัสสียो โหติ
อมฺนุสฺเสหิ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ กุลานิ อปฺปตฺติกาणि^๑
พหุปริสานิ, ตานิ ทฺวปฺปัสยานิ โหณฺติ โจเรหิ กุมฺภตฺถเนนเกหิ,
เอวฺเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน เมตฺตา เจโตวิมุตฺติ
ภาวิตา พหุสฺสีกตา, โส ทฺวปฺปัสสียो โหติ อมฺนุสฺเสหิ; ตสฺมาติห
ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘เมตฺตา โน เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา ภวิสฺสตี
พหุสฺสีกตา ยานํกตา วตฺถุกตา อนฺนุจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธาติ,
เอวฺเมหิ โว ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. ตฺติยํ.

๔. โอภาสสุตฺตํ

[๒๒๖] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “โย ภิกฺขเว ปุพฺพพณฺหสมยํ
โอภาสํ^๒ ทานํ ทเทยฺย, โย มชฺฌนฺตีกสมยํ โอภาสํ ทานํ
ทเทยฺย, โย สายณฺหสมยํ โอภาสํ ทานํ ทเทยฺย, โย วา
ปุพฺพพณฺหสมยํ อนฺตมโส คทฺถุหนมตฺตมปิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวยฺย,

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อปฺปิตฺติกาणि

^๒ “อุภาสตนฺตีปิ ปาโล.

โย วา มชฺฌนุติกสมยํ อนฺตมโส กทฺทฺหนมตฺตมปิ เมตฺตจิตฺตํ
ภาเวยฺย, โย วา สายณฺหสมยํ อนฺตมโส กทฺทฺหนมตฺตมปิ
เมตฺตจิตฺตํ ภาเวยฺย, อิทํ ตโต มหปฺพลตรํ; ตสฺมาติห ภิกฺขเว
เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘เมตฺตา โน เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา ภวิสฺสตี
พหุสีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อณฺุจิตา ปริจิตา สฺสมารทฺธาติ,
เอวเมหิ वो ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. จตฺตถํ.

๕. สุตตีสุตต์

[๒๒๗] สาวตฺถิยํ วิหริติ ๕เปยฺ “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
สตุติ ติณฺหผลา, อถ ปุริโส อากฺขณฺเยย ‘อหํ อิมํ สตุติ
ติณฺหผลํ ปาณินา วา มฺภูจินา วา ปฏฺิเลณฺิสสामी ปฏฺิโกฏฺเฆสฺสามิ”
ปฏฺิวิฏฺเฆสฺสามีติ. ตํ ก็ มณฺเณท ภิกฺขเว, ภพฺโพ นฺุ โข โส
ปุริโส อมฺุ สตุติ ติณฺหผลํ ปาณินา วา มฺภูจินา วา ปฏฺิเลณฺเณตฺุ
ปฏฺิโกฏฺเฆตฺุ ปฏฺิวิฏฺเฆตฺุนฺติ. โน เหนฺตํ ภาเน. ตํ กิสฺส เหนฺตฺ. “อสุ
หิ ภาเนเต สตุติ ติณฺหผลา น สฺกรา ปาณินา วา มฺภูจินา วา
ปฏฺิเลณฺเณตฺุ ปฏฺิโกฏฺเฆตฺุ ปฏฺิวิฏฺเฆตฺุ, ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส
กิลมณฺิสส วิฆาตสฺส ภาคี อสฺสาติ.

“เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺิ ภิกฺขุโน เมตฺตา
เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุสีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อณฺุจิตา
ปริจิตา สฺสมารทฺธา, ตสฺส เจ อมนฺุสฺโส จิตฺตํ ฌิปิตพฺพํ
มณฺเณยฺย, อถ โข เสว อมนฺุสฺโส กิลมณฺิสส วิฆาตสฺส ภาคี
อสฺส; ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘เมตฺตา โน เจโตวิมุตฺติ

* น.,เท.,อิ. ปฏฺิโกฏฺเฆสฺสามิ

ภาวิตา ภวิสสติ พหุสีกตา ยานีกตา วตถุกตา อนุญจिता ปริจิตา
 สสमारุชาติ, เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปญจํ.

๖. ธนุคฺคหสฺสตุตฺถิ

[๒๒๙] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๕เปย “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
 จตฺตาริ ทพฺพหฺมมา ธนุคฺคหา สฺสสิกฺขิตา กตฺตตฺถา กตฺตปาสนา
 จตฺตทิสฺสา จิตฺตา อสฺส. อถ ปฺริโส อาคจฺเจยฺย ‘อหํ อิมํสํ จตฺตุนํ
 ทพฺพหฺมมานํ ธนุคฺคหานํ สฺสสิกฺขิตานํ กตฺตตฺถานํ กตฺตปาสนานํ
 จตฺตทิสฺสา กณฺเฑ ชิตฺเต อปฺปติฏฺฐจิตฺเต ปจฺจวิยํ คເေတฺวา อาหริสฺสามິติ.
 ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว, ‘ชวโน ปฺริโส ปฺรเมน ชเวน สมฺนฺนาคโตติ
 อลํ วจฺนํยาติ.

“เอกสฺส เจปี ภาเน ทพฺพหฺมมสฺส ธนุคฺคหสฺส สฺสสิกฺขิตสฺส
 กตฺตตฺถสฺส กตฺตปาสนสฺส กณฺเฑ ชิตฺตํ อปฺปติฏฺฐจิตํ ปจฺจวิยํ คເေတฺวา
 อาหเรยฺย, ‘ชวโน ปฺริโส ปฺรเมน ชเวน สมฺนฺนาคโตติ อลํ
 วจฺนํยา, โโก ปน วาโท จตฺตุนํ ทพฺพหฺมมานํ ธนุคฺคหานํ
 สฺสสิกฺขิตานํ กตฺตตฺถานํ กตฺตปาสนํนฺติ.

“ยถา จ ภิกฺขเว ตสฺส ปฺริสสฺส ชโว, ยถา จ
 จนฺทิมสฺสุรียานํ ชโว ตโต สีสฺมตโร; ยถา จ ภิกฺขเว ตสฺส ปฺริสสฺส
 ชโว, ยถา จ จนฺทิมสฺสุรียานํ ชโว, ยถา จ ยา เทวตา
 จนฺทิมสฺสุรียานํ ปฺรโต ฅาวนฺติ, ตาสํ เทวตานํ ชโว ตโต^๑
 สีสฺมตโร;” ยถา จ ภิกฺขเว ตสฺส ปฺริสสฺส ชโว, ยถา จ
 จนฺทิมสฺสุรียานํ ชโว, ยถา จ ยา เทวตา จนฺทิมสฺสุรียานํ ปฺรโต

^{๑-๑} อ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ชวานฺติ, ตาสํ เทวตานํ^๑ ชโว,^๒ ตโต สีมฺตรํ อายุสงฺขารา
ขียนฺติ; ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘อปฺปมตฺตา วิหริสฺสามาติ,
เอวณฺหิ वो ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. จณฺถ.

๗. อาณิสฺสุตฺตํ

[๒๒๙] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯเปฯ “ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว
ทสฺสarahนํ อานโก นาม มุทฺธิงโก อโหสิ, ตสฺส ทสฺสarah อานโก
ผพิเต อณฺณํ อาณิ อโหสิ, อหุ โข โส ภิกฺขเว สมโย ยํ
อานกสฺส มุทฺธิงกสฺส ปฺปราณํ ปฺปกุขรํ ผลกํ อนฺตรธาณิ,
อาณิสสงฺฆาโตว อวสิสฺสยิ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขุ
อนาคตมทฺธานํ เย เต สุตฺตนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา
คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สญฺญตปฺภิสญฺญตฺตา, เตสฺส ภณฺณมานิสฺสํ น
สฺสสฺสสฺสสฺสนฺติ,^๒ น โสตํ อโหสิสฺสนฺติ, น อณฺณาจิตฺตํ
อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ, น จ เต ฐมฺเม อุคฺคเหตุพฺพํ ปฺริยาปฺณิตพฺพํ
มณฺณิสฺสนฺติ.

เย ปน เต สุตฺตนฺตา ภิกฺกตา กาเวยฺยา จิตฺตกุขรา
จิตฺตพฺยณฺชนา พาหิรกา สาวกภาสิตา, เตสฺส ภณฺณมานิสฺสํ สฺสสฺสสฺสสฺสนฺติ,
โสตํ อโหสิสฺสนฺติ, อณฺณาจิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ, เต จ ฐมฺเม
อุคฺคเหตุพฺพํ ปฺริยาปฺณิตพฺพํ มณฺณิสฺสนฺติ, เอวเมว เตสํ ภิกฺขเว
สุตฺตนฺตานํ ตถาคตภาสิตานํ คมฺภีรานํ คมฺภีรตฺถานํ โลกุตฺตรานํ
สญฺญตปฺภิสญฺญตฺตานํ อนฺตรธานํ ภวิสฺสตี; ตสฺมาติห ภิกฺขเว
เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘เย เต สุตฺตนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา
คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สญฺญตปฺภิสญฺญตฺตา, เตสฺส ภณฺณมานิสฺสํ

^{๑-๒} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ จ., เท. สฺสสฺสสฺสสฺสนฺติ, เอวมฺปฺริย.

สุสสุตติสสาม, โสตัม โอททิสสาม, อญญาจิตตัม อุปฏจาเปสสาม, เต
จ ฐมเม อุกคเหตุพพัม ปริยาปฺณิตพพัม มณฺณิสสามาติ, เอวณฺหิ โว
ภิกฺขเว ลิกฺขิตพพนฺติ. สตุตมัม.

๘. กลิงฺกรสุตฺตัม

[๒๓๐] เอกัม สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหรติ มหาวเน
กุฎาคารศาลายํ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.
“ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสิสฺสุ. ภควา เอตทโวจ

“กลิงฺกรุปฺพานา ภิกฺขเว เอตฺรหิ ลิจฺฉวี วิหรนฺติ, อปฺปมตฺตา
อาตปิโน อุปาสนสฺมี, เตสํ ราชา มากโร อชาตสตฺตุ เวเทหิปฺตุโต
น ลภติ โอตารํ, น ลภติ อารมฺมณํ. ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขเว
อนาคตมทฺธานํ ลิจฺฉวี สุขุมาลา มุทฺตลา^๑ หตฺถปาทา, เต
มุกฺกาสุ เสยฺยาสุ ถูลพิมฺโพหนาสุ^๒ ยาว สุริยคฺคมนา เสยฺย
กปฺปิสฺสนฺติ, เตสํ ราชา มากโร อชาตสตฺตุ เวเทหิปฺตุโต ลจฺฉติ
โอตารํ, ลจฺฉติ อารมฺมณํ.

กลิงฺกรุปฺพานา ภิกฺขเว เอตฺรหิ ภิกฺขุ วิหรนฺติ, อปฺปมตฺตา
อาตปิโน ปฺชานสฺมี, เตสํ มาโร ปาปิมา น ลภติ โอตารํ, น
ลภติ อารมฺมณํ. ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุ สุขุมาลา
มุทฺตลา หตฺถปาทา, เต มุกฺกาสุ เสยฺยาสุ ถูลพิมฺโพหนาสุ ยาว
สุริยคฺคมนา เสยฺย กปฺปิสฺสนฺติ, เตสํ มาโร ปาปิมา ลจฺฉติ
โอตารํ, ลจฺฉติ อารมฺมณํ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอว ลิกฺขิตพพ

^๑ ส. มุทฺตลฺลนา ฉ., เท. มุทฺตลฺลนหตฺถปาทา อ. มุทฺตลฺลนหตฺถปาทา, เอวมฺปรี. อ. มุทฺตลฺลนหตฺถปาทา, เอวมฺปรี.

^๒ ฉ. ถูลพิมฺโพหนาสุ เท. ถูลพิมฺโพหนาสุ อ. สุตฺถพิมฺโพหนาสุ, เอวมฺปรี.

‘กลิงฺครุปรานา วิหริสสาม อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปธานสฺมินฺติ,
เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. นาคสัตุตฺ

[๒๓๑] เอวมเม สัตุ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยนาณฺณตโร
นโว ภิกฺขุ อติเวลํ กุลานิ อุปสงฺกมฺติ. ตเมนํ ภิกฺขุ เอวมาหํสุ
‘มา อายสฺมา อติเวลํ กุลานิ อุปสงฺกมฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ
วุจฺจมาโน เอวมาห ‘อิมे हि นาม เถรา ภิกฺขุ กุลานิ
อุปสงฺกมิตพฺพํ มณฺณิสฺสนฺติ, กิมํคํ ปนาหนฺติ.

อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนอุปสงฺกมํสุ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสํสีสุ. เอกมนฺตํ
นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ ‘อิธ ภนฺเต อณฺณตโร
นโว ภิกฺขุ อติเวลํ กุลานิ อุปสงฺกมฺติ, ตเมนํ ภิกฺขุ เอวมาหํสุ
‘มา อายสฺมา อติเวลํ กุลานิ อุปสงฺกมฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ
วุจฺจมาโน เอวมาห ‘อิมे हि นาม เถรา ภิกฺขุ กุลานิ
อุปสงฺกมิตพฺพํ มณฺณิสฺสนฺติ, กิมํคํ ปนาหนฺติ.

“ภูตปฺพพํ ภิกฺขเว อรณฺณายตเน มหา สรสิ, ตํ นาคา
อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ. เต ตํ สรสี โอคาทฺเตวา โสณฺฑาย
ภิสฺมุพาลํ” อพฺพภุคฺคตฺเตวา” สุวิกฺขาลิตํ วิกฺขาเลตฺวา อกทฺทมํ
สงฺขาทิตฺวา” อชฺโฆรณฺติ. เตสนฺตํ วณฺณาย เจว โหติ พลาย จ.

๑) ฉ.,เท. ภิสฺมุพาลํ อ. ภิสฺมุลลํ, เอวมฺปรี. ๒) ฉ.,เท. อพฺพตฺเตวา, เอวมฺปรี.

๓) อ. สงฺขริตฺวา

น จ ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจจนฺติ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เตสญฺเฌว โข ปน ภิกฺขเว มหานาคานํ อนฺนสิกฺขมานา ตรฺรณา ภิกจฺฉาปา^๑ เต ตํ สรสี โอคคาเหตุวา โสณฺฑาย ภิสมฺมุพาลํ อพฺภุคฺคเหตุวา น สุวิทฺธาลิตํ วิทฺธาลิตฺวา สกทฺทมํ อสงฺขาติตฺวา^๒ อชฺโฆหรนฺติ เตสนฺตํ เฌว วณฺณาย โหติ น พลาย, ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจจนฺติ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิธ เถรา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺสนฺติ. เต ตตฺถ ฐมํ ภาสฺสนฺติ, เตสํ คิหิ ปสนฺนา ปสนฺนาการํ กโรนฺติ, เต ตํ ลากํ อคฺธิตา อมฺจุจฺฉิตา อนชฺฉมาปฺนนา^๓ อาทีนฺวทสฺสาวิโน นิสฺสรณปญฺญา ปรีภฺยฺชฺชนฺติ, เตสนฺตํ เฌว วณฺณาย เฌว โหติ พลาย จ, น จ ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจจนฺติ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เตสญฺเฌว โข ปน ภิกฺขเว เถรานํ ภิกฺขุนํ อนฺนสิกฺขมานา นวาทา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺสนฺติ, เต ตตฺถ ฐมํ ภาสฺสนฺติ, เตสํ คิหิ ปสนฺนา^๔ ปสนฺนาการํ กโรนฺติ, เต ตํ ลากํ คฺธิตา มฺจุจฺฉิตา อชฺฉมาปฺนนา^๕ อนาทีนฺวทสฺสาวิโน อนิสฺสรณปญฺญา ปรีภฺยฺชฺชนฺติ, เตสนฺตํ เฌว วณฺณาย โหติ น พลาย, ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจจนฺติ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อคฺธิตา อมฺจุจฺฉิตา อนชฺฉมาปฺนนา อาทีนฺวทสฺสาวิโน นิสฺสรณปญฺญา ปรีภฺยฺชฺชิสฺสามาติ, เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพพฺพนฺติ. นวมํ.

^๑ ฉ., เท., อ. ภิกจจฉาปา

^๓ ฉ., เท. อนชฺฉมาปฺนนา

^๕ ฉ., เท. อชฺฉมาปฺนนา, เอวมฺปรี.ป.

^๒ อ. สงฺขริตฺวา

^๔ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสนฺติ.

๑๐. พินารสุตต์

[๒๓๒] สาวตถิย์ วิหริติ ฯเปฯ เตน โข ปน สมเยน
อณฺณตโร ภิกขุ อติเวลํ กุเลสุ จาริตตํ อาปชฺชติ. ตเมเนํ ภิกขุ
เอวมาหํสุ “มา อายสฺมา อติเวลํ กุเลสุ จาริตตํ อาปชฺชติ. โส
[^๑] ภิกขุหิ วุจฺจมาโน น รมติ. อถ โข สมฺพหุลา ภิกขุ, เยน
ภควา, เตนฺปสงฺกมํสี; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺสีทิสฺส. เอกมนฺตํ นินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ” อิท
ภนฺเต อณฺณตโร ภิกขุ อติเวลํ กุเลสุ จาริตตํ อาปชฺชติ, ตเมเนํ
ภิกขุ เอวมาหํสุ ‘มา อายสฺมา อติเวลํ กุเลสุ จาริตตํ อาปชฺชติ;
โส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน น รมติติ.

“ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว วิพาโร สนฺธิสมลสงฺกตโร จิตฺโต อโหสิ
มุกฺขมฺสี อาคมยมาโน,^๒ ยตถายํ มุกฺขมฺสี โคจราย ปกฺกมิสฺสติ,
ตตฺถเว น คเหตฺวา ขาทิสฺสามิตี. อถ โข [^๓] ภิกฺขเว มุกฺขมฺสี
โคจราย ปกฺกามิ. ตเมเนํ วิพาโร คเหตฺวา สหสา มํสํ ขาทิตฺวา^๔
อชฺโฆหริ. ตสฺส सा มุกฺขมฺสี อนฺตมปิ ขาทิ, อนฺตคฺคณฺมปิ ขาทิ.
โส ตโตนิทานํ มรณฺมปิ นิคจฺจติ มรณฺมตฺตมปิ ทุกฺขํ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺสติ
อรกฺขิตฺเตนฺว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิตฺเตน จิตฺเตน
อนุปฺภวจิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทริเยหิ, ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ
ทฺฐนฺนิวตฺถํ วา ทฺฐปฺปารุตฺถํ วา, ตสฺส มาตุคามํ ทิสฺวาน ทฺฐนฺนิวตฺถํ วา

^๑ ฉ., เท., อ. ภิกขุ, เอวมุปรีปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. มคฺคยมาโน

^๓ ฉ., เท., อ. โส

^๔ ฉ., เท. สหสา สงฺขาทิตฺวา อ. สหสา สงฺขริตฺวา

ทูปารุติ วา ราโค จิตตํ อนนุสเสติ, โส รากานนุสเสน
จิตเตน มรณํ วา นิคจจติ มรณมตฺตํ วา ทุกขํ. มรณํ เหตุ
ภิกขเว อริยสส วินเย โย สิกขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตตติ.
มรณมตฺตํ เหตุ ภิกขเว ทุกขํ ยทิตํ อณฺเฏตรํ สงฺกิลฺลจํ อาปตฺติ
อาปชฺชติ. ยถารูปาย อาปตฺติยา วุฏฺฐาณํ ปณฺณายติ. ตสฺมาติห
ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “รกฺขิตฺเตน” กาเยน รกฺขิตาย วาจาย
รกฺขิตฺเตน จิตเตน อุปฺปจฺจิตาย สติยา สํวเตหิ อินฺทฺริเยหิ คามํ วา
นิคมํ วา ปิณฺหาเย ปวิสฺสสามาติ, เอวณฺหิ โว ภิกขเว
สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทสมํ.

๑๑. สิกาลสุตฺตํ

[๒๓๓] สาวตฺถิยํ วิหริติ ฯ เปฯ “อสุสฺสฺสํ โน ตุมฺहे
ภิกขเว รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ สิกาลสฺส” วสฺสมานสฺสาติ. เอวํ
ภนฺเต. “เอโส โข ภิกขเว ชรสิคาลโล อุกฺกณฺณเกน นาม
โรชชาเตน ผุฏฺฐโ. โส เยน เยน อิจฺจติ, เตน เตน คจฺจติ.
ยตฺถ ยตฺถ อิจฺจติ, ตตฺถ ตตฺถ ติจฺจติ. ยตฺถ ยตฺถ อิจฺจติ, ตตฺถ
ตตฺถ นิสํหติ. ยตฺถ ยตฺถ อิจฺจติ, ตตฺถ ตตฺถ นิปชฺชติ. สิตโกปิ
นํ วาโต อุปฺวาเยติ. สาธุ ขวสฺส ภิกขเว ยํ อิธกจฺโจ
สภยปฺปตฺติยปฏฺิณฺโณ เอวรูปมฺปิ อตฺตภาวปฏฺิลาภํ ปฏฺิสํเวทียะว.”
ตสฺมาติห ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อปฺปมตฺตา วิหริสฺสามาติ,
เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. เอกาทสมํ.

^๑ ฉ., เท., อ. รกฺขิตฺเตน

^๒ ฉ., เท. ชรสิคาลสฺส อ. สิงคาลสฺส, เอวมฺปรี.ปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. ปฏฺิสํเวทียะว.

๑๒. ทุตติยสีกาลสุตฺตํ

[๒๓๔] สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ๕เป๕ “อสุสฺสตุถ โน ตุมฺเห
ภิกฺขเว รตฺติยา ปจฺจุสฺสมยํ สิกาลสฺส วสฺสมานสฺสาติ. เอวํ
ภนฺเต. “สียา โข ภิกฺขเว ตสฺมี ฐรสิคาลเ กาจิ” กตณฺณตา
กตเวทิตา น เตวว อิเชกฺจเจ สกฺยปฺตฺติยปฺปฺฏิณฺเณ สียา กาจิ”
กตณฺณตา กตเวทิตา. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “กตณฺณโน
ภวิสฺสาม กตเวทิน, น^๒ จ โน^๒ อมฺहेสุ อปฺปกมฺปิ กตํ
วินสฺสิสฺสตีติ,” เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺวาทสฺม.

ตสฺสอุทฺตทานํ

“ภูมฺิ นขสิขํ กุลํ โอกฺขา สตฺติ ฐนฺคฺโคโ
อาณิ กลิงฺคโร นาโค วิพาโร เทว สิกาลกาติ.

โอปมฺมสังยุตฺตํ สมตฺตํ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ยา กาจิ

^๓ ฉ.,เท. นสฺสิสฺสตีติ อิ. มา นสฺสิสฺสตีติ

^{๒-๒} อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๑๐. ภิกขุสัณฺฑุตฺต

๑. โกถิตสฺสุตฺต

[๒๓๕] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข อายสฺมา
มหาโมคฺคัลลานโ ภิกขุ อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกขเวติ. “อาวุโสติ
โข เต ภิกขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคัลลานสฺส ปจฺจสฺสิสฺสุ.

อายสฺมา มหาโมคฺคัลลานโ เอตทโวจ “อิธ มยฺหํ อาวุโส
รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตฺตโก อุกฺกปาติ ‘อริโย
ตุณฺหีภาโว, อริโย ตุณฺหีภาโวติ วุจฺจติ; กตโม นุ โข อริโย
ตุณฺหีภาโวติ; ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ ‘อิธ ภิกขุ
วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกภาวํ
อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปิติสฺสํ ทุตฺติยชฺฌมานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ,
อຍ် วุจฺจติ อริโย ตุณฺหีภาโวติ. โส ขวาทํ อาวุโส วิตกฺกวิจารานํ
รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกภาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์
สมาริขํ ปิติสฺสํ ทุตฺติยชฺฌมานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ,* ตสฺส มยฺหํ
อาวุโส อิมินา วิหารเณ วิหฺรโต วิตกฺกสหคฺคา สณฺณามนสิการา
สมฺมทาจฺรนฺติ.

อถ โข มํ อาวุโส ภควา อิทธิยา อุปสงฺกมิตฺวา
เอตทโวจ ‘โมคฺคัลลาน โมคฺคัลลาน มา พฺรหฺมณ อริยํ ตุณฺหีภาวํ
ปมาโท, อริเย ตุณฺหีภาเว จิตฺตํ สณฺจเปหิ, อริเย ตุณฺหีภาเว
จิตฺตํ เอโกทิกภาวํ กโรหิ, อริเย ตุณฺหีภาเว จิตฺตํ สมหทหาติ.

* ฉ.,เท. วิหรี

โส ขวาทิ อวฺโส อปรน สมเยน วิตกฺกวจิรํ ฐปสฺมา
อชฺชตฺตํ สมปสฺสํ เจตฺโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สฺมาธิขํ
ปิติสฺสํ พุตฺติยชฺฌมานํ อุปสมปชฺช วิหฺรามิ. ยํ หิ [*] อวฺโส
สมมา วทฺมานโน วเทยฺย ‘สตุถารํ อนุคฺคหิตํ สวโก มหาภินฺนตฺตํ
ปตฺโตติ. มฺมํนตํ สมมา วทฺมานโน วเทยฺย ‘สตุถารํ อนุคฺคหิตํ
สวโก มหาภินฺนตฺตํ ปตฺโตติ. ปจฺจํ.

๒. อุปติสฺสสูตร

[๒๓๖] สวตฺถินิทานํ. ตตฺร โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อวฺโส ภิกฺขเวติ. “อวฺโสติ โข เต ภิกฺขุ
อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ปจฺจสฺสสฺส. อายสฺมา สารีปฺตฺโต เอตทวโจ

“อิธ มยฺหํ อวฺโส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตฺโส
ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ‘อตฺถิ นุ โข ตํ กิณฺจิ โลกสฺมี, ยสฺส
เม วิปริณามณฺณถาภาวํ นุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทฺทุกฺข-
โทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส. ตสฺส มยฺหํ อวฺโส เอตทวโหสิ ‘นตฺถิ โข
ตํ กิณฺจิ โลกสฺมี, ยสฺส เม วิปริณามณฺณถาภาวํ นุปฺปชฺเชยฺยํ
โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺส.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมํนตํ สารีปฺตฺตํ
เอตทวโจ “สตุถฺปิ โข เต อวฺโส สารีปฺตฺตํ วิปริณามณฺณถาภาวํ
นุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺส. สตุถฺปิ โข เม
อวฺโส วิปริณามณฺณถาภาวํ นุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทฺทุกฺข-
โทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺส, อปิจ เม เอวํสฺส “มฺหสฺสฺส โข วต โภ สตุถา

* ฉ., เท., อ. ตํ

อนตรหิโต มหิทธิโก มหานุกาโว, สเจ หิ ภควา จิรํ ที่มมทธานํ
 ติฏฐเจยฺย ตทสฺส พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย
 อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ. ตถา หิ ปณายสมฺโต
 สารีปุตฺตสฺส ที่มฺรตตํ อหํการมมํการมานานุสฺยา สฺสมฺมุตฺตา,
 ตสฺมา อายสมฺโต สารีปุตฺตสฺส สตฺถุปิ วิปริณามณฺณถาภาวํ
 นุปฺปชฺเชยฺยํ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ. ทฺติยํ.

๓. ฃมฺมสุตฺตํ

[๒๓๗] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยน
 อายสฺมา จ สารีปุตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคัลลานํ ราชคฺเห
 วิหรนฺติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป เอกวิหาเร. อถ โข อายสฺมา
 สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลانا วุฏฺฐิตฺวา, เยนายสฺมา
 มหาโมคฺคัลลานํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสมฺตา
 มหาโมคฺคัลลานเณ สทฺธิํ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณนียํ^๑
 วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 สารีปุตฺโต อายสมฺนตํ มหาโมคฺคัลลानํ เอตทวโจ

“วิปฺปสฺสนานํ โข เต อาวุโส โมคฺคัลลาน อิทฺทริยานิ
 ปริสุทฺทํ มุขวณฺโณ ปริโยทาโต สนฺเตน นฺนํอายสฺมา
 มหาโมคฺคัลลานํ อชฺช วิหาเรณ วิหาสีติ. โอปาริเกณ ขวาทํ
 อาวุโส อชฺช วิหาเรณ วิหาสี, อปิจ เม อโหสิ ฃมฺมี กถาติ.
 “เกณ สทฺธิํ ปณายสมฺโต มหาโมคฺคัลลานสฺส อโหสิ ฃมฺมี กถาติ.
 “ภควตา โข เม อาวุโส สทฺธิํ อโหสิ ฃมฺมี กถาติ. “ทุเร โข

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อิ.,ทย. สารณียํ, เอวฺมปริปี.

อาวุโส ภควา เอตริหิ สวตถึยั วิหริติ เขตวเน อนาถปิณ्हิกัสส
 อารามะ, กิณ्हุ โข อายสุมะ มหาโมคคัลลานโ ภควนตัม อิทธิยา
 อุปสงกมิ, อุทาหุ ภควา อายสมนตัม มหาโมคคัลลัน อิติริยา
 อุปสงกมิตี. “น ขวาทิ อาวุโส ภควนตัม อิทธิยา อุปสงกมิ,
 นปิ มัม ภควา อิทธิยา อุปสงกมิ, อปิจ เม ยาวตา ภควา
 เอตตาวตา ทิพพจกขุ” วิสขุณ्हิ ทิพพา จ โสตธาตฺ, ภควโตปิ
 ยาวตาทิ เอตตาวตา ทิพพจกขุ” วิสขุณ्हิ ทิพพา จ โสตธาตฺติ.
 ยถากถัม ปนายสมโต มหาโมคคัลลันสส ภควตา สทฺธิ อโหสิ
 ฐมมิ กถาติ.

“อิธาทิ อาวุโส ภควนตัม เอตทโวจ ‘อารทฺทวิริโย
 อารทฺทวิริโยติ ภนฺเต วุจจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต อารทฺทวิริโย
 โหตตีติ. เอวัม วุตฺเต, มัม อาวุโส ภควาปิ” เอตทโวจ ‘อิธ
 โมคคัลลัน ภิกขุ อารทฺทวิริโย วิหริติ ‘กามัม ตโจ จ นหารุ จ
 อญฺจิ จ อวลิสฺสตุ สรีเร อวลิสฺสตุ” มัสโสหิตัม, ยนตัม ปุริสธามะ
 ปุริสวิริเยน ปุริสปรกกมเณ ปตฺตพพัม, น ตัม อปาปฺณิตฺวา วิริยสฺส
 สณฺจัน ภวิสฺสตีติ, เอวัม โข โมคคัลลัน อารทฺทวิริโย โหตตีติ.
 เอวัม” โข เม อาวุโส ภควตา สทฺธิ อโหสิ ฐมมิ กถาติ.

เสยฺยถาปิ อาวุโส หิมวโต ปพฺพตราชสฺส ปริตฺตา
 ปาสาณสภฺขรา ยาวเทว อุปนิภฺเขปนมตฺตาย, เอวเมว โข มยัม
 อายสมโต มหาโมคคัลลันสส ยาวเทว อุปนิภฺเขปนมตฺตาย,
 อายสุมะ หิ มหาโมคคัลลัน มหิทฺธิโก มหานุกาโว อากงฺขมานโ
 กปเป ติฏฺฐเจยฺยตาติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ทิพพจกขุ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อุปสฺสสตุ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ปิสทโท น ทิสสติ.

^๔ อิ. เอวเมว

เสยฺยถาปิ อาวุโส มหติยา โลณฆฎาย ปริตฺตา
โลณสภฺขรา^๑ ยาวเทว อุปนิกฺเขปนมตฺตตาย, เอวเมว โข มยฺ
อายสมฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ยาวเทว อุปนิกฺเขปนมตฺตตาย. อายสมฺมา
หิ สารีปฺตฺโต ภควตา อนนฺกปริยาเยน โถมิโต วณฺณโต ปสฺสโต.

“สารีปฺตฺโต จ^๒ ปณฺณาย สีเลน อุปสเมน จ

โยปิ ปารคโต^๓ ภิกขุ เอว โส ปรมฺ สียาติ.^๔

อิติ^๕ เต อุโภ มหानาคา อณฺณมณฺณสฺส สุภาสิตํ สุลปิตํ
สมนฺโมทิสฺสูติ. ตติยํ.

๔. นวสุตฺตํ

[๒๓๘] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. เตन โข ปน สมเยน
อณฺณตโร นโว ภิกขุ ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต วิหารํ
ปวิสิตฺวา อปฺโปสฺสกุโก ตฺถุณฺหิฏฺโต สงฺกสายติ,^๖ น ภิกขุณฺ
เวยฺยาวจฺจํ กโรติ จีวรการสมเย. อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกขุ, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิสีทิสฺสุ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “อิธ
ภนฺเต อณฺณตโร นโว ภิกขุ ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต
วิหารํ ปวิสิตฺวา อปฺโปสฺสกุโก ตฺถุณฺหิฏฺโต สงฺกสายิสฺสูติ น
ภิกขุณฺ เวยฺยาวจฺจํ กโรติ จีวรการสมเยติ.

^๑ ฉ., เท. โลณสภฺขราย

^๒ ฉ., เท., อ. ว

^๓ ฉ., เท., อ. ปารจฺคโต

^๔ ฉ., เท. เอตาวปรมฺ สียาติ อ. เอโส ปรมฺ สียาติ

^๕ อ. อิติเหเต

^๖ สยา. สงฺกตตายติ อ. สงฺกาสายติ, เอวมฺปิริ.

อถ โข ภควา อณฺเฏตรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ
ภิกฺขุ มม วจเนน ตํ ภิกฺขุ อามนฺเตहि ‘สตุถา ตํ อาวุโส
อามนฺเตตฺติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺิสสุณฺนิตฺวา,
เยน โส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ
“สตุถา ตํ อาวุโส อามนฺเตตฺติ. “เอวมาวุโสติ โข โส ภิกฺขุ ตสฺส
ภิกฺขุโน ปฏฺิสสุณฺนิตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนฺตํ นิสฺสินํ โข ตํ
ภิกฺขุ ภควา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร ตวํ ภิกฺขุ ปจฺจมาตฺตํ
ปิณฑปาตปฏฺิกกนฺโต วิหารํ ปวิสิตฺวา อปฺโปสฺสกุโก ตณฺเหิฏฺฐโต
สงฺกสายิสฺสสิ น ภิกฺขุโน เวยฺยาวจฺจํ กโรสิ จีวรการสมเยติ.
“อหฺมปิ โข ภนฺเต สกํ กิจฺจํ กโรมีติ.

อถ โข ภควา ตสฺส ภิกฺขุโน เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเฎย
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “มา โข ตุมฺहे ภิกฺขเว เอตสฺส ภิกฺขุโน
อุชฺฌายิตถ, เอโส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺถนํ ฌานานํ อภิเจตสิกาณํ
ทิกฺขุจรมฺมสุขวิหารานํ นิคามลาภี อภิจฺฉลาภี อภิสิรลาภี, ยสฺส
จตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสํ ทิกฺขุจเว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรํ เอตทโวจ
สตุถา

“นยิํ สติลมารพฺภา

นยิํ อปฺปถามสา”

นิพฺพานํ อธิคฺนตพฺพํ

สพฺพคณฺถปฺปโมจนํ.”

๑ ฉ.,เท.,อิ. อปฺเปเน ถามสา

๒ ฉ.,เท.,อิ. สพฺพทฺทุกฺขปฺปโมจนํ

อัย จ ททโร ภิกขุ อยมตตมปโรโส
ธเรตฺถ อนฺติมํ เทหํ เขตฺวา มารํ สวาทนฺตติ.* จตฺตถมํ.

๕. สุชาตสุตฺตํ

[๒๓๙] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข อายสฺมา สุชาโต,
เยเน ภควา, เตนุปสงฺกมิ.

อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ สุชาตํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ,
ทิสฺวาน ภิกขุ อามนฺเตสิ “อุภเยเนวามํ ภิกขเว กุลปฺตโต โสภติ
ยญจ อภีรुโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตฺตาย
สมนฺนาคโต, ยสฺส จตฺถาย กุลปฺตตา สมมเทว อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺนตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ. อิทมวโจ
ภควา ๗เปยฺย สตฺถา

“โสภติ วตฺถายํ ภิกขุ อชฺชภูเตเน เจตสา
วิปฺปยุตฺโต วิสณฺณยุตฺโต อนุปาทาย นิพฺพุโต
ธเรตฺติ อนฺติมํ เทหํ เขตฺวา มารํ สวาทนฺตติ.* ปณฺจมํ.

๖. ลกฺขณฺณภทฺทียสุตฺตํ

[๒๔๐] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข อายสฺมา ลกฺขณฺณภทฺทียो,
เยเน ภควา, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ

* น.,เท. สวาทินฺตติ

ลกุณฏกภทฺธิยํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “ปสฺสเถ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว เอตํ ภิกฺขุ อากจฺจนฺตํ ทุพฺพณฺณํ
 ทุพฺพทสิกํ โอโกฏฺมิทํ ภิกฺขุณฺ ปรีฏิตฺวปฺนติ. เอวํ ภนฺเต. “เอโส ไช
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิทธิโก มหानุภาโว, น จ สา สมาปตฺติ
 สุลภฺวปา, ยา เตนฺ ภิกฺขุณา อสมาปฺนฺนปฺพุพา, ยสฺส จตฺถาย
 กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ, ตทฺนฺตฺตริ
 พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ. อิทมฺโวจ ภควา ฯเปฯ สตุถา

“หํสา กุญฺจา” มยุรา จ หตฺถิโย ปสฺสุมิคา”
 สพฺเพ สีสฺสส ภาวนติ นตฺถิ กายสฺมิ ตฺลยตา.
 เอวเมว มนุสฺสเสสฺส ททโร เจปิ ปณฺธวา
 โส หิ ตตฺถ มหา โหติ เนว พาลो สรีรวาติ. ฉนฺนจํ.

๗. วิสาขสุตต

[๒๔๑] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
 มหาวเน กุฎาคารสาลาเย. เตนฺ ไช ปน สมเยน อายสฺมา
 วิสาโข ปณฺจาลปฺตฺโต อุปฺภูจฺฉานสาลาเย ภิกฺขุ ฐมฺมียา กถาย
 สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ ปรียา วาจา
 วิสฺสภูจฺฉาย อนเผลคพาย อตฺถสฺส วิญฺญาปณฺิยา ปรียาปณฺิยา
 อนิสฺสิตาย.

อตฺ ไช ภควา สายณฺุหสมยํ ปฏิสฺสฺสลาณา วุฏฺฐิตฺ, เยน
 อุปฺภูจฺฉานสาลา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน

๑ ฉ.,เท.,อ. โกณฺจา

๒ ฉ.,เท.,อ. ปทสา มิคา

นีสสิท. นิสซชช โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ “โก ญ โข ภิกขเว
 อุปปจฺจนสาลาญํ ภิกขุ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ สมากเปติ
 สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ โปริยา วาจา ย วิสฺสฏฺฐาย อเนลคพาย
 อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนาย อนิสฺสิตายาติ. “อายสฺมา
 ภนฺเต วิสาโข ปณฺจาลปฺตโต อุปปจฺจนสาลาญํ ภิกขุ ฐมฺมียา
 กถาย สนฺทสฺเสติ สมากเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ โปริยา
 วาจา ย วิสฺสฏฺฐาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนาย
 อนิสฺสิตายาติ. อถ โข ภควา อายสฺมนํ วิสาขํ ปณฺจาลปฺตโต
 อามนฺเตสิ “สาธุ สาธุ วิสาข, สาธุ โข ตว วิสาข ภิกขุ ฐมฺมียา
 กถาย สนฺทสฺเสสิ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนาย
 อนิสฺสิตายาติ.

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สฺกโต อถาปรํ เอตทวโจ
 สตฺถา

“นาภาสมาน” ชานนฺติ มิสฺส พาละหิ ปณฺทตํ
 ภาสมานญจ ชานนฺติ เทเสนํ อมตํ ปทํ
 ภาสเย ไชตเย ฐมฺมํ ปคฺคณฺเห อิสฺนํ ฐํ
 สฺภาสิตธชา อิสฺโย ฐมฺโม หิ อิสฺนํ ฐไชติ. สตฺตมํ.

๘. นนฺทสฺสุตฺตํ

[๒๔๒] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข อายสฺมา นนฺโท
 ภควโต มาตฺตจฺฉาปฺตโต อาโกฏิตปฺจจาโกฏิตานิ จีวรานิ ปารูปิตฺวา

๑ ฉ.,เท. นาภาสมานํ อ. โน ภาสมานํ

อภฺชิโน อญฺชิตฺวา อจฺฉํ ปตฺตํ คเหตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ
 นิสฺสินฺนํ โข อายสฺมณฺตํ นนฺทํ ภควา เอตทวโจ “น โข เต ตํ
 นนฺท ปฏฺวีรूपํ กุลปฺตตสฺส สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตสฺส,
 ยํ ตวํ อาโกภฺวิตปจฺจาโกภฺวิตานิ จีวรานิ ปารุเปยฺยาสิ, อภฺชิโน จ
 อญฺเชยฺยาสิ, อจฺฉณฺจ ปตฺตํ ธารเยยฺยาสิ, เอวํ โข เต นนฺท
 ปฏฺวีรूपํ กุลปฺตตสฺส สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตสฺส, ยํ
 ตวํ อารณฺณโก จ อสฺสสฺสิ ปิณฺฑปาทโก จ ปัสฺสกุลโก จ กาเมสฺสุ จ
 อนเปกฺโข วิหเรยฺยาสีติ. อิทมวโจ ๕เปยฺย สตุถา

“กทาหํ นนฺทํ ปสฺสเสยฺยํ อารณฺณ^๑ ปัสฺสกุลิกํ

อณฺณาภฺยฺยเชน^๒ ยาเปนฺตํ กาเมสฺสุ อนเปกฺชินฺนติ.

อถ โข อายสฺมา นนฺโท อปรเณ สมเยน อารณฺณโก จ
 อาสิ, ปิณฺฑปาทโก จ ปัสฺสกุลโก จ กาเมสฺสุ จ อนเปกฺโข
 วิหาसीติ. อจฺฉมํ.

๙. ติสสสุตตัม

[๒๔๓] สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกิสฺส อารามे.
 อถ โข อายสฺมา ติสฺโส ภควโต ปิตุจฺฉนาปฺตโต, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ
 ทฺกฺขี ทุมฺมนโน อสฺสฺสนิ ปวตฺตยมาโน.

อถ โข ภควา อายสฺมณฺตํ ติสฺสํ เอตทวโจ “กึ นฺ โข
 ตวํ ติสฺส เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน ทฺกฺขี ทุมฺมนโน อสฺสฺสนิ ปวตฺตยมาไนติ.

^๑ อ. อารณฺณ

^๒ ฉ., เท., อ. อณฺณาตฺตฺยเจเน

“ตถา หิ ปน มํ ภนฺเต ภิกขุ สมนฺตา วาจา ย สมนฺนิโตทเกน
สณฺขมฺภาริ อํกุสฺสตี. “ตถา หิ ปน ตวํ ติสฺส วตฺตา โน จ
วจนฺทฺขโม, น โข เต ตํ ติสฺส ปฏฺฐูปํ กุลปฺตฺตสฺส สทฺธา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตสฺส, ยํ ตวํ วตฺตา โน จ
วจนฺทฺขโม, เอตํ โข เต ติสฺส ปฏฺฐูปํ กุลปฺตฺตสฺส สทฺธา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตสฺส, ยํ ตวํ วตฺตา จ อาสิ^๑
วจนฺทฺขโม จาติ.

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทวโจ
สตุถา

“กึ นุ กุชฺฌสิ มา กุชฺฌิ อุกโกโร ติสฺส เต วรี
โกธมานมกฺขวินยตํ หิ ติสฺส พุทฺทมจริยํ วุสฺสตีติ. นวม.

๑๐. เถรนามกสุตฺตํ

[๒๔๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. เต น โข ปน สมเยน อณฺณตโร ภิกขุ เถรนามโก
เอกวิหารี เจว โหติ เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาที. โส เอกโก คามํ
ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, เอกโก ปฏิกฺกมฺติ, เอกโก รโห นิสีทติ, เอกโก
จกฺกมํ อธิฏฺฐาติ. อถ โข สมพฺพสุลา ภิกขุ, เย น ภควา,
เตนุปสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นิสีทึสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อิธ ภนฺเต อณฺณตโร ภิกขุ เถรนามโก เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ
วณฺณวาทีติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อสฺส

อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกขุํ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ
 ภิกขุ มม วจเนน เถรํ ภิกขุํ อามนฺเตहि ‘สตุถา ตํ อาวุโส เถร
 อามนฺเตตฺติติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกขุ ภควโต ปฏิสสุณฺติวาทา,
 เยนายสฺมา เถโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ เถรํ
 เอตทโวจ “สตุถา ตํ อาวุโส เถร อามนฺเตตฺติติ. “เอวมาวุโสติ โข
 อายสฺมา เถโร ตสฺส ภิกขุโน ปฏิสสุณฺติวาทา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺนํ โข อายสฺมนตํ เถรํ ภควา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร ตวํ
 เถร เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาทิตี. เอวํ ภนฺเต.
 “ยถากถํ ปน ตวํ เถร เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาทิตี.
 “อิธาคํ ภนฺเต เอโก คามํ ปิณฑาย ปวิสामी, เอโก ปฏิกุกคามิ,
 เอโก รโห นิสีทามิ, เอโก จงฺกมํ อธิฏฺฐามิ, เอวํ ขวาทํ ภนฺเต
 เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาทิตี.

“อตุเถโส เถร เอกวิหารโร, ‘น โส’ นตฺถีติ วทามิ, อปิ
 เต เถร ยถา เอกวิหารโร วิตุถารตเรน^๒ ปริปฺปณฺเณ โหติ, ตํ
 สฺสณฺหาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสวามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข ๔เป
 กถญฺจ เถร เอกวิหารโร วิตุถารตเรน ปริปฺปณฺเณ โหติ; อิธ เถร
 ยํ อตฺตํ ตํ ปหีนํ, ยํ อนาคตํ ตํ ปฏินิสฺสญฺจํ, ปจฺจุปปนฺเนสฺส จ
 อตฺตภาวปฏิลลภาสฺส ฉนฺทราโค สุปฺปวิวินิโต; เอวํ โข เถร
 เอกวิหารโร วิตุถารตเรน ปริปฺปณฺเณ โหตฺติติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. เนโส

^๒ ฉ.,เท.,อิ. วิตุถาเรน, เอวมฺปริปิ.

อิทมโวจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรํ เอตทโวจ
สตถา

“สพฺพาภิกฺขุํ สพฺพวิทฺตํ สุขเมธี
สพฺเพสฺส ฐมฺเมสฺส อญฺญปฺลิตตํ
สพฺพํ ชหิํ ตณฺหกฺขเย วิมุตตํ
ตมहिํ นริํ เอกวิหารีติ พุรรมิํติ. ทสมํ.

๑๑. มหากปฺปินสตฺตํ

[๒๔๕] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเณ อนาถปฺปิตฺทิกสฺส อารามเณ. อถ โข อายสฺมา มหากปฺปิโน,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ
มหากปฺปิโน ทูโรโตว อากจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปสฺส
โน ตุมฺहे ภิกฺขเว เอตํ ภิกฺขุํ อากจฺจนฺตํ โอทาตํ ตนฺกํ
ตฺถคนาสิกนฺติ. เอวํ ภนฺเต. “เอโส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิทฺธิโก
มหานฺฎาโว, น จ สา สมาปตฺติ สุลภรूปา, ยา เตน ภิกฺขุนา
อสมานฺนปฺพุพฺพา, ยสฺส จตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺถตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม สยํ อภิณฺเณว สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตีติ.

อิทมโวจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรํ เอตทโวจ
สตถา

“ชตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺสมี ยเณ โคตฺตปฏฺฐาสิโน
วิชฺชาจฺรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเส.

ทิวา ตปติ อาทิจโจ รตฺติมาภาติ จนฺทิม่า
 สนฺนทฺโร ชตฺติโย ตปติ ฌายี ตปติ พุราหฺมโน
 อถ สพฺพมโหฺรตฺต^๑ พุทฺโธ ตปติ เตชสาติ. เอกาทสมี.

๑๒. สหายกสุตฺต

[๒๔๖] เอวมเม สุตฺต:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสุส อารามเ. อถ โข เทว ภิกฺขุ สหายกา
 อายสฺมโต มหากปฺปินสุส สทฺธิวิหาริโน,^๒ เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺ.
 อทฺทสา โข ภควา เต ภิกฺขุ ทูรโตว อาคจฺจนฺเต, ทิสฺวาน ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “ปสฺสถ โน ตมฺเห ภิกฺขเว เอเต เทว” ภิกฺขุ สหายเก
 อาคจฺจนฺเต มหากปฺปินสุส สทฺธิวิหาริโนติ. เอวํ ภนฺเต. “เอเต โข
 ภิกฺขเว^๓ ภิกฺขุ มหิทฺธิกา มหานุภาวา, น จ สา สมาปตฺติ
 สฺสฏฺฐปา, ยา เตหิ ภิกฺขุหิ อสฺมาปนฺนปฺพุพา, ยสฺส จตฺถาย
 กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺนตฺตรํ
 พุรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฃมเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรนฺตียิ.

อิทมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สฺกโต อถาปรํ เอตทวโจ
 สตฺถา

“สหายา วติเม ภิกฺขุ จิรฺรตฺตํ สเมนิกา^๔
 สเมติ เนสํ สทฺธมโม ฃมเม พุทฺธปฺปเวทิตะ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. สพฺพมโหฺรตฺต

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท.,อิ. สเมติกา

^๔ อ. สทฺธิวิหาริกา

^๕ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

สุวินิตา กปปีเนน

ธมฺเม อริยปฺปเวทิตะ

ธารณฺติ อนฺติมํ เทหํ

เชตฺวา มารํ สวาทนฺนฺติ.* ทฺวาทสฺมํ.

ภิกขุสัมมุตตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทฺททานํ

“โกลิโต อุปติสฺโส จ

ชมฺภฺว จาปิ ปวฺจจฺติ

นโว สุชาโต ภทฺที จ

วิสาขนฺนโท ติสฺโส จ

เถรนาโม จ กปฺปิโน

สหาเยน จ ทฺวาทสาติ.

ทฺติโย นิตานวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

“นิตานาภิสฺมยธาตุ

อนมตฺตเคน กสฺสปํ

สกุการราหุลกฺขณ-

ปมฺมภิกฺขุนา วคฺโค.

ทฺติโย เตน ปวฺจจตฺติ.

นิตานวคคสัมมุตตปาลิ สมตฺตา.

* ฉ.,เท. สฺวาทินฺนฺติ

สุตตฺตนฺตปิฎกํ สํยุตฺตนิคายสฺส นิทานวคฺคสํยุตฺตปาถียา ปทานุคฺคโม

ปทานุคฺคโม	ปพฺพเพ/องฺเก	ปทานุคฺคโม	ปพฺพเพ/องฺเก
[๑]		องฺคารกฺฆาเหณ	๒๑๖/๓๐๓
อกทฺทมํ	๒๓๑/๓๑๓	องฺคารกาสุ	๖๓/๑๑๗
อกมฺมาเสหิ	๔๑/๘๒	องฺคารกาสุํ	๖๓/๑๑๗
อกริสุ	๒๒๒/๓๐๖	องฺการานํ	๖๓/๑๑๗
อกสิรลาภิ	๒๓๘/๓๒๓	อจริ	๑๙/๓๐
อกาลิเกณ	๓๓/๖๘	อจริ	๑๑๖/๒๐๒
อกาโล	๑๗/๒๔	อจิริปฺกนฺตสฺส	๓๒/๖๔
อภิจฺฉลาภิ	๒๓๘/๓๒๓	อจิริปฺปสมฺปนฺโน	๑๗/๒๖
อภุปฺปา	๑๑๕/๒๐๒	อจฺจมา	๗๐/๑๕๒
อภุสฺสสณฺณํ	๙๖/๑๘๐	อจฺจยโต	๗๐/๑๕๒
อภุโกโร	๒๔๓/๓๒๘	อจฺจยํ	๗๐/๑๕๒
อภฺยโต	๑๕๙/๒๖๔	อจฺจาวทถ	๑๔๙/๒๓๙
อภฺยมา	๑๔๙/๒๓๘	อจฺจาวทณฺเต	๑๔๙/๒๓๙
อภฺขินิ	๒๑๗/๓๐๓	อจฺจาวทตฺถ	๑๔๙/๒๓๙
อขณฺเฑหิ	๔๑/๘๒	อจฺฉริยํ	๒๔/๔๔
อคติตา	๑๔๔/๒๒๙	อจฺฉาเทตฺวา	๑๕๔/๒๕๖
อคฺมาสิ	๑๕๙/๒๖๔	อจฺฉิทฺเทหิ	๔๑/๘๒
อครุกฺตา	๗๐/๑๕๒	อจฺฉิทฺโท	๑๒๘/๒๑๔
อการวรา	๑๕๖/๒๖๒	อชฺชฏาณํ	๑๓๖/๒๒๒
อการสฺมา	๑๗/๒๖	อชฺชานตา	๗๓/๑๕๖
อคฺคตฺทวาเรหิ	๑๕๔/๒๕๕	อชฺชิตปณฺเห	๓๑/๕๖
อคฺคินา	๕๕/๑๐๔	อชฺชตฺถเก	๑๘/๒๙

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก
อขุฉตฺตวิโมกฺขา	๓๒/๖๓	อฏฺฐิมิณฺขั	๑๗๗/๒๗๗
อขุฉตฺตํ	๒๐/๓๒	อฏฺฐิราสี	๑๓๓/๒๑๘
อขุฉาวสตา	๑๕๔/๒๕๖	อฏฺฐิสงฺขลิกํ	๒๐๒/๒๙๗
อขุฉาวตฺถํ	๖๕/๑๒๕	อฏฺฐี	๑๗๗/๒๗๗
อขุโณสิตํ	๖๑/๑๑๑	อฏฺฐมฺภจฺมรตฺนํ	๑๕๓/๒๕๔
อขุโณหริ	๒๓๒/๓๑๕	อฏฺฐมฺภารี	๒๑๑/๓๐๑
อขุโณหรนฺติ	๒๓๑/๓๑๓	อฏฺฐเทสฺสุ	๒๑๑/๓๐๐
อณฺชลีกรณียํ	๔๑/๘๒	อติกฺกนฺตมานุสเกน	๗๐/๑๔๕
อณฺชิตฺวา	๒๔๒/๓๒๗	อติกฺกนฺตมานุสิกาย	๗๐/๑๔๔
อณฺชยฺยาสิ	๒๔๒/๓๒๗	อติกฺกนฺตา	๑๓๐/๒๑๕
อณฺณตริ	๓๒/๕๙	อติกฺกมม	๗๐/๑๔๖
อณฺณตฺติตฺติยปฺพุโป	๑๗/๒๖	อติจารินี	๒๑๔/๓๐๒
อณฺณตฺติตฺติยา	๒๔/๓๙	อติปฺปโค	๒๔/๓๙
อณฺณตฺติตฺติเยหิ	๒๔/๓๙	อติมณฺณตฺติ	๑๖๑/๒๖๖
อณฺณํ	๓๒/๖๐	อติมณฺณเยยฺย	๑๖๑/๒๖๖
อณฺญา	๑๘/๒๘	อติเวลลํ	๒๓๑/๓๑๓
อณฺญาจิตฺตํ	๒๒๙/๓๑๑	อตีตมทธานํ	๒๐/๓๒
อณฺญาณา	๖๐/๑๐๘	อตีตํ	๙๘/๑๘๓
อณฺโณ	๑๗/๒๕	อตีตานาคตปฺจุจฺจุปฺปนฺนํ	๗๐/๑๔๘
อฏฺฐสฺสริ	๒๐๒/๒๙๗	อตีตานาคเต	๓๓/๖๘
อฏฺฐจฺงฺคิโก	๒๗/๕๐	อตฺตโต	๖๑/๑๑๑
อฏฺฐมํ	๑๘/๒๙	อตฺตทตฺถํ	๒๒/๓๖
อฏฺฐาสิ	๑๗/๒๔	อตฺตภาวปฏฺฐิลาภํ	๒๐๒/๒๙๗
อฏฺฐิจกฺกโล	๑๓๓/๒๑๘	อตฺตภาวปฏฺฐิลาภสฺสุ	๒๔๓/๓๒๙
อฏฺฐิจกฺตฺวา	๑๕๔/๒๕๗	อตฺตภาวปฏฺฐิลาโ	๒๐๒/๒๙๗
อฏฺฐิจฺปิณฺโซ	๑๓๓/๒๑๘	อตฺตมโน	๑๔๖/๒๓๒

ปทานุกรกโม

๓๓๕

ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเก
อตฺตา	๑๕/๒๒	อธิปฺปายโส	๑๙/๒๙
อตฺถิ	๓๐/๕๗	อธิวณฺ	๑๕๘/๒๖๓
อตฺถงฺคมา	๑๕๒/๒๔๗	อโรคฺมานิ	๕๕/๑๐๔
อตฺถวสฺ	๑๔๘/๒๓๗	อนคาริยํ	๑๗/๒๖
อตฺถวเส	๑๔๘/๒๓๗	อนชฺฐมาปฺนฺนา	๑๔๔/๒๒๙
อตฺถสณฺหิตํ	๑๕๕/๒๖๐	อนชฺฐโณสฺสิตา	๕๑/๙๗
อตฺถสฺส	๒๔/๒๕	อนณฺณตฺตา	๒๐/๓๑
อตฺถิตา	๑๕/๒๒	อนตฺตโต	๖๖/๑๓๐
อตฺถิราโค	๖๔/๑๑๙	อนตฺตมณฺวํ	๑๕๓/๒๕๒
อตฺโถ	๑๙/๒๙	อนตฺตมณา	๑๕๓/๒๕๒
อทินฺนาทานปฺปจฺจยา	๔๑/๘๐	อนตฺตถาย	๑๔๕/๒๓๐
อทินฺนาทานา	๔๑/๘๐	อนนฺุโพธา	๖๐/๑๐๘
อทินฺนาทายิโน	๑๐๙/๑๙๗	อนนฺุยฺยตฺเตหิ	๑๕๕/๒๕๕
อทินฺนาทายี	๔๑/๘๐	อนนฺุสฺสริตา	๑๓๐/๒๑๕
อทุกฺขมสฺสเวทนียํ	๖๒/๑๑๔	อนนฺุสฺสฺเตสฺสุ	๔/๘
อทุกฺขมสฺสเวทนียสฺส	๖๒/๑๑๔	อนนฺุโต	๑๕๒/๒๔๘
อทุกฺขมสฺสํ	๑๕/๒๔๗	อนปฺจิตา	๗๐/๑๔๒
อทุกฺขสํ	๖๕/๑๒๕	อนเปกฺโข	๒๔๒/๓๒๗
อทุรํ	๒๐/๓๒	อนพฺยสนํ	๙๖/๑๘๐
อทุรฺนา	๑๒๖/๒๑๑	อนภาวํ	๙๖/๑๘๐
อทุรฺวา	๑๔๓/๒๒๔	อนภาวํจฺจตานิ	๓๖/๗๖
อริคฺตา	๑๗๙/๒๗๘	อนภินฺนุทิตานิ	๕๑/๙๘
อริคฺนฺตพฺพํ	๒๓๘/๓๒๓	อนภิสํขฺยโรนฺโต	๕๑/๙๗
อริคํ	๘๔/๑๖๗	อนภิสณฺเฑยยนฺโต	๕๑/๙๗
อริจฺจสมฺปฺปนฺนํ	๑๗/๒๔	อนภิสมฺพุทฺธสฺส	๔/๕
อริจฺจชาติ	๒๔๔/๓๒๘	อนมตฺตฺโค	๑๒๔/๒๑๐

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
อนย	๑๕๘/๒๖๓	อนุปทาย	๑๓๖/๒๒๑
อนวฏกนฺตา	๑๑๘/๒๐๕	อนุปาทา	๑๖/๒๓
อนาคตมทฺธาน	๒๐/๓๒	อนุปาปุณฺนาติ	๑๖๓/๒๖๗
อนาตาปี	๑๔๕/๒๓๐	อนุปายาส	๙๖/๑๘๒
อนาหาร	๕๒/๑๐๑	อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติน	๑๕๓/๒๕๓
อนิจฺจโต	๖๖/๑๓๐	อนุปฺปาทรมฺมานิ	๓๕/๗๓
อนิจฺจา	๒๐/๓๑	อนุปฺปาทา	๒๐/๓๐
อนิตฺถิณฺโณ	๖๓/๑๑๖	อนุปฺปนฺนา	๑๔๕/๒๓๐
อนิทาน	๙๖/๑๗๙	อนุพฺพนฺธิติ	๑๕๙/๒๖๕
อนิสฺสิตาย	๒๔๑/๓๒๕	อนุโมทาม	๖๗/๑๓๔
อนุกมฺปมาโน	๑๔๘/๒๓๗	อนุยาต	๖๕/๑๒๔
อนุกมฺป	๑๔๖/๒๓๓	อนุสาสน	๑๔๙/๒๓๘
อนุกุทาย	๑๑/๑๕	อนุสิกฺขมฺมานา	๒๓๑/๓๑๔
อนุกุทฺติโต	๒๓๕/๓๑๙	อนุเสติ	๓๘/๗๖
อนุตฺตโร	๘๐/๘๑	อนุสฺสรณ	๗๐/๑๔๔
อนุทฺย	๑๔๖/๒๓๓	อนุสฺสรเรยฺย	๑๓๐/๒๑๕
อนุทฺธเสติ	๑๖๕/๒๖๙	อนุปฺลิตฺต	๒๔๔/๓๓๐
อนุทฺมมจารี	๕๑/๙๖	อนเณกปริยาเยน	๑๗/๒๖
อนุปคฺมม	๑๕/๒๒	อนเณกวิธ	๕๑/๙๕
อนุปฺภุจิตาย	๑๖๕/๒๖๙	อนเณกวิทิต	๗๐/๑๔๓
อนุปตฺติตา	๒๕/๔๘	อนเณก	๗๐/๑๔๕
อนุปนาท	๑๕๐/๒๔๒	อนเณลคพาย	๒๔๑/๓๒๕
อนุปนิส	๒๓/๓๖	อนเณสน	๑๔๔/๒๒๘
อนุปวาทกา	๗๐/๑๔๕	อนตมโส	๕๕/๑๐๔
อนุปทโต	๑๕๙/๒๖๔	อนตรธาน	๒/๓
อนุปหารา	๕๒/๑๐๑	อนตรธานิสฺสติ	๑๔๓/๒๒๖

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก
อนฺตรหิตา	๑๔๓/๒๒๔	อปฺปญฺญาวาสินฺนาร	๕๑/๙๗
อนฺตรหิตโต	๒๓๖/๓๒๐	อปฺปญฺญูปคิ	๕๑/๙๗
อนฺตร	๖๖/๑๒๖	อปฺปฐิตา	๗๐/๑๔๒
อนฺตรายิกโก	๑๕๗/๒๖๓	อปฺปปกา	๒๒๔/๓๐๗
อนฺเต	๑๕/๒๒	อปฺปปคพฺภา	๑๔๖/๒๓๒
อนฺธการ	๙๕/๑๗๘	อปฺปปฏิฐป	๑๔๔/๒๒๘
อนฺวเย	๓๓/๖๘	อปฺปปฏิวานินฺยาตปฺป	๗๓/๑๕๘
อปกขุคฺเคยฺย	๖๗/๑๓๔	อปฺปปฏิเวธา	๖๐/๑๐๘
อปกสฺส	๑๔๖/๒๓๒	อปฺปปฏิสํวิทิต	๓๒/๖๔
อปจโย	๖๑/๑๑๑	อปฺปปฏิสฺสงฺขา	๖๖/๑๒๙
อปยฺนุติโย	๖๙/๑๔๑	อปฺปตฺรานิ	๑๕๖/๒๖๑
อปยฺนุตี	๖๙/๑๔๑	อปฺปตฺติฏฺฐิต	๒๒๘/๓๑๐
อปยาเปติ	๖๙/๑๔๑	อปฺปตฺติสฺสา	๑๕๖/๒๖๒
อปฺรการ	๑๔/๒๔	อปฺปตฺตฺตฺมานส	๑๖๒/๒๖๗
อปฺรา	๖๗/๑๓๔	อปฺปตฺตฺติกาณิ	๒๒๕/๓๐๘
อปฺรามาญฺเจหิ	๔๑/๘๒	อปฺปตฺตฺมาส	๒๓๘/๓๒๓
อปฺริกฺขิตฺตา	๑๙/๓๐	อปฺปทกฺขิณฺคคาหิโน	๑๔๙/๒๓๘
อปฺริตสฺส	๕๑/๙๗	อปฺปปฺปญฺญา	๑๖๑/๒๖๖
อปฺริมฺตฺโต	๑๑๙/๒๐๖	อปฺปปฺปฺริสฺสานิ	๒๒๕/๓๐๘
อปฺริยาทินฺนา	๑๒๔/๒๔๐	อปฺปมตฺตฺติกา	๗๙/๖๒
อปฺริสฺสฺฐา	๑๔๖/๒๓๓	อปฺปมตฺตฺตฺส	๑๗๙/๒๗๘
อปฺริพาห	๙๖/๑๘๒	อปฺปมาณฺวหาริโน	๑๖๖/๒๗๐
อปฺรปฺปจฺจยา	๑๕/๒๒	อปฺปิจฺฉิโน	๑๔๘/๒๓๖
อปฺปาปฺณิตฺวา	๒๒/๓๕	อปฺปเปติ	๑๓๑/๒๑๖
อปาย	๖๐/๑๐๙	อปฺปโปสฺสฺสฺกโก	๒๓๘/๓๒๒
อปฺปญฺณ	๕๑/๙๗	อปฺปโปสฺสฺสฺตา	๑๐๑/๑๘๙

ปทานุทโกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุทโกโม	ปพเพ/องเก
อปปหีนา	๑๙/๓๐	อภิกุฏ	๑๖๖/๒๖๙
อพหุลิกตา	๒๒๕/๓๐๘	อภีรโป	๒๓๙/๓๒๔
อพภณณาสี	๑๗/๒๗	อภีวาเทตฺวา	๑๕/๒๑
อพฺภากิจฺเขยฺยาม	๒๔/๔๐	อภีวานา	๑๕๑/๒๔๖
อพฺโฆกาสคโต	๑๖๔/๒๖๘	อภิสงฺขตํ	๓๗/๗๖
อพฺยาคํ	๑๕๕/๒๕๙	อภิสงฺขโรติ	๒๕/๔๘
อพฺยาปฺนจิตฺตา	๑๑๑/๑๙๙	อภิสณฺเจตยิตํ	๓๗/๗๖
อพฺยาปาทฐาตุ	๙๖/๑๘๑	อภิสมโย	๔/๖
อพฺยาปาทวิตฺกุโก	๙๖/๑๘๑	อภิสเมตาวินโน	๗๔/๑๕๙
อพฺยาปาทสงฺกปโป	๙๖/๑๘๑	อภิสเมติ	๒๐/๓๑
อพฺยาปาทสณฺญา	๙๖/๑๘๑	อภิสมฺพฺชฺฌติ	๒๐/๓๑
อภพฺโพ	๑๔๕/๒๓๐	อภิสมฺพฺพุโร	๑๑๕/๒๐๒
อภวิสส	๑๑๗/๒๐๔	อภีหรณฺติ	๕๕/๑๐๔
อภาวิตา	๒๒๕/๓๐๘	อมตทฺวารํ	๒๗/๕๑
อภาสี	๔๕/๘๗	อมตฺตณฺณหิ	๑๕๔/๒๕๕
อภิกฺกนฺตํ	๔๖/๘๙	อมนสิการา	๑๕๒/๒๔๗
อภิชานิสนฺนติ	๓๓/๖๘	อมนาปสมฺปโยคา	๑๒๖/๒๑๑
อภิชฺชมาเน	๗๐/๑๔๓	อมนุสฺเสหิ	๒๒๕/๓๐๘
อภิชฺฌาลุโน	๑๑๑/๑๙๙	อมริตฺกามो	๖๓/๑๑๗
อภิญฺญา	๑๓/๑๙	อมหฤคํ	๗๐/๑๔๔
อภิญฺยานํ	๑๕๓/๒๕๓	อมานิตา	๗๐/๑๔๒
อภิญฺญาหิ	๑๕๓/๒๕๔	อมฺจุจิตา	๑๔๔/๒๒๙
อภินฺนุทติ	๑๑๙/๒๐๖	อมฺจุจฺนิโต	๑๔๔/๒๒๘
อภินิพฺพตฺตติ	๖๒/๑๑๔	อมฺตุราสี	๑๖๕/๒๖๙
อภินิมฺมิเนยฺย	๖๔/๑๒๐	อรกฺขิตาย	๑๖๕/๒๖๙
อภินิเวसानุสยํ	๑๕/๒๒	อรกฺขิตเณ	๑๖๕/๒๖๙

ปทานุกรกโม

๓๓๙

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
อรณฺณายตเน	๒๓๑/๓๑๓	อวิชฺชา	๑/๑
อรหติ	๑๔๖/๒๓๒	อวิชฺชาคโตะ	๕๑/๙๗
อรหํ	๔๑/๘๑	อวิชฺชาชาติกา	๑๑/๑๖
อริยกนฺเตหิ	๔๑/๘๒	อวิชฺชาธาตุ	๙๗/๑๘๒
อริยสาวกา	๕๐/๙๔	อวิชฺชานิทานา	๑๑/๑๖
อริยสาวโก	๒๗/๕๑	อวิชฺชานิโรธา	๔/๑๐
อริยสาวกสฺส	๒๐/๓๒	อวิชฺชานีวรณานิ	๑๒๔/๒๑๐
อริยา	๑๕๒/๒๔๗	อวิชฺชานีวรณสฺส	๑๙/๒๙
อริเยหิ	๑๐๐/๑๘๘	อวิชฺชาปจฺจุยา	๑/๑
อริโย	๒๗/๕๐	อวิชฺชาปภาว	๑๑/๑๖
อลตฺถ	๑๖/๒๖	อวิชฺชามูลกา	๒๒๓/๓๐๗
อลทฺฐา	๑๔๔/๒๒๘	อวิชฺชาย	๑/๒
อลํ	๑๖/๒๓	อวิชฺชาวิราคา	๕๑/๙๗
อลาภิโน	๗๐/๑๔๒	อวิชฺชาสมุคฺฆาตา	๒๒๓/๓๐๗
อลกฺกนฺติ	๓๙/๗๘	อวิชฺชาสมุทฺทยา	๑๑/๑๖
อวณฺณา	๒๒/๓๖	อวิชฺชาสโมสฺรณา	๒๒๓/๓๐๗
อวทฺตํ	๑๒/๑๗	อวิชฺชูปนิสา	๒๓/๓๘
อวสิฏฺฐํ	๗๔/๑๕๗	อวิตกฺกํ	๑๕๒/๒๔๗
อวสิฏฺฐาจิ	๗๗/๑๖๒	อวิตถตา	๒๐/๓๑
อวสิสฺยิ	๒๒๙/๓๑๑	อวิทฺุเร	๙๙/๑๘๔
อวสิสฺสตุ	๒๒/๓๕	อวินิปาตฺตมโม	๔๑/๘๐
อวสิสฺสนฺติ	๕๑/๙๘	อวิมฺตํ	๗๐/๑๔๔
อวสิสฺสเสยฺยํ	๕๑/๙๘	อวิรุพฺพํ	๖๔/๑๒๑
อวกตา	๒๒/๓๖	อวิรุพฺพเห	๓๘/๗๗
อวิฆาตํ	๙๖/๑๘๒	อวิหีสานฺนโ	๙๖/๑๘๑
อวิจาร์	๑๕๒/๒๔๗	อวิหีสาทํ	๙๖/๑๘๑

ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก
อวิหีสาปริเยสนา	๙๖/๑๘๑	อัสสฏฺโง	๑๔๘/๒๓๗
อวิหีสาปริพาโห	๙๖/๑๘๑	อสิ	๒๑๑/๓๐๑
อวิหีสาวิตกโก	๙๖/๑๘๑	อสิโลม	๒๐๖/๒๙๙
อวิหีสาสงฺกปโป	๙๖/๑๘๑	อสี	๒๐๖/๒๙๙
อวิหีสาสมฺญา	๙๖/๑๘๑	อสีสภพฺนุ	๒๑๗/๓๐๓
อเวจฺจปฺปสาเทน	๔๑/๘๑	อสุสิโร	๑๒๘/๒๑๔
อโวจ	๑๒/๑๖	อเสสวिरาคนิโรธา	๑ /๒
อสกุจฺจ	๑๔๗/๒๓๕	อโสภ	๖๔/๑๒๑
อสกุภาเรน	๑๖๖/๒๖๙	อสุส	๒๔/๔๐
อสงฺขาติตฺวา	๒๓๑/๓๑๔	อสุสทฺธา	๑๐๑/๑๘๙
อสมฺมมานา	๗๐/๑๔๓	อสุสทฺโธ	๑๕๐/๒๔๑
อสมฺมมานโน	๗๐/๑๕๐	อสุสาทปริเยสน	๑๑๖/๒๐๒
อสติ	๔/๘	อสุสาท	๑๑๕/๒๐๒
อสนินิจกุก	๑๖๒/๒๖๗	อสุสาทานุปลฺสิน	๕๒/๑๐๙
อสพฺเลหิ	๔๑/๘๒	อสุสาเทติ	๑๕๘/๒๖๔
อสมปตฺติ	๗๐/๑๔๖	อสุสาโท	๑๑๕/๒๐๑
อสมปนฺนปฺพพา	๒๔๕/๓๒๕	อสุสาส	๓๒/๕๙
อสมปิตา	๑๐๗/๑๖๙	อสุสาสมปตฺโต	๓๒/๕๙
อสมปฺชาโน	๒๕/๔๘	อสุสุ	๖๒/๑๑๓
อสมฺมาสมฺพุทฺเตสุ	๙๗/๑๘๒	อสุสุตฺวโต	๖๑/๑๑๑
อสมฺโมสาย	๑๕๖/๒๖๒	อสุสุตฺถ	๑๖๕/๒๖๘
อสมฺยการ	๑๗/๒๔	อสุสุนิ	๒๔๓/๓๒๗
อสมฺยการา	๖๗/๑๓๒	อสุโสสิ	๒๔/๔๑
อสมฺมเตหิ	๒๓๒/๒๖๙	อหฺงการมมฺงการมานุสฺยา	๒๐๐/๒๙๓
อัสสคฺคสฺส	๑๔๘/๒๓๗	อหิตาย	๖๖/๑๓๑
อัสสคฺเคน	๑๐๐/๑๘๘	อหิริกา	๑๐๑/๑๘๙

ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/อญฺเฏ	ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/อญฺเฏ
อหิริเกหิ	๑๐๑/๑๘๙	อาจโย	๖๑/๑๑๑
อหิริโก	๑๕๐/๒๔๑	อาจิกฺขติ	๒๐/๓๑
อหุ	๔/๖	อาจิกฺขนฺติ	๑๕๒/๒๔๗
อโหสิ	๒๔/๔๑	อาจิกฺขี	๖๕/๑๒๖
		อาชานาถ	๑๒๖/๒๑๒
[อา]		อาณิสฺสจฺมาโต	๒๒๙/๓๑๑
อาภฺขติ	๑๗/๒๖	อาณิ	๒๒๙/๓๑๑
อาภฺขมาโน	๔๑/๘๐	อาตปฺป	๗๓/๑๕๗
อาภฺขามิ	๑๕๒/๒๖๔	อาตปิโน	๑๗๙/๒๗๙
อาภฺการปริวิตกฺกา	๖๘/๑๓๕	อาตปิ	๑๗/๒๖
อาภฺกาสนิสฺสิตา	๖๓/๑๑๗	อาทานิ	๖๑/๑๑๑
อาภฺกาสานญฺจายตฺน	๙๕/๑๗๘	อาทาย	๕๕/๑๐๔
อาภฺกาเส	๗๐/๑๔๓	อาทิจฺโจ	๒๔๕/๓๓๑
อาภฺกญฺจณฺณายตฺนธาตุ	๙๕/๑๗๘	อาทิตฺตา	๒๑๘/๓๐๔
อาภฺกญฺจณฺณายตฺน	๑๕๒/๒๔๘	อาทิตฺโต	๒๑๘/๓๐๔
อาภฺกญฺณมนุสฺส	๖๕/๑๒๕	อาทิพฺรหฺมจฺริยํ	๑๕๕/๒๖๐
อาภฺกญฺติปจฺจาโกฏฺฐิตานิ	๒๔๒/๒๓๖	อาทิพฺรหฺมจฺริยโก	๔๕/๘๘
อาภฺคจฺจนฺตํ	๑๗/๒๓	อาทินวทสฺสาวิน	๑๔๔/๒๒๙
อาภฺคจฺเจยฺย	๒๔/๔๐	อาทินวทสฺสาวี	๑๔๔/๒๒๙
อาภฺคตฺติ	๔๐/๗๘	อาทินวปริเยสน	๑๑๖/๒๐๒
อาภฺโคโต	๒๐/๓๒	อาทินวานุสฺสโน	๕๒/๑๐๑
อาภฺคมยมาโน	๒๓๒/๓๑๕	อาทินโว	๑๑๕/๒๐๑
อาภฺคมฺม	๑๐๐/๑๘๘	อาเนณฺข	๕๑/๙๗
อาภฺคาริกญฺตสฺส	๑๕๔/๒๕๖	อาเนณฺขาภิสฺสขาริ	๕๑/๙๗
อาภฺคุจาริ	๖๓/๑๑๘	อาปทฺขติ	๑๔๔/๒๒๙
อาภฺคุจาริ	๖๓/๑๑๘	อาปทฺขิสฺสาม	๑๔๔/๒๒๙

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
อาปนุโน	๔/๕	อาราเชสิ	๖๖/๑๒๖
อาปานียกัสม	๖๖/๑๒๙	อารามสมปนุโน	๖๕/๑๒๕
อาไปธาคู	๑๑๔/๒๐๑	อาราม	๑๖๑/๒๖๖
อาภาติ	๒๔๕/๓๓๑	อารุปา	๗๐/๑๔๖
อาภาธาคู	๙๕/๑๗๘	อารุยุห	๑๐๐/๑๘๘
อาภิเจตสิกาน	๒๓๘/๓๒๓	อาโรจาเปตฺวา	๒๑๓/๓๐๒
อาภิชฺชิก	๑๔๙/๒๓๙	อาโรปิโต	๗๔/๑๕๙
อามนฺเตสิ	๑/๑	อาโรหนฺติ	๑๔๓/๒๒๔
อามิสกิมฺภิกฺขเหตุ	๑๖๙/๒๗๒	อาโรหปริณาเหณ	๑๕๐/๒๔๑
อามิสคต	๑๕๘/๒๖๓	อาโลโก	๔/๘
อามิสจกฺขุ	๑๕๘/๒๖๓	อวเส	๑๐๐/๑๘๘
อายตี	๑๒/๑๗	อวิภาว	๗๐/๑๔๓
อายสฺมณฺต	๒๔/๓๔	อสนภณฺจาน	๒๑/๓๔
อายาจมานา	๑๗๒/๒๗๓	อสนวา	๓๒/๖๓
อายาเจยฺย	๑๗๒/๒๗๓	อสนฺนิเจยฺย	๕๓/๑๐๒
อายาม	๑๕๓/๒๕๑	อาหจฺจ	๒๗/๕๑
อายุปฺปมาณ	๑๔๓/๒๒๔	อาหฺรทสพฺโล	๗๒/๑๕๕
อายุสฺสงฺขาร	๒๒๘/๓๑๑	อาหเรติ	๑๒/๑๖
อารกา	๖๓/๑๑๗	อาหาโร	๑๒/๑๖
อารณฺณิก	๑๓๖/๒๒๐	อาหุ	๑๖๖/๒๗๐
อารณฺณิกตฺตสฺส	๑๔๘/๒๓๖	อาพวโก	๑๗๒/๒๗๔
อารทฺรจิตฺตา	๑๗/๒๖	[อ]	
อารทฺรวิริยา	๑๐๐/๑๘๘	อิภฺขณิก	๒๑๕/๓๐๓
อารทฺรวิริโย	๑๔๘/๒๓๗	อิภฺขณิตฺติก	๒๒๒/๓๐๖
อารภถ	๒๒/๓๕	อิจฺฉติ	๒๓๓/๓๑๖
อารมฺมณ	๒๓๐/๓๑๒	อิทฺถตฺตยา	๑๗/๒๗

ปทานุกรกโม	ปทเพ/องศ	ปทานุกรกโม	ปทเพ/องศ
อิตธีรตรกลานปัจจัยเภสัชพรรษา-		อุทกวารโก	๖๘/๑๔๐
สนตุฎฐิยา	๑๔๔/๒๒๘	อุทก	๗๐/๑๔๓
อิตธีรตรจิวรสนตุฎฐิยา	๑๔๔/๒๒๘	อุทปาที	๔/๘
อิตธีรตรปัญพาตสนตุฎฐิยา		อุทพาน	๖๘/๑๔๐
	๑๔๔/๒๒๘	อุปนิกขิเปย	๗๘/๑๖๒
อิตธีรตรเสนาสนสนตุฎฐิยา	๑๔๔/๒๒๘	อุทเร	๒๑๐/๓๐๐
อิตธีรเตรน	๑๔๔/๒๒๘	อุททาปนวัต	๖๕/๑๒๕
อิทปปัจจัยตา	๒๐/๓๑	อุททิสิตา	๑๕๔/๒๕๖
อิทฐ	๖๕/๑๒๕	อุทฐเรย	๕๕/๑๐๔
อิทฐิวิ	๗๐/๑๔๓	อุทฐ	๕๑/๙๘
อินุทริยาน	๑/๓	อุปก	๒๑๖/๓๐๐
อิสสาปกา	๒๑๖/๓๐๓	อุปกฯฌเย	๖๓/๑๑๗
		อุปกจเย	๖๑/๑๑๑
[อ]		อุปกเจโท	๑/๓
อุกุกณณก	๑๖๔/๒๖๘	อุปฏจนาสา	๒๔๑/๓๒๕
อุกุกชเย	๑๗/๒๖	อุปฏจาเปสสนุ	๒๒๙/๓๑๑
อุกุกณหา	๔๕/๘๘	อุปฏจิตาย	๒๓๒/๓๑๖
อุจฉินนโม	๕๕/๑๐๔	อุปฏจิตสสตีโน	๑๐๑/๑๙๐
อุชุปฏิปโน	๔๑/๘๑	อุปทุตา	๑๕๑/๒๔๖
อุชจาสา	๓๒/๕๙	อุปฐาวิสสตี	๒๐/๓๒
อุตตติกรณ	๖๓/๑๑๗	อุปฐาติ	๖๖/๑๒๗
อุตตตานกุตตานโก	๖๐/๑๐๘	อุปฐินิทาน	๖๖/๑๒๗
อุตตานิกโร	๒๐/๓๑	อุปฐินิโรธสารูปคามินี	๖๖/๑๒๗
อุทกนิสสิตา	๖๓/๑๑๗	อุปนโร	๖๖/๑๒๗
อุทกมุสิตานิ	๗๖/๑๖๑	อุปธิปภ	๖๖/๑๒๗
อุทกรหเท	๑๕๘/๒๖๓	อุปธิสมุท	๖๖/๑๒๗

ปทานุคโกม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุคโกม	ปพเพ/องฺเก
อุปริสฺสมี	๖๖/๑๒๗	อุปาทานปจฺจยา	๑/๑
อุปนาหิ	๑๕๐/๒๔๑	อุปาทานนินทาโน	๓๒/๔๔
อุปนิกฺขิตฺตา	๗๘/๑๖๒	อุปาทานนโรธา	๑/๒
อุปนิกฺขิเปยฺย	๗๘/๑๖๒	อุปาทานปจฺจยา	๑/๑
อุปนิกฺเขปนมตฺตยา	๒๓๗/๓๒๑	อุปาทานปฺปภาโว	๓๒/๔๔
อุปนิธี	๗๔/๑๕๙	อุปาทานสมุทโย	๓๒/๔๔
อุปนีโต	๑๕๓/๒๕๓	อุปาทานิ	๑/๑
อุปปชฺชมาเน	๗๐/๑๔๕	อุปาทานิเยสุ	๕๒/๑๐๐
อุปปตฺติ	๙๗/๑๘๒	อุปาทานุปนิโส	๒๓/๓๘
อุปปนฺนา	๗๐/๑๔๕	อุปาทียติ	๑๒/๒๒
อุปปริกฺขิ	๑๕๓/๒๕๓	อุปาสกํ	๑๘/๒๘
อุปยาเปนฺติ	๖๙/๑๔๐	อุปาสนสฺสมี	๒๓๐/๓๑๒
อุปปุปาทานาภินิเวสวินิพฺพโร	๑๖/๒๒	อุเปกฺขโก	๑๕๒/๒๔๗
		อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ	๑๕๒/๒๔๗
อุปริ	๒๓/๓๘	อุเปติ	๑๕/๒๒
อุปริเวหาสํ	๑๓๒/๒๑๗	อุปปชฺชเยยฺยํ	๒๓๖/๓๑๙
อุปวาทกา	๗๐/๑๔๕	อุปปนฺนา	๕๑/๙๗
อุปวายติ	๒๓๓/๓๑๖	อุปปาโท	๑๒๐/๒๐๗
อุปสงฺกมฺติ	๑๔๖/๒๓๒	อุพเพเรน	๗๕/๑๖๐
อุปสมปฺชฺช	๑๓/๑๙	อุพฺภทํ	๗๕/๑๖๐
อุปสมฺปาเทนฺติ	๑๗/๒๖	อุโภ	๑๕/๒๒
อุปสฺสเรยฺย	๕๓/๑๐๒	อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ	๗๐/๑๔๓
อุปสฺสฺสูติ	๔๕/๘๘	อุรพฺภานํ	๑๓๖/๒๒๒
อุปฺหโต	๑๕๙/๒๖๕	อุเร	๖๓/๑๑๖
อุปาทานกฺขยารามํ	๑๖๖/๒๗๐	อุสุ	๒๐๕/๒๙๙
อุปาทานชาติโก	๒๔/๔๔	อุสุโลมํ	๒๐๘/๒๙๙

ปทานุกรกโม

๓๔๕

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

อุสุโสฬสพิ

๗๓/๑๕๘

เอโสหมสุมิ

๖๑/๑๑๑

[อุ]

เอหิ

๓๒/๕๙

เอหิปลุสสิโก

๔๑/๘๑

อุรุสุ

๒๑๐/๓๐๐

เอพกา

๑๖๐/๒๖๕

[เอ]

[โอ]

เอกฆโน

๑๒๘/๒๑๔

โอกิริ

๒๑๖/๓๐๓

เอกจจ

๑๖๖/๒๖๙

โอกิริณี

๒๑๖/๓๐๓

เอกตถ

๓๕/๗๑

โอกิลินี

๒๑๖/๓๐๓

เอกนตทุททา

๑๑๘/๒๐๕

โอโกฏิมิ

๒๔๐/๓๒๕

เอกนตปริปัญณ

๑๕๔/๒๕๖

โอกุกมนิยา

๑๕๖/๒๖๒

เอกนตปริสุทฐ

๑๕๔/๒๕๖

โอกุกา

๒๒๖/๓๐๘

เอกนตสุชา

๑๑๘/๒๐๖

โอกุกาสถ

๒๒๖/๓๐๘

เอกปุตตโก

๖๓/๑๑๕

โอคาเหตวา

๒๓๑/๓๑๓

เอกมนต

๑๕/๒๑

โอข

๕๕/๑๐๔

เอกวิหาร

๒๔๔/๓๒๘

โอตาร

๒๓๐/๓๑๖

เอโกทิภาว

๑๕๒/๒๔๗

โอตตปปติ

๑๔๕/๒๓๐

เอวมายุปริยนโต

๗๐/๑๔๕

โอตตปปิ

๑๔๕/๒๓๐

เอวมาหาโร

๗๐/๑๔๕

โอทหิสสนติ

๒๒๙/๓๑๑

เอวโคตโต

๗๐/๑๔๕

โอทหิส

๒๒๙/๓๑๑

เอวจิตโต

๑๔๖/๒๓๓

โอทาท

๒๔๕/๓๓๐

เอวนาโม

๗๐/๑๔๕

โอปนนิโก

๔๑/๘๑

เอวมหาอนุภาเว

๗๐/๑๔๓

โอปนม

๒๒๓/๓๐๗

เอวมหาพิทิก

๗๐/๑๔๓

โอปิลาวติ

๑๕๖/๒๖๑

เอววัฒน

๗๐/๑๔๕

โอมุเนย

๕๕/๑๐๔

เอวสุททุกขปฏิสสเวที

๗๐/๑๔๕

โอรพุกโก

๒๐๕/๒๙๘

ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก
โอรโส	๑๕๔/๒๕๘	กต	๑๗/๒๔
โอโรหนติ	๑๕๓/๒๒๔	กตูปาสนา	๒๒๘/๓๑๐
โอรุชชติ	๑๕๓/๒๕๕	กถ	๑๗/๒๔
โอโลเกย	๖๘/๑๔๐	กถกถ	๒๐/๓๒
โอวทิสสามิ	๑๕๔/๒๒๙	กถรุโป	๑๕๖/๒๓๒
โอวาทกา	๑๕๐/๒๔๑	กถาสลลาโป	๒๔/๔๑
โอหารेतวรา	๑๕๔/๒๕๖	กนตารสส	๖๓/๑๑๖
โอหิตโสโต	๑๕๔/๒๕๗	กนตารมกค	๖๓/๑๑๕
โอพาริก	๗๐/๑๔๘	กนตาราวเสโส	๖๓/๑๑๕
[ก]		กนทนต์น	๑๒๖/๒๑๑
		กปสทสทส	๑๒๘/๒๑๔
		กปสท	๑๒๘/๒๑๔
กชชติ	๑๕/๒๒	กปสทส	๑๒๘/๒๑๔
กจจิ	๑๕๙/๒๖๔	กปสทส	๑๒๘/๒๑๔
กฐสี	๑๒๔/๒๑๐	กปสทส	๒๓๑/๓๑๒
กฐกวิปากตรา	๗๐/๑๕๓	กปโป	๒๗/๕๐
กฐโก	๑๕๗/๒๖๓	กมมวาทา	๒๔/๓๙
กฐจวาทน	๕๒/๑๐๐	กมมสส	๒๒๒/๒๙๗
กฐจัน	๖๒/๑๑๔	กรณีย	๑๗/๒๗
กณฏกคห	๑๖๐/๒๖๕	กรโรติ	๑๗/๒๔
กณเท	๒๒๘/๓๑๐	กธภาค	๒๒๔/๓๐๗
กตณญตา	๒๓๔/๓๑๗	กธล	๑๒/๑๗
กตณญโน	๒๓๔/๓๑๗	กธจรูปธนา	๒๓๐/๓๑๒
กตมานิ	๓๓/๖๗	กธจโร	๒๓๔/๓๑๗
กตเวทิตา	๒๓๔/๓๑๗	กธยาณา	๖๘/๑๔๐
กตเวทิน	๒๓๔/๓๑๗	กธยาณานิมุตติกา	๙๘/๑๘๓
กตหตุตา	๒๒๘/๓๑๐	กธล	๑๒/๑๗

ปทานุกรโม	ปพฺพ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺพ/องฺเก
กวิกตา	๒๒๙/๓๑๑	กายสมฺพสุสชา	๒/๔
กาวฬิกาโร	๑๑/๑๕	กายสมฺพสุโส	๒/๔
กพาโร	๗๒/๑๕๕	กายสุจฺริเตน	๗๐/๑๔๕
กเพวรสุส	๑/๓	กายูปโค	๑๙/๓๐
กัมสพกา	๑๖๑/๒๖๖	การณโก	๒๐๘/๒๙๙
กากเปยฺยา	๗๕/๑๖๐	การุณย์	๑๔๖/๒๓๓
กากา	๗๕/๑๖๐	กาลกิริยา	๒/๓
กามจฺจนฺโท	๙๖/๑๗๙	กาโล	๖๖/๑๒๖
กามธาทู	๙๖/๑๗๙	กฺวาสุส	๖๔/๑๒๒
กามปริเยสนา	๙๖/๑๗๙	กาเวยฺยา	๒๒๙/๓๑๑
กามปริพาโห	๙๖/๑๗๙	กาสายานิ	๑๕๔/๒๕๖
กามวิตกฺโก	๙๖/๑๗๙	กาพปกุเข	๑๕๐/๒๔๑
กามสงฺกปโป	๙๖/๑๗๙	กิจฺจํ	๔/๕
กามสฺสณฺนา	๙๖/๑๗๙	กิมกฺขายี	๒๔/๔๐
กามะสุมิจฺฉาจารปฺปจฺจยา	๔๑/๘๐	กิมงฺคํ	๒๓๑/๓๑๓
กามะสุมิจฺฉาจारा	๔๑/๘๑	กิลนฺโต	๖๖/๑๒๙
กามะสุมิจฺฉาจารย์	๔๑/๘๑	กิลมถสุส	๒๒๗/๓๐๙
กามะหิ	๑๕๒/๒๔๖	กัชาติก	๑๑/๑๕
กาย	๒/๔	กัณิทาน	๑๑/๑๕
กายทฺจุจฺริเตน	๗๐/๑๔๕	กัปปจฺจยา	๔/๖
กายธาทู	๘๕/๑๖๘	กัปปาว	๑๑/๑๕
กายพฺนฺธํ	๒๑๘/๓๐๔	กัสมฺมุทฺย	๑๑/๑๕
กายปริยฺนฺตํ	๕๑/๙๘	กัวิทฺโฆ	๑๒๘/๒๑๓
กายวิมฺภวณฺธาทู	๘๕/๑๖๘	กัวิทฺพุทฺทา	๑๓๐/๒๑๕
กายสงฺฆาโร	๒/๔	กุกฺกุฏฺฏาทานํ	๑๓๖/๒๒๒
กายสมฺเจตนาเหตุ	๒๕/๔๗	กุกฺกุฏฺมิ	๒๔๓/๓๒๘

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
กุกุทนิสสิตา	๖๓/๑๑๗	เกสมสฺส	๑๕๔/๒๕๖
กุกุท	๖๓/๑๑๗	โกธโน	๑๕๐/๒๔๑
กททาลปิฎก	๕๕/๑๐๒	โกธมานมกขวินยตถ	๒๔๓/๓๒๘
กุนนทีย	๒๓/๓๘	ไกลฎจิมตติโย	๗๘/๑๖๒
กุมารกวาทา	๑๕๔/๒๕๕		
กุมารโก	๑๕๔/๒๕๕	[ข]	
กุมภการปกา	๕๑/๙๘	ขณฺหาขณฺทิก	๕๕/๑๐๔
กุมภณฺท	๒๑๑/๓๐๐	ขณฺทิจจ	๒/๓
กุมภตฺเถนเกหิ	๒๒๕/๓๐๘	ขตฺติโย	๒๔๕/๓๓๐
กุมโม	๑๕๙/๒๖๔	ขนฺธาน	๒/๓
กุล	๑๗/๒๖	ขยธมฺมา	๒๐/๓๑
กุลปฺตโต	๓๒/๖๐	ขเยณานิ	๒๓/๓๖
กุลปฺปชาติ	๑๕๔/๒๒๕	ขรสฺสเรน	๗๐/๑๕๒
กุลลา	๒๐๓/๒๙๗	ขาทิสฺสามิ	๒๓๒/๓๑๕
กุลานุทยตาย	๑๕๔/๒๕๕	ขายติ	๖๐/๑๐๘
กุลฺปโก	๑๔๗/๒๓๔	ขิปนฺติ	๑๖๕/๒๖๙
กฺสคฺเคน	๗๕/๑๖๐	ขิปปตฺร	๑๒๘/๒๑๔
กฺสลา	๖๘/๑๔๐	ขิปป	๖๐/๑๐๘
กฺสฺสฺสพสมฺหิต	๑๕๔/๒๕๗	ขีณตฺริจฺจนานิ	๔๑/๘๐
กฺสฺสฺส	๑๐๐/๑๘๘	ขีณนฺโร	๔๑/๘๐
กฺสฺสฺสมุคฺชาตา	๒๒๓/๓๐๗	ขีณปิตฺติวิสโย	๔๑/๘๐
กฺสฺสโมสฺรณา	๒๒๓/๓๐๗	ขีณา	๑๗/๒๗
กฺสฺสการ	๒๒๓/๓๐๗	ขีณาปายทฺฤคฺคิตฺวินิปาโต	๔๑/๘๐
กฺสฺสจฺมา	๒๓๓/๓๐๗	ขีณาสโว	๕๑/๙๘
กฺเป	๒๒๒/๓๐๖	ขียนฺติ	๒๒๘/๓๑๑
เกวลสฺส	๑/๒	ขีร	๑๐๐/๑๘๘

ปทานุกรกโม	ปพฺพเลข	ปทานุกรกโม	ปพฺพเลข
ขุรุมุณฺฑ	๗๐/๑๕๒	คามกุกโก	๒๑๑/๓๐๑
เขมโต	๖๖/๑๒๘	คามกุกโก	๒๑๑/๓๐๑
เขโพ	๑๐๐/๑๘๗	คามฆาตกา	๑๓๖/๒๒๒
[ค]		คาม	๑๖๐/๒๖๕
		การยห	๒๔/๔๐
คจฺจนฺตี	๖๕/๑๒๓	การฆาตกา	๒๑๑/๓๐๑
คณฺเฑย	๑๖๐/๒๖๕	การวี	๖๓/๑๑๗
คทฺทฺพนมตฺตํ	๒๒๖/๓๐๘	คิฐณา	๒๐๒/๒๙๗
คณฺตพฺพ	๑๓๕/๒๒๐	คิณฺชการสเถ	๔๕/๘๗
คณฺธตณฺหา	๑๙๕/๒๘๙	คิริพฺพเช	๑๓๓/๒๑๘
คณฺธธาตุ	๘๕/๑๖๘	คิลพพิโส	๑๕๘/๒๖๓
คณฺธสญฺเจตนา	๑๙๔/๒๘๘	คิลานปจฺจยเมสชฺชปรีกฺษาเรณ	
คณฺธสญฺญา	๑๙๓/๒๘๘		๑๔๔/๒๒๙
คณฺธสมฺปนฺโน	๖๖/๑๒๙	คิเลย	๑๕๘/๒๖๓
คณฺเฐน	๖๖/๑๒๙	คิหิโน	๗๐/๑๔๒
คเมติ	๙๖/๑๘๐	คุพิกา	๗๘/๑๖๒
คมฺภีรตฺถา	๒๒๙/๓๑๑	คุพิกาพณฺธิ	๑๒๙/๒๑๕
คมฺภีรา	๒๒๙/๓๑๑	คุพฺพิณฺจิกฺขาตา	๖๐/๑๐๙
คมฺภีราวภาโส	๒๔/๔๔	คุก	๑๖๑/๒๖๖
คมฺภีเร	๑๕๘/๒๖๓	คุกกูป	๒๑๒/๓๐๒
คยฺหติ	๑๔๖/๒๓๒	คุกขาที	๒๒๒/๓๐๖
ครุกัน	๑๔๘/๒๓๖	คุกปฺปฺรา	๑๖๑/๒๖๖
คหปตานิ	๑๔๘/๒๓๖	คุกาที	๑๖๑/๒๖๖
คหปติ	๔๑/๘๐	โคฆาตโก	๒๐๒/๒๙๗
คหปติปญฺจมิ	๗๒/๑๕๕	โคจราย	๒๓๒/๓๑๕
คหปติวคฺโค	๔๑/๘๐	โคตฺตปฏฺฐิสาริโน	๒๔๕/๓๓๐

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
โคปานสิโย	๒๒๓/๓๐๗	จนทิมสุริยาน	๒๒๘/๓๑๐
โคภูตาน	๑๓๖/๒๒๑	จนทิมมา	๒๔๕/๓๓๑
โคมยานิ	๕๒/๑๐๐	จนทูปมา	๑๔๖/๒๓๒
		จมน	๑๗๗/๒๗๗
[ม]		จรมาน	๖๑/๑๑๒
ฉรวาโส	๑๕๔/๒๕๖	จวติ	๔/๕
ฉเสย	๑๗๘/๒๗๗	จวนตา	๒/๓
ฉานธาดุ	๘๕/๑๖๘	จาดุมมหาภูติ	๖๑/๑๑๑
ฉานวิมฺวณธาดุ	๘๕/๑๖๘	จาดุมมหาภูติโก	๖๑/๑๑๑
ฉานสมฺผลสสา	๒/๓	จาดุมมหาภูติสส	๖๒/๑๑๑
ฉานสมฺผลโส	๒/๔	จาริตุ	๒๓๒/๓๑๕
ฉาน	๖๖/๑๒๘	จาเลสิ	๑๔๖/๒๓๒
ฉมมปเรโต	๖๖/๑๒๙	จิตตการโก	๖๔/๑๒๐
ฉมมาภิตโต	๖๖/๑๒๙	จิตตทฺขรา	๒๒๙/๓๑๑
		จิตตพยุณฺนา	๒๒๙/๓๑๑
[จ]		จิตตสงฺขาร	๒/๔
จกฺขธาดุ	๘๕/๑๖๘	จิตเตน	๑๖๕/๒๖๙
จกฺขมนโต	๑๗/๒๖	จิรวาสิ	๑๕๙/๒๖๔
จกฺขวิมฺวณธาดุ	๘๕/๑๖๘	จิรวการสมเย	๒๓๘/๓๒๒
จกฺขวิมฺวณ	๒/๔	จิรวปณฺทปาดเสนาสนคิลานปจฺจย-	
จกฺขสมฺผลสสา	๒/๓	เกสฺสชฺชปริกฺขาราน	๗๐/๑๔๒
จกฺขสมฺผลโส	๒/๔	จิรวเหตุ	๑๔๔/๒๘๘
จกฺกมติ	๙๙/๑๘๔	จิรว	๑๔๔/๒๒๘
จกฺกมนุ	๙๙/๑๘๔	จตุปปาโต	๔๐/๗๘
จตุทฺทิสา	๒๒๘/๓๑๐	จโต	๗๐/๑๔๕
จตุสจฺจิรวชฺชนา	๗๒/๑๕๕	เจตนา	๒/๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
เจตสิก	๔๑/๘๐	ชรามรณนิโรธคามินี	๗๓/๑๕๖
เจเตติ	๓๘/๗๖	ชรามรณนิโรธสารูปคามินี	๕๑/๙๖
เจโตวิมุตติ	๑๖๖/๒๐๒	ชรามรณนิโรธ	๔/๘
โจรฆาตโก	๒๑๗/๓๐๓	ชรามรณสมุทโย	๒๗/๕๐
โจร	๖๓/๑๑๘	ชรามรณ	๓๓/๖๗
[ฉ]		ชรุทปาน	๑๔๖/๒๓๒
		ชเลยุย	๕๒/๑๐๐
		ชวโน	๒๒๘/๓๑๐
ฉตฺตีสาย	๖๗/๑๓๔	ชโว	๒๒๘/๓๑๐
ฉนฺทนานตฺต	๙๑/๑๗๑	ชหิ	๒๔๔/๓๓๐
ฉนฺทราคปฺปหาน	๑๑๕/๒๐๑	ชาคริย์	๑๕๓/๒๕๕
ฉนฺทราควินโย	๑๑๕/๒๐๑	ชาตรูปปฏิรูปก	๑๕๖/๒๖๑
ฉนฺทราโค	๒๔๔/๓๒๙	ชาตรูปสฺส	๑๕๖/๒๖๑
ฉนฺโท	๗๓/๑๕๗	ชาติ	๑/๑
ฉวี	๒๓๐/๓๑๒	ชาติชรามรณ	๓๗/๗๗
ฉาเทตพฺพ	๑๕๓/๒๕๔	ชาติชาติก	๒๔/๔๔
ฉิฐชติ	๑๐๐/๑๘๘	ชาตินิทาน	๒๔/๔๔
ฉินฺนปิโลติโก	๒๒/๓๕	ชาตินิโรธคามินิยา	๓๓/๖๗
ฉेतฺวา	๕๕/๑๐๔	ชาตินิโรธสารูปคามินี	๕๑/๙๖
[ช]		ชาตินิโรธ	๑/๒
		ชาติปัจจุยา	๑/๑
		ชาติปฺปภว	๕๑/๙๕
ชงฺขม	๑๗๘/๒๗๗	ชาติโย	๗๐/๑๔๕
ชนตา	๑๔๘/๓๒๗	ชาติสมุทฺย	๒๔/๔๔
ชนปทกลฺยาณิยา	๑๖๙/๒๗๒	ชาโต	๑๐๐/๑๘๘
ชเนตฺสุมิ	๒๔๕/๓๓๐	ชานตา	๓๒/๖๐
ชรสิคาล	๑๖๔/๒๖๘		
ชรา	๒/๓		

ปทานุภุโก	ปพเพ/องฺเก	ปทานุภุโก	ปพเพ/องฺเก
ชานนฺตา	๗๐/๑๔๓	ฉาเยยฺย	๕๓/๑๐๒
ชายติ	๔/๕		
ชายปติกา	๖๓/๑๑๕	[ณ]	
ชิณฺโณ	๑๔๘/๒๓๖	ฌาณญฺตา	๒๐๒/๒๙๗
ชียฺยติ	๔/๕	ฌาณวตฺถุณิ	๓๓/๖๖
ชีรุหิ	๔๓/๘๔	ฌาณํ	๓๓/๖๖
ชีรหธาตฺ	๘๕/๑๖๘	ฌาณานิ	๓๓/๖๘
ชีรหธาตํ	๘๖/๑๖๙	ฌาติกํ	๕๐/๙๔
ชีรหวิณฺณฌาณธาตฺ	๘๕/๑๖๘	ฌาโต	๑๕๑/๒๔๖
ชีรหสมฺพสฺสชา	๒/๔	ฌายปฏฺฐิปนโน	๔๑/๘๑
ชีรหสมฺพสฺโส	๒/๔	ฌาโย	๔๑/๘๒
ชีรณตา	๒/๓	ฌสฺสติ	๒๐๒/๒๘๗
ชีวติ	๑๔๓/๒๒๖		
ชีวํ	๓๕/๗๑	[จ]	
ชีวิตปริยาทानา	๕๑/๙๘	จาเนหิ	๙๖/๑๘๐
ชีวิตปริยนฺตํ	๕๑/๙๘	จิตา	๒๐/๓๑
ชีวิตเหตฺ	๑๖๙/๒๗๒	จิติ	๑๒๐/๒๐๗
ชีวิตินฺทริยสฺส	๒/๓	จสฺสติ	๑๕๗/๒๖๓
ชีวิตุกาโม	๖๓/๑๑๗		
ชฺฌนฺทปฺกฺเข	๑๕๐/๒๔๒	[ท]	
โชตเย	๒๔๑/๓๒๖	ทเหยฺย	๕๕/๑๐๔
[ณ]		[ต]	
ฌายินิ	๑๖๖/๒๗๐	ตคฺฌม	๗๐/๑๕๒
ฌายิกิ	๑๐๐/๑๘๘	ตทฺฐํ	๖๒/๑๑๔
ฌายี	๒๔๕/๓๓๑	ตทฺฐา	๖๒/๑๑๔

ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺก
ตณฺหุขย	๒๔๔/๓๓๐	ติกโกชน	๑๕๔/๒๕๔
ตณฺหา	๑/๑	ติฏฺฐมาโน	๖๑/๑๑๑
ตณฺหาชาติโก	๖๖/๑๒๗	ติฏฺฐเจยฺย	๕๕/๑๐๔
ตณฺหานิทาน	๓๒/๖๒	ติณณกฺขณิสฺสิตา	๙๖/๑๘๐
ตณฺหานิโรธคามินียา	๓๓/๖๗	ติณหาเย	๙๖/๑๘๐
ตณฺหานิโรธา	๑/๒	ติณฺณุกั	๙๖/๑๘๐
ตณฺหาปจฺจยา	๑/๑	ติณฺนผลา	๒๒๗/๓๐๙
ตณฺหาปภโว	๖๖/๑๒๗	ติริยงฺคมาณี	๕๕/๑๐๔
ตณฺหาสนฺนโยชนาน	๑๒๔/๒๑๐	ติโรกฺขุฑฺฑ	๗๐/๑๔๓
ตณฺหาสมุทโย	๖๖/๑๒๗	ติโรปพฺพติ	๗๐/๑๔๓
ตโตนิทาน	๖๓/๑๑๗	ติโรปาการ	๗๐/๑๔๓
ตถตา	๒๐/๓๑	ติโรมาร	๗๐/๑๔๓
ตถาคตภาสิตา	๒๒๙/๓๑๑	ติวราน	๑๔๓/๒๒๔
ตถตฺตยา	๑๔๔/๒๒๙	ติสฺสมตฺตยา	๑๓๖/๒๒๐
ตทหาโร	๕๒/๑๐๐	ติสฺวสฺสสทฺสฺสทานิ	๑๔๓/๒๒๕
ตทฺฐปาทาโน	๕๒/๑๐๐	ตฺตฺตฺตนาสิก	๒๔๕/๓๓๐
ตณฺก	๒๔๕/๓๓๐	ตฺตฺตฺตฺต	๓๑/๕๖
ตณฺตาทกฺขลชาตา	๖๐/๑๐๙	ตฺตฺตฺตฺตฺต	๒๓๘/๓๒๒
ตปติ	๒๔๕/๓๓๑	ตฺตฺต	๑๗๒/๒๗๔
ตฺรณ	๒๓๑/๓๑๔	ตฺตฺตฺต	๒๔๐/๓๒๕
ตฺสโต	๖๖/๑๒๖	เตจฺจวิริกา	๑๓๙/๒๒๐
ตาทิส	๑๗๓/๒๗๔	เตจฺจวิริกตฺตฺต	๑๔๘/๒๓๖
तालปตฺติกาย	๑๕๓/๒๕๔	เตชสา	๒๔๕/๓๓๑
तालวตฺตูกตาน	๓๕/๗๓	เตโชชชาตฺ	๑๑๔/๒๐๑
तालวตฺตูกโต	๕๕/๑๐๔	เตล	๕๓/๑๐๒
ดาวเท	๒๒๒/๓๐๖	เตลปฺปทีโป	๕๓/๑๐๒

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
[ธ]		ทารุโณ	๑๕๘/๒๖๓
ถูลพิมโพหนาสุ	๒๓๐/๓๑๒	ทิจฐมมณิพพานปตโต	๑๖/๒๓
ถูลลผุสสิตเก	๒๓/๓๘	ทิจฐมมสขวิหาร	๑๔๘/๒๓๗
เถรนามโก	๒๔๔/๓๒๘	ทิจฐมมสขวิหารา	๑๗๙/๒๗๘
เถรา	๑๕๑/๒๔๔	ทิจฐา	๒๒๒/๓๐๕
โถมิโต	๒๓๗/๓๒๒	ทิจฐานุกติ	๑๔๘/๒๓๗
[ท]		ทิจฐิ	๑๖๖/๒๗๐
ทกขติ	๒๐๒/๒๙๗	ทิจฐินิขุฆานกขนติยา	๖๘/๑๓๕
ทกขิณเยยโย	๔๑/๘๒	ทิจฐิยา	๓๕/๗๑
ทกขิสสนติ	๖๖/๑๒๘	ทิจฐิสมนุโน	๒๗/๕๑
ทฎจพโพ	๓๑/๕๖	ทิจฐิเจ	๑๓/๑๙
ทณโฑ	๑๓๒/๒๑๗	ทิจฐิเตน	๑๖๓/๒๖๗
ทเทยฺย	๕๗/๑๐๖	ทิจฐิพพกขกกา	๙๙/๑๘๕
ทธีมณฺฑเกน	๖๖/๑๓๑	ทิจฐิเพน	๗๐/๑๔๕
ทฐายิตตตติ	๓๒/๖๔	ทิวสั	๓๒/๖๔
ทสพลสมนฺนาคโต	๒๑/๓๔	ทิสฺวาน	๑๗/๒๓
ทสมํ	๑๐/๑๓	ทิสฺสติ	๒/๓
ทสสารหานํ	๒๒๙/๓๑๑	ทิจมมทฺธานํ	๕๒/๑๐๐
ทสฺสนสมฺปนฺโน	๒๗/๕๑	ทิจมรตฺตํ	๖๑/๑๑๑
ทสฺสนํ	๑๑๕/๒๐๒	ทิจมโลมิกา	๑๖๐/๒๖๕
ทสฺสนํโย	๒๓๙/๒๓๔	ทุกฺขํ	๑๕/๒๒
ทวยนิสฺสิโต	๑๕/๒๒	ทุกฺขกขนฺธิ	๗๔/๑๕๙
ทพฺพทรมมา	๒๒๘/๓๑๐	ทุกฺขกขยาย	๑๙/๓๐
ทพฺพหาย	๑๗๘/๒๗๗	ทุกฺขโต	๖๖/๑๓๐
ททานํ	๒๒๖/๓๐๘	ทุกฺขโทมนสฺสํ	๗๐/๑๕๓
		ทุกฺขนิโรธคามินิ	๑๕๕/๒๖๐

ปทานุกรกโม

๓๕๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ทุกขนิโรธ	๑๕๕/๒๖๐	ทุสสีลา	๑๐๘/๑๙๖
ทุกขปฏิกฎโล	๖๓/๑๑๗	ทุรโต	๑๗/๒๓
ทุกขวิปากตรา	๗๐/๑๕๓	เทวตา	๒๒๘/๓๑๐
ทุกขสมุทโย	๑๕๕/๒๖๐	เทวमानุเส	๔๖/๑๒๖
ทุกขสฺสนฺตโร	๑๓๔/๒๑๙	เทเสสฺสามิ	๑/๑
ทุกฺขา	๓๒/๖๓	โทณโย	๒๑๔/๓๐๒
ทุกฺขานุปติตา	๑๑๘/๒๐๕	โทมนสฺส	๔๑/๘๐
ทุกฺขาย	๑๕๑/๒๔๖	โทวจสฺสกรณฺหิ	๑๔๙/๒๓๘
ทุกฺขาวกฺกนฺตา	๑๑๘/๒๐๕		
ทุกฺขี	๒๔๓/๓๒๗	[ฐ]	
ทุกฺขุปนิสา	๒๓/๓๘	ฐนฺคฺโค	๒๓๔/๓๑๗
ทุกฺคตํ	๑๓๕/๒๒๐	ฐมฺมกถิกา	๙๙/๑๘๕
ทุกฺคติ	๙๖/๑๘๐	ฐมฺมจกฺขุปฏฺฐิลาโก	๗๕/๑๖๐
ทุกฺคณฺธิ	๒๑๕/๓๐๓	ฐมฺมจฺจนฺโท	๙๑/๑๗๒
ทุกฺกฺจพฺราหฺมณฺ	๒๒๒/๓๐๖	ฐมฺมโช	๑๕๔/๒๕๘
ทุกฺกฺทสิกํ	๒๔๐/๓๒๕	ฐมฺมฏฺฐิติยาณํ	๓๔/๗๐
ทุกฺกฺนิวตฺถํ	๑๖๕/๒๖๙	ฐมฺมตณฺหา	๒/๓
ทุกฺกฺปฐฺสียานิ	๒๒๕/๓๐๘	ฐมฺมตฺถณโก	๗๐/๑๕๒
ทุกฺกฺปฐฺสียโย	๒๒๕/๓๐๘	ฐมฺมทายาโท	๑๕๔/๒๕๘
ทุกฺกฺปญฺญา	๑๐๑/๑๘๙	ฐมฺมธาคู	๓๒/๖๕
ทุกฺกฺปารุตํ	๑๖๕/๒๖๙	ฐมฺมนิรมิตฺโต	๑๕๔/๒๕๘
ทุกฺกฺพจา	๑๔๙/๒๓๘	ฐมฺมปริยายํ	๔๕/๘๗
ทุกฺกฺพณฺณ	๒๔๐/๓๒๕	ฐมฺมปริเยสนา	๙๑/๑๗๒
ทุกฺกฺมจฺญํ	๑๕๕/๒๕๕	ฐมฺมปริพาโห	๙๑/๑๗๒
ทุกฺกฺมโน	๒๔๓/๓๒๗	ฐมฺมลาโก	๙๓/๑๗๕
ทุกฺกฺเปตํ	๑๓๕/๒๒๐	ฐมฺมวินฺเย	๑๗/๒๗

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
ธมมสงกบโป	๙๑/๑๗๒	นตฺถิตา	๑๕/๒๒
ธมมสญเจตนา	๑๙๔/๒๘๘	นทติ	๒๑/๓๔
ธมมสญญา	๙๑/๑๗๒	นทิตโต	๓๒/๖๕
ธมมสมฺพสฺสขั	๗๓/๑๗๕	นนฺทิกิ	๓๒/๖๒
ธมมสมฺพสฺสั	๗๓/๑๗๕	นนฺทิกิราศสฺส	๑๕๙/๒๖๕
ธมมสมฺพสฺสโ	๗๓/๑๗๕	นปฺปชานาติ	๔/๖
ธมมสฺสธมฺมตํ	๑๔๖/๒๓๓	นวปฺปายา	๑๕๔/๒๕๕
ธมฺมโสถํ	๗๒/๕๑	นโว	๒๓๑/๓๑๓
ธมฺมํ	๑๕/๒๒	นหารุํ	๑๗๗/๒๗๗
ธมฺมานุธมฺมปฺปฺปนโน	๑๖/๒๓	นพฺกลาปิโย	๖๗/๑๓๔
ธมฺมาภิสมโย	๗๔/๑๕๙	นพฺกลาปิโน	๖๗/๑๓๔
ธมฺโม	๑๗/๒๖	นพฺกลาปิสุตฺต	๖๗/๑๓๔
ธาคู	๒๐/๓๑	นาคา	๒๓๑/๓๑๓
ธาคูนานตฺตํ	๘๕/๑๖๘	นानํ	๓๕/๗๑
ธาคูโส	๙๘/๑๘๓	นानาพาหาสุ	๖๓/๑๑๗
ธารेतฺตุ	๑๓๑/๒๑๗	นानตฺตสญฺญานํ	๑๕๒/๒๔๗
ธาวนฺตติ	๒๒๘/๓๑๐	นानปฺปการกํ	๕๑/๙๕
ธิตา	๑๔๓/๒๒๓	นามรูปชชาติกํ	๑๑/๑๕
ธุตฺตวาทา	๙๙/๑๘๕	นามรูปนิทานํ	๑๑/๑๕
		นามรูปนิโรธ	๒/๑
	[น]	นามรูปปจฺจยา	๒/๒
นขลฺชีขาย	๗๔/๑๕๙	นามรูปปภวํ	๑๑/๑๕
นคฺรสฺสฺสฺส	๖๕/๑๒๒	นามรูปสฺสมุทฺยํ	๑๑/๑๕
นคฺริ	๖๕/๑๕๙	นามรูปํ	๑/๑
นตฺติ	๔๐/๗๘	นามรูปปฺปนิสํ	๒๓/๓๘
นตฺถิ	๑๕/๒๒	นิกามลาภี	๒๓๘/๓๒๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก
นิกาเมติ	๑๕๘/๒๖๔	นียโต	๔๑/๘๐
นิกฺขิเปยฺย	๗๘/๑๖๒	นिरยํ	๗๐/๑๔๕
นิกจฺจนฺติ	๒๓๑/๓๑๔	นिरุชฺฌติ	๒๑/๓๔
นิคโม	๖๐/๑๐๘	นิโรธมฺมํ	๒๐/๓๑
นิกฺคหาเย	๑๕๔/๒๕๕	นิโรธสมาปฺตติ	๙๕/๑๗๙
นิจฺจโต	๖๖/๑๒๘	นิโรธํ	๑๔/๒๐
นิจฺจนวกา	๑๔๖/๒๓๒	นิวิสฺสติ	๖๖/๑๒๘
นิจฺจํ	๗๐/๑๔๗	นิวฺตสฺส	๑๙/๓๐
นิจฺจวี	๒๐๕/๒๙๘	นิสฺสํ	๑๖๔/๒๖๘
นิจฺจวิตฺถิ	๒๒๒/๓๐๖	นิสฺสํ	๑๑๗/๒๐๕
นิจฺจวโรพฺภิ	๒๑๑/๓๐๑	นิสฺสรณปญฺญา	๑๔๔/๒๒๙
นิจฺจาเรสิ	๑๕๓/๒๕๒	นิสฺสรณปริเยสนํ	๑๑๖/๒๐๓
นิตฺถณฺตตฺถาย	๖๓/๑๑๖	นิสฺสรณํ	๔/๖
นิตฺถนาภิสมยฺชาตฺ	๒๔๖/๓๓๒	นิสฺสิตา	๖๓/๑๑๗
นิตฺถนสฺส	๓๒/๖๑	นิตฺธิยา	๖๔/๑๒๐
นิตฺถชฺติ	๑๖๔/๒๖๘	เนกฺขมฺมจฺจนฺโท	๙๖/๑๘๑
นิตฺตติ	๑๓๒/๒๑๗	เนกฺขมฺมชาตฺ	๙๖/๑๘๑
นิตฺพพฺสนานิ	๑๔๘/๒๓๖	เนกฺขมฺมวิตฺกโก	๙๖/๑๘๑
นิตฺพพาเปยฺย	๙๖/๑๘๐	เนกฺขมฺมปริเยสนา	๙๖/๑๘๑
นิตฺมุคฺคํ	๒๑๒/๓๐๒	เนกฺขมฺมปริพาโห	๙๖/๑๘๑
นิตฺมฺนฺติโต	๑๖๑/๒๖๖	เนกฺขมฺมสจฺจกฺโป	๙๖/๑๘๑
นิตฺพพานํ	๒๓๙/๓๒๓	เนกฺขมฺมสญฺญา	๙๖/๑๘๑
นิตฺพพิทา	๑๖/๒๓	เนติ	๓๓/๖๘
นิตฺพพิทฺฐปฺนิโส	๒๓/๓๘	เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนชาตฺ	๙๕/๑๗๙
นิตฺพพิทฺทฺทฺนฺติ	๑๑๗/๒๐๔	เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ	๑๕๒/๒๔๘
นิตฺพเพริทฺกปญฺโณ	๒๗/๕๑	เนโสหฺมสฺมิ	๗๐/๑๔๕

ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺก
[ป]		ปชหติ	๙๖/๑๘๐
ปกปเปติ	๓๘/๗๖	ปชา	๔/๖
ปกาสิต	๑๗/๒๖	ปชานาติ	๒๗/๕๑
ปกุกามิ	๑๕๓/๒๕๒	ปชาย	๑๑๕/๒๐๒
ปกุขา	๑๖๕/๒๖๙	ปญจกามคฺคินีโก	๖๓/๑๑๖
ปกุขิเปยุย	๕๒/๑๐๐	ปญจโม	๕๐/๙๔
ปกุขี	๗๐/๑๔๓	ปญจเวรภยา	๕๐/๙๔
ปคฺขมริตํ	๑๒๖/๒๑๑	ปญจาลปฺตโต	๒๔๑/๓๒๕
ปคฺคณฺเห	๒๔๑/๓๒๖	ปญญเปนฺติ	๒๔/๓๙
ปจฺจกฺขาย	๓๒/๕๙	ปญญวณฺโต	๑๐๑/๑๙๐
ปจฺจณฺณาสี	๑๑๕/๒๐๒	ปญญวา	๑๕๐/๒๔๒
ปจฺจตฺตํ	๔๑/๘๑	ปญญา	๔/๖
ปจฺจนฺนุฏฺตํ	๑๒๔/๒๑๐	ปญญาเยถ	๕๑/๙๘
ปจฺจนฺนุโมถ	๗๐/๑๔๓	ปญญาวิมฺตฺตา	๗๐/๑๔๖
ปจฺจโย	๑๑/๑๗	ปญญาสโยชนา	๗๕/๑๖๐
ปจฺจสฺสอฺสํ	๑/๑	ปญฺหิ	๓๒/๖๔
ปจฺจาชายนฺติ	๒๒๔/๓๐๗	ปญฺโห	๑๒/๑๖
ปจฺจิจฺตถ	๒๐๒/๒๙๖	ปญฺปิโลตฺติกาณิ	๑๕๔/๒๕๖
ปจฺจทฺวาตฺตติ	๖๕/๑๒๓	ปญฺนิกรฺสิ	๗๐/๑๕๓
ปจฺจปฺภฺจิจํ	๑๕๔/๒๕๗	ปญฺนิโกฏฺฏสฺสามิ	๒๒๗/๓๐๙
ปจฺจปฺปนฺนํ	๒๐/๓๒	ปญฺนิคฺคหิตาณิ	๑๕๔/๒๕๘
ปจฺจสฺสมยํ	๑๖๔/๒๖๘	ปญฺนิสฺสมณานิ	๑๕๒/๒๔๗
ปจฺจปาพาหิ	๗๐/๑๕๒	ปญฺนิจฺจ	๑๙/๒๙
ปจฺจณฺณตฺตํ	๒๔/๔๑	ปญฺนิจฺจสฺมปฺปาหิ	๑/๑
ปจฺจณฺณสฺเมณ	๑๕๓/๒๕๒	ปญฺนิจฺจสฺมปฺปนฺนํ	๒๐/๓๑
ปจฺจณิมา	๖๔/๑๒๒	ปญฺนิชานาติ	๒๑/๓๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺค	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺค
ปฏินิสฺสฏฺจํ	๒๔๔/๓๒๙	ปติฏฺฐา	๓๘/๗๗
ปฏิปชฺชติ	๙๖/๑๘๐	ปติฏฺฐิจิเต	๓๘/๗๗
ปฏิปทํ	๑๓/๑๘	ปตฺตจิวรี	๑๗/๒๓
ปฏิปนฺโน	๑๖/๒๓	ปตฺตํ	๑๖๕/๒๖๙
ปฏิปิเสยฺยํ	๖๓/๑๑๖	ปตฺตนา	๖๓/๑๑๗
ปฏิกาทุ	๑๙/๒๙	ปเทสํ	๑๕๙/๒๖๔
ปฏิกุป	๒๔๒/๓๒๗	ปเทหิ	๓๒/๖๐
ปฏิกเลณิสฺสามิ	๒๒๗/๓๐๙	ปปตา	๑๕๙/๒๖๔
ปฏิกฺขณฺเณสฺสามิ	๒๒๗/๓๐๙	ปปติสฺสามิ	๖๓/๑๑๗
ปฏิกิรตา	๑๐๙/๑๙๗	ปพฺพชฺชสิ	๑๗/๒/๒๗๔
ปฏิกิรตฺตส	๔๑/๘๐	ปพฺพชฺชํ	๑๗/๒๖
ปฏิสงฺขา	๖๖/๑๓๑	ปพฺพชฺชนฺติ	๑๗/๒๖
ปฏิสลฺลาโน	๔๕/๘๗	ปพฺพตกนฺทรปฺทสาธา	๒๓/๓๘
ปฏิสเวทยติ	๑๙/๒๙	ปพฺพตสโม	๑๓๓/๒๑๘
ปฏิสสุตฺวา	๓๒/๖๐	ปพฺพตวิสมํ	๑๔๖/๒๓๒
ปฏฺฐเปติ	๒๐/๓๑	ปพฺพตูปมา	๗๔/๑๖๗
ปจฺมํ	๑/๒	ปมาณํ	๑๗/๒/๒๗๔
ปจฺวิยํ	๖๔/๑๒๒	ปมาโท	๒๓๕/๓๑๘
ปจฺวีธาตุ	๑๑๔/๒๐๑	ปรเมน	๒๒๘/๓๑๐
ปจฺวีธาตุนิโรธํ	๑๒๓/๒๐๘	ปรสฺตฺตานํ	๗๐/๑๔๔
ปจฺวีธาตฺตสมุทฺยํ	๑๒๓/๒๐๘	ปรักกตํ	๑๗/๒๔
ปณฺธิ	๖๓/๑๑๗	ปรํมรณา	๗๐/๑๔๕
ปณฺธิตา	๗๐/๑๔๘	ปรามญฺจํ	๖๑/๑๑๑
ปณฺเฑหิ	๗๐/๑๕๒	ปรมมรณา	๑๕๕/๒๕๙
ปณฺฑิตเทหิ	๑๐๐/๑๘๘	ปริชานนฺติ	๒๙/๕๓
ปติฏฺฐเปยฺย	๕๑/๙๘	ปริกฺขยํ	๖๓/๑๑๖

ปทานุทโม	ปพเพ/องเก	ปทานุทโม	ปพเพ/องเก
ปริกขีณ	๗๔/๑๕๙	ปริยาทินน	๗๔/๑๕๙
ปรตถ	๒๒/๓๖	ปริยาปฏนาท	๔๕/๘๘
ปรปุคคณาน	๗๐/๑๔๔	ปริยาปฏิตวา	๗๐/๑๔๒
ปรสตุตตาน	๗๐/๑๔๔	ปริยาปณนาย	๒๔๑/๓๒๕
ปริจจ	๗๐/๑๔๔	ปริยาโย	๓๒/๖๓
ปริณญาตา	๖๓/๑๑๗	ปริเยสนานานตต	๙๑/๑๗๒
ปริณญาตาสุ	๖๓/๑๑๗	ปริเยสมาโน	๙๖/๑๘๐
ปริณญาโต	๖๓/๑๑๖	ปริโยคาพเพน	๓๓/๖๘
ปริตสสุติ	๕๑/๙๗	ปริโยทาทานิ	๓๓/๖๘
ปริตตทา	๖๓/๑๑๕	ปริวชเชย	๑๐๐/๑๘๘
ปรินิพพายติ	๕๑/๙๗	ปริวสติ	๑๗/๒๖
ปรินิพพุโต	๑๔๓/๒๒๔	ปริวิตกโก	๒๓๕/๓๑๘
ปริเนตวา	๗๐/๑๕๒	ปริวิมัสติ	๕๑/๙๕
ปริปาโก	๒/๓	ปริวตถปริวาส	๑๗/๒๖
ปริปุเรติ	๒๒/๓๕	ปริสาย	๗๐/๑๔๒
ปริพพาชกปริสาย	๗๐/๑๔๒	ปริสุทฐา	๑๔๖/๒๓๓
ปริพพาชกา	๗๐/๑๔๒	ปริสุทธานิ	๓๓/๖๘
ปริภุญชติ	๒๓๑/๓๑๔	ปริหาเปติ	๒๒/๓๕
ปริภุตรูป	๒๔๐/๓๒๕	ปริพาหนานตต	๙๑/๑๗๒
ปริมชชถ	๗๐/๑๔๓	ปลิขเนย	๕๕/๑๐๔
ปริมสามิ	๑๕๒/๒๔๙	ปลิตานิ	๑๕๔/๒๕๕
ปริมจจติ	๑๙/๓๐	ปลิสชเชย	๕๗/๑๐๖
ปริมุตโต	๑๑๙/๒๐๖	ปลุลลเกน	๗๐/๑๔๓
ปริยาทาน	๖๓/๑๑๖	ปวทุณติ	๕๒/๑๐๐
ปริยาทินนจิตต	๑๖๖/๒๖๙	ปวเน	๖๕/๑๑๒
ปริยาทินนจิตโต	๑๖๐/๒๖๕	ปวาเหย	๕๕/๑๐๔

ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺเก
ปวิวิตุโต	๒๒/๓๕	ปาณินา	๗๐/๑๔๓
ปวิเวกสฺส	๑๔๘/๒๓๗	ปาณฺเปตฺติ	๑๘/๒๙
ปวิสติ	๑๖๐/๒๖๖	ปาตุกมฺมมาย	๒๐๒/๒๙๖
ปสตุโธ	๒๓๗/๓๒๒	ปาตุภาโว	๒/๓
ปสนฺหํ	๑๒๖/๒๑๑	ปาทา	๑๖๕/๒๖๙
ปสนฺหนา	๑๔๖/๒๓๓	ปาปกา	๑๔๕/๒๓๐
ปสนฺหนาการิ	๑๔๖/๒๓๓	ปาปกมฺมํ	๒๒๒/๓๐๖
ปสีเทยฺยุ	๑๔๖/๒๓๓	ปาปภิกฺขุ	๒๑๘/๓๐๔
ปสฺสตา	๓๒/๖๐	ปาปภิกฺขุณี	๒๑๙/๓๐๔
ปสฺสติ	๒๗/๕๑	ปาปสามเณรี	๒๒๒/๓๐๕
ปสฺสํ	๖๑/๑๑๒	ปาปสามเณโร	๒๒๑/๓๐๔
ปสฺสามิ	๑๗/๒๕	ปาปสิทฺถมฺมานา	๒๒๐/๓๐๔
ปหานา	๑๕๒/๒๔๗	ปาปิฉฺฉา	๙๙/๑๘๖
ปหิตตฺโต	๑๗/๒๖	ปาปิสมฺโต	๑๕๘/๒๖๓
ปหีนา	๑๙/๓๐	ปารทาริกา	๑๓๖/๒๒๒
ปโหติ	๑๓๑/๒๑๖	ปารายเน	๓๑/๕๖
ปัสสุ	๕๗/๑๐๖	ปาริปนฺนิกา	๑๓๖/๒๒๒
ปัสสุกลานิ	๑๔๘/๒๓๖	ปารุเปยฺยาสิ	๒๔๒/๓๒๗
ปัสสุกลิกตฺตสฺส	๑๔๘/๒๓๖	ปาลิจฺฉํ	๒/๓
ปาจันนํโส	๑๔๓/๒๒๔	ปาวจเน	๒๑๓/๓๐๒
ปาฏิกงฺขา	๙๖/๑๘๐	ปาวิสสิ	๒๔/๓๙
ปาณา	๖๓/๑๑๗	ปาเวยฺยกา	๑๓๖/๒๒๐
ปาณาติปาตา	๔๑/๘๐	ปาสาณสฺสขฺรธา	๘๒/๑๖๕
ปาณาติปาตินโน	๑๐๙/๑๙๗	ปาสาทิโก	๒๓๙/๓๒๔
ปาณาติปาตี	๔๒/๘๓	ปาหุเนยฺโย	๔๑/๘๒
ปาณาติปาตปฺปจฺจุยา	๔๑/๘๐	ปิฏฺฐจิตฺโต	๑๕๙/๒๖๕

ปทานุกรม	พหุเพ/อง	ปทานุกรม	พหุเพ/อง
ปิณฑปาตปฏิกกนโต	๒๔/๔๑	ปุณณ	๖๓/๑๑๗
ปิณฑปาตเหตุ	๑๔๔/๒๒๘	ปุตุตถ	๑๗๒/๒๗๓
ปิณฑปาตติกา	๑๓๖/๒๒๐	ปุตุตถมัสสี	๖๓/๑๑๖
ปิณฑปาตติกตตส	๑๔๘/๒๓๖	ปุตุโต	๑๔๑/๒๒๓
ปิณฑปาโต	๑๖๑/๒๖๖	ปุตุชชีโน	๖๑/๑๑๑
ปิณฑโท	๒๑๑/๓๐๑	ปุตุตถ	๔๘/๙๐
ปิณฑโร	๑๕๙/๒๖๕	ปุตุตถ	๖๕/๑๒๖
ปิณฑมา	๑๕๙/๒๖๕	ปุณพวากินีพพตติ	๓๘/๗๗
ปิณฑนาปุตุโต	๒๔๓/๓๒๗	ปุณพวากินีพพตติยา	๑๒/๑๗
ปิณฑมรณ	๑๒๖/๒๑๒	ปุณพวโก	๑๑๕/๒๐๒
ปิณฑ	๑๔๓/๒๒๗	ปุณพเพ	๖๕/๑๒๔
ปิณฑโต	๖๖/๑๒๙	ปุณพพหสมย	๑๗/๒๓
ปิณฑ	๖๖/๑๒๘	ปุณเพ	๔/๕
ปิณฑ	๖๖/๑๒๙	ปุณเพนิวา	๗๐/๑๔๔
ปิณฑ	๖๖/๑๒๙	ปุณโต	๒๒๘/๓๑๐
ปิณฑวจา	๑๑๐/๑๙๘	ปุณณชชี	๖๕/๑๒๔
ปิณฑนิสา	๒๓/๓๘	ปุณณชชี	๖๕/๑๒๕
ปุณคโล	๘๔/๑๖๗	ปุณณมค	๖๕/๑๒๔
ปุณคลเวมตตต	๑๗/๒๖	ปุณณมค	๖๕/๑๒๕
ปุณคลสสฏฐิณจโย	๑๓๓/๒๑๘	ปุณณ	๖๕/๑๒๕
ปุณจ	๑๗/๒๔	ปุณมิ	๗๔/๑๕๙
ปุณณกามา	๑๔๖/๒๓๒	ปุณณกาเมน	๒๒/๓๕
ปุณณกเขตต์	๔๑/๘๒	ปุณณทมมสาร	๔๑/๘๑
ปุณณกาภิสงขาร	๕๑/๙๘	ปุณณปรกเมน	๒๒/๓๕
ปุณณญ	๕๑/๙๗	ปุณณปุคโล	๕๑/๙๗
ปุณณโจ	๑๗/๒๕	ปุณณยุคาน	๔๑/๘๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ปฐิสฐูป	๖๔/๑๒๐	ผสสาหาโร	๖๓/๑๑๗
ปฐิสฐิวิเยน	๒๒/๓๕	ผสฐูปนิสา	๒๓/๓๘
ปฐิสา	๖๓/๑๑๗	ผสฐิส	๑/๑
ปฐิตา	๗๐/๑๔๒	ผพิเต	๒๒๙/๓๑๑
ปฐโร	๑๖๑/๒๖๖	ผาณินิ	๑๐๐/๑๘๘
เปสลาณ	๑๕๔/๒๕๕	ผาเลยุย	๕๕/๑๐๔
เปสิ	๒๐๓/๒๙๘	ผิ	๖๕/๑๒๕
เปยุยาโล	๗๓/๑๕๖	ผุสตี	๑๒/๑๗
โปกขรณียา	๗๕/๑๖๐	โผฏฐพพตถนุหา	๒/๓
โปกขรณ	๘๔/๑๖๗	โผฏฐพพฐาตุ	๘๕/๑๖๘
โปกขรณสมปณ	๖๕/๑๒๕	โผฏฐพพสญเจตนา	๑๙๔/๒๘๘
โปกขริ	๒๒๙/๓๑๑	โผฏฐพพ	๔๓/๘๔
โปราณ	๒๒๙/๓๑๑	[พ]	
โปริยา	๒๔๑/๓๒๕	พฐฌเมยุย	๑๖๐/๒๖๕
[ผ]		พยุณชน	๓๕/๗๑
ผฐสวาจา	๑๑๐/๑๙๘	พยุณฐีกโรติ	๙๖/๑๘๐
ผฐสวาเจहि	๑๑๐/๑๙๘	พยุสน	๑๒๔/๒๑๐
ผฐุโส	๑๕๗/๒๖๓	พยุากตา	๓๒/๕๙
ผลก	๒๒๙/๓๑๑	พยุาปณจิตฺตา	๑๑๑/๑๙๙
ผสฐสาติกา	๑๑/๑๕	พยุาปาทจณฺโท	๙๖/๑๘๐
ผสฐนानตฺ	๘๖/๑๖๘	พยุาปาทฐาตุ	๙๖/๑๘๐
ผสฐนินาณา	๑๑/๑๕	พยุาปาทปริยเสนา	๙๖/๑๘๐
ผสฐนโรโ	๔/๙	พยุาปาทปริพาโ	๙๖/๑๘๑
ผสฐปจฺจยา	๑๒/๑๗	พยุาปาทวิตฺกโก	๙๖/๑๘๑
ผสฐปภาวา	๑๑/๑๕	พยุาปาทสงฺกปโป	๙๖/๑๘๑
ผสฐสมุทฺยา	๑๑/๑๕	พยุาปาทสณฺญา	๙๖/๑๘๑

ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก
พฺรหฺมจกุกั	๒๑/๓๔	พาลรชชฺชยา	๑๗/๒๗๗
พฺรหฺมจริยปริโยสานั	๑๗/๒๖	พาหิรกา	๒๒๙/๓๑๑
พฺรหฺมจริยวาโส	๓๕/๗๑	พาหุชฌณั	๖๕/๑๒๕
พฺรหฺมจริยั	๑๗/๒๗	พาฬิสสิโก	๑๕๘/๒๖๓
พฺรหฺมจาราภิวาเนน	๑๕๑/๒๔๖	พุกุทปฺปเวทิตะ	๒๔๖/๓๓๑
พฺรหฺมจาริ	๑๕๑/๒๔๖	พุกุธานุพุกุทสาวกา	๑๔๘/๒๓๗
พฺรหฺมจารูปททเวณ	๑๕๑/๒๔๖	พุกุโธ	๔๑/๘๑
พฺรหฺมโลกา	๗๐/๑๔๓	โพธาย	๖๕/๑๒๔
พฺรหฺมณฺณตถั	๑๓/๑๙	โพธิสตุตสส	๔/๖
พฺรหฺมณฺณสมมตา	๑๓/๑๙	[ก]	
พฺรหฺมโณ	๔๖/๘๘	ภควัเนตฺติกา	๑๙/๒๙
พลวา	๑๗๘/๒๗๗	ภควัปฺภิสฺรณา	๑๙/๒๙
พลวนุโต	๖๓/๑๑๗	ภควัมมูกา	๑๙/๒๙
พลาย	๒๓๑/๓๑๓	ภควา	๑/๑
พหิทฺธา	๑๙/๒๙	ภคินี	๑๔๐/๒๒๓
พหุกิจฺโจ	๑๕๓/๒๕๑	ภณฺณมานะ	๑๓๖/๒๒๒
พหุกรณีโย	๑๕๓/๒๕๑	ภณฺณโลณิกาย	๖๖/๑๓๑
พหุชนสฺขาย	๑๔๘/๒๓๘	ภทฺนเต	๑/๑
พหุชนหิตาย	๑๔๘/๒๓๘	ภทฺทโก	๑๕๐/๒๔๕
พหุตรานิ	๑๕๖/๒๖๑	ภทฺทยฺยัคิ	๑๔๓/๒๒๔
พหุธา	๗๐/๑๔๓	ภพฺโพ	๑๔๕/๒๓๐
พหุปฺปุตฺตเจติเย	๑๕๔/๒๕๖	ภยโต	๖๖/๑๓๐
พหุปริสานิ	๒๒๕/๓๐๘	ภวชาติกา	๓๒/๔๔
พหุสฺสตา	๙๙/๑๘๖	ภวนิทานา	๓๒/๔๔
พหุสฺสเตหิ	๑๐๑/๑๙๐	ภวนิโรธคามินิยา	๓๓/๖๗
พฬิสั	๑๕๘/๒๖๓	ภวนิโรโธ	๑/๑

ปทานุกรกโม

๓๖๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ภวปจยยา	๑/๒	ภุตปพโพ	๑๓๗/๒๒๒
ภวปปภวา	๓๒/๔๔	ภุตาน	๒/๔
ภวสมุทยา	๓๒/๔๔	ภะโท	๒/๓
ภวิสสาม	๗๐/๑๔๒		
ภวูปนิสา	๒๓/๓๘	[ม]	
ภโว	๑/๑	มกุกโฏ	๖๑/๑๑๒
ภาคี	๒๒๗/๒๐๙	มกุกโ	๓๓/๕๐
ภาคา	๑๓๙/๒๒๓	มจุกุพี	๒๑๕/๓๐๓
ภาคุมรณ	๑๒๖/๒๑๒	มจุกุพิตุถิ	๒๒๒/๓๐๖
ภาเวย	๒๒๖/๓๐๘	มจุกุ	๒/๓
ภาสต	๗๐/๑๔๗	มจุกุ	๑๕๘/๒๖๓
ภาสิจ	๑/๒	มชฌนุติกสมย	๖๓/๑๑๘
ภิกจจาปา	๒๓๑/๓๑๔	มชฌิมมา	๙๗/๑๘๓
ภิกข	๑/๑	มชฌเณ	๑๕/๒๒
ภิกขุคณสุส	๑๗๓/๒๗๕	มณชิฎฐาย	๖๔/๑๒๐
ภิกขุณี	๖๕/๑๒๖	มณณติ	๑๕๓/๒๕๒
ภิกขุณี	๖๕/๑๒๖	มณทนาย	๖๓/๑๑๖
ภิกขุณี	๖๕/๑๒๘	มณทเปยย	๒๒/๓๕
ภิกขุณุปสสุโย	๑๕๓/๒๕๑	มตติกาคุพิก	๑๒๖/๒๑๑
ภิตติ	๖๔/๑๒๐	มทาย	๖๓/๑๑๖
ภิตติยา	๖๔/๑๒๐	มฐ	๑๐๐/๑๘๘
ภินท	๑๘๐/๒๗๙	มนสา	๙๖/๑๘๐
ภิสมฺพาล	๒๓๑/๓๑๓	มนสิกรโรติ	๓๗/๗๖
ภุชิสเสหิ	๔๑/๘๒	มน	๖๓/๑๑๗
ภุณฺชนตุ	๒๑๓/๓๐๒	มนาปวิปปโยคา	๑๒๖/๒๑๑
ภุตตาวี	๑๖๑/๒๖๖	มนุสฺเสส	๒๒๔/๒๓๗

ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก
มโน	๒/๔	มหาปณญา	๙๙/๑๘๕
มโนทุจจรีเตน	๗๐/๑๔๕	มหาปจวี	๗๔/๑๕๙
มโนธาตุ	๘๕/๑๖๘	มหาภินญตต	๒๓๕/๓๑๙
มโนวิญญาณ	๔๓/๘๔	มหาภินโย	๘๔/๑๖๗
มโนสญเจตนา	๑๑/๑๕	มหากรุโข	๕๕/๑๐๔
มโนสญเจตนาหาโร	๖๓/๑๑๗	มหาวาเต	๕๕/๑๐๔
มโนสญเจตนาเหตุ	๒๕/๔๗	มหาสมุทโท	๖๙/๑๔๐
มโนสมผลสุชา	๒/๔	มหาสรสิ	๒๓๑/๓๑๓
มโนสมผลสุโส	๒/๔	มหาสาสปราสิ	๑๒๙/๑๒๕
มโนสุจรีเตน	๑๕๒/๑๔๕	มหาเสโล	๑๒๘/๒๑๔
มนตานีปุตโต	๙๙/๑๘๔	มหาโสพภา	๒๓/๓๘
มมายิต	๖๑/๑๑๑	มหาอฤคิขนุโร	๕๒/๑๐๐
มรณมตต	๖๓/๑๑๗	มหิทธิโก	๒๓๖/๒๓๐
มรณ	๑/๑	มhesกุโข	๒๓๖/๓๑๙
มริยาทิกเตน	๑๑๗/๒๐๕	มัสปิณห์	๒๐๔/๒๙๘
มสี	๖๐/๑๐๔	มัสโลหิต	๒๒/๓๕
มหคฤต	๗๐/๑๔๔	มัส	๑๗๗/๒๗๗
มหณณเว	๑๐๐/๑๘๘	มาคธาน	๑๔๓/๒๒๖
มหตี	๙๗/๑๘๒	มาควิโก	๒๐๗/๒๙๙
มหตฤโย	๗๔/๑๕๙	มาตุคาโม	๑๕๓/๒๕๒
มหปผลตร	๒๒๖/๓๐๙	มาตุจณาปุตโต	๒๔๒/๓๓๖
มหากุมมกุล	๑๕๙/๒๖๔	มาตุมรณ	๑๒๖/๒๑๒
มหากุณญโข	๑๖๑/๒๖๖	มานสี	๑๖๒/๒๖๗
มหาธิคโม	๘๔/๑๖๗	มานิตา	๗๐/๑๔๒
มหานทโย	๒๓/๓๘	มานุเส	๗๐/๑๔๔
มหานาคา	๒๓๗/๓๔๑	มาเปหิ	๖๕/๑๒๕

ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเ	ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเ
มารสฺส	๑๕๘/๒๖๔	มุสสาวาทปฺปจฺจยา	๔๑/๘๑
มิกฺกุตานํ	๑๓๖/๒๒๒	มุลานิ	๕๕/๑๐๔
มิจฺฉา	๙๖/๑๘๐	เมตฺตจิตฺตํ	๒๒๖/๓๐๘
มิจฺฉากมฺมมฺหตา	๑๑๒/๑๙๙	เมตฺตทาเจโตวิมุตฺติ	๒๒๕/๓๐๘
มิจฺฉาฌาณโน	๑๑๓/๒๐๐	โมฆปุริสา	๑๕๖/๒๔๐
มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา	๗๐/๒๕๐	โมลียผคฺคฺคุโน (ภิกฺขุ)	๑๒/๑๖
มิจฺฉาทิฏฺฐิกา	๗๐/๑๙๙	[ย]	
มิจฺฉาวาจา	๑๑๒/๑๙๙		
มิจฺฉาวายามา	๑๑๒/๑๙๙	ยกฺโข	๒๐๒/๒๙๗
มิจฺฉาวิมุตฺติโน	๑๑๓/๒๐๐	ยงฺกิณฺจิ	๓๒/๖๓
มิจฺฉาสงกฺกปฺปา	๑๑๒/๒๐๐	ยถากามกรณียะ	๑๕๘/๒๖๓
มิจฺฉาสติโน	๑๑๒/๒๐๐	ยถากมฺมฺปเค	๗๐/๑๔๕
มิจฺฉาสมาธิโน	๑๑๒/๒๐๐	ยถาธมฺมํ	๗๐/๑๕๓
มิจฺฉาอาชีวา	๑๑๒/๒๐๐	ยถาภีรนฺตํ	๑๕๕/๒๕๔
มียฺยติ	๔/๕	ยถาภฺตฌาณทสฺสนํ	๒๓/๓๘
มุขโต	๑๕๔/๒๕๘	ยถาภฺตฌาณทสฺสนฺนฺปนิสา	๒๓/๓๘
มุจฺจาม	๑๕๔/๒๕๕	ยถาภฺตํ	๑๕/๒๒
มุณฺชปพฺพชฺชฎา	๖๐/๑๐๙	ยถามุพฺพหํ	๗๐/๑๕๒
มุณฺฉิโน	๒๒๗/๓๐๙	ยถาสเกน	๑๕๖/๒๓๒
มุณฺจสฺสติโน	๑๐๑/๑๘๙	ยถาอฺกฺสลํ	๗๐/๑๕๒
มุทฺติงฺโก	๒๒๙/๓๑๑	ยสฺสสฺสี	๑๕๑/๒๕๖
มุทฺทกาสุ	๒๓๐/๓๑๒	ยนิทานา	๓๒/๖๑
มุทฺทลา	๒๓๐/๓๑๒	ยาทิสา	๑๗๒/๒๗๔
มุทฺทมุสิ	๒๓๒/๓๑๕	ยานิกฺกตา	๒๒๕/๓๐๘
มุสสาวาทา	๔๑/๘๑	ยาเปนฺตํ	๒๔๒/๓๒๗
มุสสาวาทิ	๔๑/๘๑	ยาวกัฏฐํ	๑๑๕/๒๐๒

ปทานุภโกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุภโกโม	ปพเพ/องเก
ยาวคมภีโร	๖๐/๑๐๘	รเส	๔๓/๘๔
ยาวตโก	๒๔/๔๑	รสมิ	๔๕/๑๒๒
ยาวตา	๑๑๖/๒๐๒	รโหคโต	๔๕/๘๗
ยาวทตโก	๑๖๑/๒๖๖	รโหคตสส	๒๓๕/๓๑๘
โยโค	๗๓/๑๕๗	รคานุกุฑเสน	๒๓๒/๒๖๘
โยกุกเขมสส	๑๔๕/๒๓๐	ราโค	๖๓/๑๑๖
โยนิโส	๔/๖	ราชมหมตโต	๖๕/๑๒๕
โยนิโสมนสิการา	๔/๖	ราชมหมตตสส	๖๕/๑๒๕
		รูกขนิสสิตา	๖๓/๑๑๗
		รจिया	๖๘/๑๓๕
		รูปจันโท	๙๑/๑๗๒
		รูปตณหา	๒/๓
		รูปฐาตุ	๘๕/๑๖๘
		รูปปริเยสนา	๙๑/๑๗๒
		รูปปริพาโห	๙๑/๑๗๒
		รูปลาโก	๙๓/๑๗๕
		รูปสงกบโป	๙๑/๑๗๒
		รูปสมเจตนา	๑๙๔/๒๘๘
		รูปสมญา	๙๑/๑๗๒
		รูปสมมุสสชา	๙๓/๑๗๕
		รูปสมมุสโส	๙๓/๑๗๕
		รูป	๗๐/๑๔๗
		รูปยจุณณปริปุราย	๑๖๗/๒๗๑
		โรคชาเตน	๑๖๔/๒๖๘
		โรคโต	๖๖/๑๓๐
		โรคทนาน	๑๒๖/๒๑๑

[ร]

รูกขิตาย	๒๓๒/๒๖๘	รูปจันโท	๙๑/๑๗๒
รชโก	๖๔/๑๒๐	รูปตณหา	๒/๓
รชนาย	๖๔/๑๒๐	รูปฐาตุ	๘๕/๑๖๘
รชาปโก	๑๕๔/๒๕๖	รูปปริเยสนา	๙๑/๑๗๒
รชทุ	๖๘/๑๔๐	รูปปริพาโห	๙๑/๑๗๒
รจูปิณฑ	๑๕๔/๒๕๗	รูปลาโก	๙๓/๑๗๕
รตตี	๓๒/๖๔	รูปสงกบโป	๙๑/๑๗๒
รตติณทิว	๓๒/๖๔	รูปสมเจตนา	๑๙๔/๒๘๘
รติย์	๗๐/๑๕๒	รูปสมญา	๙๑/๑๗๒
รมณีย	๖๕/๑๒๕	รูปสมมุสสชา	๙๓/๑๗๕
รมติ	๑๖๔/๒๖๘	รูปสมมุสโส	๙๓/๑๗๕
รสตณหา	๒/๓	รูป	๗๐/๑๔๗
รสฐาตุ	๘๕/๑๖๘	รูปยจุณณปริปุราย	๑๖๗/๒๗๑
รสสมเจตนา	๑๙๔/๒๘๘	โรคชาเตน	๑๖๔/๒๖๘
รสสมญา	๑๙๓/๒๘๘	โรคโต	๖๖/๑๓๐
รสสมปนโน	๖๖/๑๒๙	โรคทนาน	๑๒๖/๒๑๑

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

[ล]

[ว]

ลจจติ

๒๓๐/๓๑๒

วคโค

๕๐/๙๔

ลทฐา

๑๔๔/๒๒๘

วจนาย

๑๖/๒๓

ลภติ

๖๘/๓๘

วจนกฺขโม

๒๔๓/๓๒๘

ลพฺภา

๑๔๗/๒๓๕

วจีสงฺขาโร

๒/๔

ลาขาย

๖๔/๑๒๐

วจีสมฺเจตนาเหตุ

๒๕/๔๗

ลาภกามา

๑๔๖/๒๓๒

วจีสุจฺริเตน

๗๐/๑๔๕

ลาภนानตฺตํ

๙๓/๑๗๔

วทุมเตว

๑๕๐/๒๔๒

ลาภสกุการสิโลกนโรธคามินี

วทุมิตา

๑๒๔/๒๑๐

๑๗๖/๒๗๖

วณฺณโปกฺขรตาย

๒๓๙/๓๒๔

ลาภสกุการสิโลกนโรธ

๑๗๖/๒๗๖

วณฺณวาที

๑๔๔/๒๒๘

ลาภสกุการสิโลกสมุทฺย

๑๗๖/๒๗๖

วณฺณสมฺปนฺโน

๖๖/๑๒๙

ลาภสกุการสิโลโก

๑๕๗/๒๖๓

วณฺณาย

๒๓๑/๓๑๓

ลาภ

๒๓๑/๓๑๔

วณฺณโต

๒๓๗/๓๒๒

ลาภโน

๗๐/๑๔๒

วณฺณน

๖๖/๑๒๙

ลาภี

๗๐/๑๔๑

วตฺตา

๒๔๓/๓๒๘

ลฺกฺข

๑๕๙/๒๖๔

วตฺตูกตา

๒๒๕/๓๐๘

โลกวิฑู

๔๑/๘๑

วตฺตฺว

๖๗/๑๓๔

โลกสมุทฺย

๑๕/๒๒

วตฺวาน

๓๒/๖๔

โลกานุกมฺปาย

๑๔๘/๒๓๘

วทมาโน

๑๕๑/๒๔๖

โลกายตํ

๔๘/๙๐

วธิตฺวา

๖๓/๑๑๖

โลกายติเกน

๕๐/๙๔

วนโก

๑๐๐/๑๘๘

โลกุตฺตฺรา

๒๒๙/๓๑๑

วนสมฺปนฺนํ

๖๕/๑๒๕

โลโก

๔/๕

วยธมฺโม

๒๐/๓๑

โลณฆฏาย

๒๓๗/๓๒๒

วลิตฺตจฺจตา

๒/๓

โลณสกุขราย

๒๓๘/๓๒๒

วลฺลฺลํ

๖๓/๑๑๖

ปทานุภุโก	ปทุเพ/องุเก	ปทานุภุโก	ปทุเพ/องุเก
วสุสमानสฺส	๒๓๓/๓๑๖	วิฐณฺธิ	๑๕๙/๒๖๔
วสุสสทธีวโน	๑๓๐/๒๑๕	วิฐฐุปฺปาทา	๕๑/๙๗
วสุสสทสทสฺसानิ	๑๒๘/๒๑๓	วิญฺญาณชาติกํ	๑๑/๑๖
วสุสสตานิ	๑๒๘/๒๑๓	วิญฺญาณญฺจาตนธาทู	๙๕/๑๗๘
วสุสสตายุกา	๑๓๐/๒๑๕	วิญฺญาณญฺจาตนํ	๙๕/๑๗๘
วสุสฺซานิ	๑๗/๒๖	วิญฺญาณนิตานํ	๑๑/๑๕
วาจา	๒๕/๔๘	วิญฺญาณนโรโร	๑/๒
วาเจยฺยาสิ	๗๐/๑๔๒	วิญฺญาณปจฺจุยา	๑/๑
วาตาทเป	๕๕/๑๐๔	วิญฺญาปนิยา	๒๔๑/๓๒๕
วาทานุปาโต	๒๔/๔๐	วิญฺญาณปภาวํ	๑๑/๑๖
วาโยธาทู	๑๑๔/๒๐๑	วิญฺญาณสมุทฺยํ	๑๑/๑๖
วายนฺติ	๑๖๕/๒๖๘	วิญฺญาณํ	๑๑/๑๖
วาลิสทสทสฺसानิ	๑๓๑/๒๑๗	วิญฺญาณาหาโร	๑๒/๑๗
วาลิสตานิ	๑๓๑/๒๑๗	วิญฺญาณูปนิสํ	๒๓/๓๘
วาลิกา	๑๓๑/๒๑๖	วิญฺญาเณ	๔/๗
วิกุมฺปติ	๑๖๖/๒๕๒	วิญฺญุปสฺสเถหิ	๔๑/๘๒
วิกุเทตพฺพํ	๑๕๓/๒๕๗	วิญฺญูหิ	๔๑/๘๑
วิกฺขาเลตฺวา	๒๓๑/๓๑๓	วิตกฺกวิจฺจารานํ	๑๕๒/๒๔๗
วิกฺขิตฺตํ	๗๐/๑๔๔	วิตกฺกสทฺทตา	๒๓๕/๓๑๘
วิฆาตสฺส	๒๒๗/๓๐๙	วิตกฺโก	๙๗/๑๘๒
วิจิกิจฺจนฺติ	๑๕/๒๒	วิตฺตจฺเณหฺติ	๒๐๒/๒๙๗
วิจิกิจฺจามิ	๓๒/๕๙	วิตฺตเทนฺติ	๒๐๒/๒๙๗
วิฐหิสฺสติ	๑๕๔/๒๕๗	วิตฺถารตเรน	๒๔๔/๓๒๙
วิฐณฺตํ	๑๖๓/๒๖๗	วิตฺถาริกํ	๖๕/๑๒๖
วิฐฐา	๔/๘	วิทฺเตน	๓๓/๖๘
วิฐฐาจรณสมฺปนฺโน	๒๔๕/๓๓๐	วินยฺสมี	๒๒๒/๓๐๖

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วินิปาติ	๖๐/๑๐๙	วิวรติ	๒๐/๓๑
วินเฑ	๖๖/๑๓๑	วิวิจุเจว	๑๕๒/๒๔๖
วินเฑติ	๙๖/๑๘๐	วิเวกขั	๑๕๒/๒๔๗
วินสสิสสติ	๒๓๔/๓๑๗	วิสยตุตา	๑๑๗/๒๐๕
วิปเตยยุ	๑๕๔/๒๕๗	วิสณฺณตุโต	๕๑/๙๘
วิปริณามณฺณตภาว	๒๓๖/๓๑๙	วิสุทฺธาย	๗๐/๑๔๔
วิปริณามธมฺมา	๑๑๕/๒๐๑	วิสุทฺธายิตานิ	๓๕/๗๓
วิปากาวเสเสน	๒๐๒/๒๖๗	วิเสน	๖๖/๑๒๙
วิปฺปยุตฺโต	๒๓๙/๓๒๔	วิเสวิตานิ	๓๕/๗๓
วิปฺปสนฺนานิ	๒๓๗/๓๒๐	วิโสเสยยุ	๕๕/๑๐๔
วิปฺพนฺทิตานิ	๓๕/๗๓	วิสสฏฺฏาย	๒๔๑/๓๒๕
วิภชติ	๒๐/๓๑	วิหราชิ	๑๔๘/๒๓๖
วิภูสณาย	๖๓/๑๑๖	วิหรีสุ	๑๑๗/๒๐๕
วิมฺจุจติ	๖๑/๑๑๒	วิหารั	๓๒/๖๔
วิมฺตุตฺ	๗๐/๑๔๔	วิหาสิ	๑๗/๒๗
วิมฺตุตติ	๒๓/๓๘	วิหีสานนุโท	๙๖/๑๘๐
วิมฺตุตฺตูปนิสั	๒๓/๓๘	วิหีสาทาตุ	๙๖/๑๘๐
วิมฺตุโต	๑๖/๒๓	วิหีสاپริเยสนา	๙๖/๑๘๐
วิโมกฺขา	๓๒/๖๓	วิหีสاپริพาโห	๙๖/๑๘๐
วิราคะมฺโม	๒๐/๓๑	วิหีสาวิตกฺโก	๙๖/๑๗๙
วิราคา	๑๖/๒๓	วิหีสาสงฺกปโป	๙๖/๑๘๐
วิราคฺคูปนิสา	๒๓/๓๘	วิหีสาสณฺญา	๙๖/๑๘๐
วิราเชนฺติ	๒๐๒/๒๙๗	วิพาโร	๒๓๒/๓๑๕
วิรฺุพฺหิ	๖๔/๑๑๙	วิทฺตจิกานั	๖๓/๑๑๗
วิวโฏ	๒๒/๓๕	วิทโอสั	๗๐/๑๔๔
วิวฏฺฏกปฺเป	๑๕๒/๒๔๕	วิทฐฺฐมานั	๖๓/๑๑๗

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺเ	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺเ
วืตโมหํ	๗๐/๑๔๔	เวทนาสมุทฺยา	๑๑/๑๕
วืตราคํ	๗๐/๑๔๔	เวทนาสุ	๓๒/๖๒
วืตีสารेतฺวา	๑๗/๒๔	เวทนียํ	๖๒/๑๑๔
วืริยารมฺภสฺส	๑๔๘/๓๒๗	เวทณฺูปนีสํ	๒๓/๓๘
วุจฺจนฺติ	๒/๔	เวทยติ	๑๒/๑๗
วุจฺจํ	๒๓๒/๓๑๖	เวทยิตํ	๓๒/๖๓
วุจฺจโ	๒๕/๔๕	เวทิตพฺโพ	๔๑/๘๑
วุฑฺฒิ	๗๐/๑๑๙	เวเทหฺมุณินอ	๑๕๓/๒๕๒
วุตฺตวาทินอ	๒๔/๔๐	เวยุยากรณํ	๑๒/๑๗
วุตฺโต	๒๔/๔๔	เวยุยววจํ	๒๓๘/๓๒๒
วุสฺสิตํ	๑๗/๒๗	เวรมฺภวาทกฺขิฑฺตสฺส	๑๖๕/๒๖๙
วุสฺสติ	๒๔๓/๓๒๘	เวรมฺภ	๑๖๕/๒๖๘
วูปกฺกฺโ	๑๗/๒๖	เวปฺปุลลปพฺพตํ	๑๔๓/๒๒๗
วูปสมฺติ	๖๒/๑๑๔	เวหาสํ	๒๐๒/๒๙๗
วูปสมํ	๑๕๒/๒๔๗	ไวกิณฺโณ	๒๒/๓๕
วูปสโม	๑๒๐/๒๐๗		
เวเจตฺวา	๑๗๘/๒๗๗	[ส]	
เวทนา	๑/๑	สทฺททมํ	๒๓๑/๓๑๔
เวทนาชาตिका	๑๑/๑๕	สทฺลิกํ	๕๕/๑๐๔
เวทนานานตฺตํ	๘๘/๑๗๐	สกาย	๗๐/๑๔๒
เวทนานิทานา	๑๑/๑๕	สกุโณ	๗๐/๑๔๓
เวทนานิโรธคามินียา	๓๓/๖๗	สกุการราหุลลกฺขโณ	๒๔๖/๓๓๒
เวทนานิโรธา	๑/๒	สกุกาเรน	๑๖๖/๒๖๙
เวทนาปจฺจยา	๑/๑	สกุขี	๒๐๒/๒๙๗
เวทนาปภาว	๑๑/๑๕	สกุกจํ	๑๔๗/๒๓๕
เวทนาภิตฺตุนสฺส	๑๗/๒๕	สกุยปฺตฺติยปฺปฏิณฺโณ	๒๓๓/๓๖๑

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
สโหัส	๗๐/๑๔๔	สปปิ	๑๐๐/๑๘๘
สพทตณหา	๒/๓	สปปริโส	๑๖๖/๒๗๐
สพทธาตุ	๘๕/๑๖๘	สผลา	๒๒/๓๖
สพทสญเจตนา	๑๙๔/๒๘๘	สพฐมเก	๑๑๕/๒๐๒
สพทสญญา	๑๙๓/๒๘๘	สพฐมจาริกาโม	๑๕๑/๒๔๖
สพทเหยยฺย	๒๐๒/๒๙๗	สพพคณกปโมจโน	๒๓๘/๓๒๓
สพเท	๔๓/๘๔	สพพจกปจจฺจํ	๖๔/๑๒๐
สพฐมมปฐิรูปกํ	๑๕๖/๒๖๑	สพพเจตโส	๑๕๔/๒๕๗
สพฐมม	๒๗/๕๑	สพพนิมิตเตสฺ	๒๐๐/๒๙๓
สพฐา	๒๓/๓๘	สพพมโหระตฺตํ	๒๔๕/๓๓๑
สพฐิวิหริโน	๑๕๔/๒๕๔	สพพวิทุ	๒๔๔/๓๓๐
สพฐูปนิสํ	๒๓/๓๘	สพพเวยิตานิ	๕๑/๙๘
สพฐ	๙๗/๑๘๒	สพพสญโณชนกฺขยา	๑๓๓/๒๑๙
สนิทาน	๙๖/๑๗๙	สพพโส	๕๑/๙๕
สนํ	๒๐๑/๒๙๔	สพพํ	๑๕/๒๒
สนตฺตฺจ	๑๔๘/๒๓๖	สพพภาวิภู	๒๔๔/๓๓๐
สนทสเสติ	๒๔๑/๓๒๕	สพพุปาทานกฺขยา	๓๒/๖๓
สนทฺธิจโก	๔๑/๘๑	สมญญา	๑๔๓/๒๒๔
สนทฺธิยติ	๑๔๗/๒๓๔	สมณสมมตา	๑๓/๑๙
สนทฺธาวตํ	๑๒๔/๒๑๐	สมณา	๑๓/๑๘
สนทฺธิสมลสฺกติเร	๒๓๒/๓๑๕	สมตฺติกมา	๑๕๒/๒๔๗
สนนทฺฐ	๒๔๕/๓๓๑	สมตฺติตฺติกา	๗๕/๑๖๐
สนนโธทเกน	๒๔๓/๓๒๘	สมนุสฺสสิตฺถํ	๗๐/๑๔๗
สบตี	๒๑๖/๓๐๓	สมนุโมทิสฺ	๒๓๗/๓๒๒
สบริพาหํ	๙๖/๑๘๐	สมนุตา	๒๔๓/๓๒๘
สบปติสฺสา	๑๕๖/๒๖๒	สมนุนาคตา	๗๐/๑๔๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
สมนุนาหริตฺวา	๑๕๔/๒๕๗	สมฺปหํเสติ	๒๔๑/๓๒๕
สมยํ	๑/๑	สมฺผปฺปสลาปิโน	๑๑๐/๑๙๘
สมาทเปติ	๒๔๑/๓๒๕	สมฺพลํ	๖๓/๑๑๕
สมาทท	๒๓๕/๓๑๘	สมฺพาโธ	๑๕๔/๒๕๖
สมาธิ	๒๓/๓๘	สมฺโพธา	๔/๕
สมาธิขํ	๑๕๒/๒๔๗	สมฺโพธิปรายโน	๔๑/๘๐
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ	๔๑/๘๒	สมฺภตํ	๑๓๓/๒๑๘
สมาฐฺปนํ	๒๓/๓๘	สมฺภเวสินํ	๑๑/๑๕
สมาปตฺติ	๙๕/๑๗๙	สมฺภวณฺติ	๑/๒
สมาปฺนโน	๒๗/๙๑	สมฺภวชฺชอุทกํ	๗๖/๑๖๑
สมารกา	๑๑๗/๒๐๕	สมฺมปฺปญฺญา	๑๕/๒๒
สมาหิตํ	๗๐/๑๔๔	สมฺมสฺติ	๖๖/๑๒๗
สมํสุ	๙๘/๑๘๓	สมฺมสฺถ	๖๖/๑๒๗
สมฺมตฺเตวเตติ	๒๔๑/๓๒๕	สมฺมสนฺติ	๖๖/๑๒๖
สมฺมทยติ	๔๙/๙๑	สมฺมสมานโน	๖๖/๑๒๗
สมฺมทยํ	๑๑/๑๕	สมฺมสฺสตุตฺตํ	๖๖/๑๒๖
สมฺมทจฺจณฺติ	๒๓๕/๓๑๘	สมฺมสํ	๖๖/๑๒๖
สมเมติ	๑๐๐/๑๘๗	สมฺมสํมิ	๖๖/๑๒๖
สมเมสฺสนฺติ	๙๘/๑๘๓	สมฺมา	๑๙/๓๐
สโมหํ	๗๐/๑๔๔	สมฺมากมฺมมฺมตา	๑๑๒/๑๙๙
สมฺปชานมฺมสา	๑๖๗/๒๗๑	สมฺมาทิกฺกุจิ	๑๕/๒๑
สมฺปชาโน	๒๕/๒๘	สมฺมาทิกฺกุจิกา	๗๐/๑๔๕
สมฺปชฺชลิตา	๒๑๘/๓๐๔	สมฺมาทิกฺกุจิกมฺมสมาทานา	๗๐/๑๔๕
สมฺปฺรยํ	๔๑/๘๐	สมฺมาวาจา	๒๗/๕๐
สมฺปฺสาทนํ	๑๕๒/๒๔๗	สมฺมาวายามา	๑๑๒/๑๙๙
สมฺปฺสฺสมานโน	๑๔๘/๒๓๗	สมฺมาวิมฺมุตฺติโน	๑๑๓/๒๐๐

ปทานุยกโม	ปทุเพ/องฺเก	ปทานุยกโม	ปทุเพ/องฺเก
สมฺมาสงฺกปฺปา	๑๑๒/๑๙๙	สวิฆาตํ	๙๖/๑๘๐
สมฺมาสติโน	๑๑๒/๑๙๙	สวิณฺณาณก	๒๐๐/๒๙๓
สมฺมาสมาธิ	๒๗/๕๐	สวิตกุกํ	๑๕๒/๒๔๖
สมฺมาสมาธิโน	๑๑๒/๑๙๙	สสณฺโณชนา	๑๓๖/๒๒๐
สมฺมาสมพุทฺธสุส	๕/๑๑	สโสํกํ	๖๔/๑๑๙
สมฺมาสมพุทฺธา	๙๗/๑๘๒	สสุสฆาตํ	๑๕๔/๒๕๕
สมฺมาสมพุทฺธเหหิ	๖๕/๑๒๕	สสุสมณพฺรหฺมณียา	๑๑๕/๒๐๒
สมฺมาสมพุทฺธโ	๔๑/๘๑	สหทฺมมิโก	๒๔/๔๐
สมฺมาสมโพธิ	๑๑๕/๒๐๒	สหสา	๖๖/๑๒๙
สมฺมาอาชีวา	๑๑๒/๑๙๙	สหสุสิมํ	๗๔/๑๕๙
สมมุขีฏฺโต	๒๒/๓๕	สหยาภา	๒๔๖/๓๓๑
สมโมหิ	๑๗/๒๔	สหยาตฺนชาติโก	๑๑/๑๕
สยํกตํ	๑๗/๒๔	สหยาตฺนนินาโน	๒๔/๔๕
สยํกตา	๖๗/๑๓๒	สหยาตฺนนิโรธา	๑/๒
สยํกโต	๖๗/๑๓๓	สหยาตฺนนิโรโ	๑/๒
สรณฺจกตํ	๑๘/๒๙	สหยาตฺนปจฺจยา	๑/๑
สรสิ	๒๓๑/๓๑๓	สหยาตฺนปภโว	๑๑/๑๕
สราคํ	๗๐/๑๔๔	สหยาตฺนสมุทฺโย	๑๑/๑๕
สรีรวา	๒๔๐/๓๒๕	สหยาตฺนํ	๑๑/๑๕
สรีรํ	๓๕/๗๓	สหยาตฺเน	๔/๗
สลุเลน	๑๖๓/๒๖๗	สอฺตุตฺตรํ	๗๐/๑๔๔
สวาหนํ	๒๓๘/๓๒๔	สอฺทุทฺเทสํ	๗๐/๑๔๕
สวากฺขาเต	๒๒/๓๕	สอฺทุทฺทยา	๒๒/๓๖
สวากฺขาโต	๒๒/๓๕	สอฺปนฺนํ	๒๓/๓๖
สวาทนายน	๑๖๑/๒๖๖	สอฺปายาสํ	๖๔/๑๘๐
สวิจารํ	๑๕๒/๒๔๗	สัฎฺฐตฺตสุส	๑๙/๒๙

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
สัฏฐกฏปุเป	๗๐/๑๔๕	สามเณรีกา	๒๒๒/๓๐๖
สัฏฐกฏวิวญญกฏปุเป	๗๐/๑๔๕	สามเณรี	๒๒๒/๓๐๕
สัฏฐเตยยุ	๑๔๕/๒๓๐	สามเณโร	๒๒๑/๓๐๔
สัฏฐเทหิ	๒๓๒/๓๑๖	สามจีปฏิปนโน	๔๑/๘๑
สัฏฐตัม	๑๒๔/๒๑๐	สายณหสมย์	๒๕/๔๕
สัฏฐาร	๖๐/๑๐๙	สารชชนุตติ	๑๑๗/๒๐๔
สัฏฐิตัม	๑๒๘/๒๑๔	สารชชเยยุ	๑๑๗/๒๐๔
สัฏฐคคา	๑๐๐/๑๘๘	สารถิ	๒๑๑/๓๐๑
สัฏฐกัจ	๖๖/๑๒๙	สาราณีย	๒๓๗/๒๓๐
สัสนุทนต์	๗๖/๑๖๑	สาวกภาสิตา	๒๒๙/๓๑๑
สัสนุทิสสนุติ	๙๘/๑๘๓	สาวกยัค	๑๔๓/๒๒๔
สัสนุทิส	๙๘/๑๘๓	สาวกสงโม	๔๑/๘๑
สัหเรยุ	๕๓/๑๐๒	สาวกาน	๑๗๒/๒๗๔
สัหานิ	๒/๓	สาวิกาน	๑๗๓/๒๗๔
สัหารโก	๑๓๓/๒๑๘	สาสปมตติโย	๘๒/๑๖๕
สาการ	๗๐/๑๔๕	สาสปาน	๑๒๙/๒๑๕
สากุณโก	๒๐๔/๒๙๘	สิกขมาน	๒๒๐/๓๐๔
สาข	๖๑/๑๑๒	สิกข	๓๒/๕๙
สาณานิ	๑๔๘/๒๓๖	สิกขา	๗๓/๑๕๗
สาตติก	๑๖๖/๒๗๐	สิกขากาโม	๑๕๑/๒๔๕
สาตฐป	๖๖/๑๒๘	สิกขาปทานิ	๑๕๖/๒๖๑
สาตสทคตา	๑๕๔/๒๕๗	สิกขิตพพ	๒๒/๓๖
สาธิกโปริสา	๖๓/๑๑๗	สิงคินิภขสทส	๑๖๙/๒๗๒
สาธ	๑๙/๒๙	สิงฆาฏเกน	๗๐/๑๕๒
สาธก	๑/๑	สิท	๒๐๒/๒๙๖
สามณณตถ	๑๓/๑๙	สิทส	๒๐๒/๒๙๖

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
สิฬุพิสสุติ	๒๑๑/๓๐๑	สุขุมทิมุจิวปัสสกา	๑๖๖/๒๗๐
สิชมตร	๒๒๘/๓๑๑	สุขุมมาลา	๒๓๐/๓๑๒
สิชมโสตาย	๕๕/๑๐๔	สุขุโม	๑๑/๑๕
สิตโก	๒๓๓/๓๑๖	สุขุปนนิโส	๒๓/๓๘
สิตทิภาวิสสุตติ	๕๑/๙๘	สุขุเบเน	๑๑๘/๒๐๕
สิทติ	๑๐๐/๑๘๘	สุคเต	๗๐/๑๔๕
สิเท	๑๐๐/๑๘๘	สุคโต	๓๒/๖๔
สิเลหิ	๔๑/๘๒	สุณณตปฏิสณณตตทา	๒๒๙/๓๑๑
สิสกา	๒๑๒/๓๐๒	สุณณการคโต	๑๖๔/๒๖๘
สิส	๗๐/๑๕๒	สุณณถ	๑/๑
สิสจจินนนาน	๑๓๖/๒๒๑	สุณณยยุ	๑๔๖/๒๓๓
สิสจจินโน	๒๒๒/๓๐๖	สุตวโต	๔๙/๙๑
สิหนาท	๒๑/๓๔	สุต	๑/๑
สิหนาทอ	๓๒/๖๕	สุโต	๒๐๙/๓๐๐
สุกร	๑๕๔/๒๕๖	สุตตกา	๑๕๙/๒๖๕
สุกร	๑๒๘/๒๑๓	สุตตเกน	๑๕๙/๒๖๕
สุกขานิ	๕๒/๑๐๐	สุตตุนตา	๗๓/๑๕๘
สุกข	๙๖/๑๘๐	สุตวา	๓๗/๗๖
สุกกาโม	๖๓/๑๑๗	สุตวา	๑๙/๒๙
สุกขวิหาร	๑๕๒/๒๔๗	สุท	๒๐๒/๒๘๗
สุกขเวณีย	๖๒/๑๑๔	สุทิจ	๖๘/๑๔๐
สุกขเวณียสส	๖๒/๑๑๔	สุทิจ	๔๑/๘๐
สุบ	๒๑/๓๕	สุนทรตร	๑๔๙/๒๓๙
สุขา	๓๒/๖๓	สุปกาสิต	๖๕/๑๒๖
สุขานุปัตติตา	๑๑๘/๒๐๕	สุปฏิปนโน	๔๑/๘๑
สุขาวกุนตา	๑๑๘/๒๐๕	สุปฏิวิฐา	๓๒/๖๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
สุปฏิวิโท	๔๑/๘๐	สุสิกขิตา	๒๒๘/๓๑๐
สุปฏิวิทตฺตา	๓๒/๖๕	สุสุสิสฺสสนฺติ	๒๒๙/๓๑๑
สุปฏิวินีโต	๒๔๔/๓๒๙	สุกรฏฏานํ	๑๓๖/๒๒๒
สุปรัสิยานิ	๒๒๕/๓๐๘	สุกริโก	๒๐๖/๒๙๙
สุปรัสิโย	๒๒๕/๓๐๘	สุจิ	๒๑๑/๓๐๑
สุปสฺโส	๑๔๓/๒๒๕	สุจิโก	๒๑๐/๓๐๐
สุปฺปยา	๑๔๓/๒๒๕	สุจิฆริ	๑๖๕/๒๖๙
สุภธาตุ	๙๕/๑๗๘	สุจิพาณิขโก	๑๕๓/๒๕๒
สุภาสิตตฺตา	๒๔๑/๓๒๖	สุจิโย	๒๐๙/๓๐๐
สุเมธี	๒๔๔/๓๓๐	เสกฺขิ	๑๖๒/๒๖๗
สุราเมรยมฺชฺชปมาทฏฺฏาณา	๔๑/๘๑	เสกฺขโจ	๒๔๕/๓๓๐
สุราเมรยมฺชฺชปมาทฏฺฏาณาปฺปจฺจยา	๔๑/๘๑	เสนาสเนน	๑๔๔/๒๒๘
สุราเมรยมฺชฺชปมาทฏฺฏาณิโย	๑๐๙/๑๙๗	เสยฺยถาปี	๑๗/๒๖
สุราเมรยมฺชฺชปมาทฏฺฏาณียํ	๔๑/๘๑	เสยฺยถีทํ	๒๗/๕๐
สุริยคุคฺคมนา	๒๓๐/๓๑๒	เสยฺยํ	๒๓๐/๓๑๒
สุลปิถํ	๒๓๗/๓๒๒	เสยฺยาสฺสุ	๒๓๐/๓๑๒
สุลภฺฐปา	๒๔๐/๓๒๕	โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา	๑/๑
สุลภฺฐโป	๑๓๗/๒๒๒	โสตธฺตาตุ	๗๐/๑๔๔
สุณฺณเณ	๗๐/๑๔๕	โสตวิญฺญาณธฺตาตุ	๘๕/๑๖๘
สุวิภาลิตํ	๒๓๑/๓๑๓	โสตวิญฺญาณํ	๒/๔
สุวินีตา	๒๔๖/๓๓๒	โสตสมฺมุสฺสชา	๒/๓
สุวิมฺตฺตํ	๒๐๑/๒๙๔	โสตสมฺมุสฺสโส	๒/๔
สุสฺสขฺขิตํ	๑๓๕/๒๒๐	โสธํ	๖๖/๑๒๘
สุสมารทฺธา	๒๒๕/๓๐๘	โสธปาตฺตติยงฺเกหิ	๔๑/๘๐
		โสภติ	๒๓๙/๓๒๔

ปทานุกรโม	ปทุเพองเก	ปทานุกรโม	ปทุเพองเก
โสมนสฺสโทมนสฺसानิ	๑๕๒/๒๔๗	หายติ	๑๕๐/๒๔๑
โสมนสฺส	๑๑๕/๒๐๑	หิริมฺนา	๑๐๑/๑๙๐
[ห]		หิริมฺ	๑๕๐/๒๔๒
หฺมฺมาโน	๖๓/๑๘๑	หิโรตฺตปฺ	๑๕๔/๒๕๗
หตฺถปาทา	๒๓๐/๓๑๒	หีนวิริยํ	๑๐๐/๑๘๘
หตฺถิโย	๒๔๐/๓๒๕	หีนํ	๗๐/๑๔๘
หตฺถิ	๙๖/๑๘๐	หีนํมฺมุตฺติกา	๙๘/๑๘๓
หนถ	๖๓/๑๑๘	หีนํ	๗๐/๑๔๕
หฺรณฺติ	๑๖๕/๒๖๙	เหตุ	๑๙/๓๐
หฺลิตฺติยา	๖๔/๑๒๐	โหติ	๑/๒

สุตตตันตปิฎก เล่มที่ ๑

นิทานวक्คสัณฺฑิตปาติยา

อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานิ	ปพฺพ/องฺก	อสาธารณนามานิ	ปพฺพ/องฺก
[๑]		กลิงฺคสฺส (รณฺโณ)	๒๑๖/๓๐๓
อจิรวติ (มหานที)	๗๖/๑๖๑	กสฺสโป (อเจโธ)	๑๗/๒๔
อนาถปิณฑิกสฺส (เสฏฺฐิโน)		กสฺสโป (มหาเถโร)	๙๙/๑๘๔
	๑/๑	กสฺสปสฺส (สมฺมาสมพุทฺธสฺส)	๙/๑๒
อนรุทฺโธ (อายุสฺมา)	๙๙/๑๘๔	กพารชตฺติโย (ภิกฺขุ)	๓๒/๕๙
[๑]		กฺรุณฺ (ชนปทวาสินี)	๖๐/๑๐๘
อานโก (มูทิงฺโก)	๒๒๙/๓๑๑	กฺรุสฺส (ชนปท)	๖๐/๑๐๘
อานนฺโท (อายุสฺมา)	๒๔/๔๑	กฺฐาคารสาลาโย	๒๓๐/๓๑๒
อิสิปตฺเน (มิกทาเย)	๖๒/๔๓๒	โกฏฺฐจิตฺ (ภิกฺขุ)	๖๗/๑๓๓
[๑]		โกนาคมนสฺส (ภควโต)	๘/๑๑
		โกสุมพี (นคร)	๗๐/๑๕๓
[๑]		[๒]	
อุกุกณฺณเกณ (โรเคน)	๑๖๔/๒๖๘	อุชฺชตฺตฺรา (อุปาสิกา)	๑๗/๓/๒๗๔
อุปาลี (อายุสฺมา)	๙๙/๑๘๔	เขมา (ภิกฺขุณี)	๑๗/๓/๒๗๔
อุปฺพลวณฺณา (ภิกฺขุณี)	๑๗/๓/๒๗๔	[๓]	
[๑]		กกุสนฺโธ (ภควา)	๑๐/๑๔
กกุสนฺโธ (ภควา)	๑๐/๑๔	กกุคานที	๑๓๑/๒๑๖
กจฺจานโคตฺโต (อายุสฺมา)	๑๕/๒๑	กิฑฺฒกฺกุ (ปพฺพเต)	๙๙/๑๘๔
กจฺจาโน (อายุสฺมา)	๙๗/๑๘๒	กิณฺชกาฬสเถ (ชนปท)	๔๕/๘๗
กมฺมาสทมฺม (นิคโม)	๖๐/๑๐๘	โคตม (พุทฺธ)	๔๖/๘๘
กลนฺทกวิวาเป (จาเน)	๑๗/๒๓		

อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องเก	อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องเก
[จ]		[ป]	
จิตฺโต (คหปติ)	๑๗/๒๗๔	ปริฏฺโฐ (อายุสุม)	๖๘/๑๓๕
		ปฏฺโธ (อายุสุม)	๙๙/๑๘๔
[ช]		[ภ]	
ชาณฺสุโสณิ (พราหมโณ)	๔๗/๘๙	ภิกฺขุโยสฺสุตฺตริ (สาวกยฺค)	๑๔๓/๒๒๕
เชตวน (อาราม)	๑๑/๑๕	ภุมฺมิชฺโช (อายุสุม)	๒๕/๔๕
[ณ]		[ม]	
ณาทิเก (คาม)	๔๕/๘๗	มหากปฺปิโน (อายุสุม)	๒๔๕/๓๓๐
[ต]		มหากสฺสโป (อายุสุม)	๙๙/๑๘๔
ตถาคโต (พุทฺโธ)	๔๖/๘๘	มหาโกฏฺฐจิตฺโต (อายุสุม)	๖๗/๑๓๒
ติมฺพรุกฺโข (ปริพฺพาชโก)	๑๘/๒๗	มหาโมคฺคัลลโน (อายุสุม)	๙๙/๑๘๔
ติสฺโส (อายุสุม)	๓๒/๖๓	มหาวเน (ปวเน)	๒๓๐/๓๑๒
[ถ]		มเหฺมิ (มหานที)	๗๖/๑๖๑
		มาคฺโช อชาตสฺสตุ เวเทหิปฺตุโต	
		(ราชา)	๒๓๐/๓๑๒
ถูลฺลนฺนทา (ภิกฺขุณี)	๑๕๔/๒๕๕	มุสิโล (อายุสุม)	๖๘/๑๓๕
[ท]		โมลฺลยผคฺคฺโน (อายุสุม)	๑๒/๑๖
[ย]		[ร]	
ทกฺขินฺนาคิริสฺมี (ปพฺพเต)	๑๕๔/๒๕๕	ยมนฺนา (มหานที)	๗๖/๑๖๑
เทวทฺโต (ภิกฺขุ)	๑๘๐/๒๗๙		
[น]		[ร]	
นารโท (อายุสุม)	๖๘/๑๓๕	ราชคฺเห (นคร)	๑๗/๒๓
นาลนฺท (นคร)	๑๕๔/๒๕๕	ราหุโล (อายุสุม)	๑๘๘/๒๘๔

อสาธารณนามานี

ปพฺพเองฺเก

อสาธารณนามานี

ปพฺพเองฺเก

[๓]

ลกฺขณฺณภทฺทีย (อายุสุมมา)

๒๔๐/๓๒๔

ลกฺขโณ (อายุสุมมา)

๒๐๒/๒๙๖

ลิจฺฉวี (ราชกุมาร)

๒๓๐/๓๑๒

[๖]

วงฺกโต (ปพฺพโต)

๑๔๓/๒๒๕

วิปฺสฺสิสฺส (โพธิสฺสทตฺส)

๔/๕

วิสาโฆ (อายุสุมมา)

๒๔๑/๓๒๕

เวปฺปฺลโธ (ปพฺพโต)

๑๓๓/๒๑๘

เวรมฺภา (วาทา)

๑๖๕/๒๖๘

เวสาลิยํ (นคเร)

๒๓๐/๓๑๒

เวสฺสภุสฺส (ภควโต)

๖/๑๑

เวพฺพกฺกฏิกิยา (นนฺทมาตา)

๑๗๓/๒๗๔

เวพฺพวเน (อาราเม)

๑๘๕/๒๘๑

[๓]

สทฺธา (อุปาสิก)

๒๒/๓๕

สรภฺ (มหานที)

๗/๖/๑๖๑

สาร์ปฺตฺโตโมคฺคฺลลนา (เถรา)

๑๗๒/๒๗๔

สาร์ปฺตฺโต (อายุสุมมา)

๒๔/๓๙

สวตฺถิยํ (นคเร)

๑๑/๑๕

สิขิสฺส (ภควโต)

๕/๑๑

สิเนรุ (ปพฺพตฺราชา)

๘๔/๑๖๖

สิเนรุสฺส (ปพฺพตฺราชสฺส)

๘๔/๑๖๖

สุปฺสฺสํ (ปพฺพตํ)

๑๔๓/๒๗๕

สุสิโม (ปริพฺพาชโก)

๗๐/๑๔๒

[๗]

หตฺถโก (อาพวโก กพฺปติ) ๑๗๒/๒๗๔

หาริโก (โจรฆาตโก)

๒๑๗/๓๐๓

หิมวโต (ปพฺพตฺราชสฺส)

๘๒/๑๖๕

หิมวา (ปพฺพตฺราชา)

๘๒/๑๖๕

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสุต

นิทานวक्คสัมมุตตปาติยา

กาถานํ ปจฺมปาทา

กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก	กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก
เอกสฺเสเกน กปฺเปน	๑๓๓/๒๑๘	ยสฺส สกฺกกริยมาณสฺส	๑๖๖/๒๗๐
กทาหํ นนฺทํ ปสฺเสยฺยํ	๒๔๒/๓๒๗	สพฺพปาภิกุํ สพฺพวิทฺตํ สุมหํ	๒๔๔/๓๓๐
กี นุ กุชฺฌสิ มา กุชฺฌิ	๒๔๓/๓๒๘	สหยา วติเม ภิกฺขุ	๒๔๖/๓๓๑
ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺตมํ	๒๔๔/๓๓๐	สารีปฺตฺโต จ ปณฺณาย	๒๓๗/๓๒๒
นยิทํ สีติลมารพฺภ	๒๓๘/๓๒๓	โสภติ วตายํ ภิกฺขุ	๒๓๙/๓๒๔
นาภาสมาน ชานนฺติ	๒๔๑/๓๒๖	สํสฺสกา วนโธ ชาโต	๑๐๐/๑๘๘
ปาจันวโส ติวรานํ	๑๔๓/๒๒๖	หํสา กุณฺจา มยฺหรา จ	๒๔๐/๓๒๕
ผลํ เว กทลํ หนฺติ	๑๘๔/๒๘๔		

สุตตปิฎก สัมมุตตนิคายสุต
นิทานบุคคลสัมมุตตปาติยา
รวมแปลไทย

มาติกา	ปพเพ/องฺเ	มาติกา	ปพเพ/องฺเ
[ทก]		เวราณี	๔๑/๘๐
ฌาณานิ	๓๓/๖๘	[นก]	
[ตก]		ตณฺหาภายา	๒/๓
ภวา	๒/๓	ผสฺสภายา	๒/๔
เวทนา	๑/๑	วิญญาณภายา	๒/๔
สงฺขาร	๑/๑	เวทนาภายา	๒/๓
[จตุกก]		[สตุกก]	
ฐาตุโย	๙๕/๑๗๘	ฌาณวตฺถุณี	๓๓/๖๖
เวสสารชฺเชหิ	๒๑/๓๔	ฐาตุโย	๙๕/๑๗๘
สวากา	๑๓๐/๒๑๕	[อฏฺฐก]	
โสตาปตฺติยงฺเคหิ	๔๑/๘๐	มคฺโค	๒๗/๕๐
อาหารา	๑๑/๑๕		
อุปาทานานิ	๒/๓		
[ปญจก]		[อติเรกทสก]	
โอฏกมณียา ฐมา	๑๕๖/๒๖๒	ฌาณวตฺถุณี (จตุจตฺตาทิสฺส)	๓๓/๗๖
ภยานิ	๔๑/๘๐	ฌาณวตฺถุณี (สตุตฺตสตุตฺติ)	๓๔/๗๐

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุทธอาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตถาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสมภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๓/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๘ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทน กรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวรราชมารณ์	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมนี	วัดดุสิตาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศน์เทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิดตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก*

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	คณะทำงาน
๙. พระราชวรมนู	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัสดาราม	คณะทำงาน
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัธ ธีรวัโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชรระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชโล ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะกรรมการตรวจค้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทฐิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมปัญญารักษ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๔.	พระราชสุตตารักษ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๕.	พระปริยัติกรวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๖.	พระปฏิภาณโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรกรวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๘.	พระมหามนตรี	ชนติสโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมุตาปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญญาวชิโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕.	พระมหาครุฑชิต	สุจิตคนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฒโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจค้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการตรวจค้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑. พระพรหมโมลี	วัดพิชัยญาติการาม	ประธานคณะกรรมการ	
๒. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะกรรมการ	
๓. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะกรรมการ	
๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะกรรมการ	
๕. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะกรรมการ	
๖. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะกรรมการ	
๗. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการ	
๘. พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะกรรมการ	
๙. พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๐. พระราชปฏิภาณโสมภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๑๑. พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ	
๑๒. พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๓. พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุท	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔. พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชัยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕. พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖. พระมหาบุญเทียม	ญาณินโท ป.ธ. ๘	วัดพิชัยญาติการาม คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗. พระมหาสมลักษณ์	คณธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะกรรมการ
๑๘. พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๑๙. พระครูธรรมธรรสมุนต์	นนทิกโก	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๒๐. นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะกรรมการ
๒๑. ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจค้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
ผู้จัดทำ	คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก	
	คณะกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง	
ที่ปรึกษา	พระพรหมสุธี	วัดสระเกศ
	พระธรรมกิตติเมธี	วัดสัมพันธวงศาราม
	พระธรรมวรเมธี	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีวิชมงคลเมธี (ประนต กิตติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวิโส ป.ธ. ๙)

นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๖ ถนนชัยพลภักษ์ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕